

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları Eğitimi Anabilim Dalı
Biyoloji Eğitimi Bilim Dalı

**BAHÇESARAY (MÜKÜS) VE ÇEVRESİNİN ETNOBOTANİK
ÖZELLİKLERİ VE DİJİTAL ORTAMA AKTARIMI**

Esra KORKMAZ

Yüksek Lisans Tezi

Van, 2018

BAHÇESARAY (MÜKÜS) VE ÇEVRESİNİN ETNOBOTANİK ÖZELLİKLERİ VE
DİJİTAL ORTAMA AKTARIMI

Esra KORKMAZ

Danışman
Prof. Dr. Nasip DEMİRKUŞ

Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Ortaöğretim Fen ve Matematik Alanları Eğitimi Anabilim Dalı
Biyoloji Eğitimi Bilim Dalı

Yüksek Lisans Tezi

Bu çalışma Van YYÜ Bilimsel Araştırma Projeleri Koordinasyon Birimi tarafından
FYL-2016-5383 No'lu proje olarak desteklenmiştir.

Van, 2018

KABUL VE ONAY

Esra KORKMAZ tarafından hazırlanan "Bahçesaray(VAN) / ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri ve Dijital Ortama Aktarımı Üzerine Bir Çalışma" başlıklı bu çalışma, 27.08./2018 tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

İ m z a

Prof. Dr. Nasip DEMİRKUŞ (Başkan)

İ m z a

Dr. Öğr. Üyesi METİN ARMAĞAN

İ m z a

Dr. Öğr. Üyesi SINAN İŞLER

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylım.

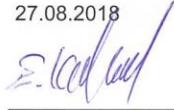
Doç. Dr. Fuat TANHAN
Enstitü Müdürü

BİLDİRİM

Hazırladığım tezin/raporun tamamen kendi çalışmam olduğunu ve her alıntıya kaynak gösterdiğimi taahhüt eder, tezimin/raporumun kâğıt ve elektronik kopyalarının Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü arşivlerinde aşağıda belirttiğim koşullarda saklanmasına izin verdiğimi onaylarım:

- Tezimin/Raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.
- Tezim/Raporum sadece Yüzüncü Yıl Üniversitesi yerleşkesinden erişime açılabilir.
- Tezimin/Raporumun ..... Yıl süreyle erişime açılmasını istemiyorum. Bu sürenin sonunda uzatma için başvuruda bulunmadığım takdirde, tezimin/raporumun tamamı her yerden erişime açılabilir.

27.08.2018

Esra KORKMAZ

ÖZET

KORKMAZ Esra. *Bahçesaray (Müküs) ve Çevresinin Etnobotanik Özellikleri ve Dijital Ortama Aktarımı*, Yüksek Lisans Tezi, Van, 2018.

Bu çalışmada; B9 karesinde yer alan Van ilinin Bahçesaray (Müküs) ilçesi ve çevresinde ilaç, gıda, yakacak, boyar madde, ekonomik değeri olan bitkiler, yem ve elsanatları için halk tarafından kullanılan bitkiler; kullanım amaçları kullanım şekilleri, kullanılan kısımları ve yöresel adları ile birlikte verilmiştir.

2016–2018 yıllarında Bahçesaray (Müküs) ve çevresinde anket çalışmaları ve köy halkı ile görüşmeler yapılmıştır ve bu anket sonuçları değerlendirilmiştir. Çalışma; 2016-2018 yılları arasında Bahçesaray (Müküs) ve çevresinde yaşayan halk ile görüşmeler ve anket çalışmaları yapılmıştır. Bilgi veren 185 kullanıcının %57'si kadın, %43'ü ise erkektir. Kadın kullanıcıların hepsi ev hanımı, erkek kullanıcılar ise farklı meslek gruplarıyla uğraşmaktadırlar.

Bu çalışmanın amacı Bahçesaray merkeze bağlı köy ve mezralarında yaşayan yöre halkının geleneksel olarak faydalanmakta olduğu doğal ve kültüre alınmış bitkileri belirlemek ve bu bitkilerin kullanım çeşitliliğini saptayarak etnobotanik açıdan önemini ortaya koymaktır. Araştırma sonucunda değişik amaçlarla kullanılan 28 familyaya ait toplam 76 bitki taksonu ve bunlara ait yerel bilgiler verilmiştir. Toplanan bitkilerin 46'sı gıda, 26'sı tedavi, 10'u yem, 10'u yakacak, 3'ü el sanatları, 2'si ekonomik ve 2'sinin boyar madde olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

Bu çalışmada çeşitli amaçlarla kullanıldıkları tarafımızdan belirlenen 6 taksonun daha önce kullanıldıkları ile ilgili herhangi bir bilgi bulunmamıştır. İlk faydalı kullanımları bölgemizde belirlenmiştir. 29 taksonun da bugüne kadar bilinen kullanımlarından tamamen veya kısmen farklı amaç veya şekilde araştırma bölgemizde kullanıldıkları belirlenmiştir. Bunun yanında bazen aynı amaç için birden çok farklı takson da kullanılmaktadır. Araştırma alanında kullanımı belirlenen bitkilerden en fazla takson içeren ilk beş familya sırasıyla; Rosaceae 17 (%22,4), Asteraceae 13 (%17,10), Lamiaceae 7 (%9,21), Fabaceae 4 (%5,26) ve Apiaceae 3 (%3,95) olarak belirlenmiştir.

Bu çalışmada, çeşitli amaçlarla kullanılan va tarafımızdan belirlenen 76 bitki taksonu ve bölgede toplanılan bazı bitki taksonları ışık kutusu aparatı kullanılarak, camlı tarayıcıyla bilgisayar ortamına grntleri aktarılmıştır.

Anahtar Szckler

Etnobotanik, Bahçesaray, Mks, Van, Türkiye.

ABSTRACT

KORKMAZ, Esra. *Ethnobotanical Features of Bahçesaray (Müküs) and Its Environment and Digital Media Transition*, Master Thesis, Van, 2018.

In this study, B9 is located in the vicinity of Bahçesaray (Müküs) in the province of Van and it is given with usage forms, used parts and local names of medicines, food, fuel, stain, economic value of plants and feedstuffs used by the public for handicrafts.

From 2016 to 2018, the survey was conducted around Bahçesaray (Müküs) and around the village interviews with the public were conducted and the results of these surveys were evaluated. In this study; Between 2016-2018 interviews and survey studies were made with Bahçesaray (Müküs) and people living in the vicinity of it. 57% of the 185 informants were female and 43% were male. Female users are all housewives and male users are engaged in different occupational groups.

The aim of this study is to determine the natural and cultivated plants that the locals living in the villages and bushes of Bahçesaray's center have traditionally benefited from and determine the diversity of use of these plants and reveal their significance in terms of ethnobotany. As a result of the research, 76 plants taxa belonging to 28 families used for different purposes and their local knowledge related to them were given. It was determined that 46 of the collected plants were treated as food, 26 as treatment, 10 as feed, 10 as fire, 3 as handicrafts, 2 as economical and 2 as used as stain.

In this study, we have not found any information about the 6 taxa that we have used for various purposes before. The first beneficial uses were determined in our region. It has been determined that 29 taxa have been used in our research area for purposes that are totally or partially different from their known use. In addition, several different taxons are sometimes used for the same purpose. The first five families containing the highest number of taxa from the plants determined to be used in the research field were determined in order Rosaceae 17 (%22,4), Asteraceae 13 (%17,10), Lamiaceae 7 (%9,21), Fabaceae 4 (%5,26) and Apiaceae 3 (%3,95).

In this study, 76 plant taxa and various plant taxa collected in our region were used

for various purposes and images were transferred to the computer environment with a glass scanner using lightbox aparati.

Key Words

Ethnobotany, Bahçesaray, Müküs, Van, Turkey.

İÇİNDEKİLER

ÖZET	iii
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER	vii
KISALTMALAR DİZİNİ	ix
ŞEKİLLER DİZİNİ	xi
SUNUŞ	xii
GİRİŞ	1
1. BÖLÜM: LİTERATÜR BİLDİRİŞLERİ	4
2. BÖLÜM: MATERYAL VE YÖNTEM	8
2.1. Materyal	8
2.1.1. Araştırma Alanının Coğrafi Yapısı	8
2.1.2. Bahçesaray ve Çevresinde Yaşayan Halkın Geçim Kaynağı	10
2.1.3. Araştırma Alanının Jeolojisi.....	10
2.1.4. İklim	11
2.1.4.1. Sıcaklık	11
2.1.4.2. Yağış ve nem oranı	12
2.1.4.3. Rüzgar	12
2.1.4.4. Biyoiklimsel Yorum	13
2.2. Yöntem	13
2.2.1. Arazi Çalışmaları ve Herbarium Materyalinin Hazırlanışı	14
3. BÖLÜM: BULGULAR	15
3.1. Araştırma Alanında Kullanımı Tespit Edilen Bitkiler ve Kullanımları	15
4. BÖLÜM: SCAN EDİLEN BİTKİLER	113
TARTIŞMA VE SONUÇ	150

KAYNAKÇA	165
EKLER.....	181

KISALTMALAR DİZİNİ**Simgeler**

km	Kilometre
m	Metre
mm	Milimetre
MP	Megapiksel
°C	Santigrat derece

Kısaltmalar

E	Doğu
END.	Endemik
İr.-Tur. elm.	İran-Turan elementi
EK	Esra KORKMAZ
N	Kuzey
S	Güney
subsp.	Alttür
TÜBA	Türkiye Bilimler Akademisi
VANF	Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Fakültesi Herbaryumu
var.	Varyete
W	Batı
YYÜ	Yüzüncü Yıl Üniversitesi

TABLolar DİZİNİ

Tablo 1. Aylık ortalama sıcaklık	11
Tablo 2. Yıllık maksimum sıcaklık	11
Tablo 3. Yıllık minimum sıcaklık	12
Tablo 4. Yıllık toplam yağış	12
Tablo 5. Yıllık ortalama nispi nem.....	12

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Çalışma alanının haritası.....	9
Şekil 2. Çalışma alanının uydu görüntüsü	9
Şekil 3. Araştırma alanında kullanımı belirlenen bitkilerden en fazla takson içeren ilk beş familya.....	151
Şekil 4. Kullanılan kısımlarının karşılaştırılması.	151

SUNUŞ

Türkiye konumu gereği dünyada sayılı ülkeler asında yer almaktadır. Dört mevsiminde yaşadığı ülkemiz bu özelliğinden dolayı bitki çeşitliliği yönünden zengindir. Türkiye'nin jeolojik yapısı ve ikliminden dolayı farklı bitki türleri olmuştur. Ülkemizde 163 familyaya ait yaklaşık olarak 10000 tür olduğu bildirilmiştir. Etnobotanik olarak kullanılan bitkilerin sayısı ise kesin olarak bilinmemektedir. Bu bitkiler gıda, ilaç, yakacak, süs bitkisi, baharat vb. olarak gruplandırılabilir.

Bu çalışma Bahçesaray (Müküs) ve çevresinde yapılmıştır. Bahçesaray'da 20 köy ve 59 mezra bulunmaktadır. Bu köy ve mezralarda toplanan bitkilerin bazıları ticaret amacıyla toplanırken bazıları ise köy halkı tarafından kullanılmaktadır. Toplanan bitkiler bazı dönemlerde özellikle kış aylarında merkeze uzak yerleşim yerlerinde, bölgede yaşayan insanlar tarafından çeşitli ihtiyaçlarını gidermek amacıyla kullanılmakta [ağır hastalıklar haricinde (kanser vb.) soğuk algınlığı, grip, öksürük, bilek burkulması gibi bazı hastalıklara göre daha hafif olan bu hastalıklar halk arasındaki hekimler tarafından tedavi edilmektedir] ve hayvanlara hem yem olarak hem de ilaç olarak verilmektedir. Bu çalışma ile Bahçesaray (Müküs) ve çevresinde ki bitki kullanımını ve kültürünü kayıt altına almaya ve gelecek nesillere aktarmak için arşivlemeye çalıştık.

Bana bu araştırmayı yüksek lisans tez konusu olarak veren, Yüksek Lisans eğitim-öğretimim boyunca benden her türlü maddi ve manevi desteğini esirgemeyen, bitki örneklerini teşhis etmemde bana yardımcı olan ve diğer tüm konularda değerli yardım ve teşviklerini esirgemeyen danışman hocam sayın Prof. Dr. Nasip DEMİRKUŞ'a sonsuz teşekkürlerimi sunarım.

Çalışmalarım esnasında birçok konuda yardımlarını esirgemeyen sevgili aileme, arkadaşlarıma ve yöre halkına, çalışmayı maddi yönden destekleyen (FYL-2016-5383) Yüzüncü Yıl Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projeleri Başkanlığı'na, mantarı teşhis eden Prof. Dr. Yusuf Uzun'a, Dr. Öğr. Üyesi Muhabbet Kemal Koçak, Tezin konusunun belirlenmesinde, ilk arazi çalışmasında bitki toplama ve presleme, Etno botanik literatör temininde, press, karon temininde ve tezin son halini okuyarak bazı

teknik katkılarda yardımcı olan Arş. Gör. Mehmet Fırat' a ve yardımlarını gördüğüm bütün hocalarıma teşekkür ederim.

GİRİŞ

Etnobotanik terimi, ilk kez 1896 yılında, Profesör John W. Harshberger tarafından kullanılmış ve basitçe “bitkilerin yerel halk tarafından kullanımı” olarak tanımlanmıştır (Cotton, 1996). İnsanlar ve bitkiler arasındaki ilişki insanlık var olduğundan beri sürmektedir. Ertuğ ise; “Etnobotanik, insan-bitki arasındaki ilişki sonucunda doğan karşılıklı etkileşimi, kullanımı, üretimi ve tüketimi açıklar” şeklinde tanımlamaktadır (Ertuğ 2004).

Etnobotanik çalışmalar, yalnızca insanlarla bitkilerin yüzyıllardan beri devam eden ilişkilerini değil aynı zamanda bu ilişkilerinden doğan sonuçları, kırsal kesimde yaşayan halkın gelişiminde kullanılması, biyolojik çeşitliliğin korunması, kullanılan, ihraç edilen ve tehlike altında olan türlerin belirlenmesi ile yasal düzenlemelerin yapılabilmesine de temel oluşturur. Ayrıca, hastalıklara karşı dayanıklılık yönünden üstün olan bitki türlerinin kültüre alınmalarında, daha kalıcı renklere sahip olan ve solmayan boyaların elde edileceği yeni bitki türlerinin belirlenmesinde de kaynak oluşturabilmektedir (Özhatay, N.ve diğ. 1997; Sadıkoğlu, N. 1998). İnsanlar ve bazı hayvanlar ihtiyaçlarının büyük bir kısmını bitkiler aracılığı ile karşılamaktadırlar. Hayvanlar doğada var olan bitkileri gıda ve içgüdüsel olarak tedavilerinde (yaralanan kısımlarını iyileştirmek için) kullanmaktadırlar. İnsanoğlu ise var olan bitkileri sadece gıda ve ilaç olarak değil aynı zamanda yakıt, yapı malzemesi, süs eşyası, boya, zehir, dinsel öge ve kozmetik gibi farklı amaçlar için kullanmaktadırlar. Kuşkusuz ki bitkiler insanların hayatında vazgeçilmez bir yere sahiptirler.

Türkiye'nin coğrafi konumu ve yer şekilleri farklı özellikte iklim tiplerinin oluşmasına yol açmıştır bu özellikleri nedeni ile ülkemiz geniş bir bitki çeşitliliğine sahiptir. Türkiye çok zengin bir floraya sahip olduğundan dolayı yurdumuzda çok sayıda araştırmacı tarafından değişik yörelerde etnobotanik çalışmalar yürütülmektedir.

Ülkemiz, zengin floraya sahip ülkelerden biri olup, 163 familyaya ait 10000 tür ve yaklaşık 13.000 civarında takson bulunduğu bildirilmiştir (Güner, 2012). ‘Flora of Turkey and The East Aegean Islands (1965-1988)’ adlı esere göre ise ülkemizdeki 9000 bitkinin yaklaşık olarak 500’ü tıbbi amaçlarla kullanılmaktadır (BAYTOP 1984).

Ülkemiz yabani bitki türleri açısından çok zengin bir ülkedir (Birinci, 2008). Mitolojide bitkiler tanrıların insana verdiği en değerli armağan olarak ele alınmıştır. Bütün bitkiler insanın hizmetindedir ve insanoğlunun varoluşundan itibaren bitkilerle olan ilişkisi de başlamıştır. İlk çağlarda insanlar; besin elde etmek ve sağlık sorunlarını gidermek için bitkilerden yararlanmışlardır. (Kendir ve Güvenç, 2010). İnsanoğlu uzun bir zaman sürecinde, deneme yanılma yoluyla edindiği kullanım şekillerine ait bu bilgileri, nesilden nesile aktararak günümüze kadar ulaştırmıştır. Halkın özellikle hastalıkların tedavisinde kullandığı bitkileri ele alan araştırmalar çok büyük önem taşımaktadır. Günümüzde tedavi etmek amacıyla kullanılan, efederin, kinin, papaverin, reserpin, strofantin, vinblastin, vinkristin gibi maddelerin keşfini etnobotanik araştırmaların sonuçlarına borçluyuz (Farnsworth, 1990).

Türkiye’de ki etnobotanik konulu araştırmalar, tüm dünyada olduğu gibi Türkiye’de de de tıbbi bitkiler üzerine yoğunlaşmıştır. Türkiye’de halk ilaçlarıyla ilgili bilgilerin bulunduğu yayınlar incelendiğinde, bu bilgilerin; folklorik araştırmalarda, aktarlarla ilgili yayınlarda, botanik çalışmalarda, kimyasal çalışmalarda ve halk ilaçları araştırmalarında bulunduğu görülmektedir. Türkiye’de halk ilacı araştırması, eczacılık çalışması açısından son derece önemlidir. Türkiye Florası’nın zenginliğinin yanı sıra, son derece zengin ve farklı medeniyetlerden etkilenmiş bir halk ilacı kültürüne de sahiptir (Sezik, 1991).

Ülkemizdeki folklorik araştırmalarla ilgili yayınlarda genellikle halk ilacı olarak kullanılan bitkilerin sadece yöresel adı verilmiş ve bu bitkilerin bilimsel isimlendirilmesi yapılmamıştır (Aytar, 1974; Aydemir, 1963). Bu nedenle, bu çalışmalarda ilaca yönelik sonuçlar çıkarılması ve daha ileri çalışmalara esas teşkil etmeleri mümkün değildir. Halk ilaçları ile ilgili kimyasal çalışmalarda genellikle bitkinin hangi bölgede, hangi ilaç formunda, ne amaçla kullanıldığı kayıtlıdır. Bazılarında ise sadece kullanılışı belirtilmiş, başka herhangi bir bilgi verilmemiştir (Sezik, 1991).

Etnobotanik çalışmalar ışığında elde edilen bitkilerin yöresel olarak adlandırılması ve hangi amaçlarla kullanıldığı gibi bilgilerin elde edilmesi ileride bilim dünyası için yeni kaynaklar oluşturacaktır (Kendir ve Güvenç, 2010).

Araştırma alanından toplanacak olan tıbbi veya değişik amaçlarla kullanılan bitki örnekleri, doğru toplanıp, doğru teşhis edildikten sonra, kullanılan kısımlar, kullanım amacı ve kullanıcıların belirlenmesi, sahayla ilgilenenlere önemli veri sağlayacağı gibi, doğru bir tedavi içinde sağlam bilgilere ulaşılabilecektir. Bazen de yöre halkı tarafından tedavi amaçlı kullanılan veya sebze olarak tüketilen bazı bitkilerin tedavi etmedikleri gibi çok zararlı oldukları çeşitli çalışmalarla ortaya konmuştur. Bu tip yanlış kullanımların belirlenip yöre halkının yanlış uygulamalarının önüne geçmek için de yöre etnobotaniğinin iyi bilinmesi gerekmektedir (Metin ve ark., 2001; Metin ve ark., 2005; Çalka ve ark., 2005; Karadas ve ark., 2010; Çalka ve ark., 2011).

Yaptığımız bu çalışma Bahçesaray (Müküs) ve çevresindeki köy ve mezralarda yapılan ilk etnobotanik araştırmadır. Araştırma alanının seçilmesinde, yörede daha önce yapılmış herhangi bir etnobotanik çalışmanın olmaması, yakın zamana kadar yeterli olmayan ulaşım problemlerinden dolayı ilaca ulaşımın zor olduğu bir saha olması, alanın önemli biyolojik çeşitliliğe sahip olması ve bazı bölgelerde halkın ekonomik durumunun kötü olmasından dolayı bitkileri tedavi amaçlı ve yiyecek olarak yoğun bir şekilde kullanılmasıdır.

Bu çalışmadaki amacımız, yararlı bitkilerle ilgili bilgilerin yaşatılması veya hiç olmazsa kaybolmaya yüz tutan bu bilgileri gelecek nesillere aktarabilmektir. Farklı bölgelerde yaşayan insanlara ve yöre halkının ilgisine ve bilgisine sunmak, daha sonra sahayla ilgili çalışma yapmak isteyenlere veya bu konuda çalışanlara kaynak teşkil etmek, bilgilerini toplamış olduğumuz bitkilerle ilgili yapılacak olan farmakolojik çalışmalara yön vermektir. Toplanan ve teşhis edilen bitkiler dijital ortama geçirilerek alanda çalışma yapmak isteyen araştırmacılar için kayıt altına alınmıştır.

Dijital ortama aktarılırken izlenen yol;

Fotoğraf makinesi ile toplanılan veriler, medya ve web ortamına aktarılmıştır.

Işık kutusu aparatı kullanarak, camlı tarayıcıyla, bilgisayar ortamına nesnel materyal görüntüsü aktarılmıştır.

Toplanan veriler daha ekonomik olan sanal ortama aktarıldı, sunulabilirliği ve kullanılabilirliği verimli hale getirildi. Gelecekte yapılabilecek benzeri çalışmalar için veri kaynağı oluşturuldu.

1. BÖLÜM

LİTERATÜR BİLDİRİŞLERİ

Bahçesaray florası üzerine ilk çalışma Fırat (2002)'ın "Bahçesaray (Van) ve Çevresi Florası Üzerine Bir Araştırma" isimli çalışmasında 912 takson tespit edilmiş ve en çok takson içeren ilk üç familyanın Asteraceae, Fabaceae ve Brassicaceae olduğu belirtilmiştir. En çok takson içeren ilk üç cins *Astragalus*, *Silene* ve *Allium* olarak belirlenmiştir. Endemizm oranının % 14.28 olduğu çalışmada İran- Turan fitocoğrafik bölge elementlerinin % 44, Avrupa-Sibirya fitocoğrafik bölge elementlerinin % 8, Akdeniz fitocoğrafik bölge elementlerinin % 2 olduğu çalışmada çok bölgeli veya fitocoğrafik bölgesi bilinmeyenlerin % 46 oranında temsil edildiği belirtilmiştir.

Baytop'un (1999) "Türkiye 'de Bitkilerle Tedavi" adlı eseri Türkiye'de halk ilaçları ve genel olarak bitkilerin ilaç olarak kullanılışı ile ilgili bilgi veren kapsamlı yayınlardan bir tanesidir.

Çubukçu ve Özhatay (1987) "Anadolu Halk İlaçları Hakkında Bir Araştırma" adlı çalışmalarında Anadolu'da halk ilacı olarak kullanılan bitkiler hakkında bilgiler bulunmaktadır.

Ertuğ'un (2000) yapmış olduğu "An Etnobotanical study in Central Anatolia (Turkey)" adlı çalışmasında 300'e yakın bitkinin kullanımı verilmiştir.

Ertuğ'un (2004b) "Wild Edible Plants of Bodrum Area (Muğla, Turkey)" adlı çalışmasında 179 bitkinin kullanımı verilmiştir.

Öztürk ve Özçelik' in (1991) "Doğu Anadolu'nun Faydalı Bitkileri" adlı çalışmasında, Doğu Anadolu bölgesindeki bazı illerde halk tarafından değişik amaçlarla kullanılan 60 familyaya ait 215 bitkinin botanik özellikleri, yayılış alanları, hangi kısımlarının kullanıldığı ve bu kısımların ne amaçla kullanıldıkları ile ilgili bilgiler verilmektedir.

Tabata ve arkadaşları (1994) Doğu Anadolu Halk İlaçları Araştırmaları' nda Van ve Bitlis illerinde yapmış oldukları çalışmalarında 19 familyaya ait 40 tür ve 3 alttüre ait

bitkilerin yerel adları, bitkilerin ilaç olarak kullanılan kısımları ve hangi rahatsızlıklarda kullanıldıklarına dair bilgiler verilmektedir.

Sezik ve arkadaşlarının (1997) "Doğu Anadolu halk ilaçları" ile ilgili çalışmalarında; Erzurum, Erzincan, Ağrı, Kars, Iğdır ve Ardahan illerinin sınırları arasında bulunan köylerde kullanılan halk ilaçları incelenmiştir. Bu çalışmada tespit edilen 38 familyaya ait 87 bitki ve 10 hayvan türünden elde edilen 169 halk ilacı hakkında bilgi verilmektedir

Özgökçe ve Yılmaz'ın (2003) 1994–2000 yılları arasında yapmış oldukları araştırma sonucu bölgede boya eldesinde kullanılan 26 familyaya ait 38 cins ve bu cinslere ait 50 takson tespit edilmiştir. Bu taksonların farklı mordanlar kullanılması ile 15 ayrı renk ile tonlarının eldesi kaydedilmektedir.

Özgökçe ve Özçelik'in (2004) 1995–2002 yılları arası Doğu Anadolu Bölgesi'nde gerçekleştirilen etnobotanik taramaları sonucu, bölgede yayılış gösteren bazı tıbbi bitkiler bu çalışmada verilmiştir. Bu araştırmada bölgede yetişen ve değişik amaçlarla kullanılan 71 faydalı bitki hakkında bilgi verilmektedir.

Öztürk ve Erkan (2011) Vangölü havzasında 251 i doğal ve 31 i kültür bitkisi olmak üzere toplam 282 takson bitkinin yörede arıcılıkla yakından ilgili olduğunu belirtmiştir.

Öztürk ve Ölçücü'nün (2011) Hakkari ilinin Şemdinli yöresinde 1991–2000 yılları arasında yapmış oldukları çalışmalarda 59 istasyondan aldıkları bilgiye göre yörede 95 bitkinin yöredeki etnobotanik kullanımları ve yöresel isimleri hakkında bilgi vermiştir.

Evren'nin (1991) Elazığ yöresi ile ilgili çalışmasında Fabaceae ve Asteraceae familyalarına ait 17 taksondan 16'sının tedavi amaçlı ve bir bitkininde boyamada kullanıldığı belirlenmiştir.

Öztürk ve arkadaşlarının (2000) "Van Otlı Peynirlerine Katılan Bitkilerin Özellikleri ve Kullanışları" ile ilgili çalışmalarında 9 familyaya ait 61 bitki türünün teşhisleri ve tanımları yapılmıştır.

Ertuğ'un (2002) "Bodrum Yöresinde Halk Tıbbında Yararlanılan Bitkiler" çalışmasında 350'yi aşkın bitkinin kullanımı ile ilgili bilgi verilmiştir.

Yıldırım'ın (1991) "Munzur Dağlarının Tıbbi ve Endüstriyel Bitkileri" çalışmasında 197 bitki türünün yerel adları, tıbbi ve endüstriyel kullanılışları ile ilgili bilgi verilmiştir.

Arık'ın (2003) "Korkut (Muş) İlçesi ve Köylerinin Faydalı Bitkileri" ile ilgili çalışmasında halkın değişik amaçlar için kullandığı faydalı bitkiler araştırılmıştır. Araştırma sonucunda 37 familya ve 93 cinse ait 123 takson tespit edilmiştir.

Ertuğ ve arkadaşlarının (2004) "Buldan (Denizli) Etnobotanik Alan Araştırması" çalışmasında 258 bitkinin kullanımı belirlenmiştir.

Ertuğ ve Tümen'in (2004) "Buldan (Denizli) Etnobotanik Envarter Çalışması" çalışmasında 271 bitkinin kullanımı verilmektedir.

Gencay'ın (2007) "Cizre (Şırnak)'nin Etnobotanik Özellikleri" ile ilgili yapılan çalışmada bu bölgede yetişen değişik amaçlarla kullanılan 53 familyaya ait toplam 171 bitki taksonu ve bunlara ait yerel bilgiler verilmektedir.

Kaval'ın (2011) "Geçitli (Hakkari) ve Çevresi'nin Etnobotanik Özellikleri" ile ilgili yapılan tez çalışmasında bölgede yetişen ve değişik amaçlarla kullanılan 46 familyaya ait toplam 157 bitki taksonu ve bunlara ait yerel bilgiler verilmektedir. Çalışmada verilen 47 taksonun faydalı kullanımının ilk olarak bu çalışma esnasında rapor edildiği belirtilmektedir.

Mükemre'nin (2013) "Konalga, Sırmalı, Dokuzdam Köyleri (Çatak-Van) ve Çevrelerinin Etnobotanik Özellikleri " ile ilgili tez çalışmasında değişik amaçlarla kullanılan 48 familyaya ait toplam 211 bitki taksonu ve bunlara ait yerel bilgiler belirlenmiştir.

Ayfer'in (2013) "Alaçam Dağları(Balıkesir) Bigadiç İlçesi Bölümündeki Ekonomik Önemi Olan Bazı Bitkiler ve Etnobotanik Özellikleri " ile ilgili tez çalışmasında değişik amaçlarla kullanılan 35 familyaya ait 75 bitki taksonu ve bunlara ait yerel bilgiler belirlenmiştir.

Şenkardeş'in (2014) "Nevşehir'in Güney ilçelerinde (Acigöl, Derinkuyu, Gülşehir, Nevşehir-Merkez, Ürgüp) Etnobotanik Araştırmalar" ile ilgili tez çalışmasında değişik amaçlarla kullanılan 165 takson belirlenmiştir.

Uzun'un (2015) "İnönü ve Mihalgaz (Eskişehir) İlçe ve Köylerinde Etnobotanik Araştırmalar" ile ilgili tez çalışmasında değişik amaçlarla kullanılan 124 taksonun

kullanımı verilmektedir.

Furkan'ın (2016) "Adıyman İlinde Yetişen Bazı Bitkilerin Etnobotanik Özellikleri" ile ilgili tez araştırmasında bölgede yetişen ve değişik amaçlarla kullanılan 64 familyaya ait 223 taksonun yerel bilgileri verilmektedir.

2.BÖLÜM

MATERYAL VE YÖNTEM

2.1. Materyal

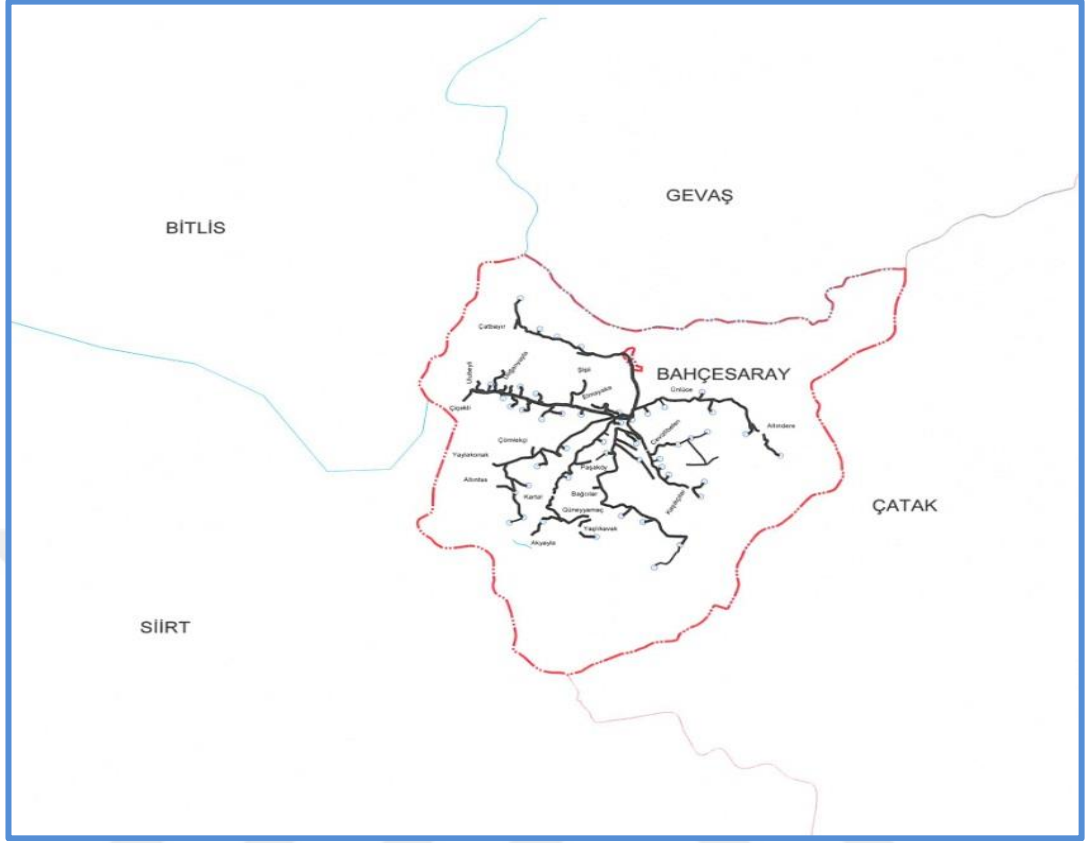
Araştırmanın materyalini, Bahçesaray (Müküs) ve çevrelerinde halkın değişik amaçlarla kullandıkları ve 2016-2018 yıllarında toplanan bitki örnekleri ve etnobotanik özellikleri, anket çalışması formları ve yüzyüze görüşme notları oluşturmaktadır.

2.1.1. Araştırma Alanının Coğrafi Yapısı

Araştırma alanımız Doğu Anadolu bölgesinde Van ili Bahçesaray ilçesinin sınırları içerisinde yer almaktadır.

Bahçesaray güneyde Pervari (Siirt), kuzeyde Gevaş (Van), doğuda Çatak (Van) ve batıda Hizan (Bitlis) arasında yer almaktadır.

179 km² yüz ölçümüne sahip olan Bahçesaray ilçesi Van'a 110 km uzaklıktadır. İlçenin 17 köyü ve bu köylere bağlı 35 mezrası bulunmaktadır. İlçenin 7 km kuzeyinde başlayan Müküs Çayı ilerledikçe Botan Çayı ile birleşmektedir. İlçe merkezi deniz seviyesinden 1600 m yükseklikte bulunmaktadır. İlçenin etrafı dağlarla çevrilidir. Etrafında bulunan önemli dağlar ve yaylalar; Kavuşşahap Dağları, Arnos Dağı, Heso-Beşir Dağı, Vankin Dağı, Beyaz Kavak Ağacı Dağı, Vari Krapit Geçidi, Sündüs Yaylası bulunmaktadır (Fırat, 2002).

Şekil 1. Çalışma alanının haritası

Şekil 2. Çalışma alanının uydu görüntüsü

2.1.2. Bahçesaray ve çevresinde Yaşayan Halkın Geçim Kaynağı

Halk merkezde memurluk, ticaret vb. işlerle uğraşırken, ilçeye bağı köy ve mezralarda tarım ve büyük ölçüde hayvancılıkla uğraşmaktadırlar. Bu alanlarda fazla yaygın olmamakla birlikte arıcılık da yapılmaktadır. Özellikle ilkbahar aylarında bölgede yetişen ve ekonomik değeri olan bitkiler şehir merkezinde satılmaktadır.

2.1.3. Araştırma Alanının Jeolojisi

Çalışma alanı metamorfik Siltler, Kalşit arakatıları daha kalın olan kristalize kalker istifleri arasında giderek incelik. Gnaysın plajioklazlı, amfibollü, biotitli çeşitleri vardır. Bazı gnaylar ise bazik kayaların metamorfozisması ile oluştuğı gözlenmiştir. İntruzifler metamorfik şist veya gnayst halindedirler. Müküs'ün kuzey tarafında ve derelerin içinde bulunan toprakların kalker seviyelerini ilgilendiren bir numunede fuusulnides tarafından tanınmıştır.

Çalışma alanında ve van gölü çevresinde bulunan torak çeşitleri;

I. Kestanerengi toprak:

Bu topraklar Van ilinin doğusunda ve ilin en büyük toprak grubunu oluşturur. Kahverengi toprak ile birarada görülebilen bu topraklarda kireç birikimi gözlemlenir. Yükseltinin 2000 m olduğu kesimlerde yağışın artması, sıcaklığın düşmesi ve organik maddelerin daha çok parçalanması nedeniyle kestane rengi topraklar yaygınlaşır.

II. Kireçsiz kahverengi topraklar:

Bu toprak çeşitleri Van ilinin kuzeyinde dış püskürük ana kaya üzerinde oluşmuştur. Bu topraklarda fosfor oranı orta ve yüksek düzeydedir. Genellikle çayır ve orman kuşakları arasında kalmaktadır. Bu topraklar 670 mm ve daha çok yağış düşen alanlarda oluşur.

III. Kireçsiz kahverengi orman toprakları:

Van ilinin kuzeydoğı kesimlerinde rastlanan bir başka tür topraklardır. İlde en az rastlanan toprak çeşididir, sebebi ise ilde fazla ormanların olmamasıdır.

2.1.4. İklim

Bahçesaray'ın ve çalışma yapılan alanın iklimi coğrafik ve biyolojik bir çevre içinde yapılmış olan meteorolojik çalışmalar yorumlanarak belirlenmiştir. Çalışma alanının iklim rasatları hakkında yeterli bilgiyi alabilmek için meteorolojinin uzun yılları ve tüm ayları içeren veya yakın olan Van, Gevaş ve Pervari istasyonlarından alınan bilgiler değerlendirilerek yapılmıştır. En kapsamlı bilgiler ışığında iklim değerlendirmesi yapmak için meteorolojik rasatlar Başbakanlık Devlet Meteorolojisi Genel Müdürlüğü'nden temin edilmiştir.

2.1.4.1. Sıcaklık

Araştırma alanının ve araştırma alanına yakın meteoroloji istasyonlarının sıcaklık verileri şöyledir;

Yıllık ortalama sıcaklık; Bahçesaray 10.4, Gevaş 7,44, Pervari 12,41, Van ise 12,09 dır. Ortalama yüksek sıcaklık; Bahçesaray 22.7, Gevaş 15,39, Pervari 23,94ve Van ise 20,14. Ortalama düşük sıcaklıklar; Bahçesaray -0.8, Gevaş -1,52, Pervari 3,73 ve Van ise -1,97. Yıllık toplam yağış miktarı; Gevaş 36,61, Pervari 56,55 ve Van ise 14,57. Yıllık nispi nem oranı; Gevaş 47,87, Pervari 42,21 ve Van ise 53,75.

Tablo 1. Aylık ortalama sıcaklık

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Van	-1.69	0.63	3.5	9.05	13.53	15,18	22,88	23,22	18,5	11,74	5,14	0,52
Gevaş	-2,07	-1,3	2,57	6,96	10,13	14,13	16,91	16,99	13,44	8,46	3,54	0,19
Pervari	0,03	0,84	9,2	11,57	16,27	8,9	27,77	27,9	22,75	14,72	7,42	1,55

Tablo 2. Yıllık maksimum sıcaklık

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Van	8,15	9,93	14,75	15,2	24,75	29,85	29,17	29,97	30,67	23,36	15,2	10,73
Gevaş	11,03	11,41	14,39	21,21	21,21	21,49	19,95	19,83	21,3	15,43	6,01	1,50
Pervari	9,3	14,26	18,42	17,67	27,97	34,07	37,7	37,85	34,12	25,8	18,3	11

Tablo 3. Yıllık minimum sıcaklık

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Van	-13,54	-11,7	-8,06	-1,89	3,09	7,03	11,42	11,23	6,62	-4,95	-4,33	-8,17
Gevaş	-14,8	-13,3	-9,43	-2,62	2,83	6,28	12,17	8,11	5,67	1,07	-6,7	-10,3
Pervari	-11,4	-8,06	2,37	0,62	5,57	10,54	17,6	17,1	11,82	6,62	-1,07	-6,2

2.1.4.2. Yağış ve Nem Oranı

Bitki örtüsü oluşumunda yıllık yağış miktarı ve yağışın mevsimlere göre dağılışı kurak olup olmamasında ve kuraklık şiddetinin önemide büyük ölçüde rol oynar.

Tablo 4. Yıllık toplam yağış

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Van	43,15	20,1	38,8	40,75	45,8	18,56	3,26	4,88	14,23	54,81	24,6	31,71
Gevaş	44,18	29,15	48,6	60,85	57,05	21,7	9,02	6,82	14,77	37,8	44,64	64,8
Pervari	47,1	117,6	112,3	85,65	72,8	18,85	1,62	1,65	11,75	68,17	67,07	67,5

Tablo 5. Yıllık ortalama nispi nem

	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Van	68,1	69,61	64,29	44,33	51,14	49,71	30,82	35,82	40,01	56,54	66,77	67,9
Gevaş	60,36	61,24	49,67	55,33	52,03	45,03	39,29	37,05	47,27	58,89	62,15	67,41
Pervari	64,46	63,7	55,57	56,75	53,25	34,55	22,57	20,92	27,22	49,35	53,79	64,42

2.1.4.3. Rüzgar

Rüzgarın hızı, büyüklüğü ve yönü, sıcaklık, nem, yağış, kuraklık ve evaporasyon gibi iklim olayları bitki oluşumunda önemli rol oynar. İklim koşulları yaz ve kış aylarının sıcaklıklarına göre toprak oluşumu, bitkilerin oluşumunu da etkiler.

2.1.4.4. Biyoiklimsel Yorum

Araştırma alanının en yakın meteoroloji istasyonlarına göre; Bahçesaray, Hizan; K.İ.S.Y. şeklinde Doğu Akdeniz yağış rejimi 1. Tip Gevaş, Van, Pervari İ.K.S.Y şeklinde Doğu Akdeniz yağış rejimi 2. Tip. Çalışma alanlarımız Akdeniz iklim tipinden etkilenir.

2.2. Yöntem

Çalışmalarımız 2016-2018 yılları arasında Van ilinin Bahçesaray ilçesinde ve çevresinde gerçekleştirilmiştir. Bu çalışmada hem halk bilimi hem de botanik yöntemler kullanılmıştır.

Çalışmalar Bahçesaray merkez, köyleri ve mezralarında ikamet eden halkın bitkiler ile olan ilişkileri, kullanım alanlarını belirlemek için ilçeye ve köylerine ziyaretler düzenlenerek yapıldı. İlk olarak gittiğimiz bölgelerde yaşayan halka yapılacak olan araştırmalar anlatıldı. Daha sonra o bölgede tanışılan insanlar ile araziyi tanımak amaçlı arazi gezileri yapıldı. Kişinin kendi isteği ile bitkiler hakkında bilgi alındı, ne amaçla kullanıldığı nerelerde kullanıldığı hakkında bilgiler alınıp, isteği ile konumu ve adı soyadı alındı. Gösterilen bitkilerin bilgileri ve konumu alındı, fotoğrafları çekildi. Çalışma bölgeleri birkaç kez daha ziyaret edildi. Her mevsimde gidilip, bitkiler üzerinde mevsimlerin etkisi incelendi.

Çalışma alanlarında bulunan ilköğretim okullarında anketler dağıtıldı. TÜBA'nın geliştirdiği "Şifalı Bitkiler" (Ek 4) ve "Yenen Bitkiler" (Ek 5) anket formlarından 250'şer adet çoğaltılarak bu anketlerin aileleri ile doldurulması istendi. Anketlerden bitkiler hakkında kullanım alanları ve yöresel isimleri gibi bilgiler alındı. Dağıtılan anketlerden 185'inden geri dönüt alındı. Toplanan bu anketler ile çalışmalara yön verildi.

2.2.1. Arazi Çalışmaları ve Herbaryum Materyalinin Hazırlanışı

Çalışmalar 2016 Eylül ayında başlayarak iki yıl boyunca periyodik olarak yürütüldü. Çalışmalar sırasında arazi konusunda yardımcı olan yöre halkı ile birlikte araştırmalar yapıldı, bilgiler ve konumlar alındı, fotoğraflar çekildi. Arazide toplanan bitkilerin sağlıklı şekilde teşhisini yapmak ve tam örneklerini elde etmek için farklı zamanlarda aynı alanlara gidilerek birçok örnek toplandı. Toplanan bitkiler lokaliteleri ve fotoğrafları ile birlikte gerekli arazi bilgileri yazılarak ve numaralandırılarak kayıt altına alındı. Bu örneklerin teşhisinde kaynak olarak “Flora of Turkey and the East Aegean Islands” adlı eserden yararlanıldı.

Bitkilerin toplandığı lokalite bilgileri şu sıra ile yapılmıştır; Köy ve mevkii adı, GPS değerleri, toplandığı tarih, toplayıcı rumuzu ve numarası, kullanım amacı ve halk arasında isimleri. Bitkilerin mevsimlere göre çiçek durumları, tohum çıkması farklı dönemlerde olduğundan bir süre takip edilmiştir. Her bitkinin varsa; latince adı, mahalli ismi, toplanma tarihleri not edilmiştir. Daha sonra bu bitkilerin kullanım alanları, kullanım kodları ve kullanım şekilleri not edildi, kullanım amaçları ve şekilleri halk ile yapılan yüz yüze görüşmeler ile elde edilmiştir.

Çalışma alanında bu bitkileri kullanan halkın adı-soyadı, cinsiyeti, öğrenim durumu ve mesleği sırası ile yazılmıştır.

Devlet Meteoroloji İşleri Genel Müdürlüğü’nden alınan meteorolojik verilere göre araştırma yapılan alan yorumlanmıştır.

Çalışma alanının iklim tipi ve bioiklim koşulları incelenmiş ve araştırmalar o yönde yapılmıştır.

Toplanan bitki örnekleri herbaryum materyali haline getirilerek ve Van Yüzüncü Yıl Üniversitesi Fen Fakültesi (VANF) Herbaryumun’a konmuştur.

3. BÖLÜM

BULGULAR

Araştırma Alanında Kullanımı Tespit Edilen Bitkiler ve Kullanımları

1. Amaranthaceae

1. Amaranthus retroflexus L.

Bitkinin Yöresel Adı : Lexandur

Literatürdeki Diğer Adları: Geleşire kovi, Gula ceferi, Guula çaveşe, Gula, şestper, Luexandur, Papune, Silmik, Tace keleşir, Tacxoruz, Darı mancarı, Deli sirken, Ohraşan, Solmaz çiçek, Tilkikuyruğu, Yabani tilkikuyruğu.

Toplanma Dönemi : Eylül

Kullanılan Kısım : Toprak üstü kısım

Kullanım Amacı : Gıda

Kullanım Şekli : Bitkinin toprak üstü kısmı doğranıyor pişirilip yemeklere katılıyor (Cuma).

Lokalitesi : B9 Van; Bahçesaray, Elmayaka köyünün Cuma Mezrası, 03°02'375"N 42°18'526"E 1956m EK1252

Kullanım Kodu : IA2

Literatürdeki Kullanımı: Yaprakları soğuk algınlığı, grip, hiperkolesterolemi tedavisinde kullanılır (Sargın ve ark., 2013). Gıda olarak kullanılır (Doğan ve ark., 2004; Yeşil ve Akalın, 2007; Bulut ve Tuzlacı, 2008; Cansaran ve Kaya, 2010; Yücel ve ark., 2010; Özüdoğru ve ark., 2011). Kısırlık tedavisinde kullanılır (Özgökçe ve Özçelik, 2004). Toprak üstü kısmı gıda olarak tüketilir (Yeşil ve Akalın, 2007; Bulut ve Tuzlacı, 2008). Diyarede, karın ağrısında ve hazmettirici olarak kullanılır (Polat ve ark., 2013). Yaprakları yemeği yapılarak ya da gözleme harcı olarak kullanılır (Uzun, 2015).

2. Apiaceae

2. *Heracleum persicum* Desf.

Bitkinin Yöresel Adı	: So
Literatürdeki Diğer Adları	: Xilok, Xelilok, Uzun rezene, Hınzır otu, Bahar.
Toplanma Dönemi	: Nisan-Mayıs
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısmı
Kullanım Amacı	: Gıda
Kullanım Şekli	: Otlı peynir yapımında kullanılıyor (Güneyyamaç).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Güneyyamaç köyü Özbeyli mezarası, 03°11'824"N 42°10'048"E 2327m EK1017
Kullanım Kodu	: IA2
Literatürdeki Kullanımı	: Literatürde taramasında herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

3. *Eryngium billardierei* F.Delaroche

Bitkinin Yöresel Adı	: Tusi
Literatürdeki Diğer Adları	: Boğa dikeni, Eşek dikeni, Tusi, Gerengikeri, Hıyarok, Kerbeş
Toplanma Dönemi	: Nisan-Mayıs
Kullanılan Kısım	: Gövde
Kullanım Amacı	: Gıda
Kullanım Şekli	: Bitkinin gövde kısmı gençken soyularak yenir (Liman).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Liman mahallesi ile Kerapet Tüneli arası, 03°11'622"N 42°24'551"E 2198m EK1225
Kullanım Kodu	: IA2

Literatürdeki Kullanımı: Taze gövdeleri, kabukları soyularak yenir. Bitkinin özsuyu kurutulmuş öğütülür ve toz halde yara iyileştirici olarak kullanılır. (Özçelik ve ark., 1990; Öztürk, 1991; Yıldırım, 1991; Baytop, 1999; Ertuğ, 2004b; Ertuğ ve Tümen, 2004). Kökleri taze olarak sinüzit ve nezle tedavisi için, topraküstü kısımları yara iyileştirici olarak kullanılır ve kökleri tütün ile birlikte kullanılır (Özgökçe ve Özçelik, 2004). Kökleri iltihaplı yaralar için kullanılır (Sezik, 1997). Yakacak olarak toplanmaktadır (Özgökçe, 1999).

4. *Chaerophyllum crinitum* Boiss.

Bitkinin Yöresel Adı	: Kitimendi
Literatürdeki Diğer Adları	: Tarakotu, Mende, Mendo, Ğitik
Toplanma Dönemi	: Mayıs, Haziran
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısımlar
Kullanım Amacı	: Gıda ve yem
Kullanım Şekli	: Bitkinin gövde kısmı gençken soyularak yenir ve hayvan yemi olarak da kullanılmaktadır (Liman).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Kerapet Tünelinden sonra, 03°11'984"N 42°23'534"E 2311m EK1178
Kullanım Kodu	: IA2, IVA

Literatürdeki Kullanımı: Bitkinin toprak üstü kısımları otlu peynir yapımında kullanılır (Özçelik, 1992). Bitkinin genç haldeki gövde kısmı soyulduktan sonra çiğ olarak yenir (Mükemre, 2013).

3. Asteraceae

5. *Achillea vermicularis* Trin.

Bitkinin Yöresel Adı	: Bovijan
Literatürdeki Diğer Adları	: Bumarar, Buyucan, Gulemeş, Gulhesil, Gulika maran, Giyabujane, Hezarbelg, Kilkor, Marsima, Pujang, Punga maran,

Xezelok, Xirtkesan, Zerdeşabeng, Ağrı otu, Amel otu, Arı çiçeği, Ayvadana, Bal otu, Bayır pelini, Civan perçemi, Hazanabel, Kabe fesleğeni, Kedi tırnağı, Kılıç otu, Pazıma, Pazvanat, Teleme otu.

Toplanma Dönemi

: Mayıs

Kullanılan Kısım

: Toprak üstü kısmı

Kullanım Amacı

: Tedavi

Kullanım Şekli

: Ağza sinek girdiğinde bu bitki çiğnenip tükürülüyor ya da kaynatılıp suyu içiliyor. Romatizma ağrısında kullanılıyor (Merkez).

Lokalitesi

: B9 Van; Bahçesaray, Kerapet Tünelinden sonra, 03°12'310"N 42°23'567"E 2412m EK1212

Kullanım Kodu

: IIA1

Literatürdeki Kullanımı: Toprak üstü kısmı çocuklarda karın şişkinliğinde dekoksasyon halinde kullanılır (Özgökçe ve Özçelik, 2004).Toprak üstü kısmı soğuk algınlığı bağırsak ağrıları için çayı yapılarak içilir. Toprak üstü kısmı karın ağrılarının giderilmesi için çiğ olarak yenir. Çiçeklerinin kaynatılmasıyla elde edilen çayı karın ağrılarının giderilmesinde kullanılır (Mükemre, 2013).

6. *Centaurea iberica* Trev. ex Sprengel

Bitkinin Yöresel Adı

: Sitrbelok

Literatürdeki Diğer Adları

: Stirzerk,Sitrbelok,Çakıldikeni, Pamukdikeni, Yabanidiken, Kangal, Peygamber çiçeği, Çakırdikeni, Cevbelot, Kelemeşek.

Toplanma Dönemi

: Nisan-Mayıs

Kullanılan Kısım

: Toprak üstü kısımları

Kullanım Amacı

: Gıda

Kullanım Şekli	: İlbaharda toplanır ve yemeklere katılır (Cuma).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Elmayaka köyü Cuma mezası, 03°02'391"N 42°18'620"E 1959m EK1248
Kullanım Kodu	: IA1, IA2

Literatürdeki Kullanımı: Toprak üstü kısımları yakacak olarak kullanılır (Ertuğ, 1998).Taze yaprakları sebze olarak tüketilmektedir (Özçelik ve ark., 1990). Yaprakları yaraları tedavi etmek için kullanılır (Sezik ve ark., 1977; Öztürk ve Özçelik, 1991 Ertuğ, 2004; Ertuğ ve Tümen, 2004). Ateş düşürücü, adet getirici, kabız ve iştah açıcı olarak kullanılmaktadır (Baytop, 1999). Yaprakları ezilerek çıkartılan özsuyu dahilen (sabah ve akşam) içilerek sıtma hastalığının tedavisinde kullanılır (Tuzlacı 2006). Çiçek ve dalların dekoksasyonu hazırlanarak romatizma ağrılarına karşı kullanıldığı ifade edilmiştir. Yaprakları sıtmaya karşı kullanılır (Yazıcıoğlu 1996). Acı bir bitkidir, ilkbahar aylarında genç sürgünleri kaynatılarak şeker hastalığına karşı içilir (Gencay, 2007).Tazeyken gövdesi yenilir (Korkut ve Akan, 2008). Toprak üstü kısımları böbrek taşı düşürmek için çay gibi demlenir ve suyu içilir (Uysal, 2008). Taze olan yaprak yılan ısırıklarından hemen sonra çiğ olarak yenilir (Kaval, 2011). Hayvan yemi olarak kullanılır (Doğan ve Bağcı, 2011). Sonbaharda kuruyan gövdeler yöresel ekme yapımında yakacak olarak kullanılır (Gelse, 2012).

7. *Chondrilla juncea* L. var. *juncea*

Bitkinin Yöresel Adı	: Talişk
Literatürdeki Diğer Adları	: Qanıkvaş, Qanok, Kasnı, Talişk, Wen, Çitlik, Karakavuk, Sakız otu, Sütü ot, Kara gavruk, Çengel sakızı.
Toplanma Dönemi	: Mayıs-Eylül
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısmı
Kullanım Amacı	: El sanatları
Kullanım Şekli	: Ahır ve tandırları temizlemek için kullanılır (Elmayaka).

Lokalitesi : B9 Van; Bahçesaray, mahallesi ile Kerapet Tüneli arası, 03°02'375"N 42°18'526"E
1956m EK1260

Kullanım Kodu : VA4

Literatürdeki Kullanımı: Lateks mide ağrısında, yaprak yara iyileştirici olarak kullanılır (Çakılcıoğlu ve ark., 2007). Lateks sakız olarak , tüm bitki süpürge yapımında kullanılır (Özüdoğru ve ark., 2011). Genç (körpe) bitkinin toprak üstü kısımlarından yapılan salata, dahilen yorgunluk giderici olarak ve vücuda dinçlik kazandırmak için kullanılır. Gövdesinin dip kısmının kesilmesi sonucunda akan sütünden sakız elde edilir. Gövdesinin dip kısmının kesilmesi sonucunda akan sütü yoğunlaştıktan sonra, ağda halinde istenmeyen tüylerin yok edilmesinde kullanılır. Genç (körpe) bitkinin toprak üstü kısımları çiğ olarak yenir. Genç (körpe) bitkinin yaprakları çiğ olarak yenir. Genç (körpe) bitkinin toprak üstü kısımlarından salata yapılır. Genç (körpe) bitkinin yapraklarından salata yapılır (Şenkardeş, 2014). Kökünden çıkan sütü diş çürümesini önleme amaçlı sakız olarak çiğnenir. Taban yaprakları gıda olarak kullanılır (Uzun, 2015).

8. *Cichorium intybus* L.

Bitkinin Yöresel Adı : Talişk

Literatürdeki Diğer Adları : Çekçekon, Hindiba, Karakavuk, Gıcıcı, Çini çiçeği, Acıgıcı, Talişk, Çatlangaç süpürgesi, Güneyik, Acı marul, Badik otu, Çitlek otu, Çatlak otu, Çıtlık, Sakızlık otu, Eşek sakızı, Yabani hindiba, Yer sakızı, Ayakçak otu, Acı hindibağ, Sakızotu, Mavihindiba, Ham sütlüvan, Çukur otu, Eşek karakavuşu, Kaniş.

Toplanma Dönemi : Mayıs-Ağustos

Kullanılan Kısım : Toprak üstü kısmı

Kullanım Amacı : Tedavi

Kullanım Şekli	: Kök ve gövdesindeki süt yaraların üzerine sürülür (Merkez).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, mahallesi ile Kerapet Tüneli arası, 03°08'566"N 42°19'156"E 1606m EK1230
Kullanım Kodu	: IIA1

Literatürdeki Kullanımı: Köklerin kaynatılmasıyla elde edilen hülasa astım ve ülser tedavisinde kullanılır. Bitkinin öz suyundan "Dağsakızı" adı verilen bir çiklet hazırlanmaktadır (Özçelik ve ark., 1990). Yaralanmalar durumunda bitki kullanılır (Sezik ve ark., 1991). İdrar artırıcı, müshil, terletici, midevi, iştah açıcı, kuvvet verici ve safra söktürücü etkileri nedeniyle infüzyon halinde %1-5 olarak dahilen kullanılır. Kavrulmuş köklerin toz edilmesiyle elde edilen ürün, Avrupa'da kahve yerine kullanılır (Baytop, 1994; Türkoğlu ve ark., 2006). Kökler kaynatılarak dahilen epilepside kullanılır (Tabata ve ark., 1994). Bitkinin taze gövdesi soyularak yenir. Kök ve gövdelerindeki süt yaraların iyileşmesi için yaralar üzerine serilir. Rahim hastalıkları ve rahim enfeksiyonları tedavisinde bütün bitki olarak kaynatılıp suyu içilir (Gümü, 1994). Hayvan yemi olarak kullanılır (Duran, 1998; Vural, 2008). Gıda amaçlı kullanılmaktadır (Ertuğ 1998; Koçak, 1999; Ertuğ, 2003a; Ertuğ 2004c; Ertuğ ve Tümen 2004; Satıl ve ark., 2008; Akgül, 2008). Bitki dekoksion halinde hemoroid ve egzama tedavilerinde kullanılır (Yeşilada ve ark., 1999). Kökleri insan ve hayvan rahatsızlıklarında ilaç olarak kullanılır. Bitkinin yaprakları hayvan yemi olarak kullanılır (Ertuğ, 2000). Kök dekoksion halinde böbrek taşı düşürücü olarak kullanılır. Kök ve bitki kısmı kanser için yenilir. Yapraklar kesik ve yaralar için *Anchusa sp.*'nin kökleri tereyağı ve çam reçeli ile pişirilir ve merhem haline getirilip sürülür (Sezik ve ark., 2001). Yaprakları haşlandıktan sonra yağda kavrulur, üzerine limon sıkılarak yenir (Tütenocaklı, 2002). Kökler epilepsi hastalığı tedavisinde kullanılır (Özgökçe ve Özçelik, 2004). Çiçek ve kök dekoksion halinde hemoroid tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004). Toprak üstü kısmı yemek ve salatalara konur (Doğan ve ark., 2004). Bitkinin kökü çizgiler halinde yaralanır, akan beyaz sıvı güneşte bir süre bekletilir ve sertleşir. Bu şekilde sakız olarak, yemeklerden sonra sindirime yardımcı olması amacıyla çiğnenir (Koçyiğit, 2005). Yaprak dekoksionu kalp rahatsızlıklarına

karşı kullanılır (Ezer ve Arısan, 2006). Bitkinin kapitulumlarından hazırlanan infüzyon dahilen, iltihaplı idrar yolu hastalıkları tedavisinde kullanılır. Bitkinin kapitulumlarından hazırlanan infüzyon, 1 hafta boyunca sabahları aç karnına, 1 bardak dolusu içilerek, mide rahatsızlıklarının giderilmesinde kullanılır. Bitkinin toprak üstü kısımlarından hazırlanan dekoksiyon sabahları aç karnına içilerek mide rahatsızlıklarının giderilmesinde kullanılır. Çiçekli dallarından hazırlanan infüzyon, günde 3 defa içilerek mide ülseri ve gastrit tedavisinde kullanılır. Çiçekli dallarından hazırlanan infüzyon aç karnına 3 defa içilerek, sarılık, dalak ve karaciğer hastalıklarının tedavisinde kullanılır. Çiçekli dallarından hazırlanan infüzyon, aç karnına günde 3 defa içilerek, kalp kuvvetlendirici olarak içilir (Tuzlacı, 2006). Sütü ülser, üretra, rahim iltihabı, hemoroid ve egzama tedavisi için kullanılır (Koçyiğit ve Özhatay, 2006). Bitkinin yaprakları yenmektedir (Satıl ve ark., 2006). Taze alt yaprakları salataya katılarak yenir. Bu gıda sarılığa karşı faydalıdır. Annelerde süt salgısını artırır. Bitki özsuyu dişleri temizlemek için kullanılır. Çayı idrar ve balgam söktürücüdür (Bulut, 2006). Genç yapraklar doğranır. Üzerine limon sıkılarak yenir (Onar, 2006; Tugay ve Koçer, 2009). Rozet yaprakları ve kök kısımları hemoroit tedavisinde, idrar arttırıcı, iştah açıcı ve kuvvet verici olarak kullanılır. Salatası yapılarak besin olarak kullanılır (Öztürk ve Dinç, 2005). İlkbahar aylarında toprak üstü genç sürgünleri toplanarak yemeği ve salatası yapılır. Şeker hastalığına için genç toprak üstü kısımları pişirilerek yenilir. Hayvan yemi olarak da kullanılır (Gencay, 2007). Toprak üstü kısımlarının dekoksiyonu dahilen veya yapılan yemeği yenerek hemoroit, egzama, sedef hastalığı tedavisinde ve şekeri düşürmek için kullanılır. Toprak üstü kısımlarının dekoksiyonu cinsel bölgedeki kaşıntıda dahilen kullanılır. Çizilen kökünden akan lâteksiz kurutulup yemeklerden sonra sindirime yardımcı olması için çiğnenir. Taze bitkinin gövdesi ve yaprakları haşlanıp börek içi olarak ve salatalarda kullanılır (Kızıllı, 2008). Arılar bal yapımı için bitkinin nektar ve poleninden yararlanır (Karaca, 2008). Bitkideki süt tıbbi amaçlı olarak kullanılır. Ayrıca tüm bitki gölgelik olarak faydalanılır (Cansaran ve Kaya 2010). Sütü siğil tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve ark., 2010). Bitkinin dalından akan süt suya damlatılır ve karında oluşan sancıyı kesmek için tüketilir. Toprak üstü kısımları kurutulup suda kaynatıldıktan sonra suyu prostat hastalığı için içilir.

Tansiyonu düşürmek için bitkinin toprak üstü kısmı suda kaynatılır ve suyu içilir (Kaval, 2011).

9. *Cirsium simplex* C.A Mey. subsp. *armenum* (DC.) Petr.

Bitkinin Yöresel Adı	: Kivar
Literatürdeki Diğer Adları	: Kerbeş, Medik, Stirik, Vergvaş, Kobuk, Gotel, Kelendor, Sitirme, Kivar, Kelem, Kefik, Stiri miska, Istriye karan, Bodur kangal, Köy göçüren, Eşek otu, Çahor, Hamurkesen, Kara süpürge, Küsemen, Kazan kulpu, Kuşkonmaz, Deve dikenli, Dikenli yaprak, Mantik, Kör kenger.
Toplanma Dönemi	: Mayıs-Eylül
Kullanılan Kısım	: Çiçekleri
Kullanım Amacı	: Tedavi
Kullanım Şekli	: Çiçeği kurutulup balın içine atılıp yeniyor. Nefes darlığına iyi geliyor (Özbeyli).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Güneyyamaç köyü Özbeyli mezrası, 03°11'080"N 42°09'942"E 2355m EK1012
Kullanım Kodu	: IIA1

Literatürdeki Kullanımı: Literatür taramasında herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

10. *Crepis sancta* (L.) Bornm.

Bitkinin Yöresel Adı	: Kulilkazer
Literatürdeki Diğer Adları	: Sirok, Guhmişk, Gezike zer, Kulilkazerk, Keklik otu, Keklik Otu, Karahindiba Çiçeği, Kokar Ot, Sütlü Ot, Sakar Kanak, Tüylü Kanak, Arslandişi
Toplanma Dönemi	: Mayıs-Temmuz
Kullanılan Kısım	: Yapraklar

Kullanım Amacı	: Gıda- Yem
Kullanım Şekli	: 1.Bitkinin yaprakları çiğ olarak yenir (Merkez). 2. Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Merkez).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Subaşı, 03°07'989"N 42°26'580"E 1774m EK1256
Kullanım Kodu	: IA1, IVA

Literatürdeki Kullanımı: Genç yapraklarından salata yapılır (Koçak,1999; Ertuğ, 2000; Pieroni ve ark., 2005; Ertuğ, 2004b). Çayı içilerek damar açıcı olarak kullanılmaktadır. Yapraklar çiğ yenir ve salatalara konur (Türkoğlu, 2000). Genç sürgünleri pisirilerek yenilir (Pieroni ve ark., 2002). Yaprakları gıda amaçlı kullanılmaktadır (Ertuğ, 2004b). Genç sürgünlerinin salatası yapılır (Pieroni ve ark., 2005). Çiçek kısımları göz rahatsızlıklarını gidermek için çiğ olarak yenir. Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Gençay, 2007). Salata yapımında kullanılır. Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır(Gelse, 2012).İdrar yolu hastalıklarına iyi gelir, idrarı söktürücü özelliği vardır (Furkan, 2016).

11. *Echinops pungens* Trautv. var. *adenocladus* Hedge

Bitkinin Yöresel Adı	: Topız
Literatürdeki Diğer Adları	: Diqik, Hergot, Serteş, Serkeşiş, Topuz, Kirpi diken, Diken başı.
Toplanma Dönemi	: Mayıs
Kullanılan Kısım	: Meyve
Kullanım Amacı	: Gıda
Kullanım Şekli	: Çiçeği kırılıp içindeki çekirdek yenir (Merkez)
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Subaşı, 03°08'002"N 42°26'634"E 1772m EK1270
Kullanım Kodu	: IA1

Literatürdeki Kullanımı: Çiçek eksenleri dikenlerden arındırılarak içteki çekirdek kısmı yenilir. (Özçelik, 1990; Öztürk ve Özçelik, 1991; Özgökçe, 1999; Ertuğ; 2000, Goris, 2002; Ertuğ (2004b; Gelse, 2012). İlaç ve yem olarak kullanılır (Gençay, 2007).

12. *Gundelia* cf. *dersim* Vitek, Yüce & Ergin

Bitkinin Yöresel Adı	: Kerenk
Literatürdeki Diğer Adları	: Kerenk, Keven, Kenger, Enger, Kengel, Kengir, Çakırdikeni, Datlı kenger, Sakızotu, Kandikeni, Kalagan, Kanatma, Kengi otu, Kepre, Kinger, Karang, Kereng, Kenger tiken, Gağnak, Kenger zer.
Toplanma Dönemi	: Nisan-Temmuz
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısım
Kullanım Amacı	: Gıda- Ekonomik-Yem
Kullanım Şekli	: 1. İlkbaharda toplanan genç sürgünler suda haşlanır ve yumurta ile birlikte yağda kavrulup yemek yapılır (Cevizlibelen). 2. Ayrıca ilkbahar aylarında Pazar ve manavlarda satılmaktadır (Cevizlibelen). 3. Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak da kullanılır (Cevizlibelen).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Cevizlibelen köyü, 03°07'442"N 42°17'991"E 1630m EK1130, 1180
Kullanım Kodu	: IA1, IA2

Literatürdeki Kullanımı: Meyveler kavrulup dövülerek elenir ve kenger kahvesi olarak kullanılır (Tanker, 1967). Kök ve gövde soyularak yenir. Tohumları gıda olarak tüketilmektedir. Kışlık yiyecek olarak saklanmakta ve tohumlarından kahve elde edilmektedir. Bitki öz suyundan diş sağlığına faydalı olduğu düşünülen bir sakız elde edilmektedir (Özçelik ve ark., 1990; Gümüş, 1994; Yeşil, 2007). Sebze olarak

tüketilmektedir. Genç sürgünlerinden “Kenger Meftunesi” ve “Kenger kavurması” olarak bilinen yemekler yapılmaktadır (Tonbul ve Altan, 1989). Tohumları kurutulup öğütüldükten sonra kenger kahvesi olarak kullanılır. Özsuyundan sakız elde edilir. Bu sakız diş sağlığına iyi gelmektedir. Taze sürgünleri sebze olarak tüketilir. Kökü ve gövdesi soyulduktan sonra çiğ olarak yenir. Tohumları vücuttaki şişkinliklerin tedavisinde kullanılmaktadır (Öztürk ve Özçelik, 1991). Tohumlarının dekoksasyonu soğuk algınlığı ve nezlede kullanılır (Tabata ve ark., 1994). Tohumları toplanıp dövülür, kaynatılıp karaciğer rahatsızlıkları için içilir (Vural ve ark., 1997). Toprak üstü kısımları hayvan yemi, kökünden elde edilen sakız kenger adıyla dişeti kuvvetlendirici ve iştah açıcı olarak kullanılır (Baytop, 1999). Tamamı hayvanlara yedirilir. Kökünden sakız, tohumlarından kahve hazırlanır (Koçak, 1999). Yakacak olarak kullanılır (Özgökçe, 1999). Kökü gıda olarak tüketilir (Ertuğ, 2000). Bitki süs ve kışlık yiyecek olarak kullanılır. İlkbaharda tam yapraklanmadan kökü çıkartılıp salamurası yapılarak peynire katılır ve tursu olarak kullanılır. Tohumları kurutulup öğütülür ve Van yöresinde “Kenger Kahvesi” adıyla tüketilir. Kenger sürgünlerini çıkarmakta kullanılan demire “Kengerhan” denir. Özsuyundan sakız yapılır, bu sakız diş sağlığına iyi gelir. Taze sürgünleri sebze olarak kullanılır. Bitki genç iken kök ve gövdelerindeki kabuklar soyulduktan sonra çiğ olarak yenir. İştahı açar, yemeği hazmettirir, mideyi kuvvetlendirir. Tohumları vücuttaki şişkinliklerin tedavisinde kullanılır. Zehirlerin zararını yok eder. Sıtmaya iyi gelir. Şehveti artırır. Sarılığa, safra kesesi taşlarının düşmesine faydalı olur (Öztürk ve ark., 2000). Süt kesik yaralarına sürülür. Halsizlik ve susuzluk durumlarında kökten akan süt çiğnenir (Sezik ve ark., 2001). Bitki yaprak vermeye başladığında kökler topraktan çıkarılır ve haşlandıktan veya doğrudan una bulandıktan sonra kızartılarak yenir (Keskin ve Alpınar, 2002). Yaprakları gıda amaçlı kullanılmaktadır (Ertuğ, 2004b). Gövdenin kesilmesi ile çıkan süttten sakız elde edilir. Kahve olarak “vitiligo” hastalığının tedavisi için kullanılır. Yakacak olarak kullanılmaktadır (Özgökçe ve Özçelik, 2004). Bitkiden hazırlanan dekoksasyon, haricen egzama tedavisinde kullanılır (Tuzlacı, 2006). Kökü takip eden on santimetrelik gövde kısmı soyularak yemek yapılır. Ayrıca sakızı yapılır. Kökü güneşte bekletilir saatte bir budama yapılır. Kökünden çıkan süt sakıza dönüşür. Kuruduktan sonra yakacak olarak kullanılır (Korkut, 2006). Genç gövdeleri soyularak yenir. Genç gövdeleri soyularak

temizlendikten sonra yağda yumurta ile kızartılarak sabah, öğle ve akşam öğünlerinde yenir. Kökünden akan süt güneşte bekletilerek sakız elde edilir. İlkbahar aylarında Cizre'nin çevre köylerinde köylüler tarafından genç sürgünleri toplanıp, Cizre pazarına getirilerek sattıklarını gözlemledik. Ayrıca Cizre pazarında kadınlar tarafından satılan peynir lorunda bitkinin doğranarak katıldığını gözlemledik. Gövde kısmı temizlendikten sonra turşuya katılarak yenir. Genç toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Gencay, 2007). Kenger sakızı dış etlerini kuvvetlendirici ve iştah açıcı olarak çiğnenmektedir. Bitkinin genç gövdeleri toplanarak pazarlarda satılır. Çiğ veya pişirilerek tüketilir. Kengerin köklerinden elde edilen sakızın çiğnedikçe acı suyu ile mide sancılarının kesildiği söylenmektedir. Ayrıca kenger sakızından bir miktar yenilmesi ishali kesmektedir (Çakılcıoğlu ve ark., 2007). Yüz felci ve bağırsak yaralarında bitkiden elde edilen sakız çiğnenir (Çömlekçioğlu ve Karaman, 2008). Taze bitkinin gövdesi ve dikenli kısmı dövülür ve elde edilen özsuğu boyunda şişkinlik görülen yere uygulanır (Sarper ve ark., 2009). Dış etlerini kuvvetlendirici, iştah açıcı olarak kullanılır (Yapıcı ve ark., 2009). Kökleri taze iken toplanıp dışı soyularak çiğ tüketildiği gibi yağda pişirilerek veya bulgur ilave edilip pilavı yapılarak yenmektedir. Kuruyunca toplanan meyveler dövülüp kavrulduktan sonra kahve gibi pişirilerek içilmekte ve "Tiken gavesi, Kengergavesi" olarak adlandırılmaktadır. Gövdesi kırılınca akan beyaz madde toplanıp sıcak su içinde yumusatılıp sakız gibi çiğnenmektedir (Metin, 2009). İlkbaharda bitkinin genç sürgünleri toplanarak pazar ve manavlarda satılmaktadır (Kaval, 2011; Mükemre, 2013).

13. Helianthus annus L. (Kültür)

Bitkinin Yöresel Adı	: Gülberoj
Literatürdeki Diğer Adları	:Gülbağın, Günebakan, Ayçiçeği, Gündoğdu, Gündöndü, Gün asık.
Toplanma Dönemi	: Temmuz-Ağustos
Kullanılan Kısım	: Tohumları
Kullanım Amacı	: Gıda
Kullanım Şekli	: Bitkinin tohumları çerez olarak tüketilir (Cevizlibelen).

Lokalitesi : B9 Van; Bahçesaray, Cevizlibelen köyü şerefhan mezarası, 03°07'482" N 42°17'971"E 1654m EK1283

Kullanım Kodu : IA4

Literatürdeki Kullanımı: Ticari amaçla ekilir. Ayrıca meyveleri kaynatılarak ates düsürücü olarak içilir (Vural ve ark., 1997). Yapraklar kapitulum ve küçük meyveler hayvan yemi olarak kullanılır. Büyük meyvelerde kuruyemis olarak kullanılır (Duran, 1998; Tugay ve ark., 2004). Tohumları gıda olarak tüketilir (Ertuğ, 2000). Tohum çiğ veya pişirilerek yenir. Yapraklarından yapılan çay doku veya damar büzücü, idrar arttırıcı, balgam söktürücü olarak kullanılır. Yaprak lapası böcek sokmalarına karşı kullanılır (Türkoğlu, 2000). Tohumları bronsitte ve soğuk algınlıklarına karşı yenilir (Goris, 2002). Tohumları yağ elde etmek için kullanılır. Gövdesinden oyuncak araba yapılır (Koçyiğit, 2005). Tohumları yenir. Yaprakları hayvan yemi olarak kullanılır. Hasat sonrası tarlada kalan bitki çıkarılır, kurutulduktan sonra yakacak olarak kullanılır (Gencay, 2007; Cansaran ve Kaya, 2010). Tohumuna halk arasında çiğdem denir. Çitlenme seklinde çerez olarak tüketilir. Yağ elde edilir (Deniz, 2008). Tohum prostat tedavisinde kullanılmaktadır (Uysal, 2008). Arılar bal yapımı için bitkinin nektarından faydalanır (Karaca, 2008). Bitkinin olgunlaşmış olan tohumları çerez olarak tüketilir. Ayrıca toprak üstü kısmı hayvan yemi olarak değerlendirilir (Kaval, 2011). Tohumları çerez olarak yaygın bir kullanımı vardır. Bitkinin gövdesinden ve yapraklarından yöre halkı hem hayvan yemi hem de yakacak olarak yararlanmaktadır. Yapraklarından elde edilen karışımlar çeşitli rahatsızlıkların tedavisinde kullanılmaktadır (Gelse, 2012). Toprak üstü kısmı hayvan yemi olarak değerlendirilir (Mükemre, 2013).

14. *Helianthus tuberosus* L. (Kültür)

Bitkinin Yöresel Adı : Sevik

Literatürdeki Diğer Adları : Binerdi, Dibsor, Dizbelok, Qencelisk, Saya binerdi, Seva binerde, Sevetalk, Sevaxin, Sevaxink, Xencelisk, Gizera bostanan, Topendewe, Sevka axi, Yer elması.

Toplanma Dönemi	: Haziran-Temmuz
Kullanılan Kısım	: Yaprak-Yumru
Kullanım Amacı	: Gıda-Tedavi
Kullanım Şekli	: 1- Kökünden ilaç yapılıyor(iltihap sökücü, şeker hastalığı, taş düşürme, böbrek temizliyor) (Cevizlibelen) 2-Yaprağından sarma yapılıyor (Cevizlibelen) 3-Bitki kökünden turşu yapılıyor (Cevizlibelen) 4-Göz hastalıklarına iyi geliyor (Cevizlibelen)
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Cevizlibelen köyü Şerefhan mahallesi, 03°11'068"N 42°09'834"E 2296m EK1028, 1039
Kullanım Kodu	: IA1, IIA1

Literatürdeki Kullanımı: Yer altı yumruları yenir (Gümüş, 1994; Ertuğ, 2000; Cansaran ve Kaya, 2010). Karbonhidrat miktarının düşük olması nedeniyle şeker hastaları için faydalı bir yiyecektir. Süt artırıcı, safra söktürücü, idrar artırıcı ve kuvvetli afrodisyak etkilere sahiptir. Haşlanarak sebze olarak yenilir (Baytop, 1999). Şeker ve hemoroid rahatsızlıklarında tuber çiğ olarak yenir (Sezik ve ark., 2001). Şeker hastalığı tedavisinde kullanılır. Ayrıca sebze olarak da tüketilir (Savran ve ark., 2002). Yumru dekoksasyon halinde hemoroid tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004). Yumrusu yenir. Yem olarak da kullanılır (Tugay ve ark., 2004). Yumrularının çiğ olarak yenmesi şeker hastaları için faydalıdır. Vücudun direncini artırır. Bol idrar söktürür. Böbreklerin ve pankreasın düzenli çalışmasını sağlar (Özçelik ve Balabanlı 2005). Toprak altı yumruları şeker hastalığının tedavisinde kullanılır. Çiğ halde kullanıldığında sütü artırır ve safra söktürür (Öztürk ve Dinç, 2005). Yumrularının çiğ olarak yenmesi şeker hastaları için faydalıdır. Bol idrar söktürür (Bulut, 2006). Kök pişirilerek yemeği yapılmaktadır (Uysal, 2008). Bulb şeker hastalığı tedavisi için çiğ olarak yenir (Tuzlacı ve Doğan, 2010; Savran ve ark., 2008). Böbrek taşı düşürmek için kullanılır (Güneş, 2010). Şeker hastalığı tedavisinde kullanılır (Güneş ve Özhatay, 2011). Şeker hastalığı

tedavisi için yumru çiğ olarak tüketilir. Yumru kısmı çıkarılıp temizlendikten sonra soyularak yenir (Kaval, 2011). Çiğ olarak yenir. Sindirim sistemine faydalıdır, kabızlığı giderir (Karakurt, 2014). Toprak altı yumruları kabuğu soyulduktan sonra çiğ olarak yenir. Toprak altı yumruları pişirilerek yemek yapılır (Şenkardeş, 2014).

15. Helichrysum plicatum DC. subsp. *plicatum*

Bitkinin Yöresel Adı	: Herdem taze
Literatürdeki Diğer Adları	: Yayla çiçeği, Altın çiçeği, Arı çiçeği, Yılan çiçeği, Ölmez çiçek, Pire çiçeği, Mantuvar otu, Altın otu, Gula zar, Sarıçiçek, Ölmez otu, Süs bitkisi, Herdem güzeli, Solmaz çiçek, Gülülga zer.
Toplanma Dönemi	: Haziran-Temmuz
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısım
Kullanım Amacı	: Tedavi
Kullanım Şekli	: Çiçekleri başka bitkiler ile karıştırılıp kaynatılıyor ve suyu içiliyor, öksürük tedavisinde kullanılıyor (Merkez).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Kırmızı köprü çevresi, 03°14'799"N 42°17'765"E 1993m EK1173, 1218
Kullanım Kodu	: IIA1

Literatürdeki Kullanımı: Çiçekli dalları idrar, safra söktürücü ve kum düşürmek için kullanılır (Evren, 1991; Baytop, 1999; Türkoğlu ve ark., 2006). Bitkinin toprak üstü kısımları özellikle böbrek ağrılarını dindirmek için kullanılır. Kuru dalları süs olarak muhafaza edilir (Öztürk ve Özçelik, 1991; Bağcı, 2000; Mart, 2006). Çiçekler el ve ayaklarda oluşan basur tedavilerinde kullanılır (Fujita ve ark., 1995). Bitki kaynatılarak böbrek taşı düşürmek için içilir (Vural ve ark., 1997; Özgökçe ve Özçelik, 2004; Cansaran ve Kaya, 2010). Çiçekleri infüzyon olarak ishal ve iç ağrılarına karşı alınır (Sezik ve ark., 1997). Çiçekler yaralar için dekoksasyon halinde arpa tanesi ile karıştırılarak yaraya serpilir (Sezik ve ark., 2001). Böbrek taşlarını düşürmek için,

kolesterol ve şeker hastalığına karşı kullanılır. Çiçeklerinin dekoksasyon ve infüzyonu hazırlanarak kullanılır (Oral, 2007). Hazırlanan infüzyon dâhilen sancıları geçirmek için kullanılır. Hazırlanan dekoksasyon dâhilen böbreklerdeki taşları düşürmek için kullanılır. Hazırlanan dekoksasyon şekeri düşürmek için çay gibi içilir (Yeşil, 2007). Bitkinin toprak üstü kısmı kaynatılır ve suyu böbrek taşlarını düşürmek için içilir (Kaval, 2011). Çiçekleri Tansiyon ve kolesterol düşürücü olarak kullanılır (Kocabaş ve Gedik, 2016).

16. Inula salicina L.

Bitkinin Yöresel Adı	: Giya sevk
Toplanma Dönemi	: Temmuz-Eylül
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısım
Kullanım Amacı	: Yem
Kullanım Şekli	: Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Şişli).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Şişli köyü, 03°08'012"N 42°26'546"E 1768m EK1278,
Kullanım Kodu	: IVA

Literatürdeki Kullanımı: Toprak üstü kısımları saman haline getirilip hayvan yemi olarak kullanılır (Mükemre, 2013).

17. Scorzonera rigida DC.

Bitkinin Yöresel Adı	: Spıng
Literatürdeki Diğer Adları	: Birum, Zirgizer, Xirgizer, Gizerek, Birçalik, Yarkok, Gezer, Gizer, Giyabenişt, Nerebent, Cibar, Qehe, Giyaye qajik, Giyaye qajok, Erpelan, Pirepind, Arvent, Parin, Sert tekesakalı, Yabani havuç, Bahçe iskorpini, Yakı otu, Dağ sakızı, Dağ çöveni.
Toplanma Dönemi	: Mayıs, Haziran
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısmı

Kullanım Amacı	: Gıda
Kullanım Şekli	: Tuzlanıp yeniyor. Otlu peynir yapımında kullanılıyor (Kartal).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Kartal köyü, 03°02'884"N 42°13'486"E 1558m EK1094, Ir-Tur. element
Kullanım Kodu	: IA1, IA2
Literatürdeki Kullanımı:	Literatür taramasında herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

18. Tanacetum zahlbruckneri (Náb.) Grierson

Bitkinin Yöresel Adı	: Papatya
Literatürdeki Diğer Adları	: Biringiya, Giyaye birinan, Giyaye kirman, Gulemeş, Bilaçequer, Guleşexan, Kulilka gawane, Marşivan, Çiçekmast, Dawudi, Gule keran, Atroke, Kulilka baye, Eqhiwan, Gula hingiwin, Özge pireotu, Solucan otu, Acı çiçekli margrit, Beyaz papatya, Papatya.
Toplanma Dönemi	: Mayıs-Temmuz
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısmı
Kullanım Amacı	: Gıda-Tedavi
Kullanım Şekli	: Soğuk algınlığında çayı yapılarak içilir (Liman).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Kerapet tüneline sonra, 03°12'310"N 42°23'567"E 2412m EK1211, Ir.-Tur. Elm., Endemik.
Kullanım Kodu	: IA7, IIA1
Literatürdeki Kullanımı:	Toprak üstü kısmı soğuk algınlığı ve nefes darlığı için çayı içilir. Yapraklar ezilerek kesiklerin üzerine bırakılıp kan durdurucu olarak kullanılır (Mükemre, 2013).

19. *Tragopogon bupthalmoides* (DC.) Boiss. var. *latifolius* Boiss

Bitkinin Yöresel Adı	: Sipink
Literatürdeki Diğer Adları	: Gezbelok, Gizerok, Hişping, Marşing, Siping, Spilk, Şeng, Gulşin, Vaş zaranca, Rişe bizine, Mircalik, Axu, Çarık, Porim, Isping, Şiranok, Şin, Espeng, Espenga xatune, Şeng, Yemlik, Tarla yemliği, Çayır tekesakalı, Yakı otu, Kuzu sarmaşığı, Keçisakalı, Tekecan.
Toplanma Dönemi	: Mayıs
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısım
Kullanım Amacı	: Gıda
Kullanım Şekli	: Gövdesi ve yaprakları temizlendikten sonra çiğ olarak tüketilir ya da pişirilip yemeği yapılır (Liman).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray, Kerapet tünelinden sonra, 03°11'984"N 42°23'534"E 2311m EK1177, Ir.-Tur. Elm.
Kullanım Kodu	: IA1, IA2

Literatürdeki Kullanımı: Taze iken bitkinin yaprak ve çiçekleri mide ve bağırsağa kaçan kılların eritilmesi için yenir (Gümüş, 1994). Toprak üstü genç sürgünleri taze iken çiğ olarak yenir (Kaval, 2011) Toprak üstü genç sürgünleri taze iken çiğ olarak yenir. Genç dal ve yapraklar çiçeklenme periyodundan önce toplanır. Yağ ve yumurta ile birlikte yemeği yapılır (Mükemre,2013).

4. Brassicaceae (Cruciferae)

20. *Cardamine uliginosa* M.Bieb.

Bitkinin Yöresel Adı	: Puz
Literatürdeki Diğer Adları	: Püz, Su kerdimesi.
Toplanma Dönemi	: Mayıs- Haziran
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısım

Kullanım Amacı	: Tedavi
Kullanım Şekli	: Basur tedavisi için kullanılır (Cevizlibelen).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Cevizlibelen köyü, 03°08'974"N 42°15'705"E 1738m EK1113
Kullanım Kodu	: IIA1

Literatürdeki Kullanımı: Yapraklar sebze olarak tüketilir (Ertuğ, 2003b). Bitkinin genç ve taze haldeki toprak üstü kısmı yemeklerin yanında salata olarak yenir (Kaval, 2011).

5. Campanulaceae

21. *Campanula sclerotracha* Boiss.

Bitkinin Yöresel Adı	: Nermedenk
Literatürdeki Diğer Adları	: Gulbori, Gulezengil, Sinbelok, Binefşi, Geize, Zengilka, Kantirberi, Zengilok, Şelima çole, Dere çingırağı, Çan çiçeği.
Toplanma Dönemi	: Haziran-Temmuz
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısmı
Kullanım Amacı	: Yem
Kullanım Şekli	: Hayvan yemi olarak kullanılıyor (Merkez).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Subaşı, 03°07'989"N 42°26'580"E 1774m EK1254,1280
Kullanım Kodu	: IVA

Literatürdeki Kullanımı: Bitkinin yapraklarından sarma yapılır (Kaval, 2011).

6. Caryophyllaceae

22. *Silene vulgaris* (Moench) Garcke var. *vulgaris*

Bitkinin Yöresel Adı	: Nermedewk
Literatürdeki Diğer Adları	: Axcik, Bukegur, Gıyarun, Gıyameşmij, Gıyameşxur, Meşgir, Siyabu, Şekirok, Xatunek, Meşmij, Goşberx, Givişgan, Derpidik, Peqqeqok, Teqqeqok, Çeqçeqok,

Ecibücü, Sinekkapan, Nakıl, Cıvrıncık, Çığıştak, Gavşak, Gıvrışık, Kavşuk, Kıvrışkan, Tavuk yastığı.

Toplanma Dönemi

: Mayıs

Kullanılan Kısım

: Toprak üstü kısmı

Kullanım Amacı

: Gıda-Tedavi

Kullanım Şekli

:1. Yaprakları doğranıp temizlenir suda haşlanır veya yağda kızartılıp üzerine yumurta kırılarak yenir (Özbeyli).

2. Kökü şeker hastalığında kullanılır (Özbeyli).

Lokalitesi

: B9 Van; Bahçesaray, Güneyyamaç köyü Özbeyli mezarası, 03°11'093"N 42°09'809"E 2311m EK1010,1042,1251

Kullanım Kodu

: IA1,IIA1

Literatürdeki Kullanımı: Bitkinin yaprak kısmı hamur içerisine katılarak tüketilir. Bitkinin yaprak kısmı yağda kavrulularak tüketilir (Arı, 2014).

7.Euphorbiaceae

23. *Euphorbia grisophylla* M.L.S.Khan

Bitkinin Yöresel Adı

: Şilşilank

Literatürdeki Diğer Adları

: Şirok, Şilik, Şilgan, Şaleme, Sütleğen, Süt otu, Saçkıran otu, Sütlüce

Toplanma Dönemi

: Mayıs-Eylül

Kullanılan Kısım

: Tüm bitki

Kullanım Amacı

: Tedavi

Kullanım Şekli

:Bitkinin sütü yara iyileştirici olarak kullanılır (Elmayaka).

Lokalitesi

: B9 Van; Bahçesaray, Elmayaka köyü Cuma mezarası, 03°02'379" N 42°18'528"E 1654m EK1165, 1246

Kullanım Kodu : IIA1

Literatürdeki Kullanımı: Bitkinin (gövdesinin kesilmesi sonucunda akan) sütü, haricen cilt yaralarının tedavisinde kullanılır. Bitkinin sütü, haricen yara tedavisinde kullanılır. Bitkinin sütü, haricen yanık tedavisinde kullanılır. Bitkinin sütü, haricen el ve dudak çatlaklarının tedavisinde kullanılır. Bitkinin sütü, haricen siğillerin yok edilmesinde kullanılır. Bitkinin sütü, haricen mantar hastalığı tedavisinde kullanılır. Bitkinin sütü, haricen saçkıran tedavisinde kullanılır. Bitkinin sütü, haricen (nasır üzerine damlatılarak) nasırın yok edilmesinde kullanılır. Bitkinin sütü, yoğunlaştırıldıktan sonra hap haline (pirinç tanesi büyüklüğünde) getirilip dahilen (günde bir adet yutulur) mide ülseri tedavisinde kullanılır. Bitkinin sütü, ağrıyan diş üzerine damlatılarak diş ağrısının giderilmesinde kullanılır. Bitkinin sütü, akrebin soktuğu yere damlatılarak akrep sokmasına karşı kullanılır. Toprak üstü kısımları ezildikten sonra haricen (bir bezle sarılarak) akrep sokmasına karşı kullanılır. Bitkinin sütü suya damlatılarak, dezenfektan olarak kullanılır(Şenkardeş,2014). Bitkinin gövde kısmından süt şeklinde sıvı çıkartılır. Sıvı ekmek içine damlatılır ve yutulur. Sıvı kısmının sıtma hastalığının tedavisinde kullanıldığı belirtilmiştir (Arı, 2014).

8. Fabaceae

24. *Lathyrus tuberosus* L.

Bitkinin Yöresel Adı	: Henc
Literatürdeki Diğer Adları	: Koz koz, Yumrulu bezelye
Toplanma Dönemi	: Mayıs-Temmuz
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısım
Kullanım Amacı	: Yem-Süs
Kullanım Şekli	: 1. Hayvan yemi olarak kullanılıyor (Liman). 2.Bitki süs bitkisi olarak kullanılıyor (Liman).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Liman mahallesi, 03°07'108"N 42°18'629"E 1571m EK 1188
Kullanım Kodu	: IVA, VIA8

Literatürdeki Kullanımı: Bitkinin toprak altı yumruları tatlı olup yenir. Yumruların şeker hastalığına iyi geldiği bilinmektedir (Altan ve Ark., 1999). Kök yumruları tatlı olup yenir. Kabız etkisinden dolayı ishallerle karşı kullanılır (Baytop, 1999). Bitkinin toprak altı yumrular soyulup çiğ olarak yenir. Bitki hayvan yemi olarak değerlendirilir (Mükemre, 2013).

25. *Medicago sativa* L. subsp. *sativa* L.

Bitkinin Yöresel Adı : Ket

Literatürdeki Diğer Adları : Andelko, Arbud, Argud, Argudvaş, Ket, Once, Unce, Wenda, Wence, Winja, Yunja, Wainza, Haspist, Sewere, Sepel, Sitri, Nefel, Destarok, Mertalok, Metaluk, Gurnik, Qürt, Danuk, Giyadanek, Maralujk, Nivijtuk, Lisej, Qunjierka, Kadik, Jaikanira, Yaban yoncası.

Toplanma Dönemi : Nisan-Temmuz

Kullanılan Kısım : Toprak üstü kısım

Kullanım Amacı : Yem-Zehir

Kullanım Şekli : Kurutulan bitki hayvan yemi olarak kullanılıyor. Taze bitkiyi fazla yiyen hayvanlarda şişkinlik oluyor hatta öldürüyor (Merkez).

Lokalitesi : B9 Van; Bahçesaray, Kırmızı köprü, 03°16'935"N 42°18'557"E 1562m EK 1064

Kullanım Kodu : IVA, VIIA4

Literatürdeki Kullanımı: Çiğ ya da pişirilerek yemeği yapılır (Yeşil, 2007). Bitkinin yaprakları ezilip, kesiklerde kan durdurucu olarak kullanılır. Bitki hayvan yemi olarak kullanılır (Mükemre, 2013).

26. *Ononis spinosa* L.

Bitkinin Yöresel Adı : Semisk

Literatürdeki Diğer Adları : Kayışkıran kökü

Toplanma Dönemi	: Mayıs
Kullanılan Kısım	: Yaprak
Kullanım Amacı	: Gıda
Kullanım Şekli	: Bitkinin genç olan yaprak kısımları taze olarak veya kurutulularak yemeklere katılır (Şişli).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray, Şişli köyü, 03°08'012"N 42°26'546"E 1768m EK 1274
Kullanım Kodu	: IA1

Literatürdeki Kullanımı: Kurutulmuş kökleri idrar artırıcı ve taş düşürücü olarak kullanılır. Haricen antiseptik ve yara iyileştirici etkilerden ötürü, egzama ve buna benzer deri hastalıklarının tedavisi için kullanılır (Baytop, 1999). Bitkinin genç olan yaprak kısımları taze veya kurutulduktan sonra ayran yemeklerine katılır (Kaval, 2011). Bitkinin yaprakları ezilip dövüldükten sonra bir bezle sarılarak iltihaplanmış yaralarda iltihap sökücü olarak kullanılır (Mükemre, 2013).

27. *Trifolium pratense* L. var. *pratense*

Bitkinin Yöresel Adı	: Nefel
Literatürdeki Diğer Adları	: Üçkulak, Kırmızı yonca, Çayır tırfılı, Sakar yonca
Toplanma Dönemi	: Mayıs
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısmı
Kullanım Amacı	: Yem- Zehir
Kullanım Şekli	: Bitkiyi fazla tüketen hayvanda şişkinlik olur ve hayvan ölür(Köşk).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Köşk mahallesi, 03°08'566"N 42°19'156"E 1606m EK 1227
Kullanım Kodu	: IVA, VIIA4

Literatürdeki Kullanımı: Yapraklar yara iyileştirici olarak kullanılır (Sezik ve Ark., 1997). Çiçekler balgam söktürücü, antiseptik ve yatıştırıcı olarak kullanılır (Baytop, 1999; Türkoğlu ve ark., 2006; Çakılcıoğlu ve ark., 2007). Bitkinin tohumları

yumurta sarısı ile karıştırılıp öksürük kesici ve kötü kokan ağız kokusuna karşı kullanılır (Yıldırım ve ark., 2008). Bitki taze veya kurutulularak hayvanlara yedirilir (Vural, 2008). Bitki hayvan tarafından yenildiğinde hayvanın şişip ölmesine neden olur (Mükemre, 2013).

9. Fagaceae

28. *Quercus brantii* Lindl.

Bitkinin Yöresel Adı	: Meşe
Literatürdeki Diğer Adları	: Kara Meşesi, Palamut
Toplanma Dönemi	: Mayıs-Eylül
Kullanılan Kısım	: Tüm bitki-Meyve
Kullanım Amacı	: Yakacak- Tedavi- Oyuncak
Kullanım Şekli	: 1.Bitki yakacak olarak kullanılır (Köşk). 2.Mazisi(<i>Andricus sternlichti</i>) diş ağrılarında kullanılır. Ağrıyan dişin üzerine mazinin tozu dökülüyor ve 20 dakika sonra ağrı kesiliyor (Köşk). 3. Gokalak olarak adlandırılan (<i>Andricus curtisii</i>) çocuklar tarafından oyuncak olarak kullanılıyor (Mengen).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Çömlekçi köyü Mengen Mezrası, 03°04'585"N 42°16'603"E 1611m EK1051,1238, 1240
Kullanım Kodu	: IIA1, IIIA, VA5

Literatürdeki Kullanımı: Mazısı sünnet yaralarında kullanılır. Meyvesi dişleri beyazlatmak için kullanılır. Meyvesi şekerle birlikte kaynatılarak öksürüğe karşı içilir. Bitki boyacılıkta da kullanılır (Tonbul ve Altan, 1989). Kabuğu soyulduktan sonra kavrulmuş olan palamudun toz edilmesiyle palamut kahvesi elde edilir.15 gr palamut kahvesinin 1 lt suda kaynatılıp süzülmesi ile elde edilen hulasa bal ve şeker ile tatlandırıldıktan sonra, midevi ve kabız olarak kullanılır (Baytop, 1999). Bütün bitki ve meyveleri yakacak ve yiyecek olarak kullanılır (Ertuğ, 2000). Sepet yapımında

kullanılır (Ertuğ, 2006). Meyveleri şeker ve tansiyon hastalığına karşı kabuğu soyularak yenir. Gövde ve dalları yakacak olarak kullanılır. Yaprakları ve meyveleri hayvan yemi olarak değerlendirilir. Yaprakları suda kaynatılarak siyah renkte boya elde edilir (Gencay, 2007). Şeker hastalığı için meyve çiğ olarak aç karnına bir iki tane yenir (Akgül, 2008). Meyve çiğ olarak yenir. Ayrıca bitki yakacak olarak değerlendirilir (Kaval, 2011). Palamudun meyve kısmı pişirilerek yenilir. Yaprak ve meyvesi hayvan yemi olarak kullanılır. Bitki kökü yakacak olarak kullanılır. Çocuklar palamudu topaç (deleme) olarak döndererek oyun oynarlar (Furkan, 2016).

29. *Quercus petraea* (Matt.) Liebl. subsp. *pinnatiloba* (K.Koch) Menitsky

Bitkinin Yöresel Adı	: Meşe
Toplanma Dönemi	: Mayıs-Eylül
Kullanılan Kısım	: Tüm bitki, Meyve
Kullanım Amacı	: Yakacak- Tedavi
Kullanım Şekli	: 1.Bitki yakacak olarak kullanılır (Mengen). 2.Meyveleri şeker hastaları tarafından kullanılıyor (Mengen).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Çömlekçi Köyü Mengen mezrası, 03°14'676"N 42°16'593"E 1621m EK1050,1237,1242
Kullanım Kodu	: IIA1, IIIA
Literatürdeki Kullanımı:	Literatür taramasında herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

10. Juglandaceae

30. *Juglans regia* L.

Bitkinin Yöresel Adı	: Guz
Literatürdeki Diğer Adları	: Goz, Guz, Giz, Giwez, Guwiz, Gerdikan, Ceviz, Yandak, Koz, Hincik.
Toplanma Dönemi	: Eylül-Ekim
Kullanılan Kısım	: Meyve
Kullanım Amacı	: Gıda-Boyar madde

Kullanım Şekli

:

1. Meyveleri gıda olarak tüketilir(Köşk, Liman)
- 2.Kabuğu boyar madde olarak kullanılır, kınaya renk vermesi için kabuk kısmı kınanın içine katılır(Köşk).

Lokalitesi

: B9 Van; Bahçesaray, Liman mahallesi, 03°06'810" N 42°18'445" E 1552m EK1069,1191

Kullanım Kodu

: IA4, VIA1

Literatürdeki Kullanımı: Ceviz ağacının kökünden, gövde kabuklarından, yapraklarından ve meyvesinin yeşil kabuklarından boya yapılır (Eyüpoğlu ve ark., 1983). Kökleri zeytinyağı içinde birsüre bekletildikten sonra, bu zeytinyağı romatizma ve adale ağrılarını giderici olarak ve cilde sürülerek kullanılır (Tuzlacı, 1985). Taze dövülmüş yaprak kanamayı durdurmak için kullanılır. Taze olan meyve olgunlaşmış çıban tedavisinde kullanılır (Tabata ve ark., 1994). Çiçekler kaynatılarak romatizma ağrıları için kullanılır. Yapraklar romatizmal ağrılar için ya çiğ olarak yenir ya da kaynatılarak suyu içilir (Fujita ve ark., 1995). 1 adet olgunlaşmış meyve dahilen guatr tedavisinde yenir (Erol, 1995). Yaprak kısmı antiseptik olarak kullanılır. Yaprak deri, saç ve göz hastalıklarının tedavisi için kullanılır (Sayar ve ark., 1995). Gövde kabuğu dekoksasyon halinde kabızlık için kullanılır. Yapraklar ve ince dal dekoksasyon halinde egzama tedavisinde kullanılır. Yaprak öz suyu kesikli yaralara konur. Yaprak ve meyve dekoksasyon halinde saç bakımında kullanılır (Tuzlacı ve Yazıcıoğlu, 1996). Yaprak egzama tedavisi için dekoksasyon halinde kullanılır. Yaprak romatizma ağrıları için dahilen kullanılır (Honda ve ark., 1996). Tohumlar kısırlık tedavisinde kullanılır. Yapraklar güneş çarpmasında ve hemoroid tedavisinde kullanılır (Sezik ve ark., 1997). Besin olarak kullanılmasının dışında meyve kabukları yünleri boyamak için kullanılır (Vural ve ark., 1997; Tugay ve ark., 2004; Satıl ve ark., 2006). Tohumları yağ bakımından zengindir, sabun ve kozmetik sanayinde, boyacılıkta kullanılır. Yeşil renkli perikarptan yün boyamada yararlanır, ayrıca yaprak ve perikarp ekstresi kozmetikte saç preparatlarına girmektedir. Ceviz ağacının odunu da kıymetlidir, güzel desenli, sert

ve dayanıklı olması nedeniyle mobilya yapımında çok makbuldür (Tanker, 1998). Yeşil meyve kabukları yün boyamada, kerestesi mobilyacılıkta kullanılır. Yaprakları ciltteki sivilcelerin giderilmesinde haricen etkilidir. Tohumları da kuruyemiş olarak tüketilir (Duran, 1998). Soğuk algınlığı durumunda kişinin vücudu bitkinin taze yaprakları ile örtülür. Egzama tedavisi için taze meyvenin perikarpı ezilir ve vücudun kaşıntılı bölgelerine sürülür. Yaprak romatizma tedavisi için dekoksasyon halinde kullanılır (Yeşilada ve ark., 1999). Meyveler, iştah açıcı, kabızlık, kan şekerini düşürücü ve kuvvet verici olarak kullanılır (Baytop, 1999). Meyvelerinden kahvemsî renkte bir boya elde edilir. Yeşil haldeki meyveler akrep sokmalarına karşı kullanılır (Ertuğ, 1999). Meyvelerin yeşil kabuğu suda kaynatılır ve süzölen suyu ile kına yoğrulularak boyamada kullanılır. Meyvelerin yeşil kabuğu dövölüp romatizma hastalığında dizlere sarılır. Olgunlaşmamış meyveleri mayasıl için yenir. Yaprığın lapası ayak parmakları aralarında oluşın mantara sarılır (Koçak, 1999). Meyve kabuğu ve ceviz kökünün kabuğu halı boyamada kullanılır (Bağcı, 2000). Meyveleri gıda, yaprakları da ilaç yapımında kullanılır (Ertuğ, 2000; Ertuğ ve ark., 2004; Ertuğ ve Tömen, 2004; Keskin ve Alpnar, 2002). Meyve karın ağrıları için tüketilir. Yaprak güneş yanıkları durumunda kullanılır (Sezik ve ark., 2001). Meyveleri boya elde etmek amacıyla kullanılır. Genellikle yünleri kahverengine boyamak için kullanılır. Tuz kullanılırsa siyah renk elde edilir (Özgökçe ve Yılmaz, 2003). Adet sancısını gidermek amacıyla, bronşit tedavisinde ve çocuklarda bağırsak yumuşatıcısı olarak kullanılır (Sadıkoğlu 2003). Meyvenin yeşil kabuğu kaynatılarak suyu baş ağrılarına karşı içilir (Koca, 2003). Kanamaları durdurmak için taze yaprakları kullanılır (Özgökçe ve Özçelik, 2004). Kurutulmuş yapraklar saç dökölmesine karşı ve saçları boyamada kullanılmaktadır. Sivilcelere karşı etkilidir (Malyer ve ark., 2004). Gıda ve boya elde etme amacıyla kullanılır (Ertuğ, 2004c). Yaprakların dekoksasyonu güneş çarpmasına karşı haricen ve kan dindirici olarak kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004). Meyve nohut büyüklüğünde iken toplanıp, zeytinyağında oda sıcaklığında 1 saat bekletilir. Bronşite karşı sabahları aç karnına bir adet yutulur. Yaprakları ve meyve kabuğu infüzyon halinde haricen saçları kuvvetlendirmek amacıyla kullanılır. Yaprakları ve meyve kabuğu dekoksasyon halinde keten liflerini siyaha boyamak için kullanılır. Ceviz kabuğunun ezilmesiyle elde edilen sıvı siğillere sürölür (Koçyiğit, 2005). Meyvesinin içi ile kayısı meyvesi sıcak suda

haşlanıp süzildükten sonra süzüntü günde 1 su bardağı içildiğinde kabızlığa iyi gelmektedir (Koyuncu, 2005). Meyve dekoksasyonu damar sertliklerine karşı kullanılır ve kolesterolü düzenler (Ezer ve Arısan, 2006). Gövde kabuklarından hazırlanan dekoksasyon, dahilen, kan şekerini düşürücü olarak kullanılır. Gövde kabuklarıyla yapraklarından hazırlanan dekoksasyonun buharı, üstüne oturtularak, kadınların adet sancılarını gidermek amacıyla kullanılır. Bitkinin yaprağı dövülüp haricen eldeki çatlakların tedavisinde kullanılır. Tohumları iyice dövülüp balla karıştırılarak dahilen bronşit tedavisinde kullanılır. Tohumları iyice dövülüp balla karıştırılarak dahilen laksatif (çocuklar için) olarak kullanılır. Genç sürgünlerinden hazırlanan dekoksasyon, bir beze emdirildikten sonra, bu bez ağırlı bölgeye sarılıp, romatizma ağrılarının giderilmesinde kullanılır. Kökleri zeytinyağı içinde bir müddet bekletildikten sonra, bu zeytinyağı, haricen, romatizma ve adale ağrılarının giderilmesinde kullanılır. Meyveler henüz olgunlaşmadan, yaklaşık leblebifindik büyüklüğüne eriştiğinde ezilir ve günde 1 adet yenilerek, guatr tedavisinde kullanılır. Dal ve yapraklarının, *Quercus coccifera* yaprakları, *Rubus sanctus* yaprak ve meyveleri ve *Sorghum halepense* var. halepense rizomları ile birlikte hazırlanan infüzyonu, soğutulduktan sonra, dahilen, kanser tedavisinde kullanılır. Yapraklarından hazırlanan infüzyon (1 bardak suya 1 tatlı kaşığı yaprak tozu), aç karnına, günde 2 bardak dolusu içilerek, iltihaplı bademcik hastalıklarının tedavisinde kullanılır. Yapraklar, taze olarak bacaklara sarılıp, romatizma ağrılarının giderilmesinde kullanılır. Henüz olgunlaşmamış küçük meyveleri, dahilen, guatr tedavisinde kullanılır. Meyvenin içinde, tohumların bağlı olduğu kısımlardan hazırlanan dekoksasyon, dahilen, kemik erimesi tedavisinde kullanılır. Yapraklar, kaynatılıp bir bezle sarılarak, romatizma tedavisinde kullanılır. Yapraklar kaynatılıp bir bezle sarılarak, arı sokmasına karşı kullanılır. Genç dallarının, *Malva sylvestris*, *Urtica dioica*, bitkileri, *Rubus sanctus* kökü ve *Petroselinum crispum* yaprakları ile birlikte hazırlanan dekoksasyon, sabahları aç karnına 1 çay bardağı dolusu içilerek, egzama tedavisinde kullanılır. Tohumları 2-3 gün boyunca günde 3 adet yenilerek, tansiyon düzenleyici olarak kullanılır. Yapraklarından hazırlanan dekoksasyonun buharı, üzerine oturularak, bayanların adet kramplarının giderilmesinde kullanılır. Taze yaprakları, ayakkabıların içine yerleştirilerek, ayak terlemesinin önlenmesinde kullanılır. Taze yaprakları, dövülüp ağırlı yere bir bezle sarılarak, romatizma tedavisinde kullanılır. Her

uygulama için birkaç yaprak yeterlidir ve uygulama uzun süreli olmamalıdır. Yapraklar uzun süre bırakılırsa ciltte yaralar oluşur. Gövde kabuklarının kurutulduktan sonra hazırlanan dekoksyonu, dahilen ishale karşı kullanılır. Yapraklarından hazırlanan dekoksyon, 3 gün dinlendirildikten sonra, dahilen, mayasıl tedavisinde kullanılır. Yaprakların ezilmesiyle elde edilen özsu, haricen, kesik ve yara tedavisinde kullanılır (Tuzlacı, 2006). Yapraklar boğaz ve eklem ağrıları için ılık suda ıslatılıp 5-10 dakika ağrıyan yere sarılır (Elçi ve Erik, 2006). Yaprakları cilt yaralanmalarında lapası yapıp sarılır. Yaprakları iştah açmak için çayı içilir. Yaprak lapası romatizma görülen yere sürülür. Yaprak safra artırıcı ve şeker hastalığı tedavisinde çayı hazırlanıp içilir. Yaprak kaynatılarak suyu ile saç yıkanır. Meyvenin yeşil kabuğu kaynatılıp boya elde edilir (Bulut, 2006). Meyvesi iştah açıcı, kolesterolü düşürücü, hafızayı güçlendirici, kuvvet verici olarak yenir. Yeşil kabukları ve yaprakları kaynatılarak kök boya elde edilir. Yaprakları kaynatılarak egzama tedavisi için kullanılır (Öztürk ve Dinç, 2005). Bitkinin meyveleri kurutulur, kabukları soyularak yenir. Ham olgunlaşmamış meyvenin kabuğu ezilip suyu ele ve ayaklara sürülür. Mantar kabuk oluşturarak dökülür. Bitkinin yaprakları suda kaynatılır. Boyanacak eşya da konularak kaynatılır. Uygun olan gövde ve dallardan işlenerek mobilya yapılır. Ağacın kabuğunun dövülüp toz haline getirilerek elde edilen kına suyla karıştırılarak ellere sürülür. Yaprakları da kaynatılarak suyu saçlara sürülür (Onar, 2006). Meyveleri iştah açıcı ve kuvvet verici olarak tüketilir. Meyve kabukları yünle birlikte suda kaynatılarak yünün renk almasında kullanılır. Meyve kabuğundan yeşil renkte boya elde edilir (Gencay, 2007). Meyvelerinin perikarplarından hazırlanan dekoksiyonuna üşütmeden dolayı çocuğu olmayan kadınlar oturtulur. Yaprakları ayak kokularını giderici olarak kullanılır. Meyvelerinin perikarpları yünü kahverengine boyamada kullanılır. Kuru yaprakları ekmek pişirmek için toplanır (Yeşil, 2007). Gıda olarak kullanılır (Balos, 2007; Yüzbaşıoğlu, 2010). Defne yapraklarıyla ya da sadece ceviz yaprakları kullanılarak hazırlanan dekoksyon ile saçlar durulanmaktadır ya da bu dekoksyon kına ile karıştırılarak saça uygulanmaktadır. Ceviz ve sulfata yaprakları zeytinyağı ile birlikte bir şişeye konulur ve güneşte 40 gün bekletilmektedir. Elde edilen yağ ağrıyan bölgeye günde bir ya da iki defa sürülmektedir. Bir ceviz içi suyun içine ıslatılarak bir gece bekletilir, bu şekilde elde edilen mazerasyon aç karnına içilir ve ıslatılmış ceviz de yenilir. Yakacak olarak

kullanılmaktadır. Eşya yapımında kullanılmaktadır (Kazan, 2007). Bitkinin kurutulmuş yaprakları ve meyvesinin dış kabuğu direk boyama yöntemiyle boyamada kullanılır (Karadağ, 2007). Vajinitis (vajina mukozasının iltihaplanması) tedavisinde kullanılır (Kültür 2007). Bitkinin meyveleri aç karnına kolesterol düşürmek için kullanılır. Ağacın yaprakları saça kına yakılırken daha koyu bir renk tutmasını sağlamak için kullanılır (Eşen, 2008). Ham meyvenin kabuğu ezilip suyu ele ve ayaklara sürülür. Mantar dökülür (Uysal ve ark., 2008). Kolesterolü düşürmek amacıyla bir ceviz içi suyun içine ıslatılarak bir gece bekletilir, bu şekilde elde edilen mazerasyon aç karnına içilir ve ıslatılmış ceviz de yenilmektedir. Bronşit tedavisinde Ceviz içi rahatsızlık süresince günde 3-4 tane yenilmektedir. Şeker ve tansiyon dengeleyici olarak meyve veya yaprakları kaynatılıp günde 1-2 bardak içilmelidir. Antioksidan olarak tüketilmelidir. Her gün düzenli olarak kabukların yerken kırılmasına özen göstererek günde 2-3 tane yenilmelidir. Mayasıl tedavisinde ceviz içi zeytinyağı ile karıştırılıp bölgeye doğrudan sürülmelidir. Guatr hastalığının tedavisinde ceviz henüz olgunlaşmamış iken yeşil dış kabuğu ile birlikte sabahları aç karın ile 40 gün süreyle yedirilmektedir. Egzama hastalığının tedavisinde ceviz henüz olgunlaşmamış iken yeşil dış kabuğunun suyu çıkarılıp bölgeye doğrudan geçene kadar günde 1-2 defa sürülmelidir. Ateşi düşürmek için yapraklar soğuk su ile ıslatılıp ateşli bölgeye ateş düşene kadar basılır. Baş ağrısı tedavisinde yapraklar başa bir bez yardımı ile sarılır. Tansiyon tedavisinde kuru veya yaş yaprakların kaynatılarak hazırlanan dekoksyonu rahatsızlık süresince günde 2-3 bardak içilmelidir. Eşya boyamada kullanılır. Ceviz yaprakları kullanılarak hazırlanan dekoksyon ile kına karıştırılarak saça uygulanmaktadır (Uysal, 2008). Kurutulmuş yapraklarından elde edilen ekstrat mikrop öldürücü ve saç kaybını önleyici olarak kullanılır (Yıldırım ve ark., 2008). Olgunlaşmamış meyvelerinden hazırlanan infüzyon (40 adet meyve 1 litre su), sabahları aç karnına 1 çay kaşığı içilerek, guatr tedavisinde kullanılır. Olgunlaşmamış meyvelerinin ezilerek çıkartılan suyu, haricen, egzama tedavisinde kullanılır. Olgunlaşmamış meyveleri balla birlikte, sabah-akşam 1 çorba kaşığı yenerek, hemoroitlere karşı kullanılır. Tohumları yenir. Gövdesi silah kabzası yapımında kullanılır. Meyve kabukları, yaprakları ve kökünden halı, kilim ipliklerinin ve yünl giysilerin boyanmasında (açık kahverengi bir renk verir) kullanılır. Meyvenin endokarp

kısmı külde yakılıp kaşa ve göze sürme çekilmesinde kullanılır. Meyve kabukları yakacak olarak kullanılır (Bulut, 2008). Yapraklarının dekoksasyonu içine limon sıkılarak şekeri ve kolesterolü düşürmek için 1 hafta arayla içilir. Yapraklarının dekoksasyonu romatizma ağrısı olan yere sürülüp sarılır. Olgun meyvelerinin sert endokarpı havanda iyice dövülüp un haline getirilerek balla karıştırılıp hemoroid tedavisinde yenir. Meyvenin içinde tohumların bağlı olduğu kısımların dekoksasyonu hazırlanıp şifa niyetine içilir. Tohumu gıda olarak kullanılır. Özellikle şeker ve kolesterol düşürücü olarak yenir (Kızılsalan, 2008). Ceviz, hamur işi ve tatlılarda tüketilmesi yanında kuruyemiş olarak ta tüketilmektedir. Zihni açığına ve sinirlere iyi geldiğine inanılmaktadır (Saday, 2009). Ceviz içi kuruyemiş olarak tüketildiği gibi çörek, pasta, kek ve tatlı içine tat ve renk versin diye konur. Ceviz kabuğu kaynatılıp saç boyamada kullanılmaktadır. Kabuğu suda kaynatılıp elde edilen sıvı direk saçta sürüldüğü gibi kına içine de karıştırılarak saçta tatbik edilmektedir. Yeşilken ve kuruyunca meyvesinin kabuğu kaynatılıp kahve yeşil arası boya elde edilmektedir. Yaprığı suda kaynatılıp elde edilen sıvı kına içine konup ve saç dökülmesini önlemesi için bu sıvı ile karıştırılan kına saçta sürülmektedir. Yaprığı suda kaynatılıp elde edilen sıvı tansiyon ve şekeri düşürmesi için içilmektedir. Yaprığı dövülüp akrebin canlıların vücudunda açtığı yaraya sarılmaktadır. Çeyiz sandıkları ceviz ağacından yapılmaktadır. Ceviz içi dövülür yağı çıkarılıp tahta cilalamada ve silah yağlamada kullanılmaktadır (Metin, 2009). Yaprak romatizmal ağrılarda kullanılır. Perikarp boya yapımında kullanılır (Sarper ve ark., 2009). Yapraklar baş ağrısı tedavisinde kullanılır. Meyve dekoksasyon halinde hemoroid tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve ark., 2010). Yapraklar bir beze sarılarak fungal enfeksiyon, egzama ve eklem ağrıları için kullanılır (Tuzlacı ve Doğan, 2010). Meyvesi yenir. Yaprak, kök ve meyve boya yapımında kullanılır. Gövde el sanatlarında kullanılır (Cansaran ve Kaya, 2010). Meyvesi yenir. Tatlılara, peksimete (pekmez), ekmeğe katılır ve bazı yemeklerde, salatalarda kullanılır. Kolesterolü düşürür. Odunu mobilya yapımında kullanılır (Deniz, Serteser ve Kargıoğlu 2011). Meyvenin yeşil olan kabuğu baş ağrısı için kaynatılarak suyu içilir (Koca ve Yıldırım, 2010). Yeşil olan meyve kabuğu suda kaynatılarak ip içine atılıp yeşile boyanması sağlanır. Bitki kökü suda kaynatılıp ip içine atılarak siyaha boyanması sağlanır. Olgunlaşan meyvenin tohumu yenir. Tohum ezilerek bal ile karıştırılıp ateşte eritilerek melhem

haline getirilir. Daha sonra basur görülen yere sürülür (Kaval, 2011). Yaprakları ile hazırlanan drog nefes darlığı için, sedef hastalığı için ve ayak kokusu için kullanılmaktadır (Tetik, 2011). Ceviz ağacının odunu güzel desenli, sert ve dayanıklı olması nedeniyle mobilyacılıkta çokça kullanılır. Meyveleri henüz olgunlaşmadan (nohut büyüklüğünde iken) dahilen guatr tedavisinde bir ay boyunca her gün bir adet yenir. Tohumları kuruyemiş olarak tüketilir (Mükemre, 2013). Bitkinin yaprağı kurutulup kaynamış suyun içerisine katılarak demlenmeye alınır. Suyu günde 2 fincan içilerek cilt kanserinin tedavisinde kullanılır. Kilim dokumacılığında kökboyalı kilimlerin yapılmasında kullanılır. Bitkiler kurutulup kazanla kaynatılarak sütlü kahverengi, devetüyü renkleri elde edilir. Birinci kaynamada daha koyu kahverengi, ikinci kaynamada daha açık kahverengi tonları oluşturulur (Arı 2014). Meyvesi kalbi güçlendirir, beyin gelişimini destekler, kansızlık için faydalıdır, zihni açar, unutkanlığı engeller, cilt ve saç bakımında kullanılır. Ceviz yaprağı demlenip göz iltihabını iyileştirmek için göze pansuman yapılır. Yeşil kabuğu sirkeyle karıştırılıp saça sürülür saçkırana iyi gelir. Sadece yeşil kabuğu ezilip saç boyanır. Ceviz yaprağı atkuyruğuyla demlenir iç kanamaya karşı faydalıdır. Soğuk algınlığında kişi ceviz yaprağıyla yıkanır. Güneş çarpmasında ceviz yaprağı kişiye sarılır ve banyo yaptırılır. Karışım olarak kullanılır. Dut yaprağı, ceviz yaprağı, incir yaprağı, üzüm yaprağı ve erik yaprağı kaynatılıp içilir kolestrol, şeker ve kansere faydalıdır. Ceviz yaprağı ile dişleri ovalayıp sadece suyla yıkamak dişleri beyazlatır. Ceviz kabuğunun içindeki zarin çayı demlenip içildiğinde karaciğer rahatsızlığında faydalıdır. Ceviz meyvesinin yeşil renkteki kabuğu ile defne yaprağı ezilip merhem haline getirilerek ayağa sürüldüğünde ayak mantarına faydalıdır. Yaprığın lapası yapıp ayağa konur ayak egzamasına faydalıdır. Ceviz yaprağı, zeytinyağı ve kına katılarak ovulursa ayak ağrısı geçer. Ceviz yaprağı dövülür saça sarılır kellik için faydalıdır (Karakurt 2014). Yapraklarından (tuz katılarak) hazırlanan dekoksion, haricen ayaklardaki mantar hastalığı tedavisinde kullanılır. Yapraklarından hazırlanan infüzyon, haricen (saç diplerine masaj yapılarak) saç dökülmesine karşı kullanılır. Yapraklarından hazırlanan dekoksion, dahilen ishale karşı kullanılır. Yapraklarından hazırlanan infüzyon, büyükbaş hayvanlarda dahilen iltihaplı idrar yolları hastalıkları tedavisinde kullanılır. Taze yaprakları ezildikten sonra haricen (ağrılı yere bir bezle sarılarak, yaklaşık 20 dakika), romatizma ağrısının

giderilmesinde kullanılır. Taze yaprakları ezildikten sonra, haricen (bir bezle sarılarak) kemik kırıklarının tedavisinde kullanılır. Tohumları su içine konulup bir gece bekletildikten sonra bu su ve ıslatılan tohumlar, dahilen kolesterol düşürücü olarak kullanılır. Tohumu, doğrudan kolesterol düşürücü olarak yenir. Olgunlaşmamış meyvesinin ezilerek çıkartılan suyu, haricen ayaklardaki mantar hastalığı tedavisinde kullanılır. Taze kökü ezildikten sonra, haricen (bir bezle sarılarak) kemik kırıklarının tedavisinde kullanılır. Yaprakları elbise veya kumaş arasına konularak güveye karşı kullanılır. Yaprakları suda kaynatılır, bu su iplik boyamada (devetüyü rengi, kırmızımsıkahverengi, koyu yeşil) kullanılır. Yaprakları suda kaynatılır, bu su yumurta boyamada (kırmızımsı-kahverengi) kullanılır. Kurutulmuş yaprakları ateş tutuşturucu olarak kullanılır. Tohumu doğrudan yenir. Meyvelerinin kabukları suda kaynatılır, bu su yün boyamada (koyu yeşil) kullanılır. Gövdesinden elde edilen kereste, mobilya yapımında kullanılır (Şenkardeş, 2014). Tohumu çiğ olarak yenir (Doğan ve Tuzlacı, 2015). Endokarp, çiçek, meyve kısımları dekoksasyon ve hap olarak, yenilerek astım tedavisinde kullanılır (Melikoğlu ve ark., 2015). Kabuğu boyar madde olarak yapılan sucuk, muska, gibi yiyeceklerin iç maddesi olarak kullanılır. Baklavalara katılır. Dış kabuğu sertleşmeden reçeli yapılır. Tesbih ve baston yapımında kullanılır. Kütük, çeyiz sandığı, mobilya işleri, silah kabzası yapımında kullanılır. Sert kabukları kurutulduktan sonra içi çıkarılarak birbirine yapıştırılır, yaldızlı boya ile boyanır ve süs eşyası yapılır (Furkan, 2016).

11. Lamiaceae (Labiatae)

31. *Mentha longifolia* (L.) L. subsp. *typhoides* (Briq.) Harley var. *calliantha* (Stapf) Briq.

Bitkinin Yöresel Adı	: Punga sor
Literatürdeki Diğer Adları	:Anix, Budine, Gulnane, Hamem, Heza, Ledange, Nane, Pujan, Ping, Pung, Zembur, Tehtavik, Tihtavik, Punga sor, Puneçerme, Bung, Yarpuz, Dere nanesi.
Toplanma Dönemi	: Mayıs
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısım

Kullanım Amacı	: Gıda
Kullanım Şekli	: Bitki kurutulur ve kış aylarında yemeklere katılır (Doğanyayla).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Doğanyayla köyü Sakız mezrası, 03°04'176"N 42°19'166"E 1650m EK1198,1217,1266
Kullanım Kodu	: IA1,IA2

Literatürdeki Kullanımı: Bitki taze halde veya kurutulduktan sonra baharat olarak yemeklerde kullanılır (Kaval, 2011).

32. *Prunella vulgaris* L.

Bitkinin Yöresel Adı	: Belgesing
Literatürdeki Diğer Adları	: Sosin, Heleza dermani, Saxker, Belgesing, Giyazufe, Acı fesleğen, Yara otu, Gelincikleme otu, Kara gelincik, Şifa otu.
Toplanma Dönemi	: Mayıs
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısım
Kullanım Amacı	: Tedavi
Kullanım Şekli	: Bitki kaynatılır ve suyu şeker hastalığı tedavisi için tüketilir (Merkez).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Elmayaka köyü Cuma mezrası, 03°07'989"N 42°26'580"E 1774m EK1267,1277
Kullanım Kodu	: IIA1

Literatürdeki Kullanımı: Çiçekli dallar balgam söktürücü olarak kullanılır (Baytop, 1999). Yapraklar dolma içine koku ve lezzet verici olarak katılır (Bulut, 2008). Yaprak yara iyileştirici olarak kullanılır (Koyuncu ve ark., 2010). Toprak üstü kısmı karın sancılarını dindirmek için kaynatılır ve suyu içilir. İlkbahar aylarında toplanan bitkinin genç sürgünleri peynire ve yemeklere katılır (Kaval, 2011).

33. *Salvia verticillata* L. subsp. *amasiaca* (Freyn & Bornm.) Bornm.

Bitkinin Yöresel Adı	: Giyareşk
Literatürdeki Diğer Adları	: Çeçlet, Guhbel, Guhbele pelpahn, Guhbele pelzirav, Kaşgatenik, Mercanok, Kuncibeşk, Patpatik, Çaya çıyan, Rihana beji, Rihana kovi, Bareş, Giyareşik, Gula mirov, Çewrek, Dadırak, Ada çayı, Elmaçık yaprağı, Kara ot.
Toplanma Dönemi	: Mayıs-Ağustos
Kullanılan Kısım	: Kök
Kullanım Amacı	: Boyar madde
Kullanım Şekli	: Bitkinin kökü suda kaynatılır ve içine atılan ipin siyah renge boyanması sağlanır (Kartal).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray, Kartal köyü, 03°05'500"N 42°16'690"E 1500m EK1203
Kullanım Kodu	: VIA1

Literatürdeki Kullanımı: Yapraklar infüzyon halinde karın ağrısı ve baş ağrıları için kullanılır (Sezik ve ark., 2001). Yapraklar haricen yara iyi edici ve çayı da içecek olarak kullanılır (Kırbağ ve Zengin, 2006). Yaprak dekoksasyon halinde mide bulantısı tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Doğan, 2010). Bitkinin kök kısmı suda kaynatılır ve ip içine atılır. Böylece ipin siyah renge boyanması sağlanır (Kaval,2011).

34. *Salvia verticillata* L. subsp. *verticillata*

Bitkinin Yöresel Adı	: Bareş
Literatürdeki Diğer Adları	: Çeçlet, Guhbel, Guhbele pelpahn, Guhbele pelzirav, Kaşgatenik, Mercanok, Kuncibeşk, Patpatik, Çaya çıyan, Rihana beji, Rihana kovi, Bareş, Giyareşik, Gula mirov, Çewrek, Dadırak, Ada çayı.
Toplanma Dönemi	: Mayıs
Kullanılan Kısım	: Yaprak
Kullanım Amacı	: Tedavi

Kullanım Şekli	: Karın ağrısında yaprakları kaynatılıp içilir (Elmayaka).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Elmayaka köyü Cuma mezrası, 03°02'375" N 42°18'526"E 1956m EK1250
Kullanım Kodu	: IIA1
Literatürdeki Kullanımı	: Bitkisinin kök kısımlarından siyah boya elde edilir (Kaval, 2011). Taze haldeki toprak üstü kısmı kurutulup toz haline getirildikten sonra hayvanların kurtlanmış yaralarına serpilir (Mükemre, 2013).

35. *Salvia virgata* Jacq.

Bitkinin Yöresel Adı	: Ada çayı
Literatürdeki Diğer Adları	: Çeçlet, Guhbel, Guhbele pelpahn, Guhbele pelzirav, Kaşgatenik, Mercanok, Kuncibeşk, Patpatik, Çaya çıyan, Rihana beji, Rihana kovi, Bareş, Giyareşik, Gula mirov, Çewrek, Fatma ana otu, Ada çayı, Çapra, Ellikirgiran, Yılancık.
Toplanma Dönemi	: Mayıs
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısım
Kullanım Amacı	: Tedavi
Kullanım Şekli	: Soğuk algınlığı tedavisi için bitki kaynatılır ve suyu içilir (Şişli).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray, Şişli köyü, 03°04'216"N 42°19'085"E 1635m EK1281
Kullanım Kodu	: IIA1

Literatürdeki Kullanımı: Yaprak solunum yolu rahatsızlıklarında kullanılır (Sayar ve ark., 1995). Yaprakları yara iyi edici olarak kullanılır (Işık ve ark., 1995; Baytop, 1999; Öztürk ve Dinç, 2005). Bitkinin çayı yapılır (Ertuğ, 2004c; Bulut, 2006). Bitki dekoksiyon halinde hemoroid tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004; Ezer ve Arısan, 2006). Taze yaprakları yemeğe katılır (Koçyiğit, 2005). Taze gövdesi

soyulup yenir (Yeşil, 2007). Arılar bitkinin nektar ve polenlerinden yararlanır (Karaca, 2008). Yaprakları yaranın çibani üzerine sarılır. Tüm bitki hayvan yemi olarak kullanılır (Kızıllarslan, 2008). Bitkinin toprak üstü kısımlarından dekoksasyon yöntemiyle çıkarılan çay içilir (Vural, 2008). Toprak üstü kısmının çayı yapılarak soğuk algınlığı ve hemoroid tedavilerinde kullanılır (Koyuncu, 2010). Bitkinin kök kısmı suda kaynatılır ve ip içine atılır. Böylece ipin siyah renge boyanması sağlanır (Kaval, 2011). Kurutulmuş çiçekler tarhanaya katılarak baharat olarak kullanılır (Arı 2014). Toprak üstü kısımlarından çay yapılır (Şenkardeş 2014). Soğuk algınlığı için kullanılır (Furkan, 2016).

36. *Stachys lavandulifolia* Vahl

Bitkinin Yöresel Adı	: Bareş
Literatürdeki Diğer Adları	: Dağ çayı
Toplanma Dönemi	: Mayıs
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısım
Kullanım Amacı	: Gıda- Yem
Kullanım Şekli	: 1.Toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır (Liman). 2.Bitkinin alt yapraklarından çay yapılarak içilir (Liman).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Kerapet tüneline sonra, 03°08'014"N 42°19'270"E 1568m EK1208
Kullanım Kodu	: IA7, IVA
Literatürdeki Kullanımı	:Yaprak ve çiçeklerinden hazırlanan dekoksasyon iştah açıcı olarak kullanılır (Çömlekçioğlu ve Karaman, 2008). Bingöl yöresinde çay olarak tüketilmektedir. Aynı zamanda soğuk algınlığı, öksürük vb. basit rahatsızlıkların tedavisinde kullanıldığı için, yörede kurulan pazarlarda önemli ölçüde ticareti yapılmaktadır(Polat ve ark., (2012). Taze olan toprak üstü kısım kurutulup toz haline getiril ve daha sonra hayvanların

kurtlanmış yaralarına serpilir. Bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak değerlendirilir (Mükemre, 2013).

37. *Ziziphora clinopodioides* Lam.

Bitkinin Yöresel Adı	: Catır
Literatürdeki Diğer Adları	: Reyhan, Zernix, Anix, Merzekew, Cahtir, Cahtira bej, Zahter, Zembur, Dağ reyhanı, Keklik otu, Karaçay, Fare otu, Kır nanesi, Dağ kekiği.
Toplanma Dönemi	: Mayıs-Haziran
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısım
Kullanım Amacı	: Gıda
Kullanım Şekli	: Bitki taze halde veya kurutulduktan sonra baharat olarak yemeklerde kullanılır (Liman).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Kerapit tüneline sonra, 03°12'194" N 42°23'649" E 2412m EK1215
Kullanım Kodu	: IA1

Literatürdeki Kullanımı: Mide rahatsızlıklarında da etkili olduğu belirtilmiştir(Öztürk ve Özçelik,1991). Bu bitki genellikle toplanıp kurutulduktan sonra baharat olarak kullanılmaktadır. Midevi hastalıklarda kullanılır. Ayrıca solunum yolu enfeksiyonlarının tedavisinde iyi rol aldığı gibi, cinsel gücü artırıcı özelliğinin de olduğu belirtilmiştir. Midevi, yatıştırıcı, antiseptik, kurt düşürücü ve kan dolaşımını uyarıcı etkileri vardı (Baytop, 1999). Bitkinin göz için çok faydalı olduğu belirtilmiştir(Uce ve Tunçtürk, 2014).

12. Liliaceae

38. *Allium scorodoprasum* L. subsp. *rotundum* (L.) Stearn

Bitkinin Yöresel Adı	: Sirik
-----------------------------	---------

Literatürdeki Diğer Adları	:Sirik, Sirmo, Piseri, Piseli, Sire ispani, Piseliya pez, Piseriya pez, Sira ispani, Karga sarımsağı, Köpek sarımsağı, Yayla sarımsağı.
Toplanma Dönemi	: Mayıs
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısmı
Kullanım Amacı	: Gıda
Kullanım Şekli	:Bitki peynir yapımında kullanılıyor (Merkez).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray, Kırmızı köprü, 03°06'896" N 42°18'205"E 1563m EK1184
Kullanım Kodu	: IA1
Literatürdeki Kullanımı:	Bitki ufalanıp peynire katılır (Özçelik, 1992; Öztürk ve ark., 2000; Kaval 2011; Mükemre, 2013).

39. *Tulipa armena* Boiss. var. *armena*

Bitkinin Yöresel Adı	: Soryas
Literatürdeki Diğer Adları	: Helal, Helale, Gagiro, Alal, Alale, Rebenok, Gulexızem, Gulılka, Gizbeloke, Şiler, Melaq, Kakaç, Soris, Soryas, Gulwalak, Gavgural, Dağ lalesi, Kangala, Kangılıs, Kuku.
Toplanma Dönemi	: Nisan-Mayıs
Kullanılan Kısım	: Soğan
Kullanım Amacı	: Gıda
Kullanım Şekli	: Bitkinin soğanı çiğ olarak yenir (Liman).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray, Mira Mahmut dağı Kerapit tünelinden sonra, 03°12'476" N 42°23'175"E 2300m EK1128
Kullanım Kodu	: IA2
Literatürdeki Kullanımı:	Bitkinin soğanı soyulduktan sonra çiğ olarak yenir (Mükemre 2013).

13. Malvaceae

40. *Alcea apterocarpa* (Fenzl) Boiss

Bitkinin Yöresel Adı	: Hero
Literatürdeki Diğer Adları	:Anervans, Hero, Hilor, Toleke, İro, Heru, Hevur, Hira, Hiro, Huri, Hurin, Hurun, Xetmi, Gowik, Hermele, Deve gülü, Hıra çiçeği, Hatmi, Hatmi çiçeği, Gül hatmi, Deli ebegümeçi, Fatmaana gülü, Fatmacık.
Toplanma Dönemi	: Mayıs
Kullanılan Kısım	: Yapraklar
Kullanım Amacı	: Gıda
Kullanım Şekli	:Bitkinin taze yapraklarından sarma yapılıyor (Liman).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray, Kerapet tüneline sonra, 03°12'194" N 42°23'649"E 2412m EK1214
Kullanım Kodu	: IA1

Literatürdeki Kullanımı: Böbrek sancısı, nefes darlığı ve idrar yolları rahatsızlıkları için bitkinin yaprakları kurutulduktan sonra suda kaynatılarak sabah-akşam yarım su bardağı içilir. Bitkinin taze olan yapraklarından sarma yapılır. Böbrek taşı düşürmek için bitkinin kökleri suda kaynatılarak suyu içilir (Mükemre,2013). Kök dekoksasyon halinde böbrek taşı düşürmek için kullanılır ayrıca çıban ve kabuk bağlamış yaralarda kullanılır (Tabata ve ark., 1994). Böbrek sancısı ve idrar yolları rahatsızlıklarında bitkinin yaprak kısmı suda kaynatılarak suyu içilir. Bitkinin taze olan yapraklarından sarma yapılır (Kaval, 2011).

41. *Malva neglecta* Wallr.

Bitkinin Yöresel Adı	: Nankiçuki, Tulik
Literatürdeki Diğer Adları	: Tarek, Vase veroc, Xamazek, Toleke, Tolik, Pike, Meliçikane, Çoban çöreği, Ebegümeçi, Çoban yatağı, Develik, Yastıman.

Toplanma Dönemi	: Mayıs-Ağustos
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısım
Kullanım Amacı	: Tedavi
Kullanım Şekli	: Adet sancısını kesmek için kaynatılıp suyu içilir. Çocuğu olmayan kadınlar çocuk sahibi olmak için bu bitkiyi kaynatıp içiyorlar (Cevizlibelen).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Cevizlibelen köyü şerefhan mahallesi, 03°07'482" N 42°17'971"E 1654m EK1031,1034
Kullanım Kodu	: IIA1

Literatürdeki Kullanımı: Yaprak ve çiçekleri cilt hastalıklarının tedavisinde kullanılmaktadır (Özçelik, 1987; Sezik ve ark., 1991; Fujita ve ark., 1995; Özgökçe ve Özçelik, 2004).Bitkinin Tohumlarından kan pıhtılaştırıcı olarak yararlanılmaktadır. Taze yaprakları sebze olarak tüketilir. Kökleri toz edildikten sonra ağız yarlarını iyileştirici olarak kullanılmaktadır. Aynı zamanda sütle kaynatılır ve daha sonra da vücuttaki şişkinliklerinin tedavisinde kullanılır. Yapraklar ve tohumlar yiyecek olarak ve tedavide kullanılır (Öztürk ve Özçelik, 1991). Haricen çıban iyi edici olarak kullanılır (Tabata ve ark., 1994). Karın ağrıları için dahilen kullanılır. Bitki kök kısmı ile kavrulur ve olgun çıbanların üzerine bırakılır. Bitki ezilerek abse olan bölgeye sürülür. Hemoroid için bitki dekoksasyon halinde kullanılır (Yeşilada ve ark., 1995). Bitki sebze olarak tüketilir (Işık ve ark., 1995; Ertuğ 2004c).Bitkinin yaprakları karın ağrısı için dekoksasyon halinde çayı yapılarak kullanılır. Yapraklar lapa halinde morarmış bölgeye uygulanır (Honda ve ark., 1996). Karın ağrıları için bitki dekoksasyon olarak; iltihaplı yaralara yapraklar haricen; ülser içinde toprak üstü kısımları dahilen kullanılır (Sezik ve ark., 1997). Solunum ve sindirim sistemleri tahrişleri ve iltihaplarında koruyucu olarak kullanılır. Taze yapraklarından hazırlanan lapa cilt üzerindeki çıban ve yaraların ağrılarını dindirmek için tülbent arasında deri üzerine bırakılır (Baytop, 1999; Öztürk ve Dinç, 2005). Toprak üstü kısımlarının lapası romatizma da ağrıyan yerlere sürülür. Bitki kaynatılarak göğüs yumuşatıcı olarak içilir. Bitki kaynatılıp nefes darlığında tedavi edici olarak kullanılır. Kökü mide ağrılarını

dindirmek için dövülüp çiğnenir. Toprak üstü kısımları dövülüp iltihaplı yaralara veya arpa unu ve inek sütü ile pişirildikten sonra ılık iken sarılır. Toprak üstü kısmının dekoksyonu mide- bağırsak gazının dindirilmesi için kullanılır. Yapraklar pişirilip yenir (Koçak, 1999). Meyveler çiğ olarak yenir. Bitkinin toprak üstü kısmı kaynatılarak öksürük için kullanılır (Bağcı, 2000). Yaprakları gıda ve hayvan yemi olarak kullanılmaktadır. Tohumlar tıbbi amaçlı olarak kullanılmaktadır (Ertuğ, 2000). Gövde ve yapraklar yiyecek olarak kullanılır. Ayrıca karın ağrısında kullanılır (Dönmez, 2000). Genç yaprakları yaralar için kullanılır. Bitki abse tedavilerinde kullanılır. Karaciğerde safra salgılaması için bitki dekoksyon halinde kullanılır (Sezik ve ark., 2001). Tüm bitki suda haşlanır süzülür, soğanla kavrulur üzerine yumurta kırılarak yenir. Yaprak dekoksyonu adet sancıları, verem, kanser, hemoroid, soğuk algınlıkları, idrar yolu enfeksiyonları, romatizma, kalp rahatsızlıkları, vajinal akıntılar, kısırlık, karın ağrıları, böbrek rahatsızlıkları, egzama, yaralar, tansiyon, boğaz ağrıları ve öksürüğe karşı kullanılır (Şimşek ve ark., 2002). Yaprakları solunum ve sindirim sistemi tahrişleri ve iltihaplarında koruyucu olarak kullanılır. Çocuğu olmayan bayanları meyvelerinden yapılan çay içirilir. Yapraklardan hazırlanan lapa yara ve çıbanların üzerine konur. Bitkinin yaprakları su ile kaynatılıp içilmek suretiyle romatizma tedavisinde kullanılır. Mide ağrılarında tedavi amacıyla kullanılır (Türkoğlu ve ark., 2006; Çakırcıoğlu ve ark., 2007). Gıda ve tedavi amaçlı kullanımı var ayrıca hayvan yemi olarak kullanılır. Karın şişkinliklerinde haşlanıp suyu içilir. Karın ağrısında yakılara ebeğümeci yaprağı da katılır. Tarhana ve kül ile karıştırılarak da yakı yapılır (Ertuğ ve ark., 2004; Ertuğ ve Tümen 2004). Yaprakların lapası haricen kas ağrılarına karşı kullanılır. Yapraklar şişkinliğe, karın ağrılarına, öksürüğe, adet dönemi sancılara, hemoroide, doğum sonrası iltihaplanmalara, bebeklerde göbek düşürmelere karşı haşlanarak yenilir (Ezer ve Avcı, 2004). Tüm bitki soğanla kavrularak sulu yemeği yapılır (Şimşek ve ark., 2004). Bitki çiğ veya pişirildikten sonra yenir (Özgen ve ark., 2004; Mart, 2006; Korkut, 2006, Akan ve ark., 2008; Satıl ve ark., 2008; Yapıcı ve ark., 2009; Cansaran ve Kaya, 2010). Bitkinin yapraklı dalları suda haşlanarak sarımsaklı yoğurt ile yemeği yapılmaktadır. Bitkinin haşlanan yapraklı dallarından pirinç yemeği yapılmaktadır. Bitkinin haşlanan yapraklı dallarından börek yapılmaktadır (Koyuncu, 2005). Bitkinin toprak üstü kısmı romatizma ağrıları, karın ağrısı, şişkinlikler ve abse tedavilerinde

dekoksasyon halinde kullanılır (Özkan ve Koyuncu, 2005). Yaprak dekoksasyonu karın ağrılarına karşı kullanılır ve adet düzenleyici görevi görür (Ezer ve Arısan, 2006). Yaprak kaynatılarak suyu idrar söktürücü olarak içilir (Elçi ve Erik, 2006). Her türlü maraza karşı tercihen soğanla kavru olarak yemeği yapılır ve yenir. Lapası çıban deşmede ve yara iyileştirmede kullanılır. Çayı yara iyileştirici, tansiyon düşürücü ve adet sancılarını dindirici olarak bilinir (Bulut, 2006). Yaprak ve çiçeklerinden hazırlanan infüzyon günde 2-3 bardak dolusu içilerek soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır. Yaprak ve çiçeklerinden hazırlanan infüzyon günde 3-4 bardak dolusu içilerek, iltihaplı bademcik hastalıkları tedavisinde kullanılır. Yaprak ve çiçeklerinden hazırlanan infüzyon sabah akşam birer bardak dolusu içilerek kabızlığa karşı kullanılır. Yapraklar su ve un ile karıştırılarak lapa haline getirilir. İçine bir miktar kırmızı pul biber katılarak haricen karın ağrılarının giderilmesinde kullanılır. Taze yapraklar doğrudan yenilerek, karın ağrısının giderilmesinde kullanılır. Taze yapraklar haricen çıban tedavisinde kullanılır. Yaprakları suda kaynatıldıktan sonra haricen soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır. Yapraklarının *Malva sylvestris*, yaprakları, *Platanus orientalis*, *Quercus cerris* var. *cerris* ve *Salix babylonica* kök kabukları, *Verbascum cheiranthifolium* ve *V. chrysochaete* çiçek ve yaprakları ile birlikte hazırlanan dekoksasyon, biraz soğutulduktan sonra içinde 1-2 saat oturularak, ileri derecedeki hemoroidlere karşı kullanılır (Tuzlacı, 2006). İlkbahar aylarında özellikle Nisan ve Mayıs aylarında genç toprak üstü kısımları kadınlar tarafından toplanarak yağda yumurta ile pişirilip günün üç öğününde yenilmektedir. Meyveleri çocuklar tarafından soyularak yenir. Yaprakları iltihaplanmaları gidermek amacıyla kaynatılarak suyu içilir. İyi bir antibiyotik olup solunum yollarına iltihaplanmalarına karşı toprak üstü kısımları kaynatılarak içilir (Gencay, 2007). Tüm bitkiden hazırlanan dekoksasyonunun buharına çocuğu olmayan kadınlar kısırlık tedavisi için oturtulur. Tüm bitkinin, *Plumbago europaea* ve *Alcea apterocarpa*'nın topraküstü kısımları ile *Betula litwinowii*'nin yapraklı dallarından hazırlanan dekoksasyonunun buharına, çocuğu olmayan kadınlar kısırlık tedavisi için oturtulur. Tüm bitkiden hazırlanan dekoksasyon, tereyağı ve arpa unu ile karıştırılıp hamur halinde yaralara doğrudan sarılır. Tüm bitkiden hazırlanan dekoksasyon, tereyağı ve arpa unu ile karıştırılıp hamur halinde haricen mayasıyla uygulanır. Toprak üstü kısmından hazırlanan dekoksasyon, tereyağı ve arpa unu ile karıştırılıp hamur halinde

haricen mayasıyla uygulanır. Toprak üstü kısmı ezilip yaralara doğrudan konur. Toprak üstü kısmı haşlanıp mayasıyla doğrudan konur. Toprakaltı kısmı çocuk düşürmek için fitil gibi yapılıp kadınlar tarafından kullanılır. Taze yapraklarından yemek yapılır (Yeşil, 2007). İlbaharda kadınlar ve çocuklar tarafından toplanır. Evde gıda amaçlı olarak kullanıldığı gibi, çerçi ve komisyoncular tarafından satın alınarak, Birecik'teki pazarlarda da satılmaktadır. Gıda olarak tüketimi su şekildedir; bitkinin ince ince doğranan toprak üstü kısımları, suyla haşlandıktan sonra, el ile sıkılarak suyundan arındırılır. Yağda ince doğranmış soğan iyice kızartılır, baharat, tuz eklenir, haşlanmış olan bitki ilave edilir ve ateşte iyice kızartılır. Üstüne taze yumurta veya salça eklenir, biraz karıştırılıp pişirilir ve sıcak olarak servis yapılır. Bazende piştikten sonra üzerine yoğurt dökülerek yenmektedir. Bitkinin haşlanan kısımları, börek malzemesi olarak da kullanılır. Ayrıca, kurutulan toprak üstü kısımları, yöre halkı tarafından, idrar söktürücü, iltihap kurutucu ve çıban açıcı olarak kullanılır (Balos, 2007). Toprak üstü kısımları dekoksasyon, infüzyon veya yapraklar lapa halinde yaraya sarılır. İltihap sökücü olarak kullanılır. Göğüs yumuşatır. Bademcik iltihaplarına karşı kullanılır (Oral, 2007). Yaprakları sebze olarak kullanılır. Yemeği yapılır. Böreklere ve bükmenin içine katılır. Yaprakları ve yeni açan çiçekleri kaynatılıp gargara yapılarak boğaz ağrıları tedavisinde kullanılır. Mide ve bağırsakların düzenli çalışmasını sağlar. Kökü kaynatılarak boğaz ve bademcik iltihaplarını gidermek için kullanılır (Deniz, 2008). Meyve kabuğu soyularak taze iken yenir. Yaprakları toplanarak taze ya da kuru olarak çayı yapılır (Tugay ve Koçer, 2009). Bitki %10-20 oranında dekoksasyon yapılır. Böbrek taşı düşürmede ve diüretik olarak kullanılır (Çakılcıoğlu ve Türkoğlu, 2009). Bitkinin gövde, yaprak ve çiçek kısmı suda kaynatılıp elde edilen sıvı iltihabı sökmesi için içilmektedir. Suda gövde, yaprak ve çiçek kısmı kaynatılıp elde edilen sıvı böcek ısırıklarında pansuman için kullanılmaktadır. Bitkinin gövde, yaprak ve çiçek kısmı pişirilerek ya da dövülerek yaraya sarılmaktadır. Bitkinin gövde, yaprak ve çiçek kısmı ısırğanla birlikte su da kaynatılıp elde edilen sıvı adet sancılarını gidermek için içilmektedir. Yaprakları haşlanıp üzerine nar ekşisi dökülerek yenilmektedir. Yaprak ve gövde kısmı kullanılarak yemeği yapılmaktadır. Bitkinin taze gövde ve yaprakları alınıp temizlenmekte, yağ içerisinde soğan kavrulduktan sonra üzerine bu kısımlar doğranıp domates ile birlikte ilave edilmektedir. Bir avuç pirinç, bir baş sarımsak ve kırmızı pul

biber yemeğe eklendikten sonra yemek kendi suyu ile pişirilmekte ve ocaktan indirilmeden önce tuz ilave edilmektedir. İsteğe göre soğanların kavrulma aşamasında kıyma ilave edilebilmekte ayrıca yemek piştikten sonra sarımsaklı yoğurt ile tüketilebilmektedir. Yaprakları suda kaynatılıp elde edilen sıvı bağırsakları çalıştırması için içilmektedir. Kökü sütle pişirilmektedir. İltihaplı yaranın üzeri yakılıp iltihabı çıkınca pişirilen ebegümece yara üzerine konulmaktadır. Büyük yaprakları haşlanıp sarma yapımında kullanılmaktadır. Yaprakları haşlanıp doğrandıktan sonra üzerine domates, soğan doğranıp nar ekşisi ve tuz ilave edilerek salata olarak tüketilmektedir. Taze olursa sapı ile yaprağı doğranmaktadır. Soğan doğranıp tuz ile ovulduktan sonra üzerine doğranan ebegümece karıştırılmakta ve kırmızıbiber, domates kurusu ve sıvı yağ ilave edilip börek içi olarak kullanılmaktadır. Çocuklar tohumlarını taze iken yemektirler (Metin, 2009). İnce ince doğranan bitki soğan ile yağda kavrulup yenir. İnce ince doğranan bitki, yağda soğan ve salça ile kavrulup bulgur ve su ilave edilip pişirilerek yenir. Dolma yapmak için sarılır. Bağırsak rahatsızlıkları için kaynatıldıktan sonra suyu içilir. Yapraklar yaranın üstüne sarılır ve yarayı hızla iyileştirir. (Yüzbaşıoğlu, 2010). Bitkininin taze yaprakları ezilerek elde edilen lapa vücutta yara olan bölge üzerine konur. Bitkinin toprak üstü kısımları suda kaynatılarak suyu mide ağrıları durumunda tüketilir (Kaval, 2011). Yaprakları sebze olarak kullanılır. Yemeği yapılır. Böreklerle ve bükmenin içine katılır. Yaprakları ve yeni açan çiçekleri kaynatılıp gargara yapılarak boğaz ağrılarında kullanılır. Mide ve bağırsakların düzenli çalışmasını sağlar. Kökü kaynatılarak boğaz ve bademcik iltihaplarını gidermede kullanılır (Deniz, Serteser ve Kargıoğlu, 2011). Toprak üstü kısımların suda kaynatılmasıyla elde edilen çay bağırsak iltihabına karşı içilir. Bitkinin toprak üstü kısımları suda kaynatılarak suyu mide ağrıları durumunda tüketilir. Bitkinin toprak üstü kısımları suda kaynatılarak suyu eklem ağrıları durumunda tüketilir. Ayrıca bitki unla birlikte suda kaynatılarak iltihaplanmış yaralardaki iltihabı çekmesi için üzerine bırakılır. Toprak üstü kısımları suda kaynatılır, romatizma hastaları rahatsızlıklarını gidermek amacıyla, elde edilen bitki suyu ile bir hafta boyunca her gün banyo yapılır. Ayrıca mide ağrılarına karşı yaprakları kurtulduktan sonra suda kaynatılarak içilir(Mükemre 2013). Bitkinin yaprağı kurutulur, kaynamış suyun içerisine katılır 10 dakika demlemeye alınır, tekrar bir süre kaynatılarak beklemeye alınır. Haftada en az bir fincan içilerek mide ağrısının

tedavisinde kullanılmaktadır. (Arı, 2014). Yaprakları dekoksasyon şeklinde hazırlanarak karın ağrısında ve şişkinliklerinde 1 bardak içilir. Yaprakları karın ağrısında ve sindirim düzenleyici olarak yemeği yapılarak tüketilir. Yaprakları dekoksasyon şeklinde hazırlanarak mide ağrısında 1 bardak içilir. Yaprakları dekoksasyon şeklinde hazırlanarak ya da yemeği yapılarak adet düzenleyici, adet ağrılarını giderici olarak kullanılır. Yaprakları dekoksasyon şeklinde hazırlanarak iltihap söktürücü olarak sabah 1, akşam 1 bardak tok karına içilir. Yaprakları haşlanarak lapa haline getirilip iltihaplı bölgeye günde 2 kez 15-20 dakika boyunca sarılır. Yaprakları dekoksasyon şeklinde hazırlanarak boğaz ağrısında 4-5 gün boyunca günde 1-2 bardak içilir. Yaprakları dekoksasyon şeklinde hazırlanarak bademcik iltihabında gargara yapılır (İnönü Merkez) Yaprakları dekoksasyon şeklinde hazırlanıp öksürük kesici olarak günde 2 bardak içilir. Yaprakları göğüs yumuşatma ve öksürüğü kesme amacıyla yenerek tüketilir. Yaprakları haşlanır lapa haline getirilerek ılık haldeyken boyun tutulmasında günde 2-3 kez boyuna sarılır. Yaprakları dekoksasyon şeklinde hazırlanarak şifa verici çay olarak içilir. Yaprakları süt ile pişirilip diz ağrılarında ağrıyan kısımlara sarılarak uygulanır. Yaprakları el uyuşmasında çiğ yenerek tüketilir. Yaprakları kabızlıkta çiğ olarak yenir. Yaprakları, *Urtica dioica* yaprağı ve *Mentha sp.* yaprağı ve bir parça limon ile beraber dekoksasyon şeklinde hazırlanarak mide ağrısında 1 bardak içilir. Toprak üstü kısmı haşlanarak lapa haline getirilip, kadınlarda kısırlık durumunda karın bölgesine sarılır. Toprak üstü kısmı dekoksasyon şeklinde hazırlanarak karın ağrısında 1 bardak içilir. Yaprakları ve çiçekleri dekoksasyon şeklinde hazırlanarak bronşit ve nefes darlığında her gün günde 1 bardak içilir. Yaprakları taze iken bulgurla ya da pirinçle kavrulup ya da yumurtayla yemek yapılır. Çiçeklerden meyveye geçiş zamanlarında kolye yapılır (Uzun, 2015). Çiçeklenmeden önce taze yaprakları çiğ olarak tüketilir. Eskiden açmamış çiçekleri tomurcuk iken ipe dizilir kız çocukları kolye olarak oynarlardı. Adıyaman'da hıtap yapımında kullanılır. Kaynatıp buharına oturmak kadın hastalıklarına iyi gelir (Furkan, 2016).

14. Moraceae

42. *Ficus carica* L. subsp. *carica*

Bitkinin Yöresel Adı : İncir

Literatürdeki Diğer Adları	:Encil, Encir, Hencir, Incil, Incire, Hejir, İncir.
Toplanma Dönemi	: Eylül-Ekim
Kullanılan Kısım	: Meyve
Kullanım Amacı	: Gıda
Kullanım Şekli	:Bitkinin meyveleri yenmektedir (Cevizlibelen).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Cevizlibelen köyü Şerefhan mezrası, 03°07'731" N 42°17'677"E 1620m EK1024
Kullanım Kodu	: IA4

Literatürdeki Kullanımı: Meyvelerinden hazırlanan İnfüzyonu veya şurup bilhassa çocuklarda kullanılabilen bir müshildir. İncir sütü haricen siğillere karşı etkilidir. Taze yaprak lapa halinde çıbanların olgunlaştırması ve delinmesi için kullanılır (Baytop, 1999). İncir sütü Doğu Anadolu Bölgesinde, sütü pıhtılaştırarak çökelek yapmak için kullanılır (Baytop, 1994a). Koparılan taze yaprakların sapından dekoksasyon dahilen nefes darlığı için kullanılır (Erol, 1995). Yaprakları verem, egzama ve hemoroide karşı kullanılır (Yazıcıoğlu ve ark., 1993). Yapraklarından hazırlanan dekoksasyon dahilen nefes darlığı için kullanılır (Fenercioğlu, 1997). Yapraklar kaynatıldıktan sonra buharı hastalıklı bölgeye uygulanarak egzama tedavisinde kullanılır. Yapraklar ufalanıp balla karıştırıldıktan sonra günde üç kere bir tatlı kaşığı alınarak hemoroid tedavisinde kullanılır (Eryaşar, 1998).Yaprak sütü akrep sokmalarına karşı kullanılır (Ertuğ, 1999b). Böcek sokmalarında kullanılır (Yazicioğlu ve ark., 1993). Lâteksli akrep sokmalarına karşı kullanılır. Akrebin soktuğu yerin üzerine sürülür. Olgun meyveleri yenir (Koçak, 1999). Müshil yapıcı özelliğinden yararlanır. Yapraklarından elde edilen süt siğil ve çıbanlara karşı kullanılır (Duran ve ark., 2001). Meyve ateşte közlenir. Kömür gibi olunca zeytinyağı ile dövülür. Çıban ve termiye tedavisinde haricen kullanılır. Kesik yarasına da iyi gelir. İncir meyvesi bağırsakları yumuşatır, pekliği önler (Ertuğ, 2002). Meyveleri gıda olarak tüketilir (Pieroni ve ark., 2002). Gıda ve tedavi amaçlı kullanımı var. Yaprakların sütü siğillere sürülür (Ertuğ ve ark., 2004; Ertuğ ve Tümen, 2004). Gıda ve tıbbi amaçlı olarak kullanılır (Ertuğ, 2004b).

Kurtulmuş olan yaprakları kaynatıldıktan sonra 5 gün bekletilir sonra sütün mayalanmasında kullanılır (Pieroni ve ark., 2005). Sütü, haricen, et benlerinin düşürülüp, yok edilmesi amacıyla kullanılır. Egzamalı bölge için önce kaynar suya batırılmış bir bezle silinir ve üzerine incir sütü sürülür, 5 dakika sonra yıkanıp üstü silinir, daha sonra buraya daha önceden hazırlanmış kına-yoğurt karışımı (1 çorba kaşığı kına + 1 çorba kaşığı yoğurt) sürülür, bir bezle sarılır ve 3 gün bekletilerek egzama tedavisi yapılır. Yapraklar kaynatıldıktan sonra, buharı hastalıklı bölgeye uygulanarak, egzama tedavisinde kullanılır. Yapraklar, ufalanıp balla karıştırıldıktan sonra, buharı hastalıklı bölgeye uygulanarak, egzama tedavisinde kullanılır. Yapraklar ufalanıp balla karıştırıldıktan sonra, günde 3 kere 1 tatlı kaşığı yenilerek, hemoroidlere karşı kullanılır. 3 adet incir yaprağı, 20 adet Arbutus unedo yaprağı ve 1-2 baş Allium sativum soğancığının birlikte tülbent içinde ezilerek elde edilen karışım, günde 2-3 kez, haricen, hemoroidlere karşı kullanılır. Meyvelerinden hazırlanan dekoksion, sabahları aç karnına 1 çay bardağı dolusu içilerek, bağırsak yumuşatıcısı olarak kullanılır. Meyvelerinden hazırlanan infüzyon, dahilen, hemoroidlere karşı kullanılır. Bitkinin sütü, haricen, siğillerin yok edilmesinde kullanılır. Yapraklarından hazırlanan dekoksion dahilen nefes darlığı tedavisinde kullanılır. Kurutulmuş yapraklarından hazırlanan dekoksion ayrıca su ilave edilip soğutulularak dahilen mide hastalıkları tedavisinde kullanılır. Yapraklar kurutulup toz haline getirildikten sonra verem hastalığının tedavisinde sigara şeklinde sarılıp içilir. Taze incir yaprağı kurutulup toz edilip elenir. Bu toz dahilen hemoroidlere karşı ve mayasıl tedavisinde kullanılır. 1-2 ay tedaviye devam edilir. Gövde dalları yakılıp, küllü yağ ile karıştırılarak merhem yapıldıktan sonra, haricen çocukların saç diplerindeki yaraların tedavisinde kullanılır. Yaprığın gövdeden kopartılmasıyla elde edilen süt, böcek ve arı sokmasına karşı kullanılır (Tuzlacı, 2006). Meyveleri kuru ve yaş halde tüketilir. Meyvelerinden komposto yapılır. Eskiden yapraklarından elde edilen süt ve 1 kaşık yoğurt karıştırılıp ekmek mayası olarak kullanılırdı (Gençay, 2007). Meyveleri kuru ve yas halde tüketilir. Meyvelerinden reçel yapılır. Yapraklarından elde edilen süt küçükbaş hayvanların sütüne karıştırılıp “Teleme” adı verilen bir tür tatlı yapılır (Gelse, 2012).

15. Orchidaceae

43. *Dactylorhiza umbrosa* (Kar. & Kir.) Nevski

Bitkinin Yöresel Adı	: Salep
Literatürdeki Diğer Adları	: Elçik, salep otu.
Toplanma Dönemi	: Mayıs-Haziran
Kullanılan Kısım	: Yumru
Kullanım Amacı	: Ekonomik
Kullanım Şekli	: Yumruları dondurma yapımı için satılır (Kartal).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Kartal köyü, 03°05'462" N 42°16'685"E 1519m EK1204 Ir.-Tur element
Kullanım Kodu	: VIA18

Literatürdeki Kullanımı: Yumruları kuvvet verici çocuk ishallerini kesici ve gıda olarak kullanılmaktadır (Baytop, 1999). Yumruları süt ile birlikte kaynatılarak içilir (Doğan ve ark., 2004). Bitkinin yumruları dondurma mayası yapımı için para karşılığında aktarlara satılır (Mükemre, 2013).

16. Plantaginaceae

44. *Plantago lanceolata* L.

Bitkinin Yöresel Adı	: Giyamembel
Literatürdeki Diğer Adları	: İlandılan, Boduk kulağı, Pağa yaprağı, Sinir otu, Kırk sinir, Uzun damar otu, Kesik otu, Yılandili, Dar yapraklı sinirotu, Demra otu, Sinirli ot, Gelinparmağı, Damar otu, Bağcı yaprağı, Bağa, İtdili, Beşparmak otu, Bağayaprağı, Giyamambel, Giyabironug, Damarlıca, Belgpank.
Toplanma Dönemi	: Nisan-Eylül
Kullanılan Kısım	: Yaprak
Kullanım Amacı	: Tedavi

Kullanım Şekli	:İltihaplı bölgenin üstüne yaprak sarılır iltihap akıtılana kadar bu işleme devam edilir (Elmayaka).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray, Elmayaka köyü Cuma mezarası, 03°02'401" N 42°18'591"E 1925m EK1249
Kullanım Kodu	: IIA1

Literatürdeki Kullanımı: Yaprakları solunum yollarını yumuşatıcı ve öksürük kesici olarak ayrıca yaraları iyi edici ve çıban açıcı olarak kullanılır (Yıldırım, 1991). Taze yaprakları yeni olgunlaşmış iltihaplı yaralar için kullanılır (Tabata ve ark., 1994; Gümüş, 1994; Yeşilada ve ark., 1995; Fujita ve ark., 1995; Vural ve ark., 1997; Bağcı, 2000; Ertuğ, 2000; Sezik ve ark., 2001; Özgökçe ve Özçelik, 2004; Türkoğlu ve ark., 2006; Onar, 2006; Koçyiğit ve Özhatay 2006; Çakılcıoğlu ve ark., 2007; Eşen, 2008; Yapıcı ve ark., 2009). Yaprak idrar söktürücü olarak kullanılır (Sayar ve ark., 1995). Yaprakların kaynatılması ile elde edilen sıvının şeker hastalığına karşı etkili olduğu söylenmesine karşın kullanımı yaygın değildir (Duran, 1998). Dahilen kabız, göğüs yumuşatıcı, balgam ve idrar artırıcı olarak etkilidir. Haricen bilhassa taze yaprak yara iyi edici ve çıban açıcı olarak kullanılmaktadır (Baytop, 1999). Kökler astım hastalığı için yarım saat kaynatıldıktan sonra günde üç kez suyu içilir (Saçlı ve Akalın, 2001). Yaprak salataya ve etli yemeğe konur (Doğan ve ark., 2004). Dekoksiyon hazırlandıktan sonra bir gece bekletilmelidir. Tazesi dövülüp yaranın üzerine konur. Böbrek ve idrar yolları iltihabını alır (Şimşek ve ark., 2004). Bitkinin yaprakları eldeki siğillerin üzerine 12-24 saat sarılmak suretiyle siğil tedavisinde kullanılmaktadır. Bitkinin yaprakları suda kaynatılıp süzülükten sonra elde edilen süzöntü soğutulup günde 1 su bardağı içilerek iltihaplı romatizma tedavisinde kullanılmaktadır. Bitkinin yaprakları iltihaplı bölgelere sarılmak suretiyle iltihabın akıtılmasında kullanılmaktadır. Bitkin yaprakları kaynatıldıktan sonra 24 saat bekletildikten sonra günde 1 su bardağı içilmek suretiyle hemeroid tedavisinde kullanılmaktadır (Koyuncu, 2005). Yaprakları hafif ateşe tutulur, sıcak olarak yara üzerine bastırılır, taze derinin gelmesini sağlar. Meyveleri zeytinyağında bekletilir, macun kıvamına geldiğinde haricen yara iyi edici olarak kullanılır (Koçyiğit, 2005). Hemoroid, karın ağrısı, nefes darlığı tedavileri için bitkinin

yaprak kısmı ezildikten sonra bal ile karıştırılarak yenir. Ayrıca yaprak dekoksasyon halinde diyabet tedavisinde kullanılır (Özkan ve Koyuncu, 2005). Yaprakları maraz giderici olarak, meyveleri dövülür ve evcil hayvanlara yedirilir. Yara üzerine yaprakları dövülüp sarılır veya kaynatılıp suyu içilirse iltihaplanmalara iyi gelir. Strese ve yorgunluğa iyi gelir (Bulut, 2006). Apse ve çıban dağıtıcı olarak, astım hastalığına ve sinir hastalıklarına karşı kullanılır. Çıbanlara karşı yaprakları sarılarak kullanılır, astım ve sinir hastalıklarına karşı dekoksasyon ve infüzyonu hazırlanır (Oral, 2007). Çiçek salkımından hazırlanan infüzyonu çay gibi içilerek basur tedavisinde kullanılır. Taze yaprakları ezilir ve kıl dönmesi olan bölgeye konular iki saat sonra yapraklar alınır (Sarıkan, 2007). Ayaklardaki mantar ve kasıntıları geçirmek amacıyla kullanılmaktadır. Yapraklar ezilerek bir bez yardımıyla sorunlu olan bölgeye sarılır (Kazan, 2007). Arılar bal yapımında bitkinin polen ve nekatrından yararlanır (Karaca, 2008). Kökleri astım tedavisinde kullanılır (Bulut, 2008). Yapraklarının özsuyu antibakteriyel etkiye sahiptir. Ağız, üst solunum yolu enfeksiyonunda gargara şeklinde, göz iltihabında damla şeklinde kullanılır. Çayı altını ıslatan çocuk ve yaşlılara içirilir. Yapraklarından lapa yapılarak, yara iyileştirmede ve çıban açmada kullanılır. Çiğ olarak tüketilebilir. Tohumları iyi bir müshildir (Deniz, 2008). Patlamayan yaraya, çıbana ve dolama için. Dolamada yapraklar doğrudan sarılırken, diğerlerinde yapraklar ısıtılarak yaraya sarılır. Mide ağrıları için 3-5 adet çiçek kaynatılır, çay gibi içilir (Uysal ve ark., 2008). Yapraklar dövülüp bölgeye doğrudan sarılarak uygulanmaktadır. Diş ağrısı tedavisinde yaprakların kaynatılması ile hazırlanan dekoksasyon rahatsızlık süresince günde 2-3 defa içilerek tüketilmektedir (Uysal, 2008). Yaprakları kanayan yere turnike uygulanarak kanamayı önlemek için kullanılır. Yaprakları ezilerek çıbana, diken batmasına karşı (iltihap toplayıcı) sarılır. Akciğerinde hastalık olanlarda nefes darlığını gidermek, iltihapları gidermek, yaraları iyileştirmek için dekoksasyon şeklinde hazırlanan çayından günde 3 fincan içilir (Vural, 2008). Yeşil yaprakları suda kaynatılıp elde edilen sıvı mide ağrılarını tedavi amacı ile aç karna içilmektedir. Yeşil yaprakları ezilerek lapa haline getirilip yaraların kapanması için ihtiyaç duyulan bölge üzerine konmaktadır. Taze yaprağı parmaklar arasında sıkıştırılıp ezilerek; kuru yapraklar ise aynı şekilde toz haline getirilerek kesik veya yara olan bölgenin üzerine sürülmektedir. Çay gibi demlenerek solunum yolları rahatsızlıklarının tedavisi amacı ile kullanılmaktadır.

(Metin, 2009). Yaprak ve kökler tıbbi ve gıda amaçlı kullanılır (Cansaran ve Kaya, 2010). Toprak üstü kısmı dekoksasyon halinde çocukların ishal tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve ark., 2010). Bitki doğal çay olarak kullanılır (Yaldız ve ark., 2010). Bitkinin yaprak kısmı midede ağrı olduğu zaman sabahları aç karna taze olarak yenmekte veya kurutularak çayı yapıp içilmektedir. Yaprak suda kaynatılarak şeker hastalığı tedavisi için suyu içilir. Yaprak kısmından hazırlanan lapa hayvanlarda ve insanlarda görülen yara bölgelerine konur. Basur tedavisi için bitkinin yaprak kısmı kaynatılarak suyu içilir (Kaval, 2011). Yapraklarının özsuğu antibakteriyel bir etkiye sahiptir. Ağız, üst solunum yolu enfeksiyonunda gargara şeklinde, göz iltihabında damla şeklinde kullanılır. Çayı altını ıslatan çocuk ve yaşlılara içirilir. Yapraklarından lapa yapılarak, yara iyileştirmede ve çıban açmada kullanılır. Çiğ olarak tüketilebilir. Tohumları iyi bir müshildir (Deniz, Serteser ve Kargıoğlu, 2011). Bitkinin taze yaprakları mide ağrıları durumunda tuzlanarak çiğ olarak yenir veya kurutularak çayı yapıp içilmektedir. Bitkinin yaprakları iltihaplı bölgelere sarılmak suretiyle iltihabın akıtılmasında kullanılmaktadır. Yaprak kısmından hazırlanan lapa hayvanlarda ve insanlarda görülen yara bölgelerine konur. Hemoroid, karın ağrısı, nefes darlığı tedavileri için bitkinin yaprak kısmı çiğ olarak yenir (Mükemre, 2013). Bitkinin yaprak kısmı direk olarak iltihaplı bölgeye sürülür. Cerahat akıtmada kullanılır (Arı, 2014).

45. *Plantago major* L. var. *intermedia* (Gilib.) Lange

Bitkinin Yöresel Adı	: Belgbrin
Literatürdeki Diğer Adları	: Guleşexan, Kersim, Mamiran, Maxlıvaş, Melvaş, Mirdvaş, Uminvaş, Peleves, Pelçimhewez, Rikeşe, Uminvaş, Vaş derbün, Düvika mişke, Giyakavir, Giyaperasik, Giyakeç, Giyaşutik, Gule şexan, Belgibrin, Brindarok, Belghewez, Giyaye erne, Gafış cahawez, Giyamambel, Giyabronug, Pakerşile, Pakleşile, Yedi damarotu, Sinir otu, Horozibiği, Pisi otu, Altıparmak, Bağ yaprağı, İt dili, Kara ot, Kesik ot, Maya

	yaprağı, Taç çiçeği, Yara otu, Yulan dili, Bağa, Keşik otu, Siğil otu.
Toplanma Dönemi	: Nisan-Eylül
Kullanılan Kısım	: Yaprak
Kullanım Amacı	: Tedavi
Kullanım Şekli	: Bitkinin yaprakları iltihabın üstüne sarılarak iltihabın akıtılması sağlanır (Akyayla).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray, Akyayla köyü, 03°02'008" N 42°10'739"E 1792m EK1038
Kullanım Kodu	: IIA1

Literatürdeki Kullanımı: Bağ otu, Bağayaprağı, Belhavis, Belhavz, Büyük sinirli ot, Damar otu, Damarlı ot, Duvarula, Havayaprağı, Karamun, Katırtırnağı, Kırkdamar otu, Nasırlıyaprak, Sinir otu, Sinirli ot, Sinirliyaprak, Sivil otu, Siyil otu, Üçdamarlı bitki, Yılandili (Baytop, 2007; Tuzlacı, 2011). Bitkinin geniş yaprakları iltihaplı bölgelere sarılmak suretiyle iltihabın akıtılmasında kullanılmaktadır (Mükemre, 2013). Yaprakları haricen (bir bezle sarılarak) iltihaplı yaraların tedavisinde kullanılır (Şenkardeş, 2014). Bitkinin yaprak kısmı yaralı bölgeye sarılır, irinin dışarıya çıkmasını sağladığı belirtilmiştir. (Arı, 2014). Yaprakları iltihap olan bölgeye sarılarak iltihap söktürücü olarak kullanılır. Yaprakları dekoksilyon şeklinde hazırlanıp zencefil ile karıştırılarak, balgam söktürücü olarak günde 1 bardak içilir (Uzun, 2015).

46. *Plantago major* L. subsp. *major*

Bitkinin Yöresel Adı	: Belgheviz, Belghevizar
Literatürdeki Diğer Adları	:Guleşexan, Kersim, Mamiran, Maxlıvaş, Melvaş, Mirdvaş, Uminvaş, Peleves, Pelçimhewez, Rikeşe, Uminvaş, Vaş derbün, Düvika mişke, Giyakavir, Giyaperasik, Giyakeç, Giyaşutik, Gule şexan, Belgibrın, Brindarok, Belghewez, Giyaye erne, Gafış cahawez, Giyamambel, Giyabronug, Pakerşile, Pakleşile, Yedi damarotu, Sinir otu,

Horozibiği, Pisi otu, Altıparmak, Bağ yaprağı, İt dili, Kara ot, Kesik ot, Maya yaprağı, Taç çiçeği, Yara otu, Yulan dili, Bağa, Keşik otu, Siğil otu.

Toplanma Dönemi	: Nisan-Eylül
Kullanılan Kısım	: Yaprak
Kullanım Amacı	: Tedavi
Kullanım Şekli	:Yapraklar taze olarak yaraların üzerine sarılıyor (Güneyyamaç).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Güneyyamaç köyü - Özbeyli mezarası, 03°10'971" N 42°09'938"E 2327m EK1016,1193,1253
Kullanım Kodu	: IIA1

Literatürdeki Kullanımı: Yaprak taze veya kurutulduktan sonra yara üzerine konur (Kaval, 2011) .Bitkinin geniş yaprakları iltihaplı bölgelere sarılmak suretiyle iltihabın akıtılmasında kullanılmaktadır (Mükemre, 2013).

17. Pleurotaceae

47. *Pleurotus eryngii* (DC.) Quél.

Bitkinin Yöresel Adı	: Gıyark
Literatürdeki Diğer Adları	: Kivark, Çaşır, Mendik
Toplanma Dönemi	: Mayıs
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısmı
Kullanım Amacı	: Gıda
Kullanım Şekli	:Toprak üstü kısmı ateşte veya yağda kızartılarak yenmektedir (Cevizlibelen).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray, Cevizlibelen köyü Şerefhan mezarası, 03°07'672" N 42°17'702"E 1605m EK1077, 1141
Kullanım Kodu	: IA5

Literatürdeki Kullanımı: Doğu Anadolu bölgesinde (Van, Ağrı, Muş, Bitlis, Erzurum ve Kars) çok iyi tanınan ve ilkbahar aylarında toplanarak yol kenarında ve yöre pazarlarında satılmaktadır. Bu bölgelerde yenilen bir mantardır (Uzun ve ark., 2004). Toprak üstü kısmı tuzlandıktan sonra ateşte kızartılarak veya ufalanıp yağda kızartılarak yenmektedir. Mantar beze konur ve ezilerek özsu çıkarılır. Daha sonra bu özsu göz kaşıntısını gidermek için göze damlatılır (Kaval, 2011).

18. Plumbaginaceae

48. *Acantholimon caryophyllaceum* Boiss. subsp. *caryophyllaceum*

Bitkinin Yöresel Adı	:Gungil
Literatürdeki Diğer Adları	: Gunikur, Guni, Gingil, At geveni
Toplanma Dönemi	: Ağustos- Ekim
Kullanılan Kısım	: Tüm bitki
Kullanım Amacı	: Yakacak
Kullanım Şekli	:Toprak üstü kısımları yakacak olarak kullanılıyor (Liman).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Liman mahallesi ile kerapit tüneli arası, 03°08'566" N 42°19'156"E 1606m EK1235
Kullanım Kodu	: IIIA

Literatürdeki Kullanımı: : Literatürde taramasında herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

19. Polygonaceae

49. *Rheum ribes* L.

Bitkinin Yöresel Adı	: Revas
Literatürdeki Diğer Adları	: Işkın, Işkın otu, Uşkun, Eşgin, Ribes, Rimbez, Rubes, Revas, Rewas, Revam, Şıngı, Binbereqı, Binberdeqı, Tuletirş, Rış.
Toplanma Dönemi	: Mayıs
Kullanılan Kısım	: Gövde-Kök

Kullanım Amacı	: Gıda-Tedavi
Kullanım Şekli	: Gövde soyulduktan sonra çiğ olarak yenir. Meyve olarak yenirYaprağına ‘Kırpat’denir. Şeker hastalığı için kullanılır. Kökü kurutulur. Daha sonra kaynatılıp suyu içiliyor ve kök yeniyor. Şeker hastalığına iyi geliyor (Merkez).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray, Kerapet tüneline sonra Mıra Mahmut dağı, 03°12’460” N 42°23’252”E 2293m EK1127
Kullanım Kodu	: IA2,IIA1

Literatürdeki Kullanımı: Bitkinin gövdesi ve yaprak sapları mide hazımsızlığını giderici ve iştah artırıcı olup taze halde yenilerek kullanılır. Ayrıca gövdesi soyularak besin olarak kullanılır. Kaynatılan kökünün suyu dahilen şeker hastalığının tedavisinde kullanılır (Tuzlacı, 1985). Taze sürgünler çiğ olarak yenir ve gıda olarak yemeklerde kullanılır. Yaprak ve kökler kaynatılarak ilk suyu dökülür. İkinci defa kaynatıldıktan sonramsuyununun içilmesi veya kaynatılmış kısımlarının yenilmesi, astım ve nefes darlığına iyi geldiği ve ülserli mideler ile böbrek hastalıklarını tedavi etmek ve idrar yolu rahatsızlıklarını gidermek için uygulanan bir tedavi metodudur (Tonbul ve Altan, 1989). Kökleri kabızlığa karşı iyidir (Yıldırım, 1991). Yaprak sapları ve gövdeleri çiğ veya pişirilerek yenir. Köklerinden Hakkari’de mavi renk bir yün boyası elde edilir. Rizomlarından ilaç elde edilir (Öztürk ve Özçelik 1991). Kökleri dekoksion olarak ülser, ishal, parazit, akciğer hastalıkları ve hemoroide karşı kullanılır (Tabata ve ark.,1994). Genç gövdeleri ilkbaharda toplanır, kabuğu soyularak yenir. Mide kuvvetlendirmek, kusmayı önlemek ve kabızlık gibi hastalıklarda yenir. Ayrıca basura ve kızamık hastalığına iyi geldiği, kan ve safrayı temizlediği ve görme gücünü artırdığı söylenir. Bazı ailelerin geçim kaynağını bu bitki oluşturur (Gümüş, 1994). Genç gövdeleri ve yaprak sapları ilkbaharda toplanır ve kabuğu soyulduktan sonra taze olarak yenir (Baytop 1999; Özgen ve ark., 2004). Kökleri hayvanlarda parazit düşürücü olarak kullanılır (Ertuğ 1999). Genç sürgünleri çiğ veya pişirilerek yenir. Genç gövdeler mide kuvvetlendirici, kusmayı önleyici ve kabız etkisine sahiptir. Ayrıca

odunumsu köklerini şeker hastaları kullanmaktadır. Kök ve yaprakları bir defa kaynatılıp su atıldıktan sonra ikinci kaynatma suyu içilir. İçilen suyun özellikle astım, nefes darlığı, ülser ve böbrek rahatsızlıklarına iyi geldiği düşünülmektedir (Türkoğlu 2000). Rizomlar suyun içinde tutulur. Daha sonra yünler suda ki materyale eklenerek üç saat kaynatılarak koyu bir bej rengi elde edilir. (Özgökçe ve Yılmaz 2003). Diabet, ishal ve hemoroid için dekoksasyon olarak, hazmettirici olarak ve mide rahatsızlıkları için taze olarak tüketilir (Özgökçe ve Özçelik, 2004). Sürgün ve kök dekoksasyon halinde hemoroid tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004). Hypoglisemik etkenleri tespit edilmiştir (Özbek ve ark., 2004). Köklerinden hazırlanan dekoksasyon dahilen şeker hastalığı tedavisinde kullanılır. Köklerinden hazırlanan dekoksasyon dahilen hemoroidlere karşı kullanılır. Gövdeleri mide hazımsızlığı için doğrudan yenir. Kökleri toz haline getirildikten sonra, bu toz kaşıkla yedirilerek veya suya karıştırılıp içilerek, hayvanların akciğer tedavisinde kullanılır. Köklerinin toz haline getirilip elendikten sonra hazırlanan dekoksasyonu dahilen hemoroidlere karşı veya mayasıl tedavisinde kullanılır. Tedavi 15-20 gün sürer, günde bir bardak dolusu içilir (Tuzlacı, 2006). Bitki kusmayı önleyici, kabız, sindirimi kolaylaştırıcı, şeker hastalığına, nefes darlığına ülser ve böbrek hastalıklarına karşı kullanılmaktadır (Kırbağ ve Zengin, 2006). Bitkinin gövde kısmı satıcılar tarafından toplanarak satılmaktadır. Gövde kısmı soyularak yenir. Şeker hastalığına karşı kökü kaynatılarak içilir. Gövdesi yüksek tansiyonu düşürmek ve mide rahatsızlıklarını gidermek için yenir (Gencay, 2007). Kök kaynatılarak hemoroid tedavisinde kullanılır. Gövde şeker ve mide ağrısı için çiğ olarak yenir (Tuzlacı ve Doğan, 2010). Genç haldeki bitkinin gövde kısmı ve yaprak sapı soyulduktan sonra çiğ olarak yenir. Kök kurutulduktan sonra toz haline getirilip suda kaynatılarak şeker hastalığı tedavisi için içilir (Kaval, 2011). Genç haldeki bitkinin pedikul ve yaprak sapı soyulduktan sonra çiğ olarak yenir. Kök kurutulduktan sonra toz haline getirilip suda kaynatılarak yüksek şeker tedavisi için bir ay boyunca sabah-akşam bir çay bardağı içilir. Kökü öğütülüp kına ile karıştırıldıktan sonra baş ağrısını gidermek amacıyla saça sürülür (Mükemre, 2013).

50. *Rumex angustifolius* Campd. subsp. *macronthus* (Boiss.) Rech.

Bitkinin Yöresel Adı

: Tırşonk

Literatürdeki Diğer Adları :Tırşika zaracan, Tırşok, Tırşoka kewe, Tırşoya nalik, Sexaşik, Kerika berxo, Kertlice, Öfelek, Efelek, Labada, İlabada, Kuzukulağı.

Toplanma Dönemi : Mayıs

Kullanılan Kısım : Toprak üstü kısmı

Kullanım Amacı : Gıda

Kullanım Şekli :Yemeklere katılır veya yıkanıp çiğ olarak yenir (Liman).

Lokalitesi : B9 Van; Bahçesaray, Kerapet tünelinden sonra Mıra Mahmut dağı, 03°12'545" N 42°23'232"E 2294 m EK1132

Kullanım Kodu : IA1,IA2

Literatürdeki Kullanımı: Literatürde taramasında herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

51. *Rumex scutatus* L.

Bitkinin Yöresel Adı : Tırşunk

Literatürdeki Diğer Adları :Tırşika zaracan, Tırşok, Tırşoka kewe, Tırşoya nalik, Sexaşik, Kerika berxo, Tırşika çuçikan, Ekşimen, Öfelek, Labada, İlabada, Acımca, Ekşili, Kuzukulağı.

Toplanma Dönemi : Mayıs-Haziran

Kullanılan Kısım : Yaprak

Kullanım Amacı : Gıda

Kullanım Şekli : Bitkinin taze olan yaprak kısmı çiğ olarak tüketilir. Yaprakları yemeklere eşki tadı verir (Cuma).

Lokalitesi : B9 Van; Bahçesaray, Elmayaka köyüCuma mezarası, 03°02'379" N 42°18'528"E 1980m EK1247,1223

Kullanım Kodu : IA1

Literatürdeki Kullanımı: Yapraklar çiğ olarak yenir (Özgen ve ark., 2004). Salata olarak çiğ yenir, ekmek-yufka arasında dürünülür (Ertuğ, 2004). Yaprakları ekşi lezzetleri nedeniyle salata halinde yenilir. Lapa halinde olgunlaştırmak için çıban üzerine sarılır (Türkoğlu ve ark., 2006; Çakılcıoğlu ve ark., 2007). Çiğ olarak yenir veya ekşi tat vermek için kısıra konur (Yeşil, 2007). Gıda amaçlı tüketilmektedir (Kazan, 2007). Bitkinin taze olan yaprak kısmı çiğ olarak tüketilir. Yaprak yemeklere ekşi tadı vermek amacıyla da kullanılır (Mükemre, 2013). Yufka arasına dürüm yapılarak tüketilir. Salata yapılarak tüketilir. Doğrudan tuz ile tüketilir. Yaprak kısmı doğrudan tüketilerek C vitamini ihtiyacının karşılanması amacı ile kullanılır(Arı, 2014).

20. Primulaceae

52. *Primula auriculata* H.J.Lam

Bitkinin Yöresel Adı : Süsün beybun

Literatürdeki Diğer Adları : Sosin, Sosun, Azeryon, Galev, Gulbihar, Gulbihara goçki, Gulbihara gulavı, Kiruje, Mexmorka zongı, Gil, Ruhtutya, Felç otu, Çuha çiçeği, Tutça, Tutya, Belsesing.

Toplanma Dönemi : Mayıs

Kullanılan Kısım : Yapraklar

Kullanım Amacı : Gıda

Kullanım Şekli : Yaprakları otlu peynir yapımında kullanılıyor (Liman).

Lokalitesi : B9 Van; Bahçesaray, Kerapet tüneline sonra, 03°12'546" N 42°23'232"E 2293m EK1137 Ir.-Tur. Elm.

Kullanım Kodu : IA1

Literatürdeki Kullanımı: Bitki peynir yapımında kullanılır (Öztürk ve ark., 2000). Ezilmiş veya kurutulmuş bitki solunumu kolaylaştırmak için kaynatılıp buharı buruna çekilir (Sezik ve ark., 2001). İlkbahar aylarında toplanan genç bitki peynire ve yemeklere katılır (Kaval, 2011). Bitki ilkbahar aylarında çiçeklenmeden yaprakları

toplanıp peynire konur. Çiçek kısmının öz suyu sıkılıp güzel kokan öz su kullanılır (Mükemre, 2013).

21. Ranunculaceae

53. *Ranunculus polyanthemos* L.

Bitkinin Yöresel Adı	: Çung
Literatürdeki Diğer Adları	: Gulbihar, Guleşexan, Kulilka zer, Zeringer, Cun, Çung, Çunk, Kincirok, Keşkurik, Genimok, Pemirişk, Karaz, Sav otu, Çok çiçekli düğünçiçeği.
Toplanma Dönemi	: Mayıs-Haziran
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısım
Kullanım Amacı	: Gıda
Kullanım Şekli	:Bitkinin toprak üstü kısmı otlu peynir yapımında kullanılıyor (Şerefhan).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray, Cevzlibelen köyü şerefhan mezarası, 03°07'502" N 42°17'848"E 1598m EK1083
Kullanım Kodu	: IA1,IA2

Literatürdeki Kullanımı: Doğu Anadolu'da otlu peynir yapımında kullanıldığı belirtilmiştir(Özçelik, 2016).

22. Rosaceae

54. *Amygdalus communis* L.

Bitkinin Yöresel Adı	: Badem, Bahiv
Literatürdeki Diğer Adları	:Bahiv, Bayev, Bawi, lewz, Ajik, Şinşın, Peyam, Piyam, Vame, Zame, Gewrvam, Çaqela, Çuwela, Arjeng, Ercen, Harjenk, Arjen, Çewale, Bawi, Tengis, Darçew, Badem, Acı badem, Açık payam, Ak badem, Çağla, Diş bademi, Kababağ bademi.

Toplanma Dönemi	: Mayıs
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısmı, meyve
Kullanım Amacı	: Gıda- Yakacak
Kullanım Şekli	: Meyveleri yenir. Kurumuş dalları yakacak olarak kullanılır (Çömlekçi).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahcesaray, Çömlekçi köyü Mergen mezarası, 03°02'427" N 42°16'312"E 1908m EK1065
Kullanım Kodu	: IA4, IIIA

Literatürdeki Kullanımı: Badem ağacının yaprakları yün boyamak için kullanılır (Eyüpoğlu ve ark. 1983). Meyvesi taze ve kuru olarak yenir. Esansı kasılmaları giderici, aromatzandır (Yıldırımli, 1991). Meyveleri gıda amacıyla kullanılır (Ertuğ, 1998; Ertuğ, 2000; Ertuğ, 2004b; Balos, 2007; Saday, 2009; Cansaran ve Kaya, 2010). Badem yağı dahilen müshil, haricen yumuşatıcı ve yara iyi edici olarak kullanılır. Haricen yara ve yarıklara sürülür (Baytop, 1999). Meyveleri yenir, pestil yapımında ve şeker yapımında kullanılır (Dönmez, 2000). Taze meyve kabuğu boğaz ağrılarına iyi gelir. Tohumlarından elde edilen yağ yumuşatıcı, kurt düşürücü, müshil, yara iyi edici olarak kullanılır. Meyveleri taze ve kuru olarak yenir (Türkoğlu, 2000; Türkoğlu ve ark., 2006; Çakılcıoğlu ve ark., 2007). Meyve ve tohumları yenir. Tohumlarından badem yağı elde edilir (Duran ve ark., 2001). Acı badem içi kavrulur, dövülür ve yaralara ekilir. Pişiklerde iyi gelir. Çok yakar ama yarayı çok çabuk iyileştirir (Ertuğ, 2002). Meyvesi yenir. Ayrıca tedavi amaçlı kullanılır (Ertuğ ve ark., 2003). Yaprakları boya yapımında kullanılır. Kurutulmuş yapraklar suyun içinde bekletilir, daha sonar yünle birlikte kaynatılarak sarı bir renk elde edilir (Özgökçe ve Yılmaz, 2003). Gıda ve tedavi amaçlı kullanımı vardır. Badem ağacının akması sıcak suda eritilip içilince böbrek taşını düşürür. Yemeklerden önce 1-2 tane acı badem yenirse şekeri düşürür (Ertuğ ve ark., 2004). Acı badem yağı öksürük ve ses kısıklığına çok iyi gelmektedir. Baş ağrısı, siyatik, böbrek kumu dökmede, soğuktan meydana gelen çatlaklara, yaralara ve kulak mayasılına iyi gelmektedir (Malyer ve ark., 2004). Meyveleri tuzlanarak yenir. Tohumları yenilir. Düzgün dallarından baston yapılır. Düzgün ve ince dallarından örme aleti yapılır (Gencay, 2007). Tohumları doğrudan

yenir. Tohumları dövülüp çeşitli tatlıların yapılmasında kullanılır. Meyve kabukları tutuşturucu olarak kullanılır. Tohumları külde yakıldıktan sonra kaş ve göze sürme çekmede yararlanır (Bulut, 2008). Tohumları, şeker hastalığı tedavisinde ve böbrek rahatsızlıklarında kullanılır (Yapıcı ve ark., 2008). Tohumu gıda amaçlı çiğ olarak kullanılır (Aksakal ve Kaya 2008). Meyve diabet hastalığının tedavisinde kullanılır (Çömlekçioğlu ve Karaman, 2008). Arılar bal yapımı için bitkinin polen ve nektarından faydalanır (Karaca, 2008). Meyvesi kuruyemiş olarak yenir. Şeker hastalığında kullanılır. Acı badem ezmesi ekmeğe sürülüp yenir. Öksürüğü keser. Balgam söker. Badem yağı kabızlığı önler. Cilde sürüldüğünde lekeleri ve çatlakları önler. Saça sürüldüğünde saçı gürleştirir (Deniz, 2008). Tohumlarından elde edilen yağ, uzatıp gürleştirsin diye kaş ve kirpiklere sürülmektedir. Badem yağı kulak çınlamasında kulağa 2–3 damla damlatılmaktadır. Acı bademin kan şekerini düşürmesi için taze iken meyvesi çiğ veya çekirdeği kurutulup yenmektedir. Meyvesi taze iken çiğ yenmekte çekirdeği ise kurutulup çerez olarak yendiği gibi tatlılara da katılmaktadır (Metin, 2009). Acı bademleri günde 3-4 tane aç karnına şeker hastası olanlar tarafından kullanılır (Güldaş 2009).Tohumları; şeker hastalığı tedavisinde ve böbrek rahatsızlıklarında kullanılır (Yapıcı ve ark., 2009). Meyvesi kuruyemiş olarak yenir. Şeker hastalığında kullanılır. Acı badem ezmesi ekmeğe sürülüp yenir. Öksürüğü keser. Balgam söker. Badem yağı kabızlığı önler. Cilde sürüldüğünde lekeleri ve çatlakları önler. Saça sürüldüğünde saçı gürleştirir (Deniz ve vd. 2010).Kuru üzüm ve şeker ile birlikte yenirse öksürüğü keser, balgam söker. Besin maddesi olarak da tüketilebilir (Doğan ve Bağcı 2011). Meyve taze iken çiğ yenir. Olgunlaşan meyve kırılarak içindeki tohumu yenir. Ayrıca kuruyan bitki yakacak olarak değerlendirilir (Kaval, 2011). Meyve taze iken çiğ yenir. Olgunlaşan meyve kırılarak içindeki tohumu yenir. Ayrıca kuruyan bitki yakacak olarak değerlendirilir (Mükemre, 2013). Tohumu yenen bitkilerdendir (Ertuğ 2014). Acı tohumları, günde bir adet yenerek şeker hastalığı tedavisinde (kan şekerini düşürücü olarak) kullanılır. Taze (körpe) meyveleri (çağla olarak adlandırılır) doğrudan yenir. Tatlı tohumları yenir. Kurumuş olan gövde ve dalları yakacak olarak kullanılır (Şenkardeş, 2014).

55. *Crataegus pentagyna* Waldst. & Kit

Bitkinin Yöresel Adı	: Gühüşk
Toplanma Dönemi	: Mayıs
Kullanılan Kısım	: Meyve
Kullanım Amacı	: Gıda
Kullanım Şekli	: Mevyeleri yeniyor (Merkez).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray Kırmızı köprü ve öğretmenler evi arası, 03°07'720 " N 42°18'548"E 1564m EK1020,1055, 1060, 1282
Kullanım Kodu	: IA4

Literatürdeki Kullanımı: Literatür taramasında herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

56. *Crataegus meyeri* Pojark.

Bitkinin Yöresel Adı	: Yumuşak
Literatürdeki Diğer Adları	:Givij, Goyij, Guhij, Gunc, Helmerask, Izron, Aluç, Sevi dirkayi, Tengiz, Xirok, Gijok, Roğuk, Alıç, Beyaz diken, Ekşi muşmula, Edran, Geyik diken, Gırgat, Keçi alıcı, Öküzgöbeği, Kocakarı hurması, Yemişen, Müzmüldek, Kız elması.
Toplanma Dönemi	: Mayıs-Haziran
Kullanılan Kısım	: Meyve - Dallar
Kullanım Amacı	: Gıda- Yakacak
Kullanım Şekli	:Meyvesi bölge halkı tarafından yeniyor. Kurumuş gövde ve dallar yakacak olarak kullanılıyor (Cevizlibelen).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray, Cevizlibelen köyü Şerefhan mahallesi 03°07'628" N 42°17'727"E 1608m EK1022,1183
Kullanım Kodu	: IA4,IIIA

Literatürdeki Kullanımı: Yapraklarından hazırlanan dekoksasyon, dahilen kalp-damar hastalıkları tedavisinde kullanılır. Gövde kabuklarından hazırlanan dekoksasyon, dahilen kalp-damar hastalıkları tedavisinde kullanılır. Yapraklı ve çiçekli genç sürgünlerinden hazırlanan dekoksasyon, dahilen böbrek taşı düşürmek amacıyla kullanılır. Yapraklı ve çiçekli genç sürgünlerinden hazırlanan infüzyon, dahilen bağırsak yumuşatıcısı olarak kabızlığa karşı kullanılır. Yapraklarından hazırlanan dekoksasyon, dahilen şeker hastalığı tedavisinde (kan şekerini düşürücü olarak) kullanılır. Gövde kabuklarından hazırlanan dekoksasyon, dahilen şeker hastalığı tedavisinde (kan şekerini düşürücü olarak) kullanılır. Yapraklı ve çiçekli genç sürgünlerinden hazırlanan dekoksasyon, dahilen şeker hastalığı tedavisinde (kan şekerini düşürücü olarak) kullanılır. Meyvesi yenir. Düzgün dalları balta, kürek, bel, keser vb. alet sapı yapımında kullanılır. Gövde ve dalları yakacak olarak kullanılır (Şenkardeş, 2014).

57. *Crataegus monogyna* Jack. subsp. *monogyna*

Bitkinin Yöresel Adı	: Güvişk
Literatürdeki Diğer Adları	:Givij, Goyij, Guhij, Gunc, Helmerask, Izron, Aluç, Sevi dirkayi, Tengiz, Xirok, Gijok, Roğuk, Alıç, Beyaz diken, Ekşi muşmula, Edran, Geyik diken, Gırgat, Keçi alıcı, Öküzgöbeği, Kocakarı hurması, Yemişen, Müzmüldek, Kız elması.
Toplanma Dönemi	: Mayıs
Kullanılan Kısım	: Meyve-Dallar
Kullanım Amacı	: Gıda- Yakacak
Kullanım Şekli	: Meyveleri yeniyor. Kurumuş olan gövde ve dallar yakacak olarak kullanılıyor (Kartal).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray, Kartal köyü, 03°03'450" N 42°14'189"E 1603m EK1004,1054
Kullanım Kodu	: IA4,IIIA

Literatürdeki Kullanımı: Çiçeklerinden bir avuç alınarak (15 dakika boyunca) infüzyon şeklinde hazırlanır, kalp damarları ve kılcal damar tıkanıklıklarında damar açıcı olarak aç karnına sabah akşam birer çay bardağı içilir. Çiçekleri dekoksasyon şeklinde kaynatılarak kalp hastalıklarında her gün günde 1 çay bardağı içilir. Çiçekleri infüzyon şeklinde hazırlanarak balgam söktürücü olarak günde 3 fincan içilir. Çiçekleri infüzyon şeklinde hazırlanarak beyin damarlarını açıcı çay olarak günde 1 bardak içilir. Çiçeklerinin bir tutamı bir su bardağı suda infüzyon şeklinde hazırlanarak hipertansiyonda her gün günde 1 bardak içilir. Çiçeklerinden 1 tatlı kaşığı ve bir tutam yapraklarından 1 bardak kaynamış suya konulup 20 dakika beklenerek infüzyon şeklinde hazırlanır, 2-3 tatlı kaşığı bal ilave edilir, damar sertliğinde ve kolesterol düşürücü olarak günde 2-3 çay bardağı içilir. Yaprığı kurutulup infüzyon şeklinde hazırlanarak şifa verici çay olarak içilir. Yaprığı kurutulup dekoksasyon şeklinde hazırlanarak romatizmada günde 1 bardak içilir. Yaprakları infüzyon şeklinde hazırlanarak diabette her gün günde 1 çay bardağı içilir. Yaprak ve tohumları dekoksasyon şeklinde hazırlanarak şifa verici çay olarak içilir. Çiçekli dal uçları dekoksasyon şeklinde hazırlanarak kalp hastalıklarında her gün 1 çay bardağı içilir. Çiçekli dal uçları dekoksasyon şeklinde hazırlanarak şifa verici çay olarak içilir. Çiçekli dalları dekoksasyon şeklinde hazırlanarak ağrı kesici olarak 1 su bardağı içilir. Çiçekli dalları kibrit büyüklüğünde kesilerek dekoksasyon şeklinde hazırlanıp karın ağrısı ve mide ağrılarında 1 su bardağı içilir. Meyveleri dekoksasyon şeklinde hazırlanarak C vitaminince zengin olduğu ve kanı durulttuğu için çay olarak içilir. Meyvesi konstipasyonda yenerek tüketilir. Meyveleri romatizma hastalıklarında yiyerek tüketilir. Meyvelerinden turşu, şerbet ve marmelat yapılır. Meyveleri yenir. Dallarından tahta kaşık yapılır. Meyvelerinden çocuklar kolye yapar (Uzun, 2015).

58. *Crataegus orientalis* Pallan & Bieb. var. *orientalis*

Bitkinin Yöresel Adı

: Gühüj, Yumuşak

Literatürdeki Diğer Adları

:Alıç, Cıvic, Civica sur, Geyik diken, Gıvica sur, Gühüj, İt alıcı, Kırmızı alıç, Givij, Goyij, Guhij, Gunc, Helmerask, Izron, Aluç, Sevi dirkayi, Tengiz, Xirok, Gijok, Roğuk, Alıç,

Beyaz diken, Ekşi muşmula, Edran, Geyik diken, Gırgat, Keçi alıcı, Öküzgöbeği, Kocakarı hurması, Yemişen, Müzmüldek, Kız elması.

Toplanma Dönemi

: Mayıs-Eylül

Kullanılan Kısım

: Meyve-Dallar

Kullanım Amacı

: Gıda-Yakacak

Kullanım Şekli

: 1. Bitkinin meyveleri yenir (Kartal).

2. Gövde ve dallar yakacak olarak kullanılır (Kartal).

Lokalitesi

:B9 Van; Bahçesaray, Kartal köyü, 03°03'450" N 42°14'188"E 1605m EK1001,1026, 1052, 1053

Kullanım Kodu

: IA4-III A

Literatürdeki Kullanımı: Bitkilerin meyveleri yenilmektedir (Gençay; 2007).

Köklerinden hazırlanan dekoksasyon, dahilen nefes darlığına karşı kullanılır. Gövde kabuklarından hazırlanan dekoksasyon, dahilen bronşit tedavisinde kullanılır. Köklerinden hazırlanan dekoksasyon, dahilen kalp hastalıkları tedavisinde kullanılır. Çiçeklerinden hazırlanan infüzyon, dahilen kalp-damar hastalıkları tedavisinde kullanılır. Yapraklı ve çiçekli genç sürgünlerinden çay yapılır. Meyvesi yenir. Gövde ve dalları yakacak olarak kullanılır (Şenkardeş, 2014).

59. *Cydania oblonga* Mill.

Bitkinin Yöresel Adı

: Ayva

Literatürdeki Diğer Adları

: Behe, Be, Beyok, Behnok, Bih, Bihi, Bihok, Binok, Biyok, Meleysi, Behi, Ayva.

Toplanma Dönemi

: Nisan-Eylül

Kullanılan Kısım

: Yapraklar- Meyve

Kullanım Amacı

: Gıda-Tedavi

Kullanım Şekli	: Yaprak kaynatılıp suyu içildiğinde ishale iyi gelir. Soğuk algınlığında bitkinin meyveleri tüketilir (Cevizlibelen).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray, Cevizlibelen köyü şerephan mezrası, 03°07'482" N 42°17'971"E 1654m EK1032
Kullanım Kodu	: IA4,IIA1

Literatürdeki Kullanımı: Yaprak suda kaynatılarak soğuk algınlığı, öksürük ve bronşit tedavisi için içilir (Fujita ve Ark., 1995, Şimşek ve Ark., 2004). Yaprakların kaynatılması ile elde edilen suyun yatıştırıcı ve ishal kesici etkisi vardır (Vural ve ark., 1997). Ayva çekirdeği dahilen dekoksasyon halinde çocuk ishallerine karşı, haricen gargara halinde boğaz hastalıklarında ve deri üzerine tatbik edilerek yumuşatıcı olarak kullanılır. Ayva yaprağı dekoksasyonu uykusuzluk ve sinirlilik hallerinde yatıştırıcı olarak kullanılır (Baytop, 1999). Yapraklar diyare tedavisi için dekoksasyon halinde kullanılır. Meyve kaynatılarak lapa halinde getirilir ve yara olan yere konur. Yapraklar Gülhatmi (*Althea rosea*) ile karıştırılıp dekoksasyon halinde boğaz ağrılarında ve tedavisinde kullanılır (Sezik ve ark., 2001). Taze yapraklardan hazırlanan enfüzyon, göğüs yumuşatıcı olarak dahilen kullanılır (Keskin ve Alpinar, 2002). Yaprakları boya yapımında kullanılır. Kurutulmuş yapraklar suyun içinde bekletildikten sonra yünle birlikte kaynatılarak sarı bir renk elde edilir (Özgökçe ve Yılmaz, 2003). Yapraklar dahilen dekoksasyon halinde karın ağrılarında ve öksürük tedavisinde kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004). Meyveleri gıda olarak tüketilir (Tugay ve ark., 2004). Yaprak ve çekirdeklerin suda kaynatılmasıyla hazırlanan dekoksasyon ishal tedavisinde kullanılır (Kazan,2007). Yaprakların dekoksasyonu göğüs yumuşatıcı ve öksürük kesici olarak kullanılır (kızılarıslan, 2008). Meyveler suda haşlanmak suretiyle mide ağrılarını gidermek için kullanılır. Yapraklarının kaynatılmasıyla elde edilen çay öksürük kesilmesi için kullanılır (Bulut, 2006; Eşen, 2008; Saday, 2009). Yaprakları toplanıp yıkanmakta ve suda kaynatılıp bronşit hastalarına rahatlık vermesi için içirilmektedir. Ayrıca elde edilen bu sıvı ishali önlemek için ve sancıyı azaltması için de kullanılmaktadır. Ayva yaprakları kaynamış suya atılıp çay gibi demlenerek soğuk algınlığını geçirmesi için içilmektedir. Papatya çiçekleri ile ayva yaprakları birlikte

kaynatılıp kuru gıcık öksürüğü hemen kestiği için böyle durumlarda acil tedavi amaçlı kullanılmaktadır. Çiçekleri toplanıp kaynatılmakta öksürüğü kesmesi için içilmektedir. Meyveleri çiğ tüketildiği gibi reçel yapımında da kullanılmakta, yöresel özel bir tarifi bulunmayıp bilinen ayva reçeli şeklinde yapılmaktadır (Metin, 2009). Yapraklar suda kaynatılarak basur tedavisi için içilir (Koca ve Yıldırım, 2010). Olgunlaşan meyve çiğ olarak tüketilir(Mükemre, 2013). Yaprakları kurutulup dekoksasyon şeklinde hazırlanarak öksürük kesici olarak günde 2-3 çay bardağı içilir. Yaprakları dekoksasyon şeklinde hazırlanarak balgam söktürücü olarak günde 2-3 çay bardağı içilir, gargara da yapılır. Yaprakları dekoksasyon şeklinde hazırlanarak nefes darlığı, astım ve bronşit tedavisi için günde 3 çay bardağı içilir. Gargara da yapılır. Yaprakları kurutulup dekoksasyon şeklinde hazırlanarak nezlede günde 2-3 çay bardağı içilir. Yaprakları dekoksasyon şeklinde hazırlanarak grip ve soğuk algınlığı tedavisinde günde 1-2 bardak içilir. Yaprakları kurutulup dekoksasyon şeklinde hazırlanarak diyare giderici olarak içilir. Yaprakları kurutulup dekoksasyon şeklinde hazırlanarak mide yumuşatıcı olarak günde 1-2 çay bardağı içilir. Kanserden korunma amacıyla yaprakları dekoksasyon şeklinde hazırlanarak haftada 2-3 bardak içilir. Kansızlıkta yaprakları dekoksasyon şeklinde hazırlanarak günde 1 çay bardağı içilir. Yaprakları *Tilia sp* ve *Mentha sp.* yaprakları ile beraber dekoksasyon şeklinde hazırlanarak soğuk algınlığında ve öksürük kesici olarak günde 1-2 su bardağı içilir. Yaprakları *Tilia sp* yaprakları ile beraber infüzyon şeklinde hazırlanarak şifa verici çay olarak, gripte, soğuk algınlığında günde 1-2 çay bardağı içilir. Yaprakları ile *Rosa canina* meyveleri beraber infüzyon şeklinde hazırlanarak boğaz yumuşatma amacıyla ve soğuk algınlığında sabah ve akşam birer bardak içilir. Yaprakları ile *Rosa canina* meyveleri ve *Tilia sp.* çiçek durumları ile beraber dekoksasyon şeklinde hazırlanarak soğuk algınlığı tedavisinde günde 2-3 çay bardağı içilir. Kaynatılır tohumlar bir kaptaki ağzı kapalı olarak bekletilir, 5-6 gün sonra jelleşen krem günde 1 kez yatmadan önce sivilce ve uçuk üzerine sürülerek haricen uygulanır. Meyve kabuğu, *Mentha sp* yaprakları, limon kabuğu ile beraber dekoksasyon şeklinde hazırlanarak soğuk algınlığında ve karın ağrısında içilir. Meyvelerinden yapılan hoşafi öksürük kesici olarak içilir. Meyvelerinden yapılan komposto lohusada süt arttırmak için içilir. Meyveleri gebeyken yararlı olduğu için tüketilir. Meyveleri reçel, şerbet, hoşaf ve komposto yapılır. Tohumları kaynatılarak boyama amaçlı kullanılır, koyu mavi

renk elde edilir. Yaprakları kaynatılarak boyama amaçlı kullanılır, koyu kahverengi renk elde edilir(Uzun, 2015).Yapraklarından hazırlanan infüzyon, dahilen nefes darlığında kullanılır. Yapraklarından hazırlanan infüzyon, dahilen bronşit tedavisi için kullanılır. Yapraklarından hazırlanan infüzyon, dahilen öksürük kesici olarak kullanılır. Yapraklarından hazırlanan dekoksasyon veya infüzyon dahilen göğüs yumuşatıcısı olarak kullanılır. Yapraklarından hazırlanan dekoksasyon, dahilen mide rahatsızlıklarının giderilmesi için kullanılır. Yapraklarından hazırlanan dekoksasyon, dahilen sindirimi kolaylaştırıcı olarak kullanılır. İnce ve düzgün dallar yün çırpmak için sopa olarak kullanılır (Şenkardeş, 2014). Yaprığı infüzyon olarak astım tedavisi için kullanılır (Melikoğlu ve ark., 2015). Meyve olarak tüketilir. Reçeli yapılıdır. İshali geçirmek için kullanılır. Hamile kadınlar bebekleri gamzeli ve güzel olsun diye hamileyken yerler. Güzel koku vermesi için evin çeşitli yerlerine bırakılır(Furkan, 2016).

60. *Malus sylvestris* Mill. subsp. *mitis* (Wallr.) Mansf.

Bitkinin Yöresel Adı	: Seva çale
Literatürdeki Diğer Adları	: Bodur elma, Elma
Toplanma Dönemi	: Eylül
Kullanılan Kısım	: Meyve
Kullanım Amacı	: Gıda-Tedavi
Kullanım Şekli	: 1.Meyveleri yenir (Köşk, Yaşlıkavak). 2. Şeker hastalığına iyi gelir (Yaşlıkavak). 3.Kulak ağrısında meyvenin suyu damlatılır (Yaşlıkavak).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Akyayla köyü, 03°01'976" N 42°10'733"E 1783m EK1027,1040, 1048, 1070
Kullanım Kodu	: IA4,IIA1

Literatürdeki Kullanımı: Yanık tedavisinde kullanılır (Yazıcıoğlu ve Tuzlacı, 1996). Meyvesi, tansiyon düşürücü olarak doğrudan yenir. Çatallı dallar çocuklar tarafından sapan yapılıdır (Şenkardeş, 2014).

61. *Malus slyvestris* Mill. subsp. *orientalis* (Uglitzk.) Browicz var. *orientalis*

Bitkinin Yöresel Adı	: Sev
Literatürdeki Diğer Adları	: Saye bori, Sayek, Seva çole, Seva gemor, Seva hov, Seva hirçe, Sevalog, Sevik, Talesevik, Seb, Sev, Yabani elma, Acuk, Elma, Acı elma.
Toplanma Dönemi	: Temmuz- Ağustos
Kullanılan Kısım	: Meyve
Kullanım Amacı	: Gıda
Kullanım Şekli	: Bitkinin olgunlaşan meyveleri halk tarafından yenir (Güneyyamaç).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Güneyyamaç köyü Özbeyle mezarası, 03°11'068" N 42°09'834"E 2296m EK1018
Kullanım Kodu	: IA4

Literatürdeki Kullanımı: Meyveleri yenir (Özçelik, 1991; Gümüş, 1994; Ertuğ, 2000, Duran ve ark., 2001; Mart, 2006; Cansaran ve Kaya, 2010). Yatıştırıcı, uyku verici, baş ağrılarını gidericidir. Kireçlenmeye de iyi gelir (Yıldırım, 1991). Meyvesi haşlanarak ezilir ve sıcak olarak beze sarılarak boğaz ağrılarına tatbik edilir (Vural ve ark., 1997). Yapraklar ve kuru elmalar kahverenginde boya elde etmede kullanılır (Ertuğ, 1999). Kökler yatıştırıcı, uyku verici, baş ağrılarını giderici olarak kullanılmaktadır. Meyveleri dövülerek elde edilen lapa incinmiş ve şişmiş yerlere sarılır. Kireçlenmeye de iyi gelir. Meyvelerinden elde edilen sirke, kolesterol düşürücü ve damarların içindeki yağlanmayı giderici olarak meyve suyu, çay ve çorbalara katılarak kullanılmaktadır (Türkoğlu, 2000). Meyve bronşit ve soğuk algınlığı için kullanılır (Sezik ve ark., 2001). Sonbahara doğru meyveleri olgunlaşınca yenir veya kurutulularak kışın kompostosu yapılır (Gencay, 2007). Meyveleri olgunlaşmadan tuzlanarak zevk için yenir. Olgun meyveleri hazmı kolaylaştırır (Bulut, 2006). Meyvası yenir. Aynı zamanda meyve ufalanıp kurutulduktan sonra kompostosu yapılır (Kaval, 2011). Sonbahara doğru meyveleri olgunlaşınca yenir. Aynı zamanda meyveler ufalanıp

kurutulduktan sonra suda kaynatılır elde edilen su baş ağrısına karşı içilir (Mükemre, 2013).

62. *Pyrus elaeagnifolia* Pall. subsp. *elaeagnifolia*

Bitkinin Yöresel Adı	: Berani
Literatürdeki Diğer Adları	: Bozika hur, Girsk, Kakos, Karçin, Kirosk, Qoçiki, Qorç, Şekok, Şikoqi, Şikoke, Kiferi, Kifr, Kuferi, Ahlat, Boz armut, Çakal armudu.
Toplanma Dönemi	: Eylül
Kullanılan Kısım	: Meyve
Kullanım Amacı	: Gıda
Kullanım Şekli	: Meyveleri yeniyor (Merkez).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray, Kırmızı köprü, 03°06'874 "N 42°18'389"E 1563m EK1062
Kullanım Kodu	: IA4

Literatürdeki Kullanımı: İshale karşı kullanıldığı daha önce literatürde kaydedilmiştir (Fujita ve ark., 1995; Honda ve ark., 1996; Sezik ve ark., 2001; Ezer ve Avcı, 2004; Keskin, 2011). Böbrek iltihaplanmasına karşı, böbrek taşı düşürmek amacıyla, çeşitli hayvanların ısırık ve sokmalarına karşı hayvanların şişliklerine karşı, hemoroitlere karşı, idrar artırıcı olarak, şeker hastalığı tedavisinde, yılan ısırıklarına karşı kullanılmaktadır (Tümen ve Sekendiz, 1989; Honda ve ark., 1996; Akçiçek ve Vural, 2003; Honda ve ark., 1996; Honda ve ark., 1996; Akçiçek ve Vural, 2003; Kültür, 2007; Tümen ve Sekendiz, 1989; Kültür, 2007; Altundağ ve Oztürk, 2011). Tam olgunlaşmamış taze meyveleri doğrudan yenerek ishale karşı kullanılır. Düzgün dalları balta, kürek, bel vb. alet sapı yapımında kullanılır (Şenkardeş, 2014). Meyvesi doğrudan yenilerek tüketilir. Kaynatılarak meşrubat olarak içilir. Bitkinin yaprak kısımları sıcak suya katılarak, kaynatılmadan çay şeklinde infüzyon yapılarak içilir. Hipertansiyon düşürücü özelliği vardır. Tansiyon dengelenmesi amacı ile kullanıldığı ifade edilmiştir (Arı, 2014).

63. *Pyrus syriaca* Boiss. var. *syriaca*

Bitkinin Yöresel Adı	: Avlesork
Literatürdeki Diğer Adları	: Kısork, Kiroşk, Şekok, Kawro, Bişkoke, Bozika hur, Girsik, Karçin, Qorç, Şayek, Çakal armut, Boz armut, Ahlat.
Toplanma Dönemi	: Ağustos-Eylül
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısmı
Kullanım Amacı	: Gıda-Yakacak
Kullanım Şekli	: Meyveleri yenir. Kurumuş gövde ve dallar yakacak olarak kullanılır (Elmayaka).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray, Elmayaka köyü 03°06'113" N 42°18'728"E 1585m EK1005,1007,1008, 1025,1026, 1046, 1047, 1068, 1067
Kullanım Kodu	: IA1,IA2,IIIA

Literatürdeki Kullanımı: Meyvelerinin yenmesi ishali keser (Özçelik ve Balabanlı 2005)Meyveler infüzyon halinde balgam söktürücü ve mide ağrısı için yenir (Tuzlacı ve Doğan, 2010). Olgunlaşan meyveler yenmektedir. Aynı zamanda ufalanıp kurutulduktan sonra kompostosu yapılır. Kuruyan bitki kısın yakacak olarak kullanılır(Kaval, 2011). Kuruyan bitki yakacak olarak kullanılır(Mükemre, 2013).. Meyvesi yenen bitkilerdendir (Ertuğ 2014). Meyvesi turşu ve sirke yapımında kullanılır (Şenkardeş ve Tuzlacı 2014). Meyvesi taze olarak yenir (Doğan ve Tuzlacı 2015).Meyve olarak tüketilir. İshale iyi gelir (Furkan, 2016).

64. *Rosa canina* L.

Bitkinin Yöresel Adı	: Şilank
Literatürdeki Diğer Adları	: Kuşburnu, Yabani gül, Purç, İtgülü, İtburnu, Köpek gülü, Şilanik, Deli gül, Öküz gülü, Şeytan gülü, Yaban gülü, Gülburnu, Gül çalısı, İtüzümü, Çalı gülü, Köpek diken, Şilank.

Toplanma Dönemi	: Haziran-Eylül
Kullanılan Kısım	: Meyve
Kullanım Amacı	: Tedavi
Kullanım Şekli	: Meyveler soğuk algınlığına karşı kaynatılıp içilir (Güneyyamaç).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray, Güneyyamaç köyü özbeyli mezarası, 03°11'093" N 42°09'809"E 2311m EK1009
Kullanım Kodu	: IIA1

Literatürdeki Kullanımı: Meyveleri kırmızı renk vermede kullanılır. Meyveler kaynatılarak suyu ishal ve öksürüğü kesmekte, basura ve kansere iyi gelmekte, ayrıca böbrek taşlarını düşürmektedir (Tonbul ve Altan, 1989). Meyvelerinden idrar arttırıcı olarak yararlanır ve mide rahatsızlıklarının tedavisi için kullanılmaktadır (Özçelik, 1987; Vural ve ark., 1997). Yaprakları kabızlığa ve sıtmaya karşı kullanılmaktadır. Kök ve meyvelerinin kaynatılmasıyla elde edilen hülasa şeker hastalığının tedavisinde ve kuvvet verici olarak içilmektedir. Tohumları haricindeki meyve kısımları kaynatılarak öksürüğe karşı içilmektedir. Meyve ve çiçeklerinin reçeli yapılmaktadır (Özçelik ve ark., 1990). C vitamini bakımından zengin olan meyveler astrenjan (anti septik) olarak kullanılır (Yıldırım, 1991). Meyveleri ve köklerinin kabukları hemoroide karşı, çocuklarda baş ağrısı ve mide ağrısına karşı kullanılır (Tabata ve ark., 1994; Fujita ve ark., 1995). Kök dekoksyonu böbrek taşlarını düşürmede kadınların kısırlığında, meyvelerin suyu kanser için, kalp ve sedef hastalığı için, meyveler yenerek bronşitte, bağırsak gazı, göğüs ağrısı, hipertansiyon ve soğuk algınlığı için kullanılır (Erol, 1995). Meyve ve genç filiz öksürük ve soğuk algınlığı tedavisinde dekoksyon halinde kullanılır. Yapraklar yanık tedavisinde dahilen kullanılır (Yeşilada ve ark., 1995). Yaprak şeker hastalığı tedavisi için kullanılır. Meyvesi kuvvet verici olarak kullanılır (Sayar ve ark., 1995). Meyve dekoksyon halinde hemoroid, bronşit ve böbrek rahatsızlıklarına karşı kullanılır (Honda ve ark., 1996; Yeşilada ve ark., 1999). Köklerinden hazırlanan dekoksyon bol miktarda içilerek taş düşürücü olarak kullanılır (Saçlı, 1996). Meyveleri, kökleri, çiçekleri ve yaprakları hemoroid, baş ağrısı, bronşit ve yüksek ateşe karşı kullanılır. Meyveleri yiyecek olarak kullanılır. Meyvelerinden çay

yapılır. Çayı soğuk algınlığına karşı içilir (Sezik ve ark., 1997). Meyveleri yenir (Ertuğ, 1998). Meyveleri kaynatılıp çay olarak içilir. Grip, nezle gibi rahatsızlıklarda kullanılır. Meyvelerinden reçel yapılır (Duran, 1998; Duran ve ark., 2001; Doğan ve ark., 2004; Bulut, 2008; Deniz, 2008). Olgun meyvelerinin marmelatı yapıp yendiği gibi, marmelatının basuru iyileştirdiği kesin olarak bilinmektedir (Altan ve ark., 1999). Meyveleri bağısak bozukluklarında kaynatılıp içilir. Meyvelerin infüzyonu şeker hastalığında içilir (Koçak, 1999). Meyvelerin infüzyonu kabız, kuvvet verici, şeker hastalığına karşı kullanılmaktadır (Baytop, 1999; Öztürk ve Dinç, 2005). Meyveleri hayvan yemi, yiyecek ve ilaç olarak kullanılır (Ertuğ, 2000). Marmelatı yapılarak yenir. Çayı yapıp içilir (Bağcı, 2000). Meyve böbrek tedavileri için dekoksasyon halinde kullanılır. Meyve kaynatılır ve lapa halinde yara olan yere konur. Dallar dekoksasyon halinde siğil tedavisinde kullanılır. Meyve bronşit, hemoroid, astım, diabet, kanser, iç hastalıklar ve karın ağrıları tedavisi için dekoksasyon halinde kullanılır. Genç kökler romatizmal hastalıklarda kullanılır (Sezik ve ark., 2001). Meyveler dekoksasyon halinde çayı yapıp boğaz ağrısı ve hemoroid tedavisinde kullanılır. Kökler Tilia ile dekoksasyon halinde boğaz ağrısı ve böbrek taşı düşürücü olarak kullanılır (Saçlı ve Akalın, 2001). Güneşte kurutulan hipantiyumlardan infüzyon hazırlanır ve kullanılır (Keskin ve Alpınar, 2002) Meyveleri taze veya marmelatı yapılarak tüketilir. Meyve dekoksasyonu grip, öksürük, diyabet, böbrek iltihaplanmaları, romatizma, kalp hastalıkları, nefes darlığı, soğuk algınlığı, tansiyon, alerji, basur, öksürük, astım, hazımsızlık ve bronşit gibi rahatsızlıklar için kullanılır (Şimşek ve ark., 2002). Meyve kabız, kuvvet verici, şeker hastalığına karşı ve idrar arttırıcı olarak kullanılır. İnfüzyon (%5) veya toz (günde 0.5-1 gr) halinde kullanılmaktadır. Meyveleri C vitamini bakımından zengindir. Soğuk algınlığı ve griplerde çayı yapılarak içilir. Ayrıca reçeli de yapılmaktadır (Türkoğlu ve ark., 2006). Meyveler kaynatılarak hemoroid, öksürük ve karın ağrısı tedavisinde kullanılır (Özgökçe ve Özçelik, 2004; Ezer ve Arısan, 2006). Gıda ve tedavi amaçlı kullanımı var. Meyveleri karın şişliğinde ve mide ağrısında kaynatılıp içilir (Ertuğ ve ark., 2004; Ertuğ ve Tümen, 2004). Gıda, soğuk algınlığı, grip vb. solunum yolu rahatsızlıkları için meyve dekoksasyon veya infüzyon halinde kullanılır. Hazımsızlık için marmelatı yapıp yenir. Meyve dekoksasyon halinde diyabet tedavisinde kullanılır (Şimşek ve ark., 2004). Taze ve kurutulmuş meyve reçel ve marmelat yapılır. Bronşit,

boğaz ve bademcik iltihabı, dinçlik verici, soğuk algınlıklarında böbrek kumlarını dökücü, safra arttırıcı olarak kullanılır (Malyer ve ark., 2004). Kök ve meyve dekoksasyon halinde hemoroid tedavisinde kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004; Özkan ve Koyuncu, 2005). Meyve dekoksasyonu çeşitli hastalıklara karşı kullanılır (Pieroni ve ark., 2005). Meyvelerinin dekoksasyonu soğuk algınlığında kullanılır. Reçel ve marmeladı yapılır. Dikenleri iltihaplı çibanelerin iltihabını akıtmak için kullanılır (Koçyiğit, 2005). Bitkinin olgun meyveleri taze veya kuru olarak yenilmektedir. Bitkinin olgun meyvelerinden reçel yapılmaktadır. Bitkinin taze sürgünlerinden börek yapılmaktadır (Koyuncu, 2005). Olgun meyveler, kaynatılıp, tülbentten süzöldükten sonra, şeker katılarak dahilen sıtma tedavisinde kullanılır. Olgun meyveler, kaynatılıp, tülbentten süzöldükten sonra, şeker katılarak dahilen hemoroidlere karşı kullanılır. Olgun meyveler, kaynatılıp, tülbentten süzöldükten sonra, şeker katılarak dahilen sarılık tedavisinde kullanılır. Olgun meyvelerinden hazırlanan dekoksasyon, dahilen mide ağrısının giderilmesinde kullanılır. Olgun meyvelerinden hazırlanan dekoksasyon, dahilen bronşit tedavisinde kullanılır. Olgun meyvelerinden hazırlanan dekoksiyoni dahilen ishale karşı kullanılır. Meyvelerinden hazırlanan infüzyon dahilen soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır. Meyvelerinden hazırlanan dekoksasyon dahilen kalın bağırsak kanamasına karşı kullanılır. Meyvelerinden hazırlanan dekoksasyon dahilen kabızlığa karşı kullanılır. Köklerinden hazırlanan infüzyon böbrek taşlarını düşürmek amacıyla kullanılır. Meyvelerinden hazırlanan koyu kıvamlı dekoksasyon dahilen ülser tedavisinde kullanılır. Köklerinden hazırlanan dekoksasyon, dahilen, kadınlardaki kısırlığın tedavisinde 1-2 ay boyunca kullanılır. Meyvelerinin suyu, dahilen, kanser tedavisinde kullanılır. Meyvelerinden hazırlanan koyu kıvamlı dekoksasyon, dahilen, kalp ve sedef hastalıklarının tedavisinde kullanılır. Meyveleri, doğrudan yenilerek veya meyvelerinden hazırlanan dekoksasyon, dahilen, bağırsak gazının giderilmesinde kullanılır. Meyveleri doğrudan yenilerek tansiyon düşürücü ve göğüs ağrısının giderilmesinde kullanılır (Tuzlacı, 2006). Kanser tedavisi, zatüre ve bronşit hastalıklarında dalın etrafından yeşilken koparılır, kahve değirmeninde çekilir, balla karıştırılarak yenir. Şeker hastalığında kök kaynatılır suyu içilir (Elçi ve Erik, 2006). Kurutulmuş meyvelerinin kış aylarında soğuk algınlığına karşı çayı kullanılır. (Kıran, 2006; Mart, 2006; Koçyiğit ve Özhatay, 2006; Çömlekçioğlu ve Karaman, 2008; Yapıcı

ve ark., 2009). Meyveleri ve çiçekleri bünyeyi kuvvetlendirmek amacı ile marmelatı yapılıp, yenilir. Çayı öksürük, şeker hastalığı, kalp hastalıkları, böbrek taşı iltihabı, romatizma ve nefes darlığına karşı bol miktarda içilir. Çayı mide rahatsızlıklarına, kemik erimesine kullanılır. Çayı kemik erimesine ve nezleye iyi gelir. C vitamini kaynağıdır (Bulut, 2006). Vücuda direnç sağlaması ve C vitamini kazanması dolayısıyla da kış hastalıklarından hızla kurtulmak amacıyla bunun yanı sıra kurt düşürücü olarakta kullanılır (Akdoğan ve Akgün, 2006). Mide ağrısı, öksürük, kaşıntı ve boğaz ağrıları için kullanılır. Bitkinin meyveleri kaynatılarak suyu içilir. Tadını verebilmesi ve renk oluşabilmesi için fazla kaynatılmalıdır. Böbrek taşı düşürücü olarak kullanılır. Bitkinin kökü temizlenip kaynatılır. Oluşan sudan içilir. Meyvelerin kaynatılıp suyunun içilmesi de böbrek taşı düşürücü etkiye sahiptir (Onar, 2006). Meyveleri kurutulduktan sonra suda kaynatılıp soğuk algınlıklarına karşı suyu içilir. Çiçek yaprakları bir şişenin içine doldurulur, üzerine su eklenir, şişe güneşte 1 gün bekletilir. Elde edilen gül aroması soğutulduktan sonra içilir. Evlerin bahçelerinde süs bitkisi olarak yetiştirilir (Gencay, 2007). Meyvelerinin infüzyonu veya dekoksasyonu kadın hastalıklarına karşı sabahları içilir. Nezle, astım, bronşit ve nefes darlığına karşı kullanılır (Oral, 2007). Meyvelerinden hazırlanan dekoksyon, dahilen soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır. Meyveleri doğrudan mayasıl tedavisinde yenir. Köklerinden hazırlanan dekoksyon, dahilen hayvan hastalıklarının tedavisinde kullanılır. Petallerinden ve olgun meyvesinden reçel yapılır. Kök kabuğu yün boyası (açık kahverengi tonları) için kullanılır. Gövdesi süpürge olarak kullanılır (Yeşil, 2007). Bitki Van ve çevresinde konut bahçelerinde kullanılır (Alp, 2007). Bitkinin meyveleri suda kaynatılır boğaz ağrısı, baş ağrısı ve soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır. Meyvelerinden çay ve reçel yapılır. Ayrıca diabet ve sarılık tedavisinde de kullanılır (Yıldırım ve ark., 2008). Arılar bal yapımı için bitkiden faydalanır (Karaca, 2008). Meyve ve çiçekler gıda ve tıbbi amaçlı kullanılır (Satıl ve ark., 2008; Cansaran ve Kaya, 2010). Bitkinin olgunlaşmış meyveleri kaynatılır. Suyu elekten süzülür. Şekerle kaynatılarak marmelat yapılır. Son zamanlarda kuşburnu olarak adlandırılmış olup olgun meyvelerinin çayı da içilmektedir. Bitkinin yapraklarını ve meyvelerini hayvanlar yer (Vural, 2008). Meyvelerinin kaynatılmasıyla elde edilen çay, soğuk algınlığında boğazı yumuşatmak için, şurup ise mide ağrılarını gidermede kullanılır (Eşen, 2008). Mide ağrısı, öksürük, kaşıntı ve

boğaz ağrıları için bitkinin meyveleri fazlaca kaynatılarak suyu içilir. Böbrek taşı düşürücü olarak kökü temizlenip kaynatılır. Bu sudan sabah akşam 1 bardak içilir (Uysal ve ark., 2008). Meyvelerinin infüzyonu şeker hastalığında içilir Meyvelerinin dekoksasyonu veya infüzyonu öksürük ve soğuk algınlığında içilir. Meyvelerinin infüzyonu astım tedavisinde içilir. Meyvelerinden reçel ve marmelat yapıp şeker hastalığında yenir Meyveleri kaynatılıp özsuyu çıkarılır, meyveleri de ezilir ve hazırlanan bu meyve suyu grip tedavisinde içilir. Olgun meyveleri yenir ve reçeli yapılır. Petalleri baharda şifa niyetine yenilir (Kızılarıslan, 2008). Tansiyon dengeleyici olarak kullanılmaktadır. Meyvenin kaynatılmasıyla hazırlanan dekoksasyon günde 1-2 bardak içilmektedir (Uysal, 2008). Meyve suda kaynatılarak solunum yolu, rahim içi hastalıkları, iltihaplanmalar ve bronşit tedavisinde kullanılır (Sarper ve ark, 2009). Kuşburnu meyveleri çay gibi demlenip suyu şeker hastalığı ve mide rahatsızlıklarında kullanılıyor (Saday, 2009). Meyvesi suda kaynatılır elde edilen sıvı nefes darlığı tedavisi için içilmektedir. Meyveleri su içinde haşlanıp delikliden geçirildikten sonra pekmeze kaynatılıp kavanozlarda saklanmaktadır. Elde edilen bu ürün bronşit hastaları tarafından tedavi amaçlı yenmektedir. Meyveleri sap ve çekirdeklerinden ayıklandıktan sonra yıkanıp şeker ile kaynatılmaktadır. Bir gece bu şekilde bekletilip ertesi gün tekrar kaynatılıp limon ilave edilerek reçel halini aldıktan sonra tüketilmektedir (Metin, 2009). %10 oranında infüzyon yapılır. Diyabet hastalığında her sabah aç karnına 1 çay bardağı içilir. Reçeli yapılarak yenir. Çay olarak içilir(Çakılçioğlu ve Türkoğlu, 2009). Çiçekler infüzyon halinde damar tıkanıklığı ve baş ağrılarında, meyve ise astım ve soğuk algınlığında kullanılır (Tuzlacı ve ark., 2010). Meyve infüzyon halinde astım ve diabette kullanılır (Tuzlacı ve Doğan, 2010). Bitki gıda olarak kullanılır (Yaldız ve ark., 2010). Meyve toplanıp kurutulduktan sonra soğuk algınlığı ve öksürük tedavileri için kaynatılarak içilir. Ayrıca bitkinin petalinden reçel yapılmaktadır (Kaval, 2011). Meyve toplanıp kurutulduktan sonra soğuk algınlığı ve öksürük tedavileri için çayı yapılır. Ayrıca bitkinin petalinden reçel yapılmaktadır (Mükemre, 2013). Bitkinin meyve kısmı kaynamıĝ suya katarak 3-5 dakika bekletilir ve çay şeklinde tüketilir. Bitkinin meyve kısmı kurutulur, suyun içerisinde uzun süre kaynatılır, marmelata dönüştürülür. Günde bir öğün düzenli olarak tüketildiğinde bir aylık seans sonucunda böbrek rahatsızlıklarında (üre) ve basur tedavilerinde kullanılır. Bitkinin meyve kısmı kaynatılır,

ezilerek elekten geçirilir soğutularak içilir. Bağırsak tutukluğuna ve mide ülserine iyi geldiği belirtilmiştir (Arı, 2014). Meyvelerinden hazırlanan dekoksion, dahilen hemoroitlere karşı kullanılır. Nefes darlığına karşı meyvelerinden hazırlanan dekoksion dahilen kullanılır. Meyvelerinden hazırlanan dekoksion, dahilen bronşit tedavisinde kullanılır. Meyvelerinden hazırlanan dekoksion, dahilen soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır. Meyvelerinden hazırlanan dekoksion, dahilen öksürük kesici olarak kullanılır. Meyvelerinden yapılan pekmez, dahilen öksürük kesici olarak kullanılır. Meyvelerinden yapılan pekmez, dahilen balgam söktürücü olarak kullanılır. Meyvelerinden hazırlanan dekoksion, dahilen iltihaplı bademcik hastalıkları tedavisinde kullanılır. Meyvelerinden hazırlanan dekoksion, dahilen şeker hastalığı tedavisi için (kan şekerini düşürücü olarak) kullanılır. Kökünden hazırlanan dekoksion, dahilen sarılık (hepatit) tedavisi için kullanılır. Meyvelerinden çay yapılır. Meyvelerinden reçel yapılır. Meyvelerinden marmelat yapılır (Şenkardeş, 2014).

65. *Rosa heckeliana* Tratt. subsp. *vanheurckiana* (Crép.) Ö.Nilsson

Bitkinin Yöresel Adı	: Masür
Literatürdeki Diğer Adları	: Şilanik, Kuşburnu
Toplanma Dönemi	: Mayıs-Eylül
Kullanılan Kısım	: Meyve-Toprak üstü kısmı
Kullanım Amacı	: Gıda-Tedavi- Yakacak
Kullanım Şekli	: Meyveleri yenir. Kurumuş gövde ve dallar yakacak olarak kullanılır. Meyveleri, karın ağrıları için kaynatılıp suyu içiliyor. Ticaret amaçlı satılıyor (Yaşlıkavak).
Lokalitesi	: B9 Van; Bahçesaray, Yaşlıkavak köyü 03°05'167" N 42°11'570"E 1878m EK1049
Kullanım Kodu	: IA4,IIA1,IIIA

Literatürdeki Kullanımı: Meyve kurutularak çayı yapılır. Bu çay soğuk algınlığı ve öksürük tedavileri için kullanılır(Kaval, 2011). Meyvelerinin kaynatılmasıyla elde edilen çay, soğuk algınlığında ve boğazı yumuşatmak için kullanılır (Mükemre, 2013).

66. *Rosa hemisphaerica* Herrm.

Bitkinin Yöresel Adı	: Şilanok
Literatürdeki Diğer Adları	:Gulahırçe, Gulnaz, Gulçiçek, Gulşilan, Gulbej, Nasrin, Sorgul, Şilan, Şilavk, Kuşburnu, Yabani gül.
Toplanma Dönemi	: Ağustos-Eylül
Kullanılan Kısım	: Meyve
Kullanım Amacı	: Tedavi
Kullanım Şekli	:Meyveleri sonbaharda toplanır. Suda kaynatılıp içilir. Bronşit ve soğuk algınlığına iyi gelir (Kartal).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray, Kartal köyü 03°06'896" N 42°18'393"E 1566m EK1205
Kullanım Kodu	: IIA1

Literatürdeki Kullanımı: Bronşit tedavisinde, öksürük kesici olarak, soğuk algınlığı tedavisinde kullanılır. (Şimşek ve ark., 2004; Altundağ, 2009; Altundağ ve Oztürk, 2011). Meyvelerinden hazırlanan dekoksasyon dahilen kuvvet verici olarak ve vücuda dinçlik kazandırmak için kullanılır. Meyveleri yenir (Şenkardeş, 2014).

67. *Rubus caesius* L.

Bitkinin Yöresel Adı	: Böğürtlen
Literatürdeki Diğer Adları	: Düdırk, Dırne, Mimirk, Mormik, Tıxunav, Devi, Dirik, Dirri, Dirişk, Dudilq, Göknem, Malina, Karamu, Karantı, Kapina, Gür üzüm, Katır dikenli.
Toplanma Dönemi	: Ekim
Kullanılan Kısım	: Meyve
Kullanım Amacı	: Gıda
Kullanım Şekli	: Olgunlaşan meyveleri yenir (Şişli).

Lokalitesi : B9 Van; Bahçesaray, Şişli köyü 03°08'012"
N 42°26'546"E 1768m EK1276(B)

Kullanım Kodu : IA4

Literatürdeki Kullanımı: Olgunlaşan meyve yenir. (Keskin ve Alpınar, 2002; Kaval, 2011).

68. *Rubus sanctus* Schreb.

Bitkinin Yöresel Adı : Böğürtlen

Literatürdeki Diğer Adları : Mormemik, Cinisri, Dendureşk, Dirinermk, Taştajik, Tureşk, Hilutırşik, Tuturik, Dudamuk, Dalarask, Böğürtlen, Tarla böğürtleni, Avat, Gür üzüm, Yabani üzüm, Katır diken, Kapina, Karamu, Karantı, Gökmem, Malina, Bük üzümü.

Toplanma Dönemi : Haziran-Ekim

Kullanılan Kısım : Meyve

Kullanım Amacı : Gıda

Kullanım Şekli : Meyveleri yenir (Şişli).

Lokalitesi : B9 Van; Bahçesaray, Şişli köyü, 03°08'012"
N 42°26'546"E 1768m EK1276(A)

Kullanım Kodu : IA4

Literatürdeki Kullanımı: Taze meyvelerinin ezilerek çıkartılan suyu, haricen ağız içi ve dudak yaralarının tedavisinde kullanılır. Taze meyveleri, doğrudan yenerek kalp-damar hastalıkları tedavisi için kullanılır. Kökünden hazırlanan dekoksiyon, dahilen şeker hastalığı tedavisinde (kan şekerini düşürücü olarak) kullanılır. Taze meyvelerinin ezilerek çıkartılan suyu haricen, süt emmeyen bebeklerin (dudaklarına sürülerek) memeye alışmalarını sağlamak için kullanılır. Meyveleri yenir (Şenkardeş, 2014). Mide ağrısında kökü ufalanıp dekoksiyon şeklinde hazırlanarak 1 çay bardağı içilir. Kökü ufalanır, haşlanıp lapa haline getirilerek romatizmada bacaklara sarılır. Meyveleri bademcik iltihabı ve diş eti iltihaplarında yenerek tüketilir. Meyveleri ağız içi yaralarında yenerek tüketilir. Meyveleri kanı temizlediği için yenerek tüketilir. Çiçekleri

açmadan toplanır gölgede kurutulur, yaprakları ile beraber dekoksasyon şeklinde hazırlanarak bademcik iltihabı ve diş eti iltihaplarında çay olarak içilir ve gargara yapılır. Meyveleri ile *Thymus leucostomus* var. *argillaceus* (kaya kekiği) bitkisinin toprak üstü kısmı ile beraber dekoksasyon şeklinde hazırlanarak şeker hastalığında günde 1 bardak içilir. Meyveleri yenir. Meyvelerinden reçel yapılır. Meyveleri kaynatılarak boyama amaçlı kullanılır. Yeşilimsi siyah renk elde edilir (Uzun, 2015).

69. *Rhamnus kurdicus* Boiss. & Hohen.

Bitkinin Yöresel Adı	: Helheluk
Literatürdeki Diğer Adları	: Cehri
Toplanma Dönemi	: Ağustos-Ekim
Kullanılan Kısım	: Meyve
Kullanım Amacı	: Gıda
Kullanım Şekli	: Meyveleri taze olarak yenir (Köşk).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray, Köşk mahallesi, 03°08'566" N 42°19'156"E 1606m EK1061,1229
Kullanım Kodu	: IA4

Literatürdeki Kullanımı: Bütün bitki yün ipliklerin sarı renge boyanmasında kullanılır. (Özgökçe ve Yılmaz, 2003). Meyvesi taze veya kuru olarak yenir (Mükemre, 2013).

70. *Sambucus nigra* L.

Bitkinin Yöresel Adı	: Meran
Literatürdeki Diğer Adları	: Behok
Toplanma Dönemi	: Ağustos-Ekim
Kullanılan Kısım	: Meyve
Kullanım Amacı	: Tedavi
Kullanım Şekli	: Meyveleri ilaç olarak kullanılıyor ve kilolu insanlar zayıflamak için meyveleri tüketiyor (Elmayaka).

Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray, Elmayaka köyü, 03°08'566" N 42°19'156"E 1606m EK1006
Kullanım Kodu	: IIA1
Literatürdeki Kullanımı:	Olgunlaşan meyve çiğ olarak yenir (Mükemre, 2013).

23. Salicaceae

71. Salix alba L.

Bitkinin Yöresel Adı	: Söğüt
Literatürdeki Diğer Adları	: Binav, Bi, Bişeng, Aksöğüt
Toplanma Dönemi	: Mayıs-Eylül
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısmı
Kullanım Amacı	: Yakacak-Elsanati
Kullanım Şekli	: 1.Bitki yakacak olarak kullanılır (Merkez). 2.İnce dallar sepet yapımında kullanılır (Merkez).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray, Kırmızı köprü, 03°17'099"N 42°18'598"E 1563m EK1187
Kullanım Kodu	: IIIA, VA5

Literatürdeki Kullanımı: Dahilen yatıştırıcı, kuvvet verici, ateş düşürücü, kabız ve romatizma ağrılarını giderici etkilere sahiptir (Baytop 1994). Bitkinin toprak üstü kısımları yakacak ve el sanatları yapımında kullanılır (Ertuğ 2000). Romatizma ağrısının giderilmesinde kullanılır (Özaydın ve vd. 2006). Yapraklarından hazırlanan, dekoksion romatizma tedavisinde kullanılır. Yapraklarından hazırlanan dekoksion, dahilen, böbrek kumunu düşürmek amacıyla kullanılır. Gövde kabuklarından hazırlanan dekoksion, haricen, romatizma tedavisinde kullanılır. Gövdelerinden elde edilen kömür, toz edilip, hayvanların içme suyuna katılarak, hayvanların şişliklerinin giderilmesinde kullanılır. Yapraklarından hazırlanan dekoksion, haricen saç kepeklenmesine karşı kullanılır. Yapraklarından hazırlanan dekoksion, sabahları aç karnına 1 bardak dolusu içilerek, kan şekerini düşürmek amacıyla kullanılır (Tuzlacı 2006). Egzama tedavisinde, mantar hastalığı tedavisinde, mide ağrısının giderilmesinde, sıtma tedavisinde, kullanılır (Kültür 2007). Taze dalları kesilerek sepet yapılır. Odunu

kereste yapımında ve yakacak olarak kullanılır (Deniz ve vd. 2010). Taze veya kuru yaprakları ile infüzyon şeklinde hazırlanan drog, ağrı kesici olarak kullanılmaktadır. Yapraklarından hazırlanan drog sinüzit için de tüketilmektedir (Tetik 2011). Çankırı-Yapraklı Hazım Dağlı Tabiat Parkı'nın doğal süs bitkilerindedir (Dölarıslan ve Gül, 2012). Genç dallar sepet örmede kullanılır (Polat ve ark., 2013). Bitki yakacak olarak kullanılır. İnce dallar barınak yapımında kullanılır(Mükemre, 2013) Bitkinin yaprağı kurutulur, kaynamış suyun içerisine katılır 10 dakika demlemeye alınır, tekrar bir süre kaynatılarak bekleme alınır. Haftada en az bir fincan içilerek karın ağrısının ve nefes darlığının tedavisinde kullanıldığı belirtilmiştir (Arı, 2014). Yaprığı kaynatılarak içilir (aç karnına) baş ağrısına faydalıdır. Söğüt kabuğu; eskiden ameliyat yaralarına sargı bezi olarak kullanılmış. Kanamayı durdurur. Dalından düdük yapılır. Sünnet olanların kesiğine söğüt ağaç güvesi koyulur, iyileştirilir. Söğüt kabuğu ve dalları kaynatılır baş ağrısına faydalıdır. Söğüt yaprağı; ateşli hastalıklarda banyo suyuna katılır (Karakurt 2014). Yapraklarından hazırlanan dekoksasyon, gargara halinde diş eti hastalıkları (nevazil) tedavisinde kullanılır. Düzgün dalları balta, kürek, bel vb. alet sapı yapımında kullanılır. Düzgün dalları saban oku yapımında kullanılır. Gövdesi toprak damlı evlerin çatısının yapımında kullanılır. Yaprakları hayvan yemi olarak kullanılır (Şenkardeş, 2014). Dal ve yaprakları hayvan yemi ve yakacak olarak kullanılır. Kökünden elde edilen boya ile eskiden tahta boyanırdı. Süs bitkisi olarak kullanılır. Kabuklarından çocuklara flüt yapılır (Furkan, 2016).

24. Tamaricaceae

72. *Tamarix smyrnensis* Bunge

Bitkinin Yöresel Adı	: Gerz
Literatürdeki Diğer Adları	: Dargez, Saqol, Gers, Gejlok, Kifr, Kiferi, Kuferi, Gezik, Guzicar, Ilgın, Kurtpençesi.
Toplanma Dönemi	: Tüm yıl
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısmı
Kullanım Amacı	: Yakacak- Temizlik
Kullanım Şekli	: 1. Ev ve ahırları temizlemek için süpürge yapımında kullanılıyor (Kartal).

2. Kışın yakacak olarak kullanılıyor (Kartal).

Lokalitesi :B9 Van; Bahçesaray, Kartal köyü
03°05'468" N 42°16'677"E 1524m EK1202

Kullanım Kodu : IIIA,VA4

Literatürdeki Kullanımı: Bitkinin kendisi süs amacıyla kullanılır (Ertuğ, 2000; Gençay 2007). İnce dalları, sepet yapımında kullanılır. Dalları, kamçı sapı yapmak için kullanılır (Şenkardeş, 2014).

25. Ulmaceae

73. *Celtis tournefortii* Lam.

Bitkinin Yöresel Adı : Tawi

Literatürdeki Diğer Adları : Dargun, Daxum, Daxin, Ingires, Kezwan, Taew, Tihok, Tehu, Tewok, Tawik, Tey, Teleh, Dartayle, Teyle, Dardoğan, Çitlenbik, Çıtlık, Ilıç, Dargun, Diyan.

Toplanma Dönemi : Eylül-Kasım

Kullanılan Kısım : Meyve

Kullanım Amacı : Gıda

Kullanım Şekli : Sonbaharda meyvelerin rengi koyulaştıktan sonra yeniyor (Elmayaka).

Lokalitesi :B9 Van; Bahçesaray, Elmayaka köyü
03°05'709" N 42°20'648"E 1223m EK1002, 1021

Kullanım Kodu : IA4

Literatürdeki Kullanımı: Meyvesi yeniliyor. İnfüzyon (%5) günde 1-2 bardak içilir. Kabıza iyi gelir (Çakılcıoğlu ve ark., 2003).

26. Urticaceae

74. *Urtica dioica* L.

Bitkinin Yöresel Adı : Gezing

Literatürdeki Diğer Adları	:Gezgezk, Isırgan, Istırgan, Cızlagan, Iskıdan, Dalağaz otu, Ağdalak, Cıncar, Cıncar, Dakırdalak, Erinç, Geznik, Gıcıkdan otu, Gidişgen, Isırgı, Sırgan otu, Yığınç, Bırkı, Dalan, Daladiken, Büyük ısırgan otu, Dızlağan, Dalağan, Bıısırga, Gezik, Dezinik,
Toplanma Dönemi	: Mayıs
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısım
Kullanım Amacı	: Gıda-Tedavi
Kullanım Şekli	: 1.Ciltteki lekelerle iyi gelir (Doğanyayla). 2.İdrar yolundaki iltihabı temizlemesi için kaynatılır ve suyu içilir (Doğanyayla). 3.Bulgur pilavına katılır (Doğanyayla). 4.Mide ve bağırsak hastalıklarında bitki temizlenip haşlandıktan sonra üzerine süt dökülerek yenir (Akyayla). 5.Romatizma için suyu kaynatılarak içilir (Akyayla).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray, Doğanyayla köyü 03°04'176" N 42°19'166"E 1650m EK1200, 1107,
Kullanım Kodu	: IA1,IA2,IIA1

Literatürdeki Kullanımı: Yaprakları kan pıhtılaştırıcı ve ağrı kesici olarak bilinir. Ayrıca yaprakları romatizma ve cilt hastalıklarının tedavisinde kullanılmaktadır. Haşlanmış taze gövde ve yaprakları sebze olarak tüketilir (Özçelik, 1987; Özçelik ve ark., 1990; Öztürk ve Özçelik, 1991; Baytop, 1994; Erol, 1995). Isırgan tohumlarının yörede denizaygırı diye adlandırılan çok küçük bir balıkla hazırlanan macunu kanser tedavisi için kullanılır (Melikoğlu, 1987). Taze bitki romatizma ağrılarında kullanılır. Kök dekoksion halinde bronşit tedavisinde kullanılır (Tabata ve ark., 1994). Bitki sebze olarak kullanılır (Işık ve ark., 1995; Şimşek ve ark., 2001; Abay ve Kılıç, 2001; Özgen ve ark., 2004; Koyuncu, 2005). Köklerinin dekoksionu mayasıyla karşı dahilen

kullanılır (Saçlı, 1996). Toprak üstü kısmı taze olarak romatizma ve romatizmal ağrılara karşı kullanılır (Sezik ve ark., 1997). Romatizma, prostat hiperplazisi, egzama, kanser, diyabet tedavisinde ve Kahramanmaraş yöresinde toprak üstü kısımları hemoroid tedavisinde yararlanılmaktadır, ancak bitkinin ödem ve enflamasyona neden olduğu da bilinmektedir (Akbay ve Başaran, 1997). Taze sürgünler pişirilip sebze olarak tüketilir. Son yıllarda tohumları kanser hastalığına karşı tedavi edici olarak kullanılmaktadır (Duran, 1998). Yaprakları ve kökleri yılan ısırılmalarına karşı kullanılır (Ertuğ 1999). Mide-barsak yolundaki gaz sancısı için kaynatılıp soğutulmuş suyu içilir. İdrar yolu hastalıklarında, iltihaplanmalarda altını ıslatan çocuklarda ve böbrek taşlarını düşürmede toprak üstü kısmı kaynatılarak elde edilen suyu soğutulduktan sonra içilir. Soğuk algınlığında toprak üstü kısmının dekoksasyonu içilir, boğaz ağrısı için gargara yapılır. Egzamalarda toprak üstü kısmının dekoksasyonu içilir. Basur için kaynatılıp içilir. Basur için bal ile macun yapıp yenir. Çocuğu olmayan kadınlar ısırmanın kaynatılarak elde edilen sıcak suyun buharına oturtulur. Bu yöntem kadınlarda sistitte de kullanılır. Toprak üstü kısmı doğranır, arpa, un ve inek sütü ile pişirildikten sonra ciltte oluşan iltihaplı yaralara ve egzamaya sarılır. Toprak üstü kısmı kaynatılarak elde edilen suyu nefes darlığına karşı içilir (Koçak, 1999). Hemoroid ve mide rahatsızlıkları için tohum bal ve teryağı ile karıştırılıp her sabah aç karnına alınır. Kanser ve egzama tedavisi için böğürtlen yaprağı ile kaynatılarak sabahları içilir. Meme kanseri ve mide ağrısı tedavileri için bitkinin kök kısmı “börtlen” (*Rubus sanctus* Schreb.; kök), “kaldiri” (*Trachystemmon orientale*; kök) ile birlikte çayı yapılarak kullanılır. Hemoroid için bitki pişirilerek yenir. Kanser için taze sürgünler yenir. Böbrek taşını düşürmek için dekoksasyon halinde kullanılır. Romatizma ağrıları için taze bitki ağrıyan bölgeye sürüldüğü gibi dekoksasyon halinde de kullanılabilir (Yeşilada ve ark., 1999). Gövde ve yaprakları yiyecek olarak ve romatizmal hastalıkların tedavisinde kullanılır (Dönmez, 2000; Ertuğ, 2000). Yemeklik olarak kullanılır. Kaynatılarak suyu iltihaplı durumlar için içilir. Isırgan kökünün kansere iyi geldiği söyleniyor. Ayrıca mayasıl için kullanılır (Bağcı, 2000). Genç bitki ezilir iltihaplı çıban yaraları üzerine bırakılır. Bitki kesilir ve süt ile kaynatılarak kesik yaralarına sürülür. Basur ve karaciğer tedavilerinde dekoksasyon halinde kullanılır. Romatizma ağrıları için genç bitki ellere ve ayaklara sürülür. Romatizma ağrıları için bitkinin çayı yapılır. Yapraklar romatizmal hastalıklar

için lapa halinde süt içinde kaynatılır, daha sonra ağrıyan kısma uygulanır. Bitki kanser tedavisi için dekoksasyon halinde kullanılır. Genç filizleri dış hastalıklarda ve egzama tedavilerinde kullanılır. Kökler cilt alerjileri durumunda infüzyon halinde kullanılır. Diabet hastalığı için bitki *Thymus sp.* İle karıştırılarak çayı yapılır. Her derde deva olarak bilinen genç bitki yemeklerde veya kahvaltıdan önce her sabah yenilmektedir. Burun kanamalarını durdurmak için dekoksasyon halinde çayı yapılıp içilir (Sezik ve ark., 2001). Kökler dekoksasyon halinde hemoroide karşı alınır (Saçlı ve Akalın, 2001; Gürhan ve Ezer, 2004). Romatizma ağrılarının olduğu yere sürülürse ağrıyı keser. Egzama olan bölgeye kurusu dövülüp sürülür. Haşlanıp yendiğinde şekeri düşürür ve ciltteki lekeler içinde yararlı, suyu yüze pamuklu sürülmeli (Ertuğ, 2002; Ertuğ, 2004c). Tüm bitki çiğ olarak salata şeklinde tüketilir. Tüm bitki dekoksasyonu, saç dökülmelerine, nefes darlığına, diyabete, kansere, böbrek rahatsızlıklarına, karaciğer rahatsızlıklarına, kemik erimesine, romatizmaya, damar tıkanıklarına, kadın hastalıklarına, el ve ayak parmaklarında oluşan mantarlaşmaya karşı kullanılır (Şimşek ve ark., 2002; Ertuğ, 2003a). Kanser ve tüm iç hastalıklarına karşı yaprakları ile yemeği yapılır, çayı içilir (Koca, 2003). Kadınların aybaşı kanı çok olursa yapraklar haşlanıp suyu içilir. Yaprakları iltihaplı şişkinliklere 15 dakika kadar taze ot sarılır, sarı akar ağrı ve şişkinliği geçirir (Ertuğ, 2003b). Kurutulmuş yapraklar 3 gün boyunca suyun içinde tutulur, ardından yün ile birlikte materyaller 1 saat kadar suda kaynatılarak yeşil bir renk elde edilir (Özgökçe ve Yılmaz, 2003). Tüm bitki kansere ve romatizmal hastalıklara karşı kullanılır (Özgökçe ve Özçelik, 2004; Ezer ve Arısan, 2006). Yaprak ve kök dahilen kan temizleyici, idrar arttırıcı ve iştah açıcı olarak kullanılır. Taze bitki romatizma ağrılarını gidermek için ağrıyan yerlere sürülerek tahriş yapılır ve kan toplanması sağlanır. Ateş düşürücü olarak kullanılır. Yapraktan hazırlanan infüzyon (%2-5) veya kök dekoksasyonu (%3-4), yemek aralarında 2-3 bardak içilir. Şeker hastalığına ve idrar yolu rahatsızlıklarına iyi gelir (Türkoğlu ve ark., 2006; Çakılcıoğlu ve ark., 2007). Kol bacak ağrıları görülen yere bitki sürülür. Tüm bitki çiğ olarak salata şeklinde tüketilir. Saç dökülmesi ve hazmı da kolaylaştırır (Şimşek ve ark., 2004). Taze ve kurutulmuş yaprakları ile meyveleri kullanılır. Kansere karşı kullanılmaktadır. Çok iyi bir idrar söktürücü ve karaciğer temizleyici olarak kullanılır (Malyer ve ark., 2004). Tüm bitki kavurma bulgur ve pilav yemeklerine katılır. Kökleri sütlü lapa içinde

dahilen kas gevşetici olarak kullanılır. Tohumlarının dekoksasyonu dahilen hemoroide karşı kullanılır. Yapraklarının dekoksasyonu dahilen kadınların kısırlıklarını gidermek için kullanılır (Ezer ve Avcı, 2004). Bitki hayvanlarda zehirlenmelere neden olur (Töngel ve Ayan, 2005). Meyvelerinden hazırlanan dekoksasyon sabah akşam birer kahve fincanı dolusu içilerek, hemoroidlere karşı kullanılır. Yapraklarından hazırlanan dekoksasyon dahilen kan şekerini düşürücü olarak kullanılır, Yapraklarından hazırlanan dekoksasyon yemeklerden önce içilerek, mide rahatsızlıklarının tedavisinde kullanılır. Taze meyvelerinden hazırlanan infüzyon dahilen, hemoroidlere karşı kullanılır. Genç taze yapraklar, ufalanıp balla karıştırıldıktan sonra dahilen ülser tedavisinde kullanılır. Genç taze yapraklarından hazırlanan dekoksasyon içinde vücudun ağırlı kısmı bir müddet bekletilir, bu banyodan sonra kaynatılan yapraklar, aynı ağırlı kısma bir bezle sarılarak, romatizma ve eklem ağrıları tedavisinde kullanılır. Yapraklarından hazırlanan infüzyon dahilen kanser tedavisinde kullanılır. Yaprakları irmik ve kepekli un ile yoğrulup haricen, kırık çıkık tedavisinde kullanılır. Yapraklarından hazırlanan dekoksasyon sabahları aç karnına 1 bardak dolusu içilerek, idrar söktürücü olarak kullanılır. Yapraklarından hazırlanan dekoksasyon günde 1-2 bardak dolusu içilerek, iltihaplı böbrek tedavisinde kullanılır. Meyveleri kurutulup toz haline getirildikten sonra bal ile karıştırılarak aç karnına 1 tatlı kaşığı kadar yutularak, kanser tedavisinde kullanılır. Yapraklarından hazırlanan dekoksasyon sabah akşam birer bardak dolusu içilerek prostat hastalıklarının tedavisinde kullanılır. Yaprakları haşlanarak haricen vücuttaki berelerin tedavisinde kullanılır. Köklerinden hazırlanan dekoksasyon dahilen, terleme ve egzama gibi deri hastalıklarının tedavisinde kullanılır. Bitkinin toprak üstü kısmından yapılan yemeği siyatik tedavisinde kullanılır. İlkbaharda toplanan bitkinin toprak üstü kısımları soğan, yağ ve su ile pişirildikten sonra dahilen, güneş ve soğuk alerjilerine karşı kullanılır. Bitkinin toprak üstü kısımlarının suda kaynatılmasıyla oluşan buharı mayasıl tedavisinde kullanılır. Bitkinin toprak üstü kısımları bacakları kuvvetlendirmek için cilde sürülür (Tuzlacı, 2006). Bitkinin gövde ve yaprakları sulu yemek ve börek içi olarak tüketilir. Ayrıca salata içerisine çiğ olarak doğranıp tüketilir. Bunun yanında bitkinin yaprakları kıyılmak şartı ile çiğ olarak romatizmalı bölgeye sarılır (Akdoğan ve Akgün, 2006). Tüm bitki mayasıl, şeker, kanser, idrar yolları ve kadın hastalıkları gibi hastalıkları geçirmek için kullanılır. Ayrıca saç dökülmesini önlemek, romatizma ve

ağrılar için ve yiyecek olarak kullanılır (Onar, 2006). Bitkinin toprak üstü kısımlarının kaynatılmasıyla elde edilen çayı idrar arttırıcı, bağırsak düzensizliği, iltihap söktürücü ve şeker hastalığının tedavisinde kullanılır (Öztürk ve Dinç, 2005). Çayı öksürük, soğuk algınlığına karşı içilir. Çayı bağırsak ağrısı, mide yanması ve böbrek sancısına karşı içilir. Haşlanarak veya kavrulularak yemeği yapılır. Kansere hastalıklarına karşı çayı içilir. Bu çay romatizma ağrılarını azaltır (Bulut, 2006). Tohum kanser, hemoroid, ülser, idrar söktürücü, prostat, üriner hastalıklar ve egzama için kullanılır (Koçyiğit ve Özhatay, 2006). Her derde deva olarak tabir edilen bir bitkidir. Özellikle tohumları değerlidir. Karaciğer hastalıklarına iyi geldiği iddia edilmektedir. Toprak üstü kısımları kavrulularak yemeği yapılmaktadır. Ayrıca şeker hastalığı için yaprakları tohumları yenir. Bölgede rahim kanseri olan bir kadına tohumları yedirilmiş ancak etkili olmadığı söylenmektedir (Korkut, 2006; Akan ve ark., 2008). Bitkinin tohumunun kansere ve şeker hastalığına karşı, prostat kanserine karşı yapraklarının sivilce için, kanser hastalığına karşı kullanıldığı ifade edilmiştir. Tohumları dövülerek balla karıştırılıp sabahları bir kaşık aç karnına alınmak suretiyle prostat kanserine karşı kullanıldığı söylenmiştir. Yaprakları kaynatılarak dekoksyonu hazırlanmakta, sivilceler için haricen, kansere karşı ise dâhilen kullanıldığı ifade edilmiştir. Dioskorides, yapraklarının tuzla birlikte sürülmesiyle köpek ısırıklarına iyi geldiği ve kangrene karşı kullanıldığını ifade etmiştir. Tümör ve ülserle karşı kullanılmaktadır (Kıran, 2006). Kansere hastalığı için çayı demlendikten 1 gün sonra içilir. Şeker hastalığı için kaynatılıp suyu içilir (Elçi ve Erik, 2006). 5. ve 6. aylarda taze bitki toplanarak yemek yapımında kullanılıyor. Yaygın olarak suyu kaynatılıp içilmekte, kalp rahatsızlıklarına ve kansere iyi geldiği iddia ediliyor. Ayrıca bitkinin kaynatılan suyuyla saçlar yıkanıyor (Mart, 2006). Genç fidanlar kurutulduktan sonra kaynatılır ve kansere karşı kaynatılmış suyu içilir. Toprak üstü kısmı kaynatılarak suyu içilir, kanı temizler. Ayrıca sedef hastalığına karşı da aynı şekilde kullanılır. Toprak üstü kısımları ilkbahar aylarında kadınlar tarafından toplanarak yağda yumurta ile birlikte yemeği yapılır (Gencay, 2007). Yaprak dekoksyon halinde kanser tedavisinde kullanılır (Çömlekçioğlu ve Karaman, 2007). Direkt vücuda sürülerek romatizma tedavisinde kullanılır. Taze toprak üstü kısmı pişirilerek yemek yapılır veya az miktarda haşlanıp katmalara konur (Yeşil, 2007). Gıda ve tıbbi amaçlı olarak kullanılmaktadır. Özellikle kansere karşı kullanımı yaygındır.

Piştirilerek ya da doğrudan çiğ olarak yenilmektedir. Şeker hastalığı ve tansiyon rahatsızlığına karşı kullanılmaktadır. Yaprakları sıcak suda demlenip soğutulduktan sonra sabahları aç karnına 1 bardak içilmektedir (Kazan, 2007). Bitkinin kurutulmuş yaprakları, mordanlı ve direk boyama yöntemleri kullanılarak boyama yapılır (Karadağ, 2007). Ispanak gibi pişirilip yemeği yapılabildiği gibi yaprakları sarma ve börek yapımında kullanılır. Hormon dengeleyici, adet düzenleyici, zehir temizleyici, iltihap kurutucu, vücudu kuvvetlendirici, idrar söktürücü, böbrekte kum veya küçük taşları düşürücü, saç dökülmesini önleyici ve zayıflatıcı durumlar için kullanılır. Özellikle kansere karşı, tohumları toz haline getirilir, bal ile karıştırılır ve sabah aç karna bir çay kaşığı yenir (Balos, 2007). Romatizma için mafsallarda yeşil taze bitki kurutulup dekoksasyon ve infüzyon halinde, bal ile karıştırılarak lapa halinde (ilaba) kullanılır (Oral, 2007). Düşük kolesterol, egzama ve üriner hastalıklar için yaprağın dekoksasyon halinde çayı yapılır (Sarper ve ark., 2008). Bitkiden tıbbi ve gıda amaçlı yararlanılır (Satıl ve ark., 2008). Kanser ve verem için genç yapraklar kaynatılır, suyu içilir (Akgül, 2008). Yapraklarının kaynatılmasıyla elde edilen çay, idrar arttırıcı, iltihap söktürücü, kan temizleyici, kan yapıcı olarak kullanılır. Ayrıca kansere karşı yaprak ve sürgünleri salata şeklinde veya piştirilerek tüketilir (Eşen, 2008). Bitkinin taze toprak üstü organları böbreklere katılır. Bitkinin taze toprak üstü organları doğranıp sade veya yumurtayla yağda kızartılarak yenir. Bitkiden koparılan bir miktar dal parçaları suya atılır. Kaynamaya başlayınca ocaktan alınıp soğumaya bırakılır. Oluşan çayı, saçı seyrek olanlar saçlarının sıklaşması için şampuan gibi kullanılır. Bitkinin toprak üstü organları toplanır. Kazana koyulup, 1/1 oranında su ilave edilip üstü kapatılır. 3–5 gün sonra suyu süzülür. Süzülen su meyve ve sebzelerdeki “Basıra” adı verilen zararlıya pompayla püskürtülür (Vural, 2008). Toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon, dahilen, kanserden korunmak amacıyla kullanılır. Toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon, dahilen, hemoroidlere karşı kullanılır. Toprak üstü kısımlarından hazırlanan infüzyon, dahilen, kaşıntılı deri hastalıkları tedavisi için kullanılır. Yaprakları tuzla ovulduktan sonra içine un ve su katılıp tavada piştirilerek “çırpma”(bir çeşit krep) yapılır (Bulut, 2008). Yaprakları haricen romatizma ağrılarında kullanılır. Yaprakları toz haline getirilip veya tohumları balla karıştırılarak sabahları aç karnına 1 tatlı kaşığı guatr tedavisinde yenir. Toprak üstü kısımları kaynatılır ve suyuyla güneşten yanmamak için

yüz yıkanır. Toprak üstü kısımlarının dekoksasyonu şeker hastalığında içilir. Toprak üstü kısımlarının dekoksasyonu veya infüzyonu kanserli hastalara 1 hafta boyunca içirilir, sonraki 1 hafta bırakılır. Tohumları dövülüp balla karıştırılarak öksürük kesici ve balgam sökücü olarak yenir. Tohumları kurutulup dövülerek toz haline getirilir, keçiboynuzuyla karıştırılıp macun kıvamına getirilerek bronşit ve gırtlak kanseri tedavisinde yenir. Tohumları kavrulur, ezilip balla karıştırılıp birer kaşık yemekten önce böbrek iltihabı ve böbrek taşı tedavisinde yenir. Toprak üstü kısımları haşlanıp pirinçli yemeği ve börek içi yapılır (Kızılarıslan, 2008). Yapraklarından yemek yapılır. Böreklerin içine konulur. Yöre halkı tarafından kanser önleyici, bağışıklık sistemini güçlendirici, olarak biliniyor. Isırgan yaprağının kaynatılmasıyla elde edilen suyu saç dökülmelerini önlemede, kepeklenmeyi gidermede, saçları güçlendirmede kullanılır. Ayrıca kan temizleyici, iştah açıcı, bedeni güçlendirici etkileri nedeniyle kullandıkları saptanmıştır (Deniz, 2008). Toprak üstü organları gıda ve tıbbi amaçlı olarak kullanılmaktadır. Özellikle kansere karşı kullanımı yaygındır (Uysal, 2008). Börek iç malzemesi olarak kullanılması yanın da soğanla kavruarak ta tüketilmektedir. Yapraklarının kaynatılmasıyla elde edilen çayı idrar arttırıcı, iltihap söktürücü, kan temizleyici, kan yaptırıcı olarak kullanılır. Ayrıca kansere karşı yaprak ve sürgünleri salata şeklinde veya pişirilerek tüketilir (Saday, 2009). Romatizmada ağrıyan yerlere haricen kullanılır. Kanser hastalarında %5-10 oranda dekoksasyon yapılarak 1 su bardağı tok karnına içilir. Diyabetli hastalarda yapılan dekoksasyon sabah aç karnına 1 çay bardağı içilir. Yumurtalı yemeği yapılır (Çakılçioğlu ve Türkoğlu, 2009). Bütün bitki sabah kahvaltısından önce dekoksasyon halinde yüksek tansiyon tedavisinde kullanılır. Toprak üstü kısmı infüzyon halinde karın ağrısı, alerji ve el yaralarında kullanılır (Tuzlacı ve ark., 2010). Toprak üstü kısmı dekoksasyon halinde böbrek taşı düşürmede, romatizma ve eklem ağrıları tedavisinde kullanılır (Tuzlacı ve Doğan, 2010). Doğal çay olarak kullanılır (Yaldız ve ark., 2010). Yaprak, çiçek ve tohum tıbbi ve gıda amaçlı kullanılır (Cansaran ve Kaya, 2010). Yaprak ve petioller çiğ yenir ya da kaynatılarak suyu kansere karşı kullanılır (Koca ve Yıldırım, 2010). Kanser tedavisi için bitkinin tohumları balla ile karıştırılıp yenmektedir. Ayrıca bitki iyice yıkandıktan sonra sabah kahvaltısında veya yemeklerde yenir. Toprak üstü kısmı suda kaynatılarak soğuk algınlığı tedavisi için suyu içilir. Yaprak yakıcı olan özelliğinden dolayı romatizma

ağrıları görülen bölgeye sürülür (Kaval, 2011). Hormon dengeleyici, adet düzenleyici, zehir temizleyici, iltihap kurutucu, vücudu kuvvetlendirici, idrar söktürücü, saç dökülmesini önleyici özellikleri ile bilinirken, kansere karşı da tohumları toz haline getirilip bal ile karıştırıldıktan sonra sabah aç karnına bir çay kaşığı yenilmektedir (Doğan ve Bağcı 2011). İnfüzyon şeklinde hazırlanan drog balla karıştırılarak kanser için tüketilmektedir. Bu şekilde her şeye iyi gelmektedir. Ayrıca kanser için tohumları da balla karıştırılarak kullanılmaktadır. Kan cıvıttıcı özelliği bulunmaktadır. İdrar sökücü ve iltihap sökücü özelliği bulunmaktadır. Tohumlar ile infüzyon şeklinde hazırlanan drog basur için kullanılmaktadır. Yaprakları infüzyon şeklinde hazırlanan drog mide rahatsızlıkları için kullanılmaktadır. İltihaplarda, balla karıştırılarak tüketilmektedir. Kadın hastalıkları için kullanılmaktadır. Saça iyi gelmektedir. Suda pişirilerek börek içi olarak kullanılmaktadır. Yemeği yapılmaktadır. Fazla tüketilmemesi gerekmektedir aksi takdirde kemik erimesi yapmaktadır (Tetik 2011). Haşlanıp yemek olarak tüketilir. Toprak üstü kısımlar ve tohumlar romatizma, eklem iltihaplanmaları, sindirim kolaylaştırıcı, idrar artırıcı, basur, hepatit, kanser, böbrek taşları, saç yağlanması için infüzyon, haşlama, tohum ezmesi+bal, olarak kullanılır (Polat ve ark., 2012). Kanserlerin tümünün tedavisi için bitkinin tohumları balla karıştırılıp yenmektedir. Ayrıca bitki iyice yıkandıktan sonra yenir. Toprak üstü kısmı suda kaynatılarak soğuk algınlığı tedavisi için suyu içilir. Yaprak yakıcı olan özelliğinden dolayı romatizma ağrıları görülen bölgeye sürülür. Toprak üstü kısımları kaynatılır kanser, şeker, mide ve iç hastalıklara karşı içilir. Kökleri yaş iken veya kurutulduktan sonra kaynatılır mide kanserine karşı sabah aç karnına içilir (Mükemre,2013). Toprak üstü kısmının suda kaynatılarak meşrubat şeklinde içilir. Toprak üstü kısmının soğan ve domates ile kavrulup yemek yapılır. Bitkinin toprak üstü kısmının (yaprak) haşlanılarak börek yapılır. Kanser tedavisinde özellikle kan kanseri (lösemi) tedavisinde kullanılır (Arı 2014).Yaprağı yenen bitkilerdendir (Ertuğ 2014). Salatalarda kullanılır. Karaciğeri ve böbreği temizler. Bağışıklık sistemini güçlendirir. İdrar söktürücüdür, idrar yolu enfeksiyonlarının tedavisinde kullanılır (Furkan, 2016).

27. **Violaceae**

75. *Viola odorata* L.

Bitkinin Yöresel Adı	: Binevş
Literatürdeki Diğer Adları	: Menevşa Koyi, Menekşe, Mor menekşe, Kokulu menekşe, Kır menekşesi, Yabani menekşe, Binevşok, Binevşa seg, Binevşa gulxizeme, Gularengag, Nevsıncır, Şabane, Wenewşe, Xemr, Qanç, Waripal.
Toplanma Dönemi	: Mayıs
Kullanılan Kısım	: Toprak üstü kısım
Kullanım Amacı	: Süs bitkisi-Yem
Kullanım Şekli	:1.Süs amaçlı park ve bahçelerde yetiştirilmektedir (Kartal). 2. Yapraklar hayvan yemi olarak kullanılır (Kartal).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray, Kartal köyü 03°02'031"N 42°10'831"E 1771m EK1106, 1111
Kullanım Kodu	: VIA8, IVA

Literatürdeki Kullanımı: Yaprak, çiçek ve gövde kısımları koku elde etmek için kullanılır. Ayrıca bitki kaynatılarak terletici ve ateş düşürücü ve lapa veya gargara şeklinde göğüs yumuşatıcı olarak kullanılır (Baytop, 1999; Bulut, 2006). Yaprak ve çiçekler hayvan yemi olarak kullanılır (Ertuğ, 2000). Çiçek dekoksiyon halinde, solunum sistemi bozukluğunda kullanılır (Çömlekçioğlu ve Karaman, 2007). Yapraklar yanık tedavisinde kullanılır (Uysal ve ark., 2008). Bitki süs amaçlı park ve bahçelerde yetiştirilmektedir (Metin, 2009). Damar, mide ve böbrek ağrıları için kurutulan tüm bitki suda kaynatılarak içilir. Mide yarası için bitki çiçekli halde iken çiğ olarak yenir (Kaval, 2011). Süs amaçlı park ve bahçelerde yetiştirilmektedir. Toprak üstü kısımlar hayvan yemi olarak kullanılır (Mükemre, 2013).

28. Vitaceae

76. *Vitis vinifera* L.

Bitkinin Yöresel Adı : Tırı

Literatürdeki Diğer Adları	: Hengur, Asma, Koruk, Yabani asma, Çakal üzümü, Teyinc, Tri, Tırh, Tıriy, Üzüm, Trh, Korık, Devek, Diri.
Toplanma Dönemi	: Mayıs-Eylül
Kullanılan Kısım	: Meyve-Yaprak
Kullanım Amacı	: Gıda
Kullanım Şekli	: 1.Meyveleri yeniyor (Köşk). 2.Yapraklarından sarma yapılıyor (Köşk). 3.Kurutulmuş meyvelerinden hoşaf yapılır (Köşk).
Lokalitesi	:B9 Van; Bahçesaray, Köşk mahallesi, 03°09'700" N 42°194"E 1633m EK1066
Kullanım Kodu	: IA1,IA4

Literatürdeki Kullanımı: İyi bir gıda maddesi olup, tedavide idrar artırıcı, yatıştırıcı, müshil ve kuvvet verici olarak dekoksiyon (%5) halinde kullanılır. Kurutulmuş yapraklar dahilen infüzyon (%5) halinde kabız ve kan kesici olarak kullanılır. Asma yaprağından sarı, sarı-yeşil renkler elde eldir (Eyüpoğlu ve ark.,1983).Meyve dahilen yanık tedavilerinde kullanılır (Yeşilada ve ark., 1995). Fışkı adı verilen uç sürgünleri yenir, mayhoş bir tadı vardır. Kansızlığa ve üşütmeye karşı pekmezi içilir. Kuru meyve ezilerek kırıkların üzerine şişmeyi engellemek için bağlanır (Vural ve ark., 1997). Yaprak ve kuru üzümünden yeşilimsi ve kahverengi boya elde edilir (Ertuğ, 1999; Özgökçe ve Yılmaz, 2003; Karadağ, 2007). Meyveleri ve yaprakları gıda amaçlı olarak kullanılır. Gövdesi el sanatları yapımında kullanılır. Genç yapraklar ağrıları dindirmek için yenir (Ertuğ, 2000).Yaprakları sebze olarak kullanılır. Meyveleri sevilerek yenilir. Şurubu yapılır ve kuvvet verici olarak kullanılır. Yapraklar yara iyileştirici olarak da kullanılır (Türkoğlu, 2000). Meyve ve yaprakları yenir. Yaprakları kan kesici olarak kullanılmaktadır. Meyveleri kuvvet verici ve kabızlık giderici olarak kullanılır (Duran ve ark., 2001). Kuru üzüm ezilerek moraran bölge üzerine uygulanır. Meyve sirke ile birlikte vücutta güneş yanması olan bölgeye sürülür. Meyve ezilerek çıban olan yere konur. Hemoroid tedavisi için az miktarda tohum alınır (Sezik ve ark., 2001). Dallarındaki öz suyu böbrek taşı düşürücü olarak kullanılır (Saçlı ve Akalın,

2001). Çardak yapılır (Tütenocaklı, 2002). Gıda ve tedavi amaçlı olarak kullanılır. Yakacak olarak kullanılır. Akan su böbrek taşı için günde 1 fincan içilir. Asma budandığında akan sıvı bir şişeye toplanır. Bu su ile saçlar yıkanır. Antibakteriyal olarak kullanılır (Ertuğ ve ark., 2003; Ertuğ ve ark., 2004; Ertuğ ve Tümen, 2004). Meyve ve tohum dekoksiyon halinde hemoroid tedavisi için kullanılır (Gürhan ve Ezer, 2004). Yaprakları ve meyvesi gıda olarak kullanılır (Tugay ve ark., 2004). Genç sürgünler böcek sokmalarına karşı kullanılır. Meyveleri anti gastrit olarak kullanılır (Pieroni ve ark., 2005). Taze yapraklı dalları, ısıtılıp, haricen, eklem ağrılarının giderilmesi için kullanılır. Meyvelerinden hazırlanan sirke, dahilen, zehirli ot yiyen ve vücudunda şişme görülen hayvanların tedavisinde kullanılır. Hayvanda mushil etkisi yapar ve yediklerini dışarı atması sağlanır. Meyveleri, hafifçe kurutulduktan sonra, aç karnına günde 15-20 adet yenilerek, kan yapıcı olarak kullanılır. Taze yapraklar, hafifçe ezildikten sonra, haricen, çibanların çabuk iyileşmesini sağlamak amacıyla kullanılır. Dallardan hazırlanan dekoksiyon, haricen, saçların beslenmesi, canlılık parlaklık kazanması amacıyla kullanılır. Yapraklarından hazırlanan infüzyon, günde 3 kez yemeklerden sonra birer bardak dolusu içilerek, bacaklardaki şişliğin giderilmesinde kullanılır. Nezle ve soğuk algınlığı tedavisinde meyvelerinden yapılan pekmez dahilen kullanılır. Meyvelerinden yapılan pekmez, dahilen, hayvanlardaki üşütmeye karşı kullanılır (Tuzlacı, 2006). Olgunlaşan meyveleri yenir. Bitki özsuyunun göze damlatılması göz ağrılarına iyi gelir (Bulut, 2006). Meyveleri ve yaprakları yiyecek olarak kullanılır. Ayrıca yakacak olarak ta kullanımı vardır (Korkut, 2006; Akan ve ark., 2008). Işkın denilen uç sürgünleri ve meyveleri taze olarak yenir. Taze meyvesinden ezilerek elde edilen pekmez üşümeye ve kansızlığa karşı kullanılır (Öztürk ve Dinç, 2005). Yaprakları sarma yemeğinde kullanılır. Bölgede yetiştiriciliği çok yaygın olan bir bitkidir. Kadınlar ve erkekler tarafından çevredeki köy ve mezralarda meyveleri Cizre pazarına getirilerek satılmaktadır (Gencay, 2007). Arılar bal yapımı için bitkiden yararlanır (Karaca, 2008). Meyveleri yenir. Meyvelerinden pekmez yapılır. Yapraklarından dolma yapılır (Satıl ve ark., 2008; Bulut, 2008). Meyvenin şurubu yapılıp kuvvetlendirici maksadıyla kullanılır (Çömlekçioğlu ve Karaman, 2008). Meyveleri ezilerek kaynatılır pekmez ve şarap yapılır, ayrıca naylona serilerek kurutularak ya da içine ceviz konup kurutma şeklinde değişik ürünler yapılır satılır ve

tüketilir. Ayrıca toprak üstü kısmı kışın odun sobalarında yakacak olarak kullanılır (Akgül, 2008). Meyvelerden elde edilen pekmez kan yapıcı olarak kullanılır, meyveler yaz aylarında taze kış aylarında ise kuru olarak tüketilirken yapraklarından çeşitli yemeklerde kullanılır (Eşen, 2008; Saday, 2009; Yüzbaşıoğlu, 2010). Bitkinin yaprağı tuzlu suda bekletildikten sonra başın ağrıyan kısmına konur (Uysal ve ark., 2008). Nisan ayında dalı kırılınca akan usare, dalın ağzına bağlanan şişelere biriktirilir. Saçları besleyip parlatması için haftada bir bu suyla saçlar yıkanır, cildi güzelleştirmesi için yüze sürülür. Meyve ve yaprakları gıda olarak kullanılır. Meyvelerinin turşusu yapılır (Kızıllar, 2008). Meyve öksürük, kansızlık, soğuk algınlığının tedavisinde kullanılmaktadır. Üzümünden yapılan pekmezi rahatsızlık süresince 1-2 bardak sulandırılıp içilmektedir (Uysal, 2008). Üzüm meyvesi yaş veya kuru olarak yenilir. Kuru üzüm kansızlığa karşı kullanılır. Yaş üzümünden pekmez, sirke yapılır. Tatlılarda, keklerde, kompostalarda kurusu kullanılır. Çekirdekleri çiğnendiğinde kanseri önler. Olgunlaşmamış üzümünden yapılan goruk suyu, turşuya ve ekşili yemeklere katılır. Asma yaprağı, tazeiken toplanır, haşlanır, içine etli veya zeytinyağlı harç konulup sarılarak yaprak sarması yapılır. Asma evlerin bahçesinde gölgelik oluşturur. Sarılıcı olması nedeniyle evlerin dış duvarlarını süsler (Deniz, 2008). Taze sürgünlerini kırınca akan su kanamayı durdurması için kanayan yere damlatılmaktadır. Asmanın budanan dallarından akan su saçları uzatması için saç diplerine sürülmektedir. Meyvesinden elde edilen pekmez ezik ve berelere sarılmaktadır. Kuru üzüm çiğnenip berenin üzerine konularak bezle kapatılıp sarılmaktadır. Kara üzümün kabuğu soyulup çekirdeği ile dövüldükten sonra, ölü hücrelerin atılması, parlaklık vermesi, ciltteki iz ve lekeleri gidermesi için cilde sürülüp en az 10 dk beklenerek ılık su ile durulanmaktadır. Meyvesinden elde edilen pekmezin üzerine kaynar su ilave edilip güneşte bekletilerek ekşimesi sağlanmakta ve turşu kurulumu sirke yerine kullanılmaktadır. Meyvesinden elde edilen pekmezi gök çapıt denilen bez üzerine avkı ile beraber sürüldükten sonra ateşli çocuklar bu bez üzerine yatırılmaktadır. Doğum yapan kadınların vücudu çabuk toparlansın diye pekmezi karabiber karıştırılıp içirilmektedir. Deri kesiklerinde yara üzeri yaprağı ile kapatılarak sarılmaktadır. Yapraklar haşlanıp etli ve zeytinyağlı sarma dışı olarak kullanılmaktadırlar. Asma kökleri kuruyunca sigara gibi içilmektedir (Metin, 2009). Bitki yaprağının salamurası yapılır. Olgunlaşan meyve yenir. Bu iki amaçla

tüketilen bitkinin yaprak ve meyvesi ticari amaçla satılır (Kaval, 2011).Yaprakları, yemek yapılarak tüketilmektedir. Meyvesi taze veya kuru olarak tüketilmektedir. Kan yapıcı özelliği bulunmaktadır (Tetik, 2011).Yapraklarından sarma, meyvelerinden de pekmez yapılır (Altay ve Karahan, 2012). İltihaplı bademcik hastalıkları tedavisinde kullanılır (Polat ve Satıl, 2012). Kemaliye (Erzincan) ilçesinde yöreye özgü bazı yemeklerin yapımında kullanılır (Yücel ve vd., 2013). Üzüm sirkesi + bal, kalp damarlarını açar (sabah + akşam) 1 yemek kaşığı aç karnına içilir. Çekirdekleri kılcal damarları açar. Zeka çalıştırmak için aç karnına yenir. Anne sütünü artırır (Karakurt 2014).Kurutulmuş meyveleri, dahilen kansızlığa karşı kullanılır. Meyvelerinden yapılan pekmez, dahilen vücuda dinçlik kazandırmak için kullanılır. Kurutulmuş meyveleri, dahilen mide rahatsızlıklarının giderilmesi için kullanılır. Kurutulmuş meyveleri, kansere karşı koruyucu olarak yenir. Meyvelerinden yapılan pekmez, dahilen kansızlığa karşı kullanılır. İlkbaharda budanan dallarından akan özsu, haricen göz hastalıkları (kızarıklık ve yanma) tedavisinde kullanılır. Meyvelerinden elde edilen sirke su ile karıştırılıp, haricen ateş düşürücü olarak kullanılır. Meyvelerinden elde edilen sirke, haricen yeni doğum yapan büyükbaş hayvanların memelerinde görülen şişliklerin tedavisinde kullanılır. Meyveleri taze olarak veya kurutulularak yenir. Meyvelerinden pekmez yapılır. Meyvelerinden turşu yapılır. Meyvelerinden sirke yapılır. Meyvelerinden elde edilen pekmez ile “köftür ve tarhana” tatlıları yapılır. Kurutulmuş meyvelerinden hoşaf yapılır. Yaprakları ile sarma yapılır. Gövde ve dalları yakacak olarak kullanılır (Şenkardeş, 2014). Meyvesi çiğ olarak ve kurutulularak tüketilir. Yaprığı yemeklerde, meyvesi pekmez, kesme, pestil yapımında kullanılır. Yaprığı bağırsağı temizler. Evlerin bahçesine gölgelik ve görsel açıdan güzellik katmak için kullanılır. Meyvesi olgunlaşmadan önce yeşil haliyle toplanır biber, tuz ve yağla telemesi yapılır. Koruk haliyle suyu sıkılarak ishali kesmek için içilir. Sirke yapımında kullanılır. Çekirdeği öğütülerek kullanılırsa göz hastalıklarına ve birçok hastalığa iyi gelir. Posası toprağa dökülürse toprağı besler. İlkbaharda yaprakları açılırken öz suyunu bırakır, bu öz su nisan yağmuruyla karışır ve bir kapta toplanıp saç o su ile yıkanır saç besler ve kepek oluşumunu önler. Meyve olarak tüketilir ve pekmez yapımında kullanılır (Furkan, 2016).

4. BÖLÜM

SCAN EDİLEN BİTKİLER

Bitkiler scan edilirken photoshop kullanıldı ve çözünürlükleri 270 MP olarak ayarlandı.

Acantholimon caryophyllaceum Boiss. subsp. *Caryophyllaceum*

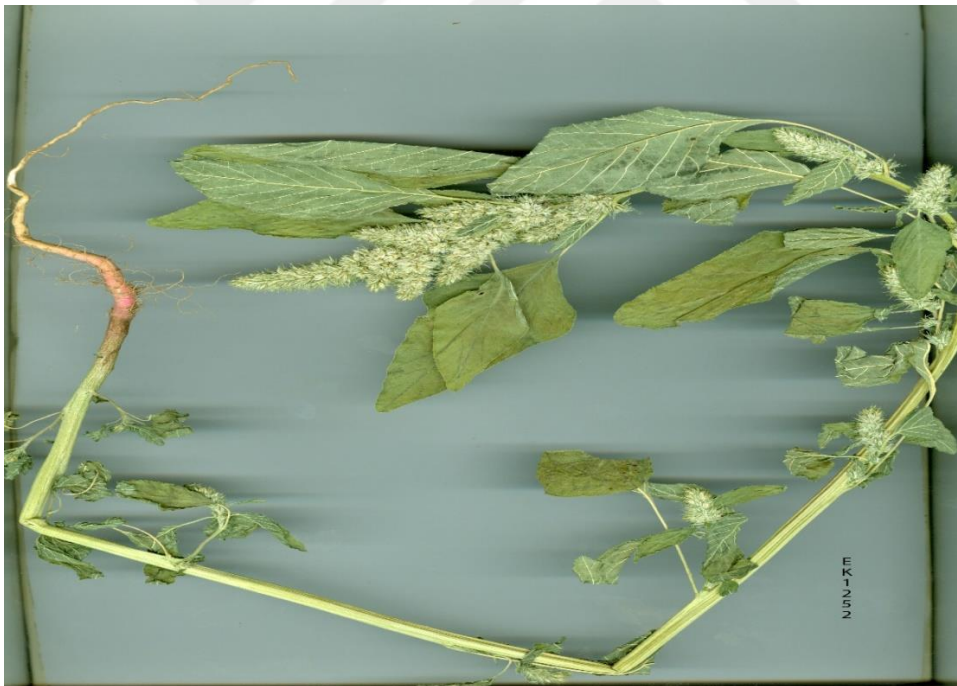
Achillea vermicularis Trin.

Alcea apterocarpa (Fenzl) Boiss

Allium scorodoprasum L. subsp. *rotundum* (L.) Stearn

Amaranthus retroflexus L.

Amygdalus communis L.

Campanula sclerotricha Boiss.

Cardamine uliginosa M.Bieb.

Celtis tournefortii Lam.

Centaurea iberica Trev. ex Sprengel

Chondrilla juncea L. var. *juncea*

Cirsiium simplex C.A Mey. subsp. *armenum* (DC.) Petr.

Crataegus pentagyna Waldst. & Kit

Crataegus meyeri Pojark.

Crataegus monogyna Jack. subsp. *monogyna*

Crataegus orientalis Pallan & Bieb. var. *orientalis*

Cydania oblonga Mill.

Dactylorhiza umbrosa (Kar. & Kir.) Nevski

Daphne oleoides Schreb. subsp. *kurdica* (Bornm.) B. Peterson

Echinops pungens Trautv. var. *adenocladus* Hedge

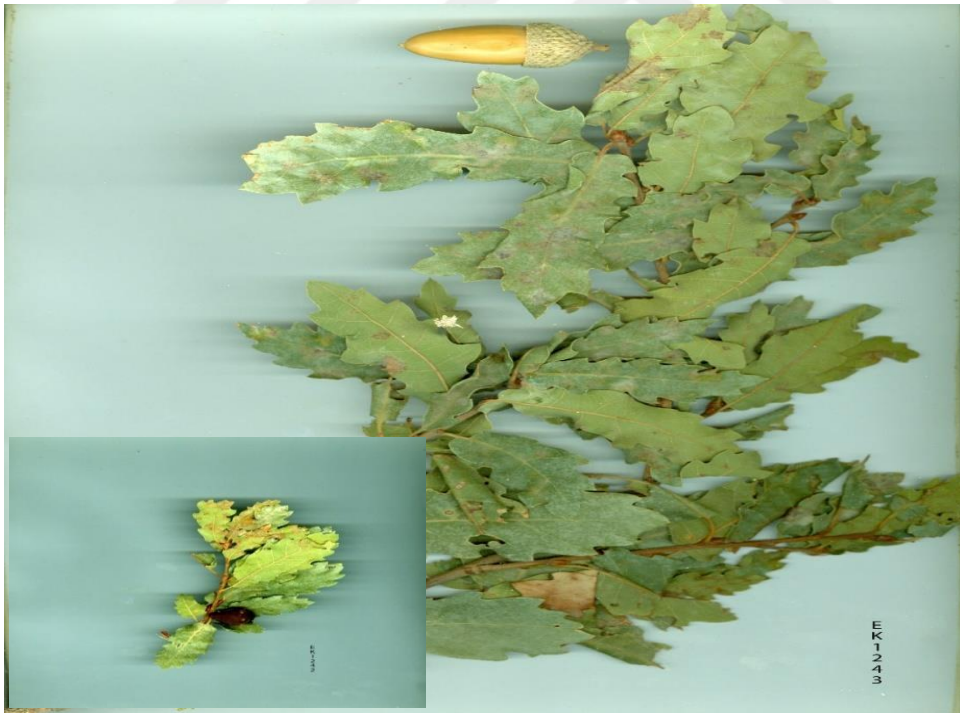

Chaerophyllum crinitum Boiss.

Cichorium intybus L.

Quercus petraea (Matt.) Liebl. subsp. *pinnatiloba* (K.Koch) Menitsky

Quercus brantii Lindl.

Euphorbia grisophylla M.L.S.Khan

Eryngium billardieri F. Delaroché

Ficus carica L. subsp. *carica*

Gundelia cf. *dersim* Vitek, Yüce & Ergin

Helianthus tuberosus L.

Helichrysum plicatum DC. subsp. *plicatum*

Inula salicina L.

Juglans regia L.

Lathyrus tuberosus L.

Malus sylvestris (L.) Mill. subsp. *orientalis* (A.Uglitzkich) Browicz

Malus sylvestris Mill. subsp. *mitis* (Wallr.) Mansf.

Malva neglecta Wallr.

Medicago sativa L. subsp. *sativa* L.

Mentha longifolia (L.) L. subsp. *typhoides* (Briq.) Harley var. *calliantha* (Stapf) Briq.

Heracleum persicum Desf.

Plantago lanceolata L.

Plantago major L. subsp. *major*

Primula auriculata H.J.Lam

Prunella vulgaris L.

Pyrus elaeagnifolia Pall. subsp. *elaegnifolia*

Pyrus hakkiarica Browicz

Pyrus syriaca Boiss. var. *syriaca*

Ranunculus polyanthemos L.

Rhamnus kurdicus Boiss. & Hohen.

Rheum ribes L.

Rosa canina L.

Rosa heckeliana Tratt. subsp. *vanheurckiana* (Crép.) Ö.Nilsson

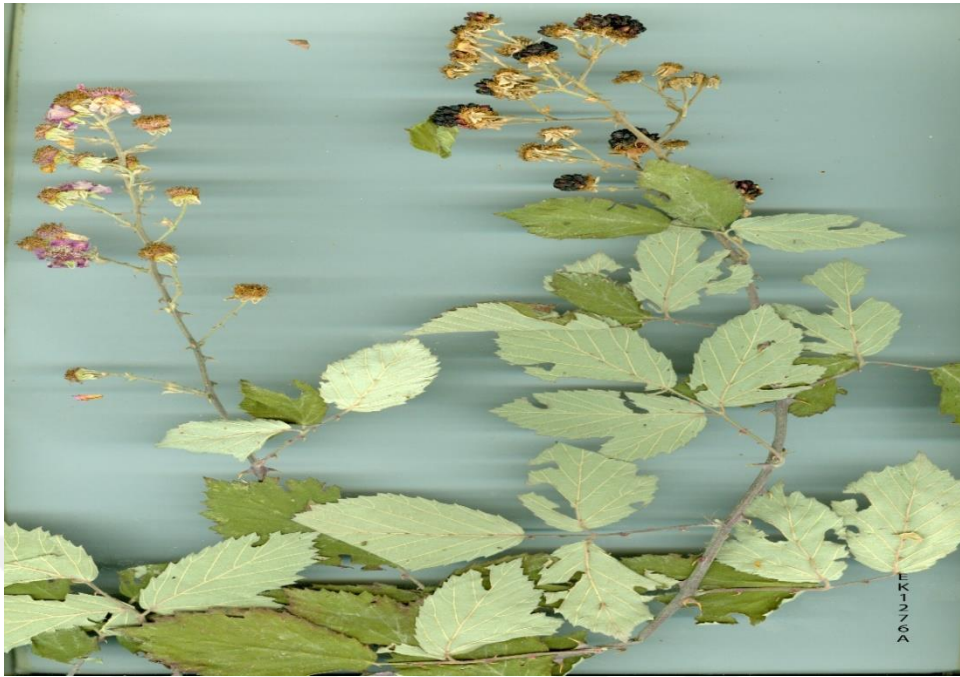

Rosa hemisphaerica Herrm.

Rubus caesius L.

Rubus sanctus Schreb.

Rumex angustifolius Campd. subsp. *macronthus* (Boiss.) Rech.

Rumex scutatus L.

Salix alba L.

Salvia verticillata L. subsp. *amasiaca* (Freyn & Bornm.) Bornm.

Salvia verticillata L. subsp. *verticillata*

Salvia virgata Jacq.

Scorzonera rigida DC.

Silene vulgaris (Moench) Garcke var. *vulgaris*

Sambucus nigra L.

Stachys lavandulifolia Vahl

Tamarix smyrnensis Bunge

Tanacetum zahlbruckneri (Náb.) Grierson

Tragopogon bupthalmoides (DC.) Boiss. var. *latifolius* Boiss.

Trifolium pratense L. var. *pratense*

Tulipa armena Boiss. var. *armena*

Urtica dioica L.

Viola odorata L.

Vitis vinifera L.

Ziziphora clinopodioides Lam.

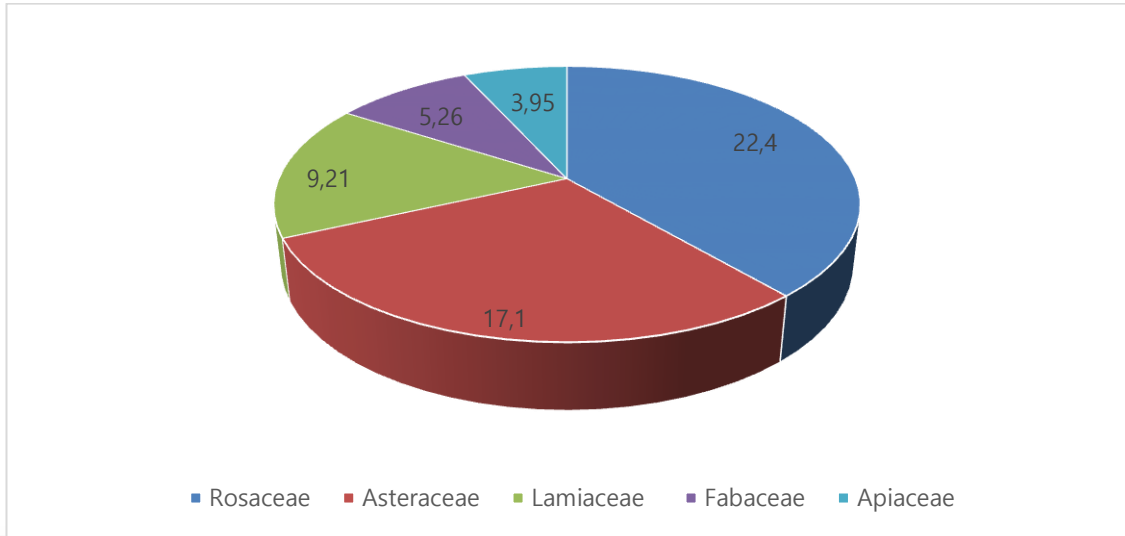

TARTIŞMA VE SONUÇ

2016-2018 yılları arasında Van'ın Bahçesaray ilçesi ve bu ilçeye bağlı köy ve mezralarda yapılan bu çalışmada toplam 283 bitki örneği toplanmıştır. Bu çalışma sonucunda 28 familyaya ait toplam 76 bitki taksonunun halk tarafından kullanıldığı tespit edilmiş ve halk arasındaki yöresel adları, kullanım amaçları, kullanım şekilleri ve kullanılan kısımları ortaya konmuştur. Tespit edilen bitkilerin örtüşen kullanımları ile birlikte genel olarak bu bitkilerin 46'sı gıda, 26'sı tedavi, 10'u yem, 10'u yakacak, 3'ü el sanatları, 2'si ekonomik ve 2'sinin boyar madde olarak kullanıldığı tespit edilmiştir.

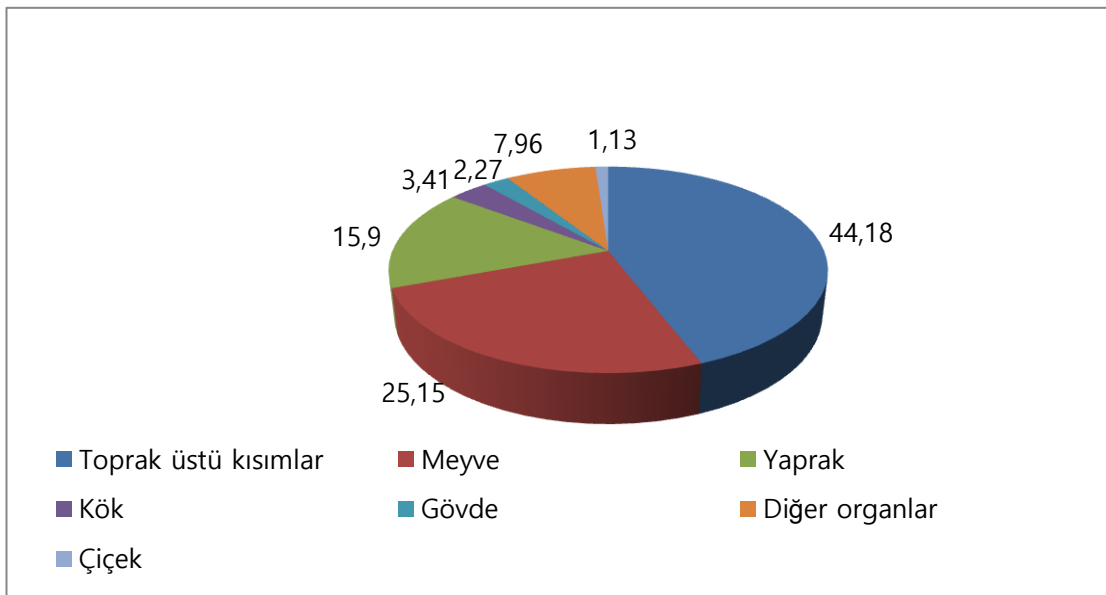
Araştırma alanında yer alan okullarda yaptığımız anketlerde ve birebir görüşmelerde en çok değinilen on bitki; *Plantago lanceolata* (Giyamambel; Tedavi), *Rheum ribes* (Revas, Tedavi, Gıda), *Urtica dioica* (Gezink; Gıda ve Tedavi)'dir. *Gundelia* cf. *dersim* Vitek, Yüce & Ergin (Kerenk; Gıda Ekonomik), *Helianthus tuberosus* (Sevik; Gıda-Tedavi), *Achillea biebersteinii* (Bovijan, Tedavi) *Silene vulgaris* (Moench) Garcke var. *vulgaris* (Nermedewk; Gıda) , *Mentha longifolia* (L.) L. subsp. *typhoides* (Briq.) Harley var. *calliantha* (Stapf) Briq. (Punga sor, Gıda). *Cirsium simplex* C.A Mey. subsp. *armenum* (DC.) Petr. (Kivar; Tedavi), *Juglans regida* L. (Guz; Gıda-Boyar madde).

Araştırma alanında kullanımı belirlenen bitkilerden en fazla takson içeren ilk beş familya sırasıyla; Rosaceae 17 (%22.4), Asteraceae 13 (%17.10), Lamiaceae 7 (%9.21), Fabaceae 4 (%5.26), Apiaceae 3 (%3.95) olarak belirlenmiştir. (Şekil 3).

Şekil 3. Araştırma alanında kullanımı belirlenen bitkilerden en fazla takson içeren ilk beş familya.

Araştırma sahasında tespit edilmiş olan bitkilerin kullanılan organları; %44,18 (38 tür) toprak üstü kısımlar, %25,15 (22 tür) ile meyve, %15,9 (14 tür) ile yaprak, %3,41 (3 tür) ile gövde, %2,27 (2 tür) ile kök, %1,13 (1 tür) ile çiçek ve % 7,96 (7 tür) ile diğer organlar (dal, bitki sütü, bulb vs.) şeklindedir. (Şekil 4). Bu durum bize bölgede yaşayan insanların bitkileri nasıl ve hangi organın ne için kullanacaklarını bildiklerini göstermektedir.

Şekil 4. Kullanılan kısımlarının karşılaştırılması.

Gıda Amaçlı Kullanılan Bitkiler

Araştırma alanında gıda amaçlı olarak kullanılan bitkilerin çoğunluğu bölgede yaşayan halk tarafından doğadan temin edilmektedir. Bu bitkiler yemeklere katılmakta veya çiğ olarak tüketilmektedir. Ayrıca çalışmalarda kurutulan veya salamurası yapılan ve yılın diğer mevsimlerinde kullanılmak üzere saklanan bitkiler de tespit edilmiştir. Yöre halkının kullandığı doğal bitkilerinin yanında tarımı yapılan bitkisel ürünler de bulunmaktadır. Ayrıca gıda olarak tüketilen ve pişirilerek veya haşlanarak yenilenler (*Amaranthus retroflexus* L., *Heracleum persicum* Desf., *Eryngium billardierei* F.Delaroche, *Chaerophyllum crinitum* Boiss., *Centaurea iberica* Trev. ex Sprengel, *Crepis sancta* (L.) Bornm., *Echinops pungens* Trautv. var. *adenocladus* Hedge, *Gundelia* cf. *dersim* Vitek, Yüce & Ergin, *Helianthus annuus* L., *Helianthus tuberosus* L., *Stachys lavandulifolia* Vahl, *Scorzonera rigida* DC., *Tragopogon bupthalmoides* (DC.) Boiss. var. *latifolius* Boiss, *Silene vulgaris* (Moench) Garcke var. *vulgaris*, *Ononis spinosa* L., *Juglans regia* L., *Mentha longifolia* (L.) L. subsp. *typhoides* (Briq.) Harley var. *calliantha* (Stapf) Briq., *Ziziphora clinopodioides* Lam., *Allium scorodoprasum* L. subsp. *rotundum* (L.) Stearn, *Tulipa armena* Boiss. var. *armena*, *Alcea apterocarpa* (Fenzl) Boiss, *Ficus carica* L. subsp. *carica* *Pleurotus eryngii* (DC.) Quèl., *Rheum ribes* L., *Rumex angustifolius* Campd. subsp. *macronthus* (Boiss.) Rech., *Rumex scutatus* L., *Primula auriculata* H.J.Lam, *Ranunculus polyanthemus* L., *Amygdalus communis* L., *Crataegus pentagyna* Waldst. & Kit, *Crataegus meyeri* Pojark., *Crataegus monogyna* Jack. subsp. *monogyna*, *Crataegus orientalis* Pallan & Bieb. var. *orientalis*, *Cydonia oblonga* Mill., *Malus sylvestris* Mill. subsp. *mitis* (Wallr.) Mansf., *Malus sylvestris* (L.) Mill. subsp. *orientalis* (A.Uglitzkich) Browicz, *Pleurotus eryngii* (DC.) Quèl., *Pyrus elaeagnifolia* Pall. subsp. *elaeagnifolia*, *Pyrus syriaca* Boiss. var. *syriaca*, *Rosa heckeliana* Tratt. subsp. *vanheurckiana* (Crép.) Ö.Nilsson, *Rubus caesius* L., *Rubus sanctus* Schreb., *Rhamnus kurdicus* Boiss. & Hohen., *Celtis tournefortii* Lam., *Urtica dioica* L., *Vitis vinifera* L.).

Alcea apterocarpa (Fenzl) Boiss (Hero), bitkinin taze yapraklarından sarma yapılıyor. Benzer bir kullanım Mükemre (2013) tarafından belirlenmiştir.

Allium scorodoprasum L. subsp. *rotundum* (L.) Stearn (Sirik), bitki peynir yapımında kullanılıyor. Benzer bir kullanımlar Özçelik (1992), (Öztürk ve ark., 2000), Kaval (2011), Mükemre (2013) tarafından belirlenmiştir.

Amaranthus retroflexus L. (Lexandur) Bitkinin toprak üstü kısmı doğranıyor pişirilip yemeklere katılıyor. Benzer bir kullanım Yeşil ve Akalın (2007), Bulut ve Tuzlacı (2008) tarafından belirlenmiştir.

Amygdalus communis L. (Badem) Meyveleri yenir. Benzer bir kullanım Yıldırım (1991) tarafından belirlenmiştir.

Chaerophyllum crinitum Boiss. (Kitimendi), bitkinin gövde kısmı gençken soyularak yenir. Benzer bir kullanım Mükemre (2013) tarafından belirlenmiştir.

Centaurea iberica Trev. ex Sprengel (Sitirbelok), bitki yemeklere katılır. Benzer bir kullanım Özçelik ve ark., (1990) tarafından belirlenmiştir.

Crepis sancta (L.) Bornm. (Kulilkazer), bitkinin yaprakları çiğ olarak yenir. Benzer bir kullanım Koçak (1999), Ertuğ (2000), Pieroni ve ark. (2005), Ertuğ (2004b), Furkan (2016) tarafından belirlenmiştir.

Crataegus pentagyna Waldst. & Kit (Gühüşk), meyveleri yeniyor. Literatürde bu bitkiye ait herhangi bir kullanıma rastlanmamıştır.

Crataegus meyeri Pojark. (Yumuşak), meyveleri yeniyor. Benzer bir kullanım Şenkardes (2014) tarafından belirlenmiştir.

Crataegus monogyna Jack. subsp. *monogyna* (Güvişk), Meyveleri yeniyor. Benzer bir kullanım Uzun (2015) tarafından belirlenmiştir.

Crataegus orientalis Pallan & Bieb. var. *orientalis* (Yumuşak), bitkinin meyveleri yenir. Benzer bir kullanım Gençay (2007) ve Şenkardes (2014) tarafından belirlenmiştir.

Cydonia oblonga Mill. (Ayva), meyveleri gıda olarak tüketilir. Benzer bir kullanım Tugay ve ark. (2004), Metin (2009). Mükemre (2013) tarafından belirlenmiştir.

Celtis tournefortii Lam. (Tawi), meyveleri gıda olarak tüketilir. Benzer bir kullanım Çakılcıoğlu ve ark., (2003) tarafından belirlenmiştir.

Echinops pungens Trautv. var. *adenocladus* Hedge (Topız), çiçeği kırılıp içindeki çekirdek yenir. Benzer bir kullanım Özçelik (1990) , Özgökçe (1999), Ertuğ (2000), Gelse (2012) tarafından belirlenmiştir.

Eryngium billardierei F.Delaroche (Tusi), bitkinin gövde kısmı gençken soyularak yenir. . Benzer bir kullanım Özçelik ve ark. (1990), Öztürk (1991), Yıldırım (1991), Baytop (1999), Ertuğ (2004b), Ertuğ ve Tümen (2004) tarafından belirlenmiştir.

Ficus carica L. subsp. *carica* (İncir), bitkinin meyveleri yenmektedir. Benzer bir kullanım Pieroni ve ark. (2002), Ertuğ ve Tümen (2004) , Gençay(2007), Gelse (2012) tarafından belirlenmiştir.

Gundelia cf. *dersim* Vitek, Yüce & Ergin (Kerenk), ilkbaharda toplanan genç sürgünler suda haşlanır ve yumurta ile birlikte yağda kavrulur ve yemek yapılır. Benzer bir kullanım Öztürk ve Özçelik(1991) ve Metin (2009) tarafından belirlenmiştir.

Helianthus annuus L. (Gülberoj), bitkinin tohumları çerez olarak tüketilir. Benzer kullanımlar Deniz (2008), Kaval (2011) ve Gelse (2012) tarafından belirlenmiştir.

Helianthus tuberosus L. (Sevik), yaprağından sarma yapılıyor ve bitki kökünden turşu yapılıyor. Bu kullanım şekli ilk kez tarafımızdan belirlenmiştir.

Juglans regia L. (Guz), Meyveleri gıda olarak tüketilir. Benzer bir kullanım Vural ve ark. (1997), Tugay ve ark. (2004), Satıl ve ark. (2006), Balos (2007), Yüzbaşıoğlu (2010) tarafından belirlenmiştir.

Mentha longifolia (L.) L. subsp. *typhoides* (Briq.) Harley var. *calliantha* (Stapf) Briq. (Punga sor), bitki kurutulur ve kış aylarında yemeklere katılır. Benzer bir kullanım Kaval (2011) tarafından belirlenmiştir.

Malus sylvestris Mill. subsp. *mitis* (Wallr.) Mansf. (Seva çale), meyveleri yenir. Bu kullanım şekli ilk kez tarafımızdan belirtilmiştir.

Malus sylvestris (L.) Mill. subsp. *orientalis* (A.Uglitzkich) Browicz (Sev), bitkinin olgunlaşan meyveleri yenir. . Benzer bir kullanım Özçelik (1991), Gümüş (1994), Ertuğ (2000), Duran ve ark. (2001), Mart (2006), Cansaran ve Kaya (2010) tarafından belirlenmiştir.

Ononis spinosa L. (Semisk): Bitkinin genç olan yaprak kısımları taze olarak veya kurutulur ve yemeklere katılır. Benzer bir kullanım Kaval (2011) tarafından belirlenmiştir.

Heracleum persicum Desf. (So): Otlu peynir yapımında kullanılıyor. Literatür taramasında herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

Pleurotus eryngii (DC.) Quèl. (Gıyark), Toprak üstü kısmı ateşte veya yağda kızartılarak yenmektedir. Benzer kullanımlar (Uzun ve ark., 2004) ve (Kaval, 2011) tarafından belirlenmiştir.

Primula auriculata H.J.Lam (Süsn beybun), Yaprakları otlu peynir yapımında kullanılıyor. Benzer bir kullanım Öztürk ve ark. (2000) ve Kaval (2011) tarafından belirlenmiştir.

Pyrus elaeagnifolia Pall. subsp. *elaeagnifolia* (Berani), meyveleri yeniyor. Benzer bir kullanım Arı (2014), Şenkardeş (2014) tarafından belirlenmiştir.

Pyrus syriaca Boiss. var. *syriaca* (Avlesork), meyveleri yenir. Benzer bir kullanım Kaval (2011), Furkan (2016) tarafından belirlenmiştir.

Ranunculus polyanthemos L. (Çung), bitkinin toprak üstü kısmı otlu peynir yapımında kullanılıyor. Benzer bir kullanım Özçelik, (2016) tarafından belirlenmiştir.

Rhamnus kurdicus Boiss. & Hohen. (Helheluk), meyveleri taze olarak yenir. Benzer bir kullanım Mükemre (2013) tarafından belirlenmiştir.

Rheum ribes L. (Revas), gövde soyulduktan sonra çiğ olarak yenir. Benzer bir kullanım Tuzlacı (1985), Türkoğlu (2000), Gencay (2007), Kaval (2011) tarafından belirlenmiştir.

Rosa heckeliana Tratt. subsp. *vanheurckiana* (Crép.) Ö.Nilsson (Masür), meyveleri yenir. Bu kullanım şekli ilk tez tarafımızda belirtilmiştir.

Rubus caesius L. (Böğürtlen), olgunlaşan meyveleri yenir. Benzer bir kullanım Keskin ve Alpınar (2002), Kaval (2011) tarafından belirlenmiştir.

Rubus sanctus Schreb. (Böğürtlen), meyveleri yenir. Benzer bir kullanım Şenkardeş (2014) tarafından belirlenmiştir.

Rumex angustifolius Campd. subsp. *macronthus* (Boiss.) Rech. (Tırşonk), yapraklar çiğ olarak yenir veya yemeklere katılır. Literatürde taramasında herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

Rumex scutatus L. (Tırşonk), Bitkinin taze olan yaprak kısmı çiğ olarak tüketilir. Yaprakları yemeklere eşki tadı verir. Benzer bir kullanım Özgen ve ark. (2004), Yeşil (2007), Kazan (2007), Mükemre (2013) tarafından belirlenmiştir.

Scorzonera rigida DC. (Sping), tuzlanıp yeniyor ve otlu peynir yapımında kullanılır. Literatür taramasında herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

Silene vulgaris (Moench) Garcke var. *vulgaris* (Nermedewk), yaprakları doğranıp temizlenir suda haşlanır daha sonra üzerine yumurta kırılıp yenir veya yağda kızartılıp üzerine yumurta kırılıp yenir. Benzer bir kullanım Arı (2014) tarafından belirlenmiştir.

Stachys lavandulifolia Vahl. (Bareş), Bitkinin alt yaprakları çay olarak içilir. Benzer bir kullanım Polat ve ark., (2012) tarafından belirlenmiştir.

Tragopogon buphthalmoides (DC.) Boiss. var. *latifolius* Boiss (Gövdesi ve yaprakları temizlendikten sonra çiğ olarak tüketilir ya da pişirilip yemeği yapılır. . Benzer bir kullanım Kaval (2011), Mükemre (2014) tarafından belirlenmiştir.

Tulipa armena Boiss. var. *armena* (Soryas), bitkinin soğanı çiğ olarak yenir. Benzer bir kullanım Mükemre (2013) tarafından belirlenmiştir.

Urtica dioica L. (Gezıng), bulgur pilavına katılır. Benzer bir kullanım Özçelik (1987), Özçelik ve ark. (1990), Öztürk ve Özçelik (1991), Baytop (1994), Erol (1995), Şimşek ve ark. (2004) tarafından belirlenmiştir.

Vitis vinifera L. (Tiri), meyveleri yeniyor, yapraklarından sarma yapıyor,. Benzer bir kullanım Ertuğ (2000), Duran ve ark. (2001), Tugay ve ark. (2004), Korkut (2006), Akan ve ark. (2008), Satıl ve ark. (2008), Bulut (2008) tarafından belirlenmiştir. Kurutulmuş meyvelerinden hoşaf yapılır. Bu kullanım şekli ilk tez tarafımızda belirtilmiştir.

Ziziphora clinopodioides Lam. (Catır), bitki taze halde veya kurutulduktan sonra baharat olarak yemeklerde kullanılır. Benzer bir kullanım Uce ve Tunçtürk (2014) tarafından belirlenmiştir.

Tedavi Amaçlı Kullanılan Bitkiler

Araştırma alanımızın coğrafik yapısının etkisi, sağlık ve ulaşım imkânlarının yetersizliği, geçimin hayvancılığa dayanmasından dolayı yerli halk yabani bitkileri yakından tanımaktadır. Çeşitli hastalıkların tedavisi amacıyla yararlanılan bitkiler tabiattan toplanarak değerlendirilmektedir. Tedavi amaçlı kullanılan bitkilere ait veriler yörede yaşayan halk tarafından alınmıştır. Tedavi amaçlı kullanılan bu bitkilerin kullanım alanları yara iyileştirme, şeker hastalığı, basur, soğuk algınlığı, iltihaplanmalar, diş ağrısı, nefes darlığı ve enfeksiyona karşı hastalıkların tedavisi vb. kullanılan bitkiler

yer almaktadır. Bu bitkiler doğrudan çiğ olarak yendiği gibi çayı yapılarak ta kullanılmaktadırlar. Ayrıca tedavi amacıyla kullanılan bir bitki bazen birden çok farklı rahatsızlık için de kullanılabilir. (*Achillea vermicularis* Trin., *Cichorium intybus* L., *Cirsium simplex* C.A Mey. subsp. *armenum* (DC.) Petr., *Euphorbia grisophylla* M.L.S.Khan, *Helianthus tuberosus* L., *Helichrysum plicatum* DC. subsp. *plicatum*, *Tanacetum zahlbruckneri* (Náb.) Grierson, *Cardamine uliginosa* M.Bieb., *Quercus brantii* Lindl., *Quercus petraea* (Matt.) Liebl. subsp. *pinnatiloba* (K.Koch) Menitsky, *Prunella vulgaris* L., *Salvia verticillata* L. subsp. *verticillata*, *Salvia virgata* Jacq., *Silene vulgaris* (Moench) Garcke var. *vulgaris*, *Malva neglecta* Wallr., *Plantago lanceolata* L., *Plantago major* L. var. *intermedia* (Gilib.) Lange, *Plantago major* L. subsp. *major*, *Rheum ribes* L., *Cydonia oblonga* Mill., *Malus sylvestris* Mill. subsp. *mitis* (Wallr.) Mansf., *Rosa canina* L., *Rosa heckeliana* Tratt. subsp. *vanheurckiana* (Crép.) Ö.Nilsson, *Rosa hemisphaerica* Herrm., *Sambucus nigra* L., *Urtica dioica* L.)

Achillea vermicularis Trin. (Bovijan), ağza sinek girdiğinde bu bitki çiğnenip tükürülüyor ya da kaynatılıp suyu içiliyor. Romatizma ağrısında kullanılıyor. Literatür taramasında benzer bir kullanıma rastlanmadı.

Cardamine uliginosa M.Bieb. (Puz), basur tedavisi için kullanılır. Literatürde taramasında benzer bir kullanıma rastlanmadı.

Cichorium intybus L. (Talişk), kök ve gövdesindeki süt yaraların üzerine sürülür. Benzer bir kullanım Gümüş (1994) tarafından belirlenmiştir.

Cirsium simplex C.A Mey. subsp. *armenum* (DC.) Petr. (Kivar), Çiçeği kurutulup balın içine atılıp yeniyor. Nefes darlığına iyi geliyor. Literatürde taramasında herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

Cydonia oblonga Mill. (Ayva), yaprak kaynatılıp suyu içildiğinde ishale iyi gelir. Benzer kullanımlar Vural ve ark. (1997), Kazan (2007), Metin (2009) tarafından belirlenmiştir. Soğuk algınlığında bitkinin meyveleri tüketilir. Benzer bir kullanım Fujita ve Ark. (1995), Şimşek ve Ark. (2004) tarafından belirlenmiştir.

Euphorbia grisophylla M.L.S.Khan (Şilşilank), bitkinin sütü yara iyileştirici olarak kullanılır. Benzer bir kullanım Şenkardeş (2014) tarafından belirlenmiştir.

Helianthus tuberosus L. (Sevik), kökünden ilaç yapılıyor (iltihap sökücü, şeker hastalığı, taş düşürme, böbrek temizliyor). Benzer bir kullanım Baytop (1999) tarafından

belirlenmiştir. Göz hastalıklarına iyi geliyor. Literatür taramasında benzer bir kullanıma rastlanmadı.

Helichrysum plicatum DC. subsp. *plicatum* (Herdem taze), çiçekleri dahilen kaynatılıyor ve suyu içiliyor, öksürüğe iyi geliyor. Literatür taramasında benzer bir kullanıma rastlanmadı.

Malus sylvestris Mill. subsp. *mitis* (Wallr.) Mansf. (Seva çale), Şeker hastalığına iyi gelir. Kulak ağrısında meyvenin suyu damlatılır. Literatür taramasında benzer bir kullanımlara rastlanmadı.

Malva neglecta Wallr. (Nankiçuki), Adet sancısını kesmek için kaynatılıp suyu içilir. Benzer bir kullanım Ezer ve Arısan (2006), tarafından belirlenmiştir. Çocuğu olmayan kadınlar çocuk sahibi olmak için bu bitkiyi kaynatıp içiyorlar. Bu kullanım şekli ilk kez tarafımızca belirlenmiştir.

Quercus brantii Lindl. (Meşe), Mazisi(Andricus sternlichti) diş ağrılarında kullanılır. Ağrıyan dişin üzerine mazinin tozu dökülüyor ve 20 dakika sonra ağrı kesiliyor. Literatür taramasında benzer bir kullanıma rastlanmadı.

Quercus petraea (Matt.) Liebl. subsp. *pinnatiloba* (K.Koch) Menitsky (Meşe), Meyveleri şeker hastaları tarafından kullanılıyor. Literatür taramasında benzer bir kullanıma rastlanmadı.

Tanacetum zahlbruckneri (Náb.) Grierson (Papatya), soğuk algınlığında çayı yapılarak içilir. Benzer bir kullanım Mükemre (2013) tarafından belirlenmiştir.

Prunella vulgaris L. (Belgesing), Bitki kaynatılır ve suyu şeker hastalığı tedavisi için tüketilir. Literatür taramasında benzer bir kullanıma rastlanmadı.

Plantago lanceolata L. (Giyamembel), İltahaplı bölgenin üstüne yaprak sarılır iltihap akıtılana kadar bu işleme devam edilir. Benzer bir kullanım Tabata ve ark. (1994), Gümüş (1994), Yeşilada ve ark. (1995), Ertuğ (2000), Özgökçe ve Özçelik (2004), Türkoğlu ve ark. (2006), Onar (2006), Koçyiğit ve Özhatay (2006), Çakılcıoğlu ve ark. (2007), Eşen (2008), Yapıcı ve ark. (2009), Mükemre (2013) tarafından belirlenmiştir.

Plantago major L. var. *Intermedia* (Gilib.) Lange (Belgbrin), Bitkinin yaprakları iltihabın üstüne sarılarak iltihabın akıtılması sağlanır. Benzer bir kullanım Mükemre (2013), Şenkardeş (2014), Arı (2014), Uzun (2015) tarafından belirlenmiştir.

Plantago major L. subsp. *major* (Belgheviz), yapraklar taze olarak yaraların üzerine sarılıyor. Benzer bir kullanım Kaval (2011) tarafından belirlenmiştir.

Rheum ribes L. (*Revas*), yaprak ve kök şeker hastalığı tedavisinde kullanılır. Benzer kullanımlar Tuzlacı (1985) , Tuzlacı ve Doğan (2010), Kaval (2011) tarafından belirlenmiştir.

Rosa canina L. (Şilank), meyveler soğuk algınlığına karşı kaynatılıp içilir. Benzer kullanımlar Erol (1995), Yeşilada ve ark. (1995), Sezik ve ark. (1997), Şimşek ve ark. (2002), Tuzlacı (2006), Yeşil (2007), tarafından belirlenmiştir.

Rosa heckeliana Tratt. subsp. *vanheurckiana* (Crép.) Ö.Nilsson (Masür), meyveleri, karın ağrıları için kaynatılıp suyu içiliyor. Benzer kullanımlar Kaval (2011) ve Mükemre (2013) tarafından belirlenmiştir.

Rosa hemisphaerica Herrm. (Şilanok), bronşit ve soğuk algınlığına iyi gelir. Benzer kullanımlar Şimşek ve ark. (2004), Altundağ (2009), Altundağ ve Oztürk (2011) tarafından belirlenmiştir.

Salvia verticillata L. subsp. *verticillata* (Bareş), karın ağrısında yaprakları kaynatılıp içilir. Literatür taramasında benzer bir kullanıma rastlanmadı.

Silene vulgaris (Moench) Garcke var. *vulgaris* (Nermedewk), Kökü şeker hastalığında kullanılır. Literatür taramasında benzer bir kullanıma rastlanmadı. Bu kullanım şekli ilk kez tarafımızca belirlenmiştir.

Sambucus nigra L., meyveleri ilaç olarak kullanılıyor ve kilolu insanlar zayıflamak için meyveleri tüketiyor. Bu kullanım şekli ilk kez tarafımızca belirlenmiştir.

Urtica dioica L. (Gezing), ciltteki lekeler iyi gelir. Benzer kullanımlar Özçelik (1987), Özçelik ve ark. (1990), Öztürk ve Özçelik (1991), Baytop (1994), Erol (1995), Ertuğ (2002) tarafından belirlenmiştir. Romatizma için suyu kaynatılarak içilir Benzer kullanımlar Özçelik (1987), Özçelik ve ark. (1990), Öztürk ve Özçelik (1991), Baytop (1994), Erol (1995), Tabata ve ark. (1994), Sezik ve ark. (2001), tarafından belirlenmiştir. İdrar yolundaki iltihabı temizlemesi için kaynatılır ve suyu içilir. Benzer bir kullanım Koçak (1999) tarafından belirlenmiştir.

Mide ve bağırsak hastalıklarında bitki temizlenip haşlandıktan sonra üzerine süt dökülerek yenir. Benzer bir kullanım Bulut (2006) tarafından belirlenmiştir.

Yem Bitkisi Olarak Kullanılanlar

Araştırma alanı olan Bahçesaray(Müküs) ve çevresinde halk büyük ölçüde hayvancılıkla uğraşmaktadır. İklim koşulları nedeniyle besiciliği yapılan hayvanların yaz aylarında yaylara çıkartılarak beslenme ihtiyaçları karşılanmaktadır. Fakat zor geçen kış aylarında besin ihtiyacını karşılamak için yöre halkı sıkıntı yaşamaktadır. Bu nedenle hayvanların besin ihtiyacını karşılamak için yöre halkı araştırma sınırları içinde yer alan bazı bitkileri yaz aylarında biçerek kışa hazırlar ve hayvan yemi olarak kullanır. Hayva yemi olarak kullanılan bazı bitkiler; *Chaerophyllum crinitum* Boiss., *Crepis sancta* (L.) Bornm., *Gundelia cf. dersim* Vitek, Yüce & Ergin, *Inula salicina* L., *Campanula sclerotracha* Boiss., *Lathyrus tuberosus* L., *Medicago sativa* L. subsp. *sativa* L., *Stachys lavandulifolia* Vahl, *Trifolium pratense* L. var. *pratense*, *Viola odorata* L.

Campanula sclerotracha Boiss. (Nermedenk), bitki hayvan yemi olarak kullanılır. Literatürde bu bitkiye ait benzer bir kullanıma rastlanmamıştır.

Chaerophyllum crinitum Boiss. (Kitimendi), bitkinin toprak üstü kısmı hayvan yemi olarak kullanılır. Literatürde bu bitkiye ait benzer bir kullanıma rastlanmamıştır.

Crepis sancta (L.) Bornm. (Kulilkazer), bitkinin toprak üstü kısmı hayvan yemi olarak kullanılır. Benzer kullanımlar Gençay (2007), Gelse (2012) tarafından belirlenmiştir.

Gundelia cf. dersim Vitek, Yüce & Ergin (Kerenk), bitkinin toprak üstü kısmı hayvan yemi olarak kullanılır. Benzer kullanımlar Gençay (2007) tarafından belirlenmiştir.

Inula salicina L. (Giya sevk), toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılır. Benzer kullanımlar Mükemre (2013) tarafından belirlenmiştir.

Lathyrus tuberosus L. (Henc), hayvan yemi olarak kullanılıyor. Benzer kullanımlar Mükemre (2013) tarafından belirlenmiştir.

Medicago sativa L. subsp. *sativa* L. (Ket), Kurutulan bitki hayvan yemi olarak kullanılıyor. Benzer kullanımlar Mükemre (2013) tarafından belirlenmiştir. Bitkiyi tazeyken yiyen hayvanlarda şişkinlik oluyor. Literatürde bu bitkiye ait benzer bir kullanıma rastlanmamıştır.

Stachys lavandulifolia Vahl (Bareş), bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak değerlendirilir. Benzer bir kullanım Mükemre (2013) tarafından belirlenmiştir.

Trifolium pratense L. var. *pratense* (Nefel), bitkinin toprak üstü kısımları hayvan yemi olarak kullanılıyor. Benzer bir kullanım Vural (2008) tarafından belirlenmiştir.

Viola odorata L. (Binevş), yaprak hayvan yemi olarak kullanılır. Benzer kullanımlar Ertuğ (2000) ve Mükemre (2013) tarafından belirlenmiştir.

Yakacak Olarak Kullanılan Bitkiler

Araştırma alanımızda bölgede yaşayan halk çok eski zamanlardan bu yana doğada yer alan odunsu ve bazı otsu formları yakacak olarak kullanmaktadır. Araştırma alanında yakacak olarak kullanılan bitkiler; (*Quercus brantii* Lindl., *Quercus petraea* (Matt.) Liebl. subsp. *pinnatiloba* (K.Koch) Menitsky, *Acantholimon caryophyllaceum* Boiss. subsp. *caryophyllaceum*, *Amygdalus communis* L., *Crataegus meyeri* Pojark., *Crataegus monogyna* Jack. subsp. *monogyna*, *Crataegus orientalis* Pallan & Bieb. var. *orientalis*, *Pyrus syriaca* Boiss. var. *syriaca*, *Rosa heckeliana* Tratt. subsp. *vanheurckiana* (Crép.) Ö.Nilsson, *Salix alba* L, *Tamarix smyrnensis* Bunge)

Acantholimon caryophyllaceum Boiss. subsp. *caryophyllaceum* (Gungil), Toprak üstü kısımları yakacak olarak kullanılıyor. Literatürde taramasında herhangi bir kullanıma rastlanmadı.

Amygdalus communis L. (Badem), Kurumuş dalları yakacak olarak kullanılır. Benzer kullanımlar Mükemre (2013) ve Şenkardeş (2014) tarafından belirlenmiştir.

Crataegus meyeri Pojark. (Yumuşak), kurumuş gövde ve dallar yakacak olarak kullanılıyor. Benzer bir kullanım Şenkardeş (2014) tarafından belirlenmiştir.

Crataegus monogyna Jack. subsp. *monogyna* (Güvişk), kurumuş olan gövde ve dallar yakacak olarak kullanılıyor. Literatür taramasında benzer bir kullanıma rastlanmadı.

Crataegus orientalis Pallan & Bieb. var. *orientalis* (Yumuşak), kurumuş olan gövde ve dallar yakacak olarak kullanılır. Benzer bir kullanım Şenkardeş (2014) tarafından belirlenmiştir.

Pyrus syriaca Boiss. var. *syriaca*, (Avlesork), Kurumuş gövde ve dallar yakacak olarak kullanılır. Benzer bir kullanım Mükemre (2013) tarafından belirlenmiştir.

Quercus brantii Lindl. (Meşe), kurumuş olan gövde ve dallar yakacak olarak kullanılır. Benzer kullanımlar (Gencay, 2007), (Kaval, 2011) ve (Furkan, 2016) tarafından belirlenmiştir.

Quercus petraea (Matt.) Liebl. subsp. *pinnatiloba* (K.Koch) Menitsky (Meşe), .Bitki yakacak olarak kullanılır.

Rosa heckeliana Tratt. subsp. *vanheurckiana* (Crép.) Ö.Nilsson (Masür), Kurumuş gövde ve dallar yakacak olarak kullanılır. Literatür taramasında benzer bir kullanıma rastlanmadı.

Salix alba L. (Söğüt), Bitki yakacak olarak kullanılır. Benzer bir kullanım Mükemre (2013) tarafından belirlenmiştir.

Tamarix smyrnensis Bunge (Gerz), Kışın yakacak olarak kullanılıyor. Literatür taramasında benzer bir kullanıma rastlanmadı.

Diğer Kullanımlar

Araştırma sonucunda yukarıda belirtilen temel başlıklar altında verilen bitki kullanımları yanında sosyal hayatın değişik alanlarında kullanımı olan bitkilerde belirlenmiştir.

Chondrilla juncea L. var. *juncea*, *Gundelia* cf. *dersim* Vitek, Yüce & Ergin, *Juglans regia* L., *Lathyrus tuberosus* L., *Medicago sativa* L. subsp. *sativa* L., *Trifolium pratense* L. var. *pratense*, *Salvia verticillata* L. subsp. *amasiaca* (Freyn & Bornm.) Bornm., *Dactylorhiza umbrosa* (Kar. & Kir.) Nevski, *Salix alba* L., *Tamarix smyrnensis* Bunge, *Quercus brantii* Lindl., *Viola odorata* L.

Chondrilla juncea L. var. *juncea* (Talışk), Ahır ve tandırları temizlemek için kullanılır. Benzer bir kullanım Özüdoğru ve ark. (2011) tarafından belirlenmiştir.

Dactylorhiza umbrosa (Kar. & Kir.) Nevski (Salep), Yumruları dondurma yapımı için satılır. Benzer bir kullanım Mükemre (2013) tarafından belirlenmiştir.

Gundelia cf. *dersim* Vitek, Yüce & Ergin (Kerenk), Ayrıca ilkbahar aylarında pazar ve manavlarda satılmaktadır. Benzer kullanımlar Gencay (2007), Kaval (2011), Mükemre(2013) tarafından belirlenmiştir.

Juglans regia L. (Guz), Kabuğu boyar madde olarak kullanılır, kınaya renk vermesi için kabuk kısmı kınanın içine katılır. Benzer kullanımlar Eyüpoğlu ve ark. (1983), Vural ve ark. (1997), Ertuğ (1999), Özgökçe ve Yılmaz (2003), Tugay ve ark. (2004), Ertuğ (2004c) Satıl ve ark. (2006), Gencay (2007) tarafından belirlenmiştir.

Lathyrus tuberosus L. (*Henc*), süs bitkisi olarak kullanılmaktadır. Literatür taramasında benzer bir kullanıma rastlanmadı.

Medicago sativa L. subsp. *sativa* L. (*Ket*), taze bitkiyi fazla yiyen hayvanlarda şişkinlik oluyor hatta öldürüyor. Literatür taramasında benzer bir kullanıma rastlanmadı.

Quercus brantii Lindl. (Gokalak), Gokalak olarak adlandırılan (*Andricus curtisii*) çocuklar tarafından oyuncak olarak kullanılıyor. Literatür taramasında benzer bir kullanıma rastlanmadı.

Salvia verticillata L. subsp. *amasiaca* (Freyn & Bornm.) Bornm. (Giyareşk), Bitkinin kökü suda kaynatılır ve içine atılan ipin siyah renge boyanması sağlanır. Benzer bir kullanım Kaval (2011) tarafından belirlenmiştir.

Salix alba L. (Söğüt), İnce ve genç dallar sepet yapımında kullanılırdı. Benzer bir kullanım Ertuğ (2000), Deniz ve ark. (2010), Polat ve ark. (2013), tarafından belirlenmiştir.

Tamarix smyrnensis Bunge (Gerz), Ev ve ahırları temizlemek için süpürge yapımında kullanılıyor. Literatür taramasında benzer bir kullanıma rastlanmadı.

Trifolium pratense L. var. *pratense* (Nefel), Bitkiyi fazla tüketen hayvanda şişkinlik olur ve hayvan ölür. Benzer bir kullanım Mükemre (2013) tarafından belirlenmiştir.

Viola odorata L. (Binevş), Süs amaçlı park ve bahçelerde yetiştirilmektedir. Benzer bir kullanım Mükemre (2013) tarafından belirlenmiştir.

Sonuç

Çalışma yapılan alanında tespit edilen bitkilerin bazılarının kullanma şeklinin yöreye has oluşu yöre halkının geleneksel değerlerine bağlılığını göstermektedir. Araştırma alanında 185 kaynak kişiden alınan veriler sonucunda 28 familyaya ait 76 bitki taksonu ve bunlara ait yerel bilgiler toplanmıştır.

Toplanan bitkilerin 46'sı gıda, 26'sı tedavi, 10'u yem, 10'u yakacak, 3 el sanatları, 2'si ekonomik ve 2'sinin boyar madde olarak kullanıldığı tespit edilmiştir. Ayrıca 6 bitkinin de farklı alanlarda (süs, zehir, oyuncak vb.) kullanımları belirlenmiştir. 29 taksonun bugüne kadar bilinen kullanımlarından tamamıyla veya kısmen farklı amaç veya şekilde araştırma yaptığımız bölgede kullanıldıkları belirlenmiştir. Bunun yanı sıra bazen aynı amaç için birden fazla farklı takson da kullanılmaktadır. Araştırma sahasında gıda amaçlı kullanım, tedavi amaçlı kullanım, yem ve yakacak alanlarındaki kullanımlar ağır basmaktadır.

Gerek gıda olarak kullanılan ve gerekse doğal bitkilerle tedavide elde ettiğimiz verilerin özellikle orta yaş ve ileri yaşta kaynak kişilerden toplanması, genç kuşağın çok azının bu tür kullanımlar hakkında bilgi sahibi olması da düşündürücüdür. Bölgede yaşayan ileri yaşta kişiler yeni kuşaklara bilgileri aktarmadığı ve bu alanda yeterli çalışma yapılmadığı için çok değerli olan bu kültürel miras yok olmaktadır. Ayrıca modern yaşam şartlarının kolaylıkları ve olanakları araştırma alanımızda bulunan köylere kadar ulaştığından geleneksel yaşamın değişmesine neden olmuştur.

Ülkemizde yapılan etnobotanik çalışmalara insan sağlığı ve diğer kullanım amaçları bakımından son derece ihtiyaç duyulmaktadır. Ülkemiz doğal bitki türleri bakımından oldukça zengin bir ülkedir. Ülkemizdeki bu zenginliğin farkına varılması ve bu zenginliğe sahip çıkılması hem bitki çeşitliliğimizin korunması için, hem de besin maddelerinin ve doğanın kimyasal madde ve atıklardan uzak olması için üzerinde durulması gereken önemli bir konudur. Araştırma alanımızda erken, aşırı ve bilinçsiz otlama, kontrolsüz olarak bitki koparılması bölgede yer alan yabancı bitkilerin yetiştiği ortamı olumsuz etkileyen faaliyetler olarak görülmektedir. Bölgede yaşayan halkın bitkiler üzerinde olumsuz etkiler yaratan konular hakkında bilinçlendirilmesi, bitkiler üzerinde oluşan bu olumsuz etkilerin en aza indirilmesi gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Acarlar, M., Türkecan, A. (1986). Başkale (Van) batı ve kuzeybatısının jeolojisi. *MTA Genel Müdürlüğü Raporu*, No: 7913.m
- Acarlar, M., Bilgin, Z.A., Erkal, T., Güner, E., Şen, A.M., Umut, M., Elibol, E., Gedik, İ., Hakyemez, Y., Uğuz, M.F. (1991). Van Gölü doğu ve kuzeyinin jeolojisi. *MTA Genel Müdürlüğü Raporu*, No: 9469.
- Akan, H., Korkut, M.M., Balos, M.M. (2008). Arat dağı ve çevresinde (Birecik, Şanlıurfa) etnobotanik bir araştırma. *Science and Eng. J of Fırat Üniv.* 20 (1), 67-81.
- Abay, G., Kılıç, A. (2001). Pürenbeleni ve Yanıktepe (Mersin) yörelerindeki bazı bitkilerin yöresel adları ve etnobotanik özellikleri, *OT Sistematik Botanik Dergisi*, 8, (2): 97-104.
- Akbay, P., Başaran, A. (1997). *Urtica dioica* L. üzerinde çalışmalar. *XI. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı* (22-24 Mayıs 1996, Ankara), Ankara Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Bildiri kitabı, Ankara, 561.
- Akçoşkun, Ö., Ardıç, M. (2010). "Risk categories and ethnobotanical features of the Lamiaceae taxa growing naturally in Osmaneli (Bilecik/Turkey) and environs" *Biological Diversity and Conservation* 3/3, 31-45.
- Akdoğan, H., Akgün, B. (2006). Göksun (Kahramanmaraş) çevresinde halk ilacı olarak kullanılan bazı bitkisel gıdalar, *Türkiye 9. Gıda Kongresi*; 24-26 Mayıs, Bolu, 183-186.
- Akman, Y. (1990). *İklim ve biyoiklim*. Palme Yayınları, Mühendislik Serisi No: 103, Ankara.
- Akgül, A. (2008). *Midyat (Mardin) civarında etnobotanik*. Ege Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Alp, Ş. (2007). Van kenti ve çevresindeki geleneksel konut bahçelerinde kullanılan bitki materyalinin belirlenmesi, *Y.Y.Ü, Ziraat Fakültesi, Tarım Bilimleri Dergisi*, (J. Agric. Sci.), 17 (1): 1-6.
- Alpınar, K., Saçlı, S. (1996). Türkiye'deki etnobotanik çalışmalar hakkında bir bibliyografya, *XI.Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı*, Ankara, 1996.

- “Bildiri kitabı”, Ed. Coşkun, M., Ankara Üni. Ecz. Fak. Yay. No. 75, s. 157-166, Ankara (1997).
- Altan, Y., Uğurlu, E., Gücel, S. (1999). Şenkaya (Erzurum) ve çevresinin etnobotanik özellikleri. *I. International Symposium on Protection a Naturel Environment and Ehrami Karaçam*, Kütahya, 132–139.
- Altundağ, E., Özhatay, N. (2010). Iğdır ilinde geleneksel olarak kullanılan doğal baharat bitkileri (Doğu Anadolu Bölgesi), *20. Ulusal Biyoloji Kongresi*, 21-25 Haziran 2010, Pamukkale Üniversitesi, Denizli, 140-141.
- Arı, S. (2014). *Afyonkarahisar ve civarında halk tarafından kullanılan bazı bitkilerin etnobotanik özellikleri*. Afyon Kocatepe Üniversitesi: Doktora tezi.
- Asil, E., Şar, S. (1984). Mezopotamya uygarlıklarında eczacılık. *Ankara Eczacı Odası Bülteni*; 6 (3):74–77.
- Bağcı, Y. (2000). Aladağlar (Yahyalı- Kayseri) ve çevresinin etnobotanik özellikleri, *OT Sistematik Botanik Dergisi*, 7 (1): 89–94.
- Balkaş, Ö., Serdar, S. H., Erakman, B., Güngör, A., Pasin, C., Aksu, R. ve İşbilir, M. (1980). Başkale-Gürpınar-Çatak-Van alanının jeolojisi ve petrol olanakları. *TPAO Arama Grubu*, Rapor No: 1455. 24.
- Balos, M.M. (2007). *Zeytinbahçe ile Akarçay arasında kalan (Birecik) bölgesinin florası ve etnobotanik özellikleri*. Harran Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Baytop, A. (1994). Türkiye' de kullanılan yabani ve yetiştirilmiş aromatik bitkiler. *Doğa- Tr. J. of Phannacy*, 1 (2): 76–78.
- Baytop, T. (1999). Türkiye' de bitkilerle tedavi; geçmişte ve bugün, *Nobel Tıp Kitapevleri Ltd. Şti*, İstanbul, 480s.
- Bazgir, A., Sefidkon, F., Shaabani, A. (2005). Composition of the essential oil of *diplotaenia cachrydifolia* boiss. from Iran. *Journal of Essential Oil Research*. Vol. 17 Issue 5, p525-526, 2p.
- Birinci, S. (2008). *Doğu Karadeniz Bölgesinde doğal olarak bulunan faydalı bitkiler ve kullanım alanlarının araştırılması*. Çukurova Üniversitesi: Yüksek Lisans Tezi.
- Brummitt, R.K., Powell, C.E. (1992). Authors of plant names. *Royal Botanic Gardens*, Kew.

- Bulut, G. (2005). *Narman (Erzurum) ve köylerinde halk ilacı olarak kullanılan bitkiler*. Atatürk Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Bulut, Y. (2006). *Manavgat (Antalya) yöresinin faydalı bitkileri*. Süleyman Demirel Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Bulut, G.E. (2008). *Bayramiç (Çanakkale) yöresinde etnobotanik araştırmalar*. Marmara Üniversitesi: Doktora tezi.
- Burçak, M., Yıldırım, T. ve Yücel, M. (1997). Ağrı-Diyadin-Çermik sahası *jeotermaljeofizik etüt raporu*. MTA Rapor No: 10020.
- Cansaran, A., Kaya, F.Ö. (2010). Contributions of the ethnobotanical investigation carried out in Amasya district of Turkey (Amasya-Center, Bağlarüstü, Boğaköy and Vermiş villages; Yassıçal and Ziyaret towns), *Biological Diversity and Conservation*, 3/2 (2010); 97-116.
- Çakılcıoğlu, U., Türkoğlu, İ., Kürşat, M. (2007). Harput (Elazığ) ve çevresinin etnobotanik özellikleri. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları (Daum) Dergisi*. 5(2), 22-28.
- Çakılcıoğlu, U., Türkoğlu, İ. (2009). Çitli Ovası (Elazığ) ve çevresinin etnobotanik özellikleri. *Journal of New World Sciences Academy Ecological Life Sciences* 4(2), 81-85.
- Çalka, Ö., Akdeniz, N., Metin, A. and Behçet, L. (2005). Phototoxic dermatitis due to *Chenopodium album* in a mother and son. *Contact Dermatitis*.53:58-60.
- Çalka, Ö., Akdeniz N., Özkul, U., Karadağ, A.S., Behçet, L. (2011). Irritant contact dermatitis caused by *Ranunculus kotschy* Boiss. in 6 cases. *Contact Dermatitis* 64: 174-176.
- Çömlekçioğlu, N., Karaman, Ş. (2008). Kahramanmaraş şehir merkezindeki aktar'larda bulunan tıbbi bitkiler. *KSU Journal of Science and Engineering*, 11(1), 23-32.
- Cotton, C.M. (1996). *Ethnobotany principles and applications*, John Wiley & Sons, Chichester, 424s.
- Çubukçu, B., Özhatay, N. (1987). Anadolu halk ilaçları hakkında bir araştırma, *III. Milletlerarası Türk Folklor Kongresi Bildirileri*, (Özet Kitapçığı) 104.
- Davis, P. H. (1965-85). *Flora of Turkey and east aegean islands*. Vol. 1-9. *Edinburgh University Press*. Edinburgh.

- Davis, P. H., Mill, R. R., Tan, K. (1988). Flora of Turkey and the east aegean ıslands, Vol: 10, Supplement I, *Edinburgh Universty Press*, Edinburgh.
- Demir, M., Çelik, S., Noyan, Ö.F. (2010). Türkiye’de yetişen bazı önemli boya bitkilerinin üretim teknikleri ve elde edilen renklerin haslık dereceleri. *III. Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi*. Cilt: III Sayfa: 1187- 1196.
- Deniz, L. (2008). *Uşak Üniversitesi 1 Eylül Kampüsü (Uşak) florası ve etnobotanik açıdan değerlendirilmesi*. Afyon Kocatepe Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Dönmez, A. (2000). An Etnobotanical study in the Karagüney mountain (Kırıkkale): Uses Nutritional Value and Vernacular Names, *Hacettepe Bulletin of Natural Sciences and Engineering*, Series A, (28): 22–32.
- Doğan, Y., Başlar, S., Ay, G., Mert, H.H. (2004). The use of wild edible plants in western and central anatolia (Turkey), *Economic Botany* 58(4): 684-690.
- Duran, A. (1998). Akseki (Antalya) ilçesindeki bazı bitkilerin yerel adları ve etnobotanik özellikleri, *OT Sistemik Botanik Dergisi*, 5: (1), 77-92.
- Duran, A., Satıl, F., Tümen, G. (2001). Balıkesir yöresinde yabani meyveler ve etnobotanik özellikleri, *OT Sistemik Botanik Dergisi*, 8, (1), 87-94.
- Ekim, T., Koyuncu, M., Vural, M., Duman, H., Aytaç, Z. and Adıgüzel N. (2000). *Türkiye bitkileri kırmızı kitabı*. Ankara. Yayın no: 18.
- Elçi, B., Erik, S. (2006). Güdül (Ankara) ve çevresinin etnobotanik özellikleri. Hacettepe Üniversitesi, *Eczacılık Fakültesi Dergisi* Cilt 26 / Sayı 2/ ss. 57-64.
- Emberger, L. (1955). Une classification biogeographique des climats. *Rec. Trav. Lab. Bot. Fac. Sc.*, 7:3-43.
- Eşen, B. (2008). “*Aydınlık Köyü ve çevresinin (Erdemli/Mersin) etnobotanik özellikleri*” Selçuk Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Ertuğ, F. (1998). Orta Anadolu’da bir etnoarkeoloji ve etnobotanik çalışması. Karatepe’deki Işık: Halet Çember’e Sunulan Yazılar, İstanbul: Ege Yayınları.
- Ertuğ, F. (1999). Plants used in domestic handicrafts in central Turkey, *OT Sistemik Botanik Dergisi*, 6 (2):57-68.
- Ertuğ, F. (2000). An ethnobotanical study in central anatolia (Turkey), *Economic Botany*, 54 (2) : 155-182.

- Ertuğ, F. (2002). Bodrum yöresinde halk tıbbında yararlanılan bitkiler. *Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı Bildiriler*, (29-31 Mayıs 2002), 76-93.
- Ertuğ, F. (2003a). Ethnobotanical research in friday markets of Bodrum (Muğla, Turkey), *Delpinoa* 45: 167–172.
- Ertuğ, F. (2003b). Bodrum mutfağında “ OT KÜLTÜRÜ”: I, Yenen Doğal Otlar, Türk Mutfak Kültürü Üzerine Araştırmalar, 10: 49–70.
- Ertuğ, F. (2004a). Etnobotanik çalışmaları ve Türkiye’de yeni açılımlar. *Kepikeç*, 18: 181-187.
- Ertuğ, F. (2004b). Wild edible plants of Bodrum area (Muğla, Turkey), *Turk J. Bot*, 28: 161-174.
- Ertuğ, F. (2004c). Buldan mutfak kültürü üzerinde bir deneme, Türk mutfak kültürü üzerine araştırmalar; Dosya: *Ot Kültürü ve Yemekler*, 11: 335-370.
- Ertuğ, F. Tümen, G., Çelik, A., Dirmenci, T. (2004) . Buldan (Denizli) etnobotanik alan araştırması, *TÜBA Kültür Envanteri Dergisi*, 2/187-218.
- Ertuğ, F. Tümen, G. (2004). Buldan (Denizli) etnobotanik envanter çalışması. İstanbul.
- Ertuğ, Z. F. (2005). Proceeding of the IVth international congress of ethnobotany (ICEB 2005). Ethnobotany: At the junction of the continents and the disciples. İstanbul-Turkey.
- Ertuğ, F. (2006). An overview of the plaited crafts of Turkey (Anatolia and Thrace). Proceedings of the IVth International Congress of Ethnobotany, F. Ertuğ, ed., 297-306, İstanbul:Ege Yayınları.
- Evren, H. (1991). Elazığ yöresinden toplanmış Fabaceae ve Asteraceae familyalarına ait tıbbi ve endüstriyel bitkiler, *Fırat Havzası Tıbbi ve Endüstriyel Bitkileri Sempozyumu*, Elazığ, 127–135.
- Eyüpoğlu, Ü., Okaygün, I., Yaraş, F. (1983). Doğal boyalarla yün boyama. *Uygulamalı Eğitim Vakfı Bülteni*. İstanbul.
- Ezer, N., Avcı, K. (2004). Çerkeş (Çankırı) yöresinde kullanılan halk ilaçları. *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi* Cilt 24/ Sayı 2/ss. 67-80.
- Ezer, N., Arısan, Ö. (2006). Folk medicine in Merzifon (Amasya, Turkey), *Turk. J. Bot.* 30, 223-232.

- Fırat, M. (2002). *Bahçesaray (Van) ve Çevresi Florası Üzerine Bir Araştırma*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi: Yüksek lisans tezi, (basılmamış).
- Fırat, M. (2013). *Ferhenga Naven Rıweken Bi Kurdi (Kürtçe Bitki Adları Sözlüğü)*. Ankara: Sitav Yayınları.
- Fujita, T., Sezik, E., Tabata, M., Yeşilada, E., Honda, G., Takeda, Y., Tanaka, T., Furkan, M.K. (2016). *Adıyaman ilinde yetişen bazı bitkilerin etnobotanik özellikleri*. Adıyaman Üniversitesi.
- Gelse, A (2012). *Adıyaman ve çevresinin etnobotanik özellikleri*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Gencay, A. (2007). *Cizre (Şırnak)'nin etnobotanik özellikleri*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Gönüz, A., Yağan, D. B., Hürkan, K., Ataş, S., Döver, E.(2008). Çan (Çanakkale-Türkiye) İlçesi Bitkisel Değerleri. *Çan Değerleri Sempozyumu*, Bildiriler,13-32.
- Graham, L.E., Graham, J.M., Wilcox, L.M., (2004). Bitkiler ve insanlar. Bölüm 2. Bitki Biyolojisi (çeviri Editor: Kani IŞIK) Antalya: Palme Yayıncılık, 14-29s.
- Gümüş, İ. (1994). Ağrı yöresinde yetişen bazı faydalı bitkilerin yerel adları ve kullanışları. *Tr. J. Of Botany*. (18), 107-112.
- Güner, A., Özhatay, N., Ekim, T., Başer, K.H.C. (eds.) (2000). *Flora of Turkey and East Eagen Islands*, vol. 11, (Supplement 2) Edinburgh University Pres, Edinburgh.
- Güner, A., Aslan, S., Ekim, T., Vural, M., Babaç, M.T. (edlr.) (2012). *Türkiye bitkileri listesi (damarlı bitkiler)*. *Nezahat Gökyiğit Botanik Bahçesi ve Flora Araştırmaları Derneği Yayını*. İstanbul.
- Gürhan, G., Ezer, N. (2004). Halk arasında hemoroit tedavisinde kullanılan bitkiler. *I. Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi*, Cilt 24/ Sayı 1/ ss. 37-55.
- Harkiss K.J. and Salehy Surmaghy M.H. (1988). Constituents of the essential oil of the fruits of *D. cachrydifolia*. *Planta Med.*, 54, 342-3.
- Heinrich, M., Barnes, J., Gibbons, S., Williamson, E.M. (2004). *Fundamentals of pharmacognosy and phytotherapy*. Churchill Livingstone, Edinburgh.
- Honda, G., Yeşilada, E., Tabata, M., Sezik, E., Fujita, T., Takeda, Y., Takaishi, Y., Tanaka, T. (1996). *Traditional medicine in Turkey VI. folk medicine in west*

- anatolia: Afyon, Kütahya, Denizli, Muğla, Aydın provicens. *Journal of Ethnopharmacology* 53/ ss.75-87.
- Höft, M., Barik, S. K., Lykke, A. M.(1999). Quantitative ethnobotany. *People and Plants Working Paper* 6, s. 1-3.
- Innocenti, F., Mazzuoli, R., Pasquare, G., Radicati, F. (1976). Evolution of the volcanism in the area of interaction between the Arabian, Anatolian and Iranian plates (Lake Van, Eastern Turkey). *Journal of Volcanology and Geothermal Research*, 1: 103-112.
- Işık, S., Gönüz, A., Arslan, Ü., Öztürk, M. (1995). Afyon (Türkiye) İlindeki bazı türlerin etnobotanik özellikleri. *OT Sistemik Botanik Dergisi* 2(1): 161-166.
- Karaca, A. (2008). Aydın yöresinde bal arılarının (*Apis mellifera* L.) yararlanabileceği bitkiler ve bazı özellikleri, *ADÜ Ziraat Fakültesi Dergisi*, 5(2):39-66.
- Karadağ, R. (2007). Doğal boyamacılık. Ankara.*Geleneksel El Sanatları ve Mağazalar İşletme Müdürlüğü*.
- Karadaş, S., Güler,A., Şahin, M. & Behçet, L. (2010). 32 haftalık gebede deli banotu zehirlenmesi. 8. *Ulusal Jinekoloji ve Obstetrik Kongresi* 18-23 Mayıs 2010. Antalya. Türk Jinekoloji ve Obstetrik Derneği Dergisi. Cilt: 7 Kongre Özel sayısı. p.: 74.
- Karamandere, İ.H., Can, A.R., Coşkun, B., Güner, A., Çağlar, F., Polat, Z., Tarakçıoğlu, H., Yıldırım, T. (1984). Zilan deresi (Van-Erciş) jeolojisi ve Jeotermal enerji olanakları. MTA Rap. No: 7793 (yayımlanmamış), Ankara.
- Kaval, İ. (2011). *Geçitli (Hakkari) ve çevresinin etnobotanik özellikleri*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Kazan, D. (2007). *Ortaca (Muğla) ilçesinin etnobotaniği*. Muğla Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Kendir, Gülsen, and Ayşegül Güvenç.(2010). "Etnobotanik ve Türkiye’de yapılmış etnobotanik çalışmalara genel bir bakış." *Hacettepe Üniversitesi Eczacılık Fakültesi Dergisi* 30.1 (2010): 49-80.
- Keskin, M., Alpınar, K. (2002). Kışlak (Yayladağı/Hatay) hakkında etnobotanik bir araştırma, *OT Sistemik Botanik Dergisi* 9 (2); 91-100.

- Kıran, Ö. (2006). *Kozan yöresi florasındaki tıbbi bitkiler ve bunların halk tıbbında kullanışı*. Çukurova Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Kırbağ, S., Kürşat, M., Zengin, K.F. (2005). Elazığ'da tıbbi amaçlar için kullanılan bazı bitki ekstraktlarının antimikrobiyal aktiviteleri. *Doğu Anadolu Bölgesi Araştırmaları Dergisi*, 168-171.
- Kırbağ, S., Zengin, F. (2006). Elazığ yöresindeki bazı tıbbi bitkilerin antimikrobiyal aktiviteleri. Yüzüncü Yıl Üniversitesi, Ziraat Fakültesi, *Tarım Bilimleri Dergisi*, (J. Agric. Sci.), 16(2): 77-80.
- Kızıllarslan, Ç. (2008). "*İzmit Körfezi'nin güney kesiminde etnobotanik bir araştırma*" İstanbul Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Koca, A. (2003). *flora and ethnobotany of the Akçakoca district (Düzce)*, Hacettepe Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Koca, D.A., Yıldırım, Ş. (2010). Ethnobotanical properties of Akçakoca district in Düzce (Turkey). *Hacettepe J. Biol. & Chem.*, 38 (1) 63-69.
- Kocabaş, Y. Z., GEDİK, O. (2016). Kahramanmaraş il merkezi semt pazarlarında satılan bitkiler hakkında etnobotanik araştırmalar. *Iğdır Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, 6.4: 41-50.
- Koçak, S. (1999). *Karaman yöresinde etnobotanik bir araştırma*. İstanbul Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Koçyiğit, M. (2005). *Yalova ilinde etnobotanik bir araştırma*. İstanbul Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Koçyiğit, M., Özhatay, N. (2006). Wild plants used as medicinal purpose in Yalova (Northwest Turkey). İstanbul University, Faculty of Pharmacy, *Department of Pharmaceutical Botany*, 34416 Beyazıt-İstanbul, TURKEY Turkish J. Pharm. Sci. 3 (2), 91-103.
- Korkut, M. (2006). *Arat Dağı (Şanlıurfa) florası ve etnobotanik özellikleri*. Harran Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Koyuncu, O. (2005). "*Geyve (Sakarya) floristik ve etnobotanik açıdan incelenmesi*" Eskişehir Osmangazi Üniversitesi: Doktora tezi.

- Koyuncu, O., Yaylacı Koray, Ö., Öztürk, D., Erkara Potoğlu, İ., Savaroğlu, F., Mart, S. (2006). *Bahçe ve Hasanbeyli (Osmaniye) halkın kullandığı doğal bitkilerin etnobotanik yönden araştırılması*. Çukurova Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Malyer, H., Özaydın, S., Tümen, G., Er, S. (2004). Tekirdağ ve çevresindeki aktarlarda satılan bazı bitkiler ve tıbbi kullanım özellikleri. *Dumlupınar Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Dergisi*, Sayı 7, 103-112.
- Melikoğlu, G. (1987). *Giresun ili halk ilaçları üzerinde farmakognozik ön araştırmalar*. İstanbul Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Metin, A., Çalka, Ö., Behçet, L., Yıldırım, E. (2001). Phytodermatitis from *Ranunculus damascenus*. *Contact Dermatitis*, 44: 183.
- Metin, A., Çalka, Ö., Akdeniz, N., Behçet, L. (2005). Phytodermatitis from *Ceratocephalus falcatus*, *Contact Dermatitis*, 52: 314-316.
- Metin, A. (2009). *Mut ve çevresinde yetişen bitkilerin (Mersin) etnobotanik özellikleri*. Selçuk Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Mükemre, M. (2013). *Konalga, Sırmalı, Dokuzdam Köyleri (Çatak-Van) ve çevrelerinin etnobotanik özellikleri*. Yüzüncü Yıl Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Onar, S. (2006). “*Bandırma (Al(A) Balıkesir) ve çevresinin etnobotaniği*” Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Oral, D. Ç. (2007). *Konya ilinde kullanılan halk ilaçları üzerinde etnobotanik araştırmalar*. Gazi Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Ospankulova, E. (2005). *Türkiye etnobotanik araştırmalar veri tabanı*, İstanbul Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Özcan M, Bağcı Y, Ertugrul K, Novak J. (2004). Comparison of the leaf, root and fruit oils of *diplotaenia cachrydifolia* from Turkey. *Journal Of Essential Oil Research* 16 (3): 211-213.
- Özçelik, H. (1987). Akseki yöresinde doğal olarak yetişen bazı faydalı bitkilerin yerel adları ve kullanılışları. *TÜBİTAK, Doğa Türk Botanik Dergisi*, 11 (3) 316-321.
- Özçelik, H., Ay, G., Öztürk, M. (1990). Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun ekonomik yönden önemli bazı bitkileri. *X.Ulusal Biyoloji Kongresi, Bildirileri*, (18-20 Temmuz 1990, Erzurum), 1-10.

- Özçelik, H. (1992). On the herbal cheese from east Anatolia (Turkey). *Journal of Economic Botany, New York Botanical Garden, Bronx, NY* 10458.
- Özçelik, H. (1994), Notes on economic plants. *Economic Botany*, 48 (2): 214-221.
- Özçelik, H., Sağmanlıgil, H. (1993). Van Gölü havzasının zehirli bitkileri, *YYÜ Vet. Fak. Der.*, 4 (1-2) 171-189.
- Özçelik, M.M. (2016). Bitkisel kaynaklı bazı fonksiyonel gıdalar. Süleyman Demirel Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi* 9(1):57-68,2015.
- Özhatay, N., Koyuncu, M., Atay, S., Byfield, A. (1997). Türkiye'nin doğal tıbbi bitkilerinin ticareti hakkında bir çalışma. *Doğal Hayatı Koruma Derneği, İstanbul*.
- Özhatay, N., Kültür, Ş. (2006). Check list of additional taxa to the supplement flora of Turkey. *III, Tr. J. Of Botany* 30, 281–316.
- Özgen, U., Kaya, Y., Maksut, C. (2004). Ethnobotanical studies in the villages of the district of Ilıca (Erzurum), Turkey, *Economic Botany* 58(4): 691-696.
- Özgökçe, F. (1999). Vangölü havzasında yetiştirilen bazı otsu bitkilerin yakacak olarak değerlendirilmesi üzerine düşünceler. *International Symposium on Protection of Natural Environment and Ehrami Karaçam*. 23-25 September 1999, Kütahya, 784-791.
- Özgökçe, F., Yılmaz, İ. (2003). Dye plants of east anatolia region (Turkey), *Economic Botany*, 57 (4): 454-460.
- Özgökçe, F., Özçelik H. (2004). Ethnobotanical aspects of some taxa in east anatolia (Turkey), *Economic Botany*, 58 (4): 697-704.
- Özkan Gençler, A., Koyuncu, M. (2005). Traditional medicinal plants used in Pınarbaşı area (Kayseri-Turkey). *Turkish J. Pharm. Sci.* 2(2), 63-82.
- Öztürk, M., Özçelik, H. (1991). Doğu Anadolu'nun faydalı bitkileri. *Semih Ofset Basım Tesisleri, Ankara*.
- Öztürk, A., Öztürk, S., Kartal, Ş. (2000). Van otlı peynirlerine katılan bitkilerin özellikleri ve kullanılışları, *OT Sistematik Botanik Dergisi*, 7 (2):167-179.
- Öztürk M., Dinç M. (2005). Nizip (Aksaray) bölgesinin etnobotanik özellikleri. *OT Sistematik Botanik Dergisi*, (12)1: 93-102.

- Öztürk, F., Dölarslan, M., Gül, E. (2016). Etnobotanik ve tarihsel gelişimi. *Türk Bilimsel Derlemeler Dergisi*, (2), 11-13. Retrieved from <http://dergipark.gov.tr/derleme/issue/35098/389371>.
- Pieroni, A., Quave, C. (2005). Traditional pharmacopoeias and medicines among Albanians and Italians in Southern Italy: A comparison, *Journal of Ethnopharmacology* 101: 258–270.
- Pieroni, A., Dibra, B., Grishaj, G., Grishaj, I., Maçai, S. G. (2005). Traditional phytotherapy of the albanians of Iepushe. Northern Albanian Alps, *Fitoterapia* 76: 379 – 399.
- Polat, R., Selvi, S., Çakılcıoğlu, U., Açar, M. (2012). Investigations of ethnobotanical aspect of wild plants sold in Bingöl (Turkey) local markets, *Biological Diversity and Conservation*, 5/3 (2012) 155-161
- Saçlı, S. (1996). *Kazdağı ve çevresinde tıbbi amaçla kullanılan bazı bitkiler üzerinde morfolojik araştırmalar*. İstanbul Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Saçlı, S., Akalın, E. (2001). Preliminary ethnobotanical study from Kaz Dağı (Balıkesir/Çanakkale). I: Uses and Vernacular Names *İstanbul Ecz. Fak. Mec.*, 34(2).
- Saday, H. (2009). “*Güzeloluk köyü ve çevresinin (Erdemli/Mersin) etnobotanik özellikleri*” Selçuk Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Sarıkan, I. (2007). *Kazdağları yöresinin geleneksel ilaçların saptanması*. Ege Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Sarper, F., Akaydın, G., Şimşek, I., Yeşilada, E. (2009). An ethnobotanical field survey in the Haymana district of Ankara province in Turkey, *Turk. J. Biol.* 33/ ss.79-88.
- Satıl, F., Tümen, G., Dirmenci, T., Çelik, A., Arı, Y., Malyer, H. (2006). Kazdağı milli parkı ve çevresinde (Balıkesir) etnobotanik envanter çalışması, *Tüba Kültür Envanteri Dergisi* 5/ 171-187.
- Satıl, F., Akçiçek, E., Selvi, S. (2008). Madra Dağı (Balıkesir/İzmir) ve çevresinde etnobotanik bir çalışma. *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi* 1 (1): 31-36.

- Savran, A., Bağcı, Y., Kargıoğlu, M. (2008). Gemerek (Sivas) ve çevresindeki bazı bitkilerin yerel adları ve etnobotanik özellikleri. *Afyon Kocatepe Üniversitesi Fen Bilimleri Dergisi* 1 (3): 313-321.
- Sayar, A., Güvensen, A., Özdemir, F., Öztürk, M. (1995). Muğla (Türkiye) ilindeki türlerin etnobotanik özellikleri. *OT Sistematiik Botanik Dergisi*, 2 (1): 151–160.
- Sezik, E. (1991). Türkiye’de halk ilacı araştırmaları ve önemi. *IX. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı Bildiriler*. 16-19 Mayıs 1991, Eskişehir.
- Sezik, E., Tabata, M., Yeşilada, E., Honda, G., Goto, K., Ikeshiro, Y. (1991). Traditional medicine in Turkey I. folk medicine in northeast anatolia; *Journal of Ethnopharmacology* 35/ 191-196.
- Sezik, E., Yeşilada, E., Tabata, M., Honda, G., Takaishi, Y., Fujita, T., Tanaka, T., Takeda, Y. (1997). Traditional medicine in Turkey VII. folk medicine in east anatolia; Erzurum, Erzincan, Ağrı, Kars, Iğdır Provinces, *Economic Botany* 51 (3) pp. 195-211.
- Sezik, E., Yeşilada, E., Honda, G., Takaishi, Y., Takeda, Y., Tanaka, T. (2001). Traditional medicine in Turkey X. folk medicine in central anatolia. *Journal of Ethnopharmacology* 75/ 95-115.
- Şenel, M., Acarlar, M., Çakmaköđlu, A., Dağer, Z., Erkanol, D., Örcen, S., Taşkıran, M.A., Ulu, Ü., Ünal, M.F., Yıldırım, H. (1984). Özalp (Van) - İran Sınırı arasındaki alanın jeolojisi. *MTA Genel Müdürlüğü Raporu*, No:7623, Ankara.
- Şenkardeş, İ. (2014). *Nevşehir' in güney ilçelerinde (Acıgöl, Derinkuyu, Gülşehir, Nevşehir-Merkez, Ürgüp) etnobotanik araştırmalar*. Marmara Üniversitesi, Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Şimşek, İ., Aytekin, F., Yeşilada, E., Yıldırım, Ş. (2001). Ankara Gölbaşı’nda yabani bitkilerin kullanılış amaçları ve şekilleri üzerinde bir araştırma. *OT Sistematiik Botanik Dergisi*, 8 (5), 15-120.
- Şimşek, İ., Aytekin, F., Yeşilada, E., Yıldırım, Ş. (2002). Anadolu’da halk arasında bitkilerin kullanılış amaçları üzerinde etnobotanik bir araştırma. *Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler*. (29- 31 Mayıs 2002), Eskişehir.

- Şimşek, I., Aytekin, F., Yeşilada, E., Yıldırım, Ş. (2004). Anadolu'da Halk Arasında Bitkilerin Kullanış Amaçları Üzerinde Etnobotanik Bir Araştırma, 14. Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı, Bildiriler, 434-457.
- Tabata, M., Honda, G., Sezik, E., Yeşilada, E. (1993). A report on traditional medicine and medicinal plants in Turkey, J.Faculty of Pharmaceutical Sciences, Kyoto University, Kyoto-Japan.
- Tabata, M., Sezik, E., Honda, G., Yeşilada, E., Fukui, H., Goto, K. and Ikeshiro, Y. (1994). Traditional medicine In Turkey III. folk medicine in east anatolia; Van and Bitlis Provinces, *Int. J. Pharmacog*, 32: 3-12.
- Tanker, N. (1967). Kenger kahvesini veren bitki: *Gundelia tournefortii* L. İstanbul Üniv. *Ecz. Fak. Mec.*, 1967; 3 (2): 63-74.
- Ternek, Z. (1947). Van Gölü güney bölgesinin jeolojisi. *MTA Genel Müdürlüğü Raporu*, No: 2030, Ankara.
- Tonbul, S., Altan, Y. (1989). Elazığ yöresinde halkın çeşitli amaçlar için yararlandığı bazı bitkiler, *Fırat Üniversitesi Dergisi (Sosyal Bilimler)*, 3 (2): 267-278.
- Towsend, C.C. Guest, E. (eds.) (1966-1985). Flora of Iraq. Vol. 1-4;8;9. Ministry of Agriculture Republic of Iraq, Baghdad.
- Töngel, M.Ö., Ayan, İ. (2005). Samsun ili çayır ve meralarında yetişen bazı zararlı bitkiler ve hayvanlar üzerindeki etkileri, *OMÜ Zir. Fak. Dergisi*, 20 (1): 84-93.
- Tugay, O., Ertuğrul K., Yıldız, E. (2004). Başarakavak (Konya) kasabası etnobotanik alan araştırması, *Tüba Kültür Envanteri Dergisi* 4/ 245-256.
- Tugay, O., Koçer, E. (2009). Yazır Köyü'nde (Selçuklu/Konya) gıda ve içecek olarak kullanılan doğal bitkiler, *S.Ü Fen Fakültesi Dergisi*, Sayı:33/ 79-84.
- Tutin, T.G., Heywood, V.H., Burges, N.A., Moore, D.M., Valentine, D.H., Walters, S.M., Webb, D.B. (1964-1981). Flora Europaea. Univ. Press, Cambridge, Vol. 1-5.
- Tuzlacı, E. (1985). Türkiye'de bitkilerin yöresel kullanışları (I), *J.Pharm. Univ. Mar*, 1 (1-2), 101-106.
- Tuzlacı, E., Yazıcıoğlu, A. (1996). Folk medicinal of Trabzon (Turkey). *Fitoterapia*, 67 (4) 307-318.
- Tuzlacı, E. (2006). Şifa niyetine Türkiye'nin bitkisel halk ilaçları, 1. Basım, Haziran.

- Tuzlacı, E., İşbilen, D.F.A., Bulut, G. (2010). Turkish folk medicinal plants, VIII: Lalapaşa (Edirne). *Marmara Pharmaceutical Journal* 14: 47-52.
- Tuzlacı, E., Doğan, A. (2010). Turkish folk medicinal plants, IX: Ovacık (Tunceli), *Marmara Pharmaceutical Journal* 14: 136-143.
- Tümen, G. (1989). Labiatae family as medicinal plants from Balıkesir district in Turkey, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakülteleri Dergisi*, Cilt: IV, Sayı:2.
- Tümen, G., Sekendiz, A. (1993). Balıkesir ve merkez köylerinde halk ilacı olarak kullanılan bitkiler. VIII. *Bitkisel İlaç Hammaddeleri Toplantısı*, Bildiriler, İstanbul Üniversitesi Eczacılık Fakültesi, Yayın No:64.
- Türkecan, A., Dönmez, M., Özgür, İ.B., Mutlu, G., Sevin, D., Bulut, V. (1992). Patnos-Tutak-Hamur (Ağrı) yöresinin jeolojisi ve volkanik kayaların petrolojisi. MTA Rap. No: 9434 (yayımlanmamış), Ankara.
- Türkoğlu, İ. (2000). *Elazığ ilindeki etnobotanik değeri olan taksonların araştırılması*. Fırat Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Türkoğlu, İ., Civelek, Ş., Kürşat, M. (2006). Gözeli ve Kavak ovalarında (Elazığ) etnobotanik bir araştırma. PS-107, 18. *Ulusal Biyoloji Kongresi*, Kuşadası/Aydın.
- Türkoğlu, İ., Kürşat, M., Civelek, Ş. (2006). Karga Dağı (Elazığ) ve çevresindeki bazı bitkilerin yöresel adları. PS-092, 18. *Ulusal Biyoloji Kongresi*, Kuşadası/Aydın.
- Türkunal, S. (1980). Doğu ve Güneydoğu Anadolu'nun jeolojisi. *TMMOB Jeoloji Mühendisleri Odası Yayını*, 8, Ankara. 64.
- Tütenocaklı, T. (2002). *Ayvacık (Bl. Çanakkale) ve çevresinin etnobotaniği*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Uce, İ., Tunçtürk, M., 2014. Hakkâri'de doğal olarak yetişen ve yaygın olarak kullanılan bazı yabancı bitkiler. *Biyoloji Bilimleri Araştırma Dergisi* 7 (2): 21-25, 2014.
- Uysal, G., 2008. *Köyceğiz (Muğla) ilçesinin etnobotaniği*. Muğla Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Uysal, İ., Avcıoğlu, N., Karabacak, N. (2008). Çan ilçesinin köylerinde kullanılan tıbbi bitkiler. *Çan Değerleri Sempozyumu*, Bildiriler, (28-29 Ağustos 2008), 127-142.

- Uysal, İ., Onar, S., Karabacak, E., Çelik, S. (2010). Kapıdağ Yarımadası'nın (Türkiye) etnobotanik özellikleri, *Çan Değerleri Sempozyumu, Bildiriler*, (28-29).
- Uzun, M. (2015). *İnönü Ve Mihalgazi (Eskişehir) ilçe ve köylerinde etnobotanik araştırmalar*. Anadolu Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Vedat Gürsoy, O., Kahraman Gürsoy, U. (2004). Anadolu'da diş ve dişeti ile ilgili hastalıkları tedavisinde halk arasında yaygın olarak kullanılan bitkiler, kullanım şekilleri ve bitkisel özellikleri. *Cumhuriyet Üniversitesi Diş Hekimliği Fakültesi Dergisi* Cilt: 7 Sayı:1-2004.
- Vural, M., Karavelioğulları, F, A., Polat, H. (1997). Çiçekdağı (Kırşehir) ve çevresinin etnobotanik özellikleri, *OT Sistemik Botanik Dergisi*, 4 (1):117-124.
- Vural, G. (2008). *Honaz Dağı ve çevresindeki bazı doğal bitkilerin etnobotanik özellikleri*. Afyon Kocatepe Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Yaldız, G., Yüksek, T., Şekeroğlu, N. (2010). Rize İli Florasında Bulunan Tıbbi ve Aromatik Bitkiler Kullanım Alanları. *III. Ulusal Karadeniz Ormanlık Kongresi* (20-22 Mayıs 2010). Cilt: III. Sayfa: 1176-1186.
- Yapıcı, Ü, İ., Hoşgören, H., Saya, Ö. (2009). Kurtalan (Siirt) ilçesinin etnobotanik özellikleri, *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi*, 12/ 191-196.
- Yeşilada, E., Honda, G., Sezik, E., Tabata, M., Fujita, T., Tanaka, T., Takeda, Y., Takaishi, Y. (1995). Traditional Medicine In Turkey V. Folk Medicine In the Inner Taurus Mountains. *Journal of Ethnopharmacology*, 46: 133-152.
- Yeşilada, E., Sezik, E., Honda, G., Takaishi, Y., Takeda, Y., Tanaka, T. (1999). Traditional Medicine In Turkey IX. Folk Medicine in north-west Anatolia. *Journal of Ethnopharmacology*, 64 /195-210.
- Yeşil, Y. (2007). *Kürecik (Akçadağ/Malatya) bucağında etnobotanik bir araştırma*. İstanbul Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Yıldırım, Ş., Terzioğlu, Ö., Özgökçe, F., Türközü, D. (2008). Ethnobotanical and pharmacological uses of some plants in the districts of Karpuzalan and Adıgüzel (Van-Turkey), *Journal of animal and veterinary advances* 7 (7):873-878.

- Yıldırım, Ş. (1991). Munzur Dağlarının tıbbi ve endüstriyel bitkileri. *Fırat Havzası Tıbbi ve Endüstriyel Bitkileri Sempozyumu*, Ankara. 83-102.
- Yıldırım, Ş. (1994). Local names of some plants nom Munzur Dağları (Erzincan - Tunceli) and the Use of A Few of Them (II). *OT Sistematik Botanik Dergisi*, 1 (2):43-46.
- Yıldırım, S. (2004). Etnobotanik ve Türk etnobotaniği. *Kebikeç İnsan Bilimleri için Kaynak Araştırmaları Dergisi*, 17, s. 175-193.
- Yüzbaşıoğlu, E. (2010). *Reşadiye (A6, Tokat, Türkiye) ve çevresinin etnobotaniği*. Çanakkale Onsekiz Mart Üniversitesi: Yüksek lisans tezi.
- Zohary, M. (1966-1986). *Flora Palaestina*. Vol. 1-4, Jerusalem Acedemic Pres., Israel.

EKLER**Ek.1. Araştırma Alanında Kullanımı Belirlenmiş Olan Bitkiler**

No	Familiya	Cins/Tür adı	Yerel ad	Kullanım kodu	Örnek no
1	Amaranthaceae	<i>Amaranthus retroflexus</i> L.	Lexandur	IA2	EK1252
2	Apiaceae	<i>Heracleum persicum</i> Desf.	So	IA2	EK1017
3		<i>Eryngium billardierei</i> F. Delaroche	Tusi	IA2	EK1225
4		<i>Chaerophyllum crinitum</i> Boiss.	Kitimendi	IA2, IVA	EK1178
5	Asteracea	<i>Achillea vermicularis</i> Trin.	Bovijan	IIA1	EK1212
6		<i>Centaurea iberica</i> Trev. ex Sprengel	Sitirbelok	IA1, IA2	EK1248
7		<i>Chondrilla juncea</i> L. var. <i>juncea</i>	Talışk	VA4	EK1260
8		<i>Cichorium intybus</i> L.	Talışk	IIA1	EK1230
9		<i>Cirsium simplex</i> C.A Mey. subsp. <i>armenum</i> (DC.) Petr.	Kivar	IIA1	EK1012
10		<i>Crepis sancta</i> (L.) Bornm.	Kulilkazer	IA1, IVA	EK1256

11		<i>Echinops pungens</i> Trautv. var. <i>adenocladus</i> Hedge	Topız	IA1	EK1270
12		<i>Gundelia tournefortii</i> L. var. <i>tournefortii</i>	Kerenk	IA1, IA2	EK1130, 1180
13		<i>Helianthus annuus</i> L.	Gülberoj	IA4	EK1283
14		<i>Helianthus tuberosus</i> L.	Sevik	IA1, IIA1	EK1028, 1039
15		<i>Helichrysum plicatum</i> DC. subsp. <i>plicatum</i>	Herdem taze	IIA1	EK1173, 1218
16		<i>Inula salicina</i> L.	Giya sevk	IVA	EK1278
17		<i>Scorzonera rigida</i> DC.	Sping	IA1, IA2	EK1094

18		<i>Tanacetum zahlbruckneri</i> (Náb.) Grierson	Papatya	IA7, IIA1	EK1211
19		<i>Tragopogon bupthalmoides</i> (DC.) Boiss. var. <i>latifolius</i> Boiss	Sipink	IA1, IA2	EK1177
20	Brassicaceae	<i>Cardamine uliginosa</i> M.Bieb.	Puz	IIA1	EK1113
21	Campanulaceae	<i>Campanula sclerotricha</i> Boiss.	Nermedenk	IVA	EK1254,1280
22	Caryophyllaceae	<i>Silene vulgaris</i> (Moench) Garcke var. <i>vulgaris</i>	Nermedewk	IA1,IIA1	EK1010,1042,1251
23	Euphorbiaceae	<i>Euphorbia grisophylla</i> M.L.S.Khan	Şilşilank	IIA1	EK1165, 1246

24	Fabaceae	<i>Lathyrus tuberosus</i> L.	Henc	IVA, VIA8	EK 1188
25		<i>Medicago sativa</i> L.	Ket	IVA, VIIA4	EK 1064
26		<i>Ononis spinosa</i> L.	Semisk	IA1	EK 1274
27		<i>Trifolium pratense</i> L. var. <i>pratense</i>	Nefel	IVA, VIIA4	EK 1227
28	Fagaceae	<i>Quercus brantii</i> Lindl.	Meşe	IIA1, IIIA, VA5	EK1051,1238, 1240
29		<i>Quercus petraea</i> (Matt.) Liebl. subsp. <i>pinnatiloba</i> (K.Koch) Menitsky	Meşe	IIA1, IIIA	EK1050,1237,1242

30	Juglandaceae	<i>Juglans regia</i> L.	Guz	IA4, VIA1	EK1069,1191
31	Lamiaceae	<i>Mentha longifolia</i> (L.) L. subsp. <i>typhoides</i> (Briq.) Harley var. <i>calliantha</i> (Stapf) Briq.	Punga sor	IA1,IA2	EK1198,1217,1266
32		<i>Prunella vulgaris</i> L.	Belgesing	IIA1	EK1267,1277
33		<i>Salvia verticillata</i> L. subsp. <i>amasiaca</i> (Freyn & Bornm.) Bornm.	Giyareşk	VIA1	EK1203
34		<i>Salvia verticillata</i> L. subsp. <i>verticillata</i>	Bareş	IIA1	EK1250
35		<i>Salvia virgata</i> Jacq.	Ada çayı	IIA1	EK1281

36		<i>Stachys lavandulifolia</i> Vahl	Bareş	IA7, IVA	EK1208
37		<i>Ziziphora clinopodioides</i> Lam.	Catır	IA1	EK1215
38	Liliaceae	<i>Allium scorodoprasum</i> L. subsp. <i>rotundum</i> (L.) Stearn	Sirik	IA1	EK1184
39		<i>Tulipa armena</i> Boiss. var. <i>armena</i>	Soryas	IA2	EK1128
40	Malvaceae	<i>Alcea apterocarpa</i> (Fenzl) Boiss	Hero	IA1	EK1214
41		<i>Malva neglecta</i> Wallr.	Nankıçuki	IIA1	EK1031,1034

42	Moraceae	<i>Ficus carica</i> L. subsp. <i>carica</i>	İncir	IA4	EK1024
43		<i>Dactylorhiza umbrosa</i> (Kar. & Kir.) Nevski	Salep	VIA18	EK1204
44	Plantaginaceae	<i>Plantago lanceolata</i> L.	Giyamembel	IIA1	EK1249
45		<i>Plantago major</i> L. var. <i>intermedia</i> (Gilib.) Lange	Belgbrin	IIA1	EK1038
46		<i>Plantago major</i> L. subsp. <i>major</i>	Belgheviz	IIA1	EK1016,1193,1253
47	Pleurotaceae	<i>Pleurotus eryngii</i> (DC.) Quèl.	Gıyark	IA5	EK1077, 1141

48	Plumbaginaceae	<i>Acantholimon caryophyllaceum</i> Boiss. subsp. <i>caryophyllaceum</i>		III A	EK1235
49	Polygonaceae	<i>Rheum ribes</i> L.	Revas	IA2,IIA1	EK1127
50		<i>Rumex angustifolius</i> Campd. subsp. <i>macronthus</i> (Boiss.) Rech.	Tırşonk	IA1,IA2	EK1132
51		<i>Rumex scutatus</i> L.	Tırşunk	IA1	EK1247,1223
52	Primulaceae	<i>Primula auriculata</i> H.J.Lam	Süsin beybun	IA1	EK1137
53	Ranunculaceae	<i>Ranunculus polyanthemus</i> L.	Çung	IA1,IA2	EK1083

54	Rosaceae	<i>Amygdalus communis</i> L.	Badem	IA4, IIIA	EK1065
55		<i>Crataegus pentagyna</i> Waldst. & Kit	Gühüşk	IA4	EK1020,1055, 1060, 1282
56		<i>Crataegus meyeri</i> Pojark.	Yumuşak	IA4,IIIA	EK1022,1183
57		<i>Crataegus monogyna</i> Jack. subsp. <i>monogyna</i>	Güvişk	IA4,IIIA	EK1004,1054
58		<i>Crataegus orientalis</i> Pallan & Bieb. var. <i>orientalis</i>	Gühüj	IA4-IIIA	EK1001,1026, 1052, 1053
59		<i>Cydania oblonga</i> Mill.	Ayva	IA4,IIA1	EK1032
60		<i>Malus sylvestris</i> Mill. subsp. <i>mitis</i> (Wallr.) Mansf.	Seva çale	IA4,IIA1	EK1027,1040, 1048, 1070
61		<i>Malus sylvestris</i> (L.) Mill. subsp. <i>orientalis</i> (A.Uglitzkich) Browicz	Sev	IA4	EK1018
62		<i>Pyrus elaeagnifolia</i> Pall. subsp. <i>elaegnifolia</i>	Berani	IA4	EK1062
63		<i>Pyrus syriaca</i> Boiss. var. <i>syriaca</i>	Avlesork	IA1,IA2,IIIA	EK1005,1007,1008, 1025,1026, 1046, 1047, 1068, 1067

64		<i>Rosa canina</i> L.	Şilank	IIA1	EK1009
65		<i>Rosa heckeliana</i> Tratt. subsp. <i>vanheurckiana</i> (Crép.) Ö.Nilsson	Masür	IA4,IIA1,IIIA	EK1049
66		<i>Rosa hemisphaerica</i> Herrm.	Şilanok	IIA1	EK1205
67		<i>Rubus caesius</i> L.	Böğürtlen	IA4	EK1276(B)
68		<i>Rubus sanctus</i> Schreb.	Böğürtlen	IA4	EK1276(A)
69		<i>Rhamnus kurdicus</i> Boiss. & Hohen.	Helheluk	IA4	EK1061,1229
70		<i>Sambucus nigra</i> L.	Meran	IIA1	EK1006
71	Salicaceae	<i>Salix alba</i> L.	Söğüt	IIIA, VA5	EK1187
72	Tamaricaceae	<i>Tamarix smyrnensis</i> Bunge	Gerz	IIIA,VA4	EK1202
73	Ulmaceae	<i>Celtis tournefortii</i> Lam.	Tawi	IA4	EK1002, 1021
74	Urticaceae	<i>Urtica dioica</i> L.	Gezing	IA1,IA2,IIA1	EK1200, 1107
75	Violaceae	<i>Viola odorata</i> L.	Binevş	VIA8, IVA	EK1106,1111
76	Vitaceae	<i>Vitis vinifera</i> L.	Tıri	IA1,IA4	EK1066

Ek 2. TÜBA-TÜKSEK Veri Tabanı Bitki Kodları**YARARLI BİTKİ GRUPLARI****I. GIDA OLARAK YARARLANILANLAR****A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR**

1. Yaprakları yenilenler
2. Kök ve gövdeleri yenilenler
3. Yumrular (örn. çiğdem, orkide)
4. Meyve ve tohumlar (kahve yerine kullanılanlar da dahil)
5. Mantarlar
6. Çiçekleri yenilenler
7. Çay olarak kullanılanlar
8. Baharat olarak yararlanılanlar
9. Tomurcuk
10. Diğer (bitki özleri, sakız, maya, vb.)

II. İLAÇ OLARAK YARARLANILANLAR (ŞİFA BİTKİLERİ)**A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR**

1. İnsanların tedavisinde kullanılan bitkiler
2. Hayvanların tedavisinde kullanılan bitkiler

III. YAKACAK OLARAK YARARLANILANLAR**A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR****IV. YEM OLARAK YARARLANILANLAR**

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

V. EL SANATLARINDA YARARLANILAN BİTKİLER

A. DOĞADAN TOPLANANLAR/ B. TARIMI YAPILANLAR

1. Doğal boyamada kullanılan (boyar madde ve mordanlar)
2. Hasır örme
3. Sepet örme
4. Süpürge
5. Ağaç işleri (kap-kaşık, kovan, baston, oyuncak, ağızlık, müzik araçları vb)
6. Tespih yapımında (tohum, çekirdek vb)
7. Nazarlık yapımında
8. Diğer (İp, alet sapı, vb.)

VI. DİĞER YARARLI BİTKİLER

A. DOĞAL BİTKİLER / B. TARIMI YAPILANLAR

1. Çatı örtüsü/ çardak/ çit olarak kullanılanlar
2. Bitkisel yağ elde edilenler (sığıla, defne, vb)
3. Katran elde edilmesinde kullanılanlar
4. Zamk/ tutkal yapımında kullanılanlar
5. Uyuşturucu/ yatıştırıcı amaçlı kullanılanlar
6. Muska/ büyü/ tütsü gibi inanca ve öte dünyaya ilişkin uygulamalarda kullanılanlar
7. Kuş ve balık avı vb. gibi amaçlarla kullanılan bitkiler
8. Süs bitkisi olarak değerlendirilenler
9. Gölge verici olarak önem taşıyanlar
10. Böcek kovucular/ öldürücüler
11. Küf/ mantara karşı kullanılanlar
12. Sabun olarak yararlanılanlar

13. Arıların bal yapımında yararlandığı bitkiler
14. Erozyona karşı etkin bitkiler
15. Su kurutma ve temizlenmesinde kullanılanlar
16. Sosyal kullanımları olanlar (çocuk oyunları, süslenme)
17. Rüzgar kesiciler
18. Ekonomik değeri olanlar
19. Diğer (örn. kuluçka için kullanılanlar)

VII. YARARLI/ ZARARLI KABUL EDİLEN BİTKİLER

A. DOĞAL BİTKİLER / B. EKİLEN SÜS BİTKİLERİ

1. Zararlılar
2. Bir başka yararlı bitkiye işaret edenler
3. Hayvanların sevmediği/yemediği bitkiler
4. Zehirli olduğu bilinen/inanılan bitkiler
5. Güzel kokusuyla sevilenler
6. Kötü koktuğu için ad verilenler
7. Bitkinin ya da çiçeğinin dış görünüşü ile adlandırılanlar
8. Çok görüldüğü bir yere dayanarak isim verilenler
9. Diğer (Mevsimsel işaretler, vb.)

Ek 3. Araştırma alanında anket sonuçlarına göre kaynak kişi listesi

ADI SOYADI	CİNSİYETİ	EĞİTİM DURUMU
Abdulrezak GÖGERÇİN	E	Okur-Yazar değil
Abdulvahab MENTEŞ	E	İlkokul Mezunu
Abdurrazak TOMAÇ	E	Okur-Yazar değil
Ahmet BURTA	E	İlkokul Mezunu
Aliye HANYA	K	Okur-Yazar değil
Arafat BİLKİÇ	E	Lise Mezunu
Arafat DUMRUL	E	Okur-Yazar değil
Aynur TAŞ	K	Okur-Yazar değil
Ayşe DUMRUL	K	Okur-Yazar değil
Ayşe HALLI	K	İlkokul Mezunu
Ayten ORHAN	K	Okur-Yazar değil
Azat KARCA	E	İlkokul Mezunu
Bahar BAYSUNGÜR	K	İlkokul Mezunu
Bedri POLAT	E	Lise Mezunu
Behice İYİÇİN	K	Okur-Yazar değil
Behiye BURTA	K	İlkokul Mezunu
Berivan HAZIR	K	İlkokul Mezunu
Berfin TAÇI	K	Okur-Yazar değil
Besna GÖKÇE	K	İlkokul Mezunu
Besna ORTA	K	Okur-Yazar değil
Besna ULUÇ	K	İlkokul Mezunu
Besna URTEKİN	K	Okur-Yazar değil
Caner GÖKÇE	E	Lise Mezunu
Celal DUMRUL	E	İlkokul Mezunu
Cemile ŞAHİN	K	İlkokul Mezunu
Cevat SAĞIR	K	Okur-Yazar değil
Cevdet DAĞTEKİN	E	Lise Mezunu
Cevdet DEMİR	E	İlkokul Mezunu
Çimen ORHAN	K	Lise Mezunu
Çiyan SERVET	K	Okur-Yazar değil
Delal ŞAHBUDAK	K	Okur-Yazar değil

Edibe KARÇI	K	İlkokul Mezunu
Ekrem ALACA	E	İlkokul Mezunu
Elife KOCA	K	İlkokul Mezunu
Emine DURMUŞ	K	Okur-Yazar değil
Emine TALYAK	K	İlkokul Mezunu
Emine TEKDAL	K	İlkokul Mezunu
Emrah POLAT	E	Lise Mezunu
Enise ORHAN	K	Okur-Yazar değil
Enver CANGÜL	E	Okur-Yazar değil
Erkan GÜNDÜZ	E	İlkokul Mezunu
Esmer YAŞKIRAN	K	Okur-Yazar değil
Ethem DAĞTEKİN	E	İlkokul Mezunu
Fahriye ALPBOĞA	K	Okur-Yazar değil
Faris DEMİRTAŞ	E	Okur-Yazar değil
Fatma ERDEM	K	Okur-Yazar değil
Fatma GÜZEL	K	Okur-Yazar değil
Fatma ŞAHİN	K	Okur-Yazar değil
Fazihe YABALAK	K	Okur-Yazar değil
Fehime AYKUT	K	İlkokul Mezun
Feleknaz DUMRUL	K	Okur-Yazar değil
Filiz ÜNDEV	K	Okur-Yazar değil
Fiyet BİRLİ	K	Okur-Yazar değil
Fuat CESUR	E	İlkokul Mezunu
Gurbet BAŞKURT	K	İlkokul Mezunu
Gülbahar DALHAN	K	Okur-Yazar değil
Gülbeyaz DARAN	K	Okur-Yazar değil
Gülbeyaz ERDEM	K	Okur-Yazar değil
Gülhan SABIRLI	K	Okur-Yazar değil
Gülnaz LEYMUN	K	Okur-Yazar değil
Gülendam AYNA	K	İlkokul Mezunu
Gülendam PORSUK	K	Okur-Yazar değil
Gülten ÇOK	K	Okur-Yazar değil
Gülten ALPA	K	Okur-Yazar değil
Güzel BAĞLAM	K	Okur-Yazar değil

Gülperi ÖZLÜ	K	İlkokul Mezunu
Hatice ALAN	K	Okur-Yazar değil
Hamza BAYSANGÜR	E	Okur-Yazar değil
Hanım KÜNÇİ	K	Okur-Yazar değil
Hanife ŞABAN	K	İlkokul Mezunu
Hasret RİYAL	K	İlkokul Mezunu
Hayrettin CESUR	E	Okur-Yazar değil
Hayrettin DAĞTEKİN	E	Okur-Yazar değil
Hayriye ALBAN	K	Okur-Yazar değil
Hayriye EREĞLİ	K	Okur-Yazar değil
Hazine ŞAHİN	K	Okur-Yazar değil
Hediye MENTEŞ	K	Okur-Yazar değil
Hekim ORMAN	E	Okur-Yazar değil
Hizar DUMRUL	K	Okur-Yazar değil
Hüsna GÜLTEKİN	K	Okur-Yazar değil
Hüsna TİRYAK	K	Okur-Yazar değil
Hüseyin ÇİFTÇİ	E	Okur-Yazar değil
İdris YAŞAR	E	Okur-Yazar değil
İnayet BURTA	K	İlkokul Mezunu
İsmet DEMİRTAŞ	E	Lise Mezunu
Kadir ERDEM	E	İlkokul Mezunu
Kalice DAĞTEKİN	K	Okur-Yazar değil
Kazım RİYAL	E	İlkokul Mezunu
Kemal ŞAHİN	E	Okur-Yazar değil
Kerem MEŞE	E	İlkokul Mezunu
Kevser AĞDAL	K	Okur-Yazar değil
Kıymet ORUK	K	Okur-Yazar değil
Lamia MEŞE	K	İlkokul Mezunu
Lelihan KIRMIZ	K	Okur-Yazar değil
Leyla SELDÜZ	K	İlkokul Mezunu
Mahir İLHAN	E	İlkokul Mezunu
Mahlıka CESUR	K	Okur-Yazar değil
Mahiye ORTA	K	Okur-Yazar değil
Makbule BOZBAY	K	İlkokul Mezunu

Malik AYKUT	E	İlkokul Mezunu
Malik ORTA	E	İlkokul Mezunu
Maşuk AZDIR	E	İlkokul Mezunu
Meha OĞLU	E	İlkokul Mezunu
Mehmet DEMİRKOL	E	İlkokul Mezunu
Mehmet MENEKŞE	E	İlkokul Mezunu
Memün BAYSUNGUR	E	Okur-Yazar değil
Memihan DEMİRTAŞ	K	İlkokul Mezunu
Menekşe AĞDAL	K	Okur-Yazar değil
Menekşe DURMUŞ	K	Okur-Yazar değil
Menekşe ÇALIN	K	İlkokul Mezunu
Meryem MERCİMEK	K	İlkokul Mezunu
Metin ÇEKER	E	İlkokul Mezunu
Mihri nas AĞDAL	K	Okur-Yazar değil
Miyeser İLTEMİŞ	K	Okur-Yazar değil
Muhammed Aftan	E	İlkokul Mezunu
Mustafa AYKUT	E	İlkokul Mezunu
Mücahit CESUR	E	Okur-Yazar değil
Münir ULUÇ	E	İlkokul Mezunu
Müzeyyen TAŞIN	K	Okur-Yazar değil
Nadire SERVET	K	İlkokul Mezunu
Nafiya ORHAN	K	Okur-Yazar değil
Naşide HAZİR	K	İlkokul Mezunu
Nazlı ORHAN	K	İlkokul Mezunu
Nazife BALIK	K	Okur-Yazar değil
Nebahat MENEKŞE	K	Okur-Yazar değil
Necmettin YABALAK	E	Okur-Yazar değil
Necmeddin UĞURLU	E	Okur-Yazar değil
Necdet UZAR	E	İlkokul Mezunu
Nejla ATLAN	K	İlkokul Mezunu
Nezir DEMİRTAŞ	E	İlkokul Mezunu
Nevzet ÖZTÜRK	E	İlkokul Mezunu
Nihat TAZ	E	Lise Mezunu
Norya DUMRUL	K	Okur-Yazar değil

Nurcan TAÇIN	K	Okur-Yazar değil
Nurcan DALHAN	K	Okur-Yazar değil
Nurten TAŞ	K	İlkokul Mezunu
Nusret DUMRUL	E	İlkokul Mezunu
Osman TÜRKEŞ	E	Okur-Yazar değil
Özcan SAMİ	E	İlkokul Mezunu
Özlem DURMUŞ	K	İlkokul Mezunu
Perihan SERVET	K	Okur-Yazar değil
Pınar İLHAN	K	İlkokul Mezunu
Piruze Erkan	K	Okur-Yazar değil
Rabia ÇAKA	K	Okur-Yazar değil
Rabia YABALAK	K	Okur-Yazar değil
Raci TAN	E	Lise Mezunu
Rahşan HAZIR	K	Okur-Yazar değil
Rehime POLAT	K	Okur-Yazar değil
Reşat MENEKŞE	E	Okur-Yazar değil
Reşit TİMAÇIN	K	Okur-Yazar değil
Rıdvan GÖKÇE	E	İlkokul Mezunu
Sabahattin TAN	E	Okur-Yazar değil
Sabri ALBAN	E	İlkokul Mezunu
Sakine RUZİKAR	K	Okur-Yazar değil
Salihe ALBAN	K	Okur-Yazar değil
Sarya DURMUŞ	K	Okur-Yazar değil
Selim DAĞTEKİN	E	İlkokul Mezunu
Seyfettin GÖKÇE	E	Okur-Yazar değil
Sıdıka DEMİRKOL	K	Okur-Yazar değil
Sinan KARŞI	E	Lise Mezunu
Sultan DAĞTEKİN	K	Okur-Yazar değil
Sultan Peri HATİM	K	Okur-Yazar değil
SümeyyeBAYSÜNGÜR	K	Okur-Yazar değil
Süreyya CİGERLİ	K	Okur-Yazar değil
Şahin BARAN	E	Okur-Yazar değil
Şerafettin BURTA	E	Okur-Yazar değil
Şerife HAZIR	K	Okur-Yazar değil

Şeyma BURTA	K	İlkokul Mezunu
Tahsin ÇEKER	E	İlkokul mezunu
Tasia EFE	K	İlkokul Mezunu
Tayfur ETAR	E	İlkokul Mezunu
Tebirze RAZİKAR	K	Okur-Yazar değil
Tevrat YILDIZ	K	Okur-Yazar değil
Teyro HAZİR	K	Okur-Yazar değil
Turgut ŞAHİN	E	Okur-Yazar değil
Vefadin ŞAHİN	E	Okur-Yazar değil
Vehbi RAZİKAR	E	İlkokul Mezunu
Yalçın ATLAN	E	İlkokul Mezunu
Yakup LEYMUN	E	Lise Mezunu
Yıldız TAŞIN	K	Okur-Yazar değil
Yusuf BARAN	E	İlkokul Mezunu
Yusuf İLHAN	E	İlkokul Mezunu
Yusuf KÜNCİ	E	İlkokul Mezunu
Zeki AYSALAR	E	Okur-Yazar değil
Zinnet SAYHAN	K	Okur-Yazar değil

Ek 4. Öğrencilere verilen şifalı bitkiler anket formu

Bilgiyi kaydeden öğrencinin adı:.....
 Sınıfı:.....
 Tarih:.....
 Konuşulan kişinin adı, soyadı: .....

Yaşı :.....
 Yaşadığı yer:.....
 Adresi:.....
 Konuşulan kişiye yakınlık: (büyükanne, dede, komşu gibi).....

ŞIFALI BİTKİLERE İLİŞKİN ALINAN BİLGİLER

Bitkinin Adı	Kullanılan Kısmı	Hangi Hastalıkta Kullanılır?	Nasıl Uygulanır?

Ek 5. Öğrencilere verilen yenen bitkiler anket formu

<p>Bilgiyi kaydeden öğrencinin adı:..... Sınıfı:..... Tarih:..... Konuşulan kişinin adı, soyadı: ..... Yaşı :..... Yaşadığı yer:..... Adresi:..... Konuşulan kişiye yakınlık: (büyükanne, dede, komşu gibi).....</p>			
YENEN OTLARA İLİŞKİN ALINAN BİLGİLER			
Otun Adı	Kullanılan Kısım	Neler Yapılır? (Börek, Pasta, Kavurma gibi)	Nasıl Pişirilir? İçine Neler Konur?

Ek.6. Araştırma Alanında ekilmiř Bazı Fotoğraflar**Kırmızı Kopru****Akyayla Koyu Konuk Mezrası**

Yaşlıkavak Köyü

Cevizlibelen Köyü Aktaş Mezrası

Güneyyamaç Köyü Özbeyli Mezrası

Kartal Köyü

Sündüz

Sündüz

Pleurotus eryngii (DC.) Quèl.

Rosa canina L.

Helianthus annuus L.

YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimler Enstitüsü

LİSANSÜSTÜ TEZ ORJİNALLİK RAPORU

YÜZÜNCÜ YIL ÜNİVERSİTESİ
Eğitim Bilimler Enstitüsü

.27./08./2018

Tez Başlığı / Konusu

Bahçesaray (Müküs) ve Cevresinin Fitobotanik Özellikleri
ve Dijital Ortama Aktarımı

Yukarıda başlığı/konusu belirlenen tez çalışmamın Kapak sayfası, Giriş, Ana bölümler ve Sonuç bölümlerinden oluşan toplam ..... sayfalık kısmına ilişkin, 27./08./2018 tarihinde şahsım/tez danışmanım tarafından i.Thenticatointihal tespit programından aşağıda belirtilen filtreleme uygulanarak alınmış olan orijinallik raporuna göre, tezimin benzerlik oranı % ...15..... (yüzdese...on...beş) dir.

Uygulanan Filtreler Aşağıda Verilmiştir:

- Kabul ve onay sayfası hariç,
- Teşekkür hariç,
- İçindekiler hariç,
- Simge ve kısaltmalar hariç,
- Gereç ve yöntemler hariç,
- Kaynakça hariç,
- Alıntılar hariç,
- Tezden çıkan yayınlar hariç,
- 7 kelimedenden daha az örtüşme içeren metin kısımları hariç (Limit match size to 7 words)

Yüzüncü Yıl Üniversitesi Lisansüstü Tez Orijinallik Raporu Alınması ve Kullanılmasına İlişkin Yönergeyi İnceledim ve bu yönergede belirtilen azami benzerlik oranlarına göre tez çalışmamın herhangi bir intihal içemediğini; aksinin tespit edileceği muhtemel durumda doğabilecek her türlü hukuki sorumluluğu kabul ettiğimi ve yukarıda vermiş olduğum bilgilerin doğru olduğunu beyan ederim.

Gereğini bilgilerinize arz ederim.

.27./08./2018.

Eser KORKMAZ

Adı, Soyadı, İmza

Adı Soyadı : Eser KORKMAZ

Öğrenci No : 159401023

Anabilim Dalı : Biyoloji Eğitimi Anabilim Dalı (MAFE)

Programı : Biyoloji Eğitimi

Statüsü : Y. Lisans Doktora

DANIŞMAN
Prof. Dr. Nasip DEMİREK

.27./08./2018.

ENSTİTÜ ONAYI
UYGUNDUR

Enstitü Sekreteri